

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

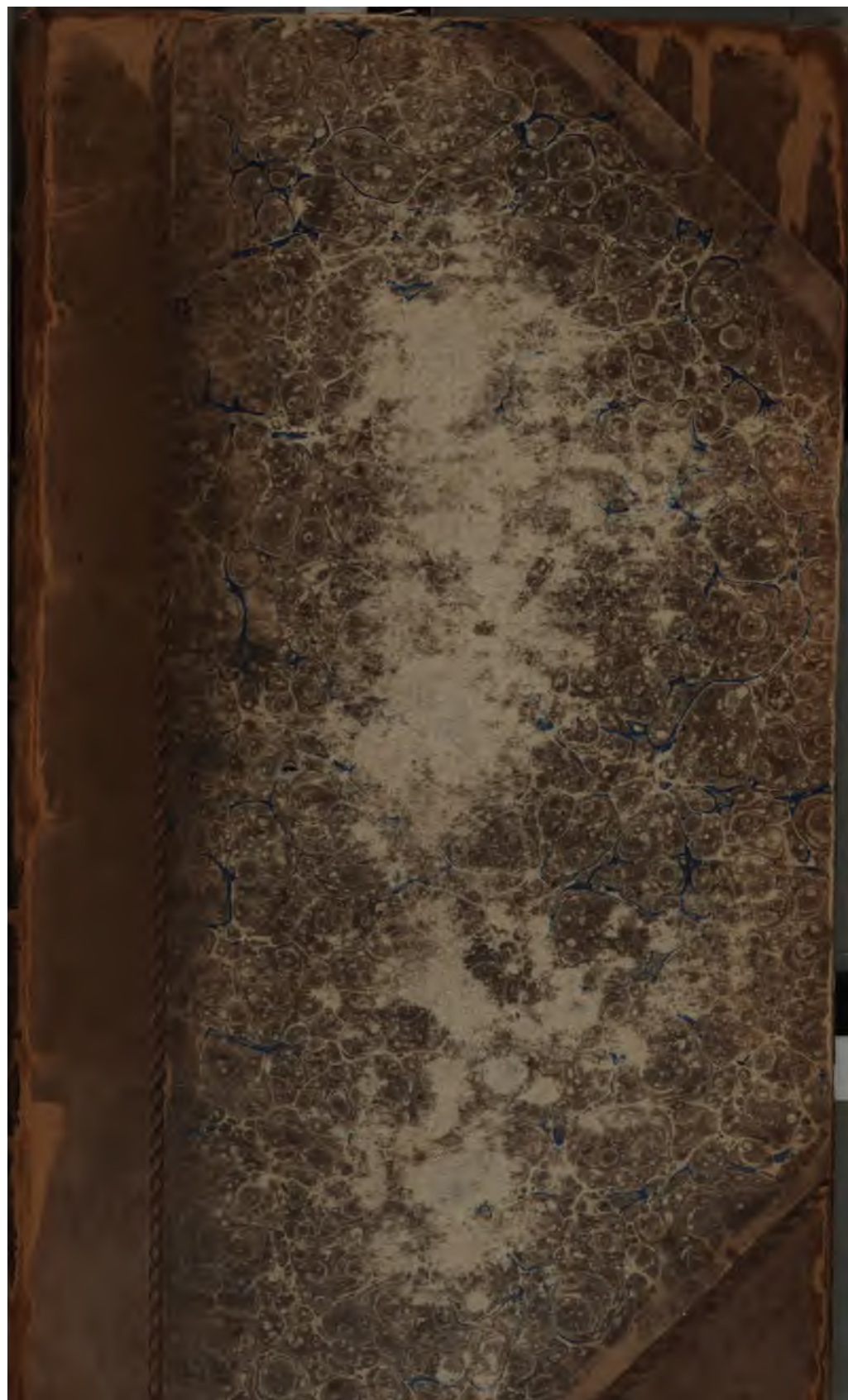
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

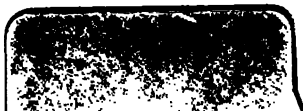
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

600010163H

32.

330.

AELIANI
DE
NATURA ANIMALIUM
LIBRI XVII.

VOLUMEN PRIMUM.

VERBA AD FIDEM LIBRORUM MANUSCRIPTORUM
CONSTITUIT

FRIDERICUS JACOBS.

ADJECTI SUNT INDICES RERUM ET INTERPRETATIO LATINA
GESNERI A GRONOVIO EMENDATA.

J E N A E.
IMPENSIS FRIDERICI FROMMANNI
BIBLIOPOLAE ET TYPOGRAPHI.
ANNO MDCCCXXXII.

330.

A E L I A N I
DE
N A T U R A A N I M A L I U M
LIBRĪ XVII.

PROOEMIUM.

Hominem sapientem et justum esse, liberisque suis prospicere, et [parentum] debitam curam gerere, sibi que victum parare, insidias declinare, et reliqua in eo collocata naturae dona, non admodum forsitan aliquis admiretur. Est enim oratione, re pretiosissima, et ratiocinatione praeditus, eaque plurimis in rebus ipsi prodest; insuper etiam deos reverentia et cultu prosequi novit. Quod vero brutis animalibus, quamvis non proprio arbitrio, virtutes quaedam a natura insitae sint, eademque multas et admirandas hominum proprietates possideant, id sane magni momenti est. Quibus autem singula eorum seorsum iuncta sint, et quomodo brutis animalibus non minus quam hominibus prospectum sit, accurate nosse eruditionis et multisciae mentis opus est. Quanquam igitur me non latet aliorum etiam in hoc genere lucubrationes exstare; tamen hoc quoque nostrae, quoad ejus fieri potuit, diligentiae opus a me in proprium usum collectum, et stylo familiari expositum, thesaurum haud contemnendum me elaborasse credidi. Si igitur alius quispiam haec sibi profutura censeat, iis fruatur; sin minus, suo parenti ea fovenda colendaque relinquat: neutiquam enim omnia omnibus placent, aut studio videntur digna omnibus omnia. Quamvis autem post multos, qui ante me vixerunt, et sapientia excelluerunt, in hoc argumento versatus fuerim, temporis sorte laudem non imminutum iri spero, si et ipse scientiam cognitione dignam accuratius investigatione et eloquio exornatam in lucem protulerim.

25

Verba uncinis inclusa in Gillii interpretatione non sunt expressa.

LIBER PRIMUS.

Insula quaedam nomine Diomedea multas ardeas alit; quae, ut ajunt, barbaris neque quippiam nocent, neque eos adeunt: sin Graecus advena eo diverterit, divino quodam munere ab his avibus aditur alis explicatis, tanquam manibus ad prensationem et complexum; Graecos se pertractantes non refugientes, intrepide se palpari sustinent, et in accumbentium sinus advolant, velut ad mensas hospitales invitatae. Vulgo socii Diomedis esse jactantur, qui una cum eo contra Ilium arma tulerunt; et prima eorum natura in avium speciem immutata, etiam nunc se esse Graecos et Graecorum studiosos approbant.

I.

De avibus
Diomedea.

Scarus cum aliis herbis marinis, tum alga vescitur: omnium piscium ad venerem inflammatus est: causa, cur capiatur, est cupiditas inexplibilis in feminam. Ea non ignorantes rei piscatoriae periti, hoc modo ei insidias ponunt; ut comprehensae feminae summum os ad tenuem funiculum ex sparto confectum alligent, eamque vivam per mare trahant, ubi eorum sedes et cubilia esse, et in quem locum congregentur norunt. Conficiunt etiam grave plumbum figura rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenso, trahitur scarus femina captiva. Aliquis eorum nassae in piscatorio navigio accommodatae os late diducit, datque operam, ut nassa in scarum captum convertatur; eaque sensim demittitur, lapide ad certam mensuram facto. Mares vero, non aliter quam homines, ad conspectam amatam libidinis furore feruntur, circumque eam concursantes, alius alium praevertere, eique appropinquare et contingere student; ut solent juvenes vehementer amantes, aut osculum, aut vellicationem, aut aliud quodpiam furtum amatorum captantes. Qui deducit feminam sensim et pedetentim, insidiis collocatis, recta ad nassam cum amata dices ducere amantes. Cum proxime ad nassam hi accesserunt, plumbum in interiorem partem a piscatore traductum, et linea decedens, feminam in nassam detrahit; quo simul influentes mares capiuntur, ac poenam dant scari ejusmodi furantis libidinis.

II.

De scaris.

Capito e piscium genere est, qui in paludibus degunt; continentissimus ac in victu temperantissimus esse creditur. Etenim nullam animantem invadit, sed cum omnibus

servare solet. Si vero in quempiam jacentem inciderit, hunc in suum prandium convertit; non prius tamen eum attingit, quam cauda moverit: tum si immotus maneat, hunc praedam sibi facit; si vero moveatur, discedit.

IV. Ut homines fidi et commilitones veri, perinde pisces sibi 5
 De anthia. invicem opem ferunt, quos anthias venationis maritimae periti nominare solent; sunt autem pelagii. Ex his quilibet, cum no-
 verit convictorem socium captum esse, celerrime adnare festinat, ac dorsi sui nixu ad eum inhaerescit, incursu impulsu-
 De scare. que pro viribus prohibet captivum abduci. Scari [etiam] gre-10
 gales suos optime vindicant, ac adeuntes lineam dentibus conficere conantur, ut captum servant; et saepe lineam concident-
 es eum liberaverunt, neque ob id petunt redemptionis prae-
 mia: saepe [vero] non adsequuntur socii liberationem, sed spe
 sua frustrantur; tametsi id, quod suum erat, promptissime15
 praestiterunt. Jam vero in nassam eum inciderit scarus, di-
 cunt eum posteriorem partem suam de nassa exserere; reliquos
 vero, qui non sunt capti, circumnantes eum morsu corripere,
 et foras socium proferre. Si vero in caput exierit, ipsorum
 quispiam, qui foris est, caudam ei porrigit; ille, comprehensa20
 cauda, sequitur. Haec illi quidem faciunt more hominum, ami-
 citiam non docti, sed ad eam colendam nati.

V. Piscis trocta, cujus naturam, nomen et os declarant, den-
 tes habet frequentes et continentes, quibus quicquid inciderit
 De trocta perfringere potest. Hamo captus solus ex piscibus non se ab25
 pisce. hamo retrahit, sed impellit sese in ferrum, chordam abrodere cupiens. Piscatores contra astu utuntur, longas enim hamo-
 rum ansas fabricantur; ille vero, quoniam quodam modo va-
 let saltu, ansas saepe transilit, ac linea qua agitur concisa, ad
 piscium domicilia revertitur. Hic etiam, sui generis grege30
 coacto, delphinos invadit; et ii quidem, si quem segregatum
 circumvenire possint, fortiter invadunt: plane enim sciunt del-
 phinum suis morsibus verberari asperere solere. Itaque troctae
 ei acerrime instant; delphinus contra resilit, subsilit, atque
 indicat, ut ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter urgent, si-35
 mulque ad saltum delphini tolluntur. Hic eos repellere conat-
 ur; illi vero nihil remittentes, vivum lacerant. Postea vero
 quam pro se quisque aliquam partem mordicus abripuerit, dis-
 cedit; delphinus vero libenter enatat, cum convivas, ut ita
 dicam, non invitatos cum suo dolore exceperit. 40

VI. Glaucam citharoedam a cane amatam fuisse audio; alii di-
 De bruto- cunt, non a cane, sed ariete; alii ab anserem. Atque apud So-
 rum in ho- los Ciliciae civitatem puerum, cui nomen erat Xenophon, ca-
 mines amo- nis amavit; aliumque adolescentem Spartae ob speciem gracu-
 lus amavit. 45

Thoa dicunt esse animal homini amicissimum; et si forte in hominem inciderit, revereri ac velut observanter suscipere; cum vero ab alia fera ipsum infestari viderit, statim ei succurrere.

VII.

De thoe.

5 Nicias quispiam ex venatoribus cum de improvviso in carbonariam fornacem lapsus fuisset, canes, qui cum eo erant, hoc intuentes non illinc discesserunt; sed primo circa caminum ingemiscentes et ululantes commorabantur; tandem praetereuntes leviter et sensim morsu vestium attrahebant ad id, quod accidisset, tanquam auxiliores domino suo implorantes homines. Unus igitur videns hoc idem, suspicatus est id, quod acciderat, et secutus est canes, invenitque Niciam in fornace deflagratum, rei conjectura ex reliquiis facta.

VIII.

De canibus
Niciae.

Fucus, qui inter apes nascitur, de die in mellarias cellas abditus manet; nocte vero, cum apes dormire observaverit, eorum opera invadit, vastatque alveos. Hoc illae cum intelligant, plurimae quidem earum dormiunt, nempe defessae, paucae vero excubant. Cum [vero] viderint furem, verberant eum modice et leniter, expelluntque alis, et in exsilium projiciunt. 20Iste vero non ob id corrigitur, sua enim natura et piger et vorax est; quibus duobus malis praeditus extra favos se addit: ut vero ad pastionem apes profectae sunt, ille rursus opus invadens, quod suum est, facit; confercit se melle, et depopulatur thesauros dulces apum. Eae ex pastione redeuntes, cum 25in eum inciderint, non amplius leniter verberant, neque tanquam essent in exsilium eum ejectionis, sed aspere aculeis invadentes, percutiunt latronem; qui jam non amplius mulctatur increpationibus, sed voracitatis et gulae nimiae poenas vitae persolvit. Apiarii haec dicunt, ac mihi persuadent.

IX.

De fuco.

30 Ex apibus quaedam sunt inertes, non tamen moribus fuci sunt: neque enim favos corrumpunt, neque melli insidiantur; sed ex floribus aluntur [etiam ipsae], et cum aliis evolvant et compascuntur. Quamvis autem mellis conficiendi et condendi industria carent, non tamen prorsus otiosae sunt. Earum 35enim quaedam aquam regi, et apibus vetulis apportant; nam seniores apud regem, ad ejus stipationem selectae, permanent. Aliae vero hoc munere funguntur, ut mortuas ex alveo effeant; mundos enim et puros favos eis esse oportet, [itaque] mortuam apem intra alveos favorum esse non patiuntur. Aliae 40vero ex his nocte excubant, [et favorum substructiones] non secus ac parvam urbem vigiliis asservant.

X.

De apibus
inertibus.

Apum quispiam aetatem ad hunc modum dignoscere poterit. Quae annum non excesserunt, nitescent, oleique similitudinem et speciem gerunt. Vetulae vero et ad aspectum et tactum 45horridulae evadunt, atque ex aetate affecta rugis plenae videntur.

XI.

De aetate
apium

tur; eae tamen experientia et industria praecellentes sunt, ex longitudine nimirum temporis ad mellis [conficiendi] scientiam eruditae. Eademque tanta divinitate praestant, ut et pluvias et frigora futura praesentiant; et quando horum alterum, vel utrumque impendere conjecturis adsequuntur, non longissime ab alveo volatu procedunt, sed circum apiaria volantes veluti foribus incubant. Ex his rebus alveorum custodes futura augurati, agricolis turbulentae tempestatis adventum praedicunt. Longe autem minus frigoris, quam nimiae pluviae aut nivis, timentes sunt. Saepe vero vento adversae volant, lapillum pedibus portantes, quantulus inter volandum commode gestari possit; itaque in hunc modum contra ventorum incursiones et afflatus aurae, ne ex itinere deducantur, eiusmodi firmamentum ac robur machinantur.

XII.

De capitone
oxyrhyncho.

Vim et numen multa genera piscium noverunt Cupidinis, ne hos quidem, qui in summa maris altitudine degunt, contemnunt. Etenim capito divinum hujus nomen colit atque veneratur; non tamen omnis capito, sed ille, quem a faciei acumine denominant qui piscium genera et differentias noverunt. In sinu Achaico multi, quantum audio, capiuntur, idque variis modis. Maxime vero eorum in re venerea libidinis furoris captura testatur [hujusmodi]. Cum ex capitonibus feminam piscator ceperit, alligaveritque aut longa arundine, aut fune etiam longo, in litore pedetentim ingrediens adnatantem piscem et salientem pertrahit. Per ejus vestigia alius subsequens retia fert, observans quam diligentissime, qua et quomodo sit eventura piscatio. Itaque agitur femina; mares vero, qui hoc viderint, veluti adolescentes libidinosi formosae puellae praetereunti cupidos oculos adjicientes, in eam feruntur, libidinis furore agitati. Ille autem, qui retia tenet, ea dejicit; et saepe quidem piscium veneris appetitione accedentium magnam copiam nanciscitur. Incumbit autem priori piscatori haec cura, ut femina captiva formosa sit et bene corpulenta, ut plures ad eam accedant pulchritudinis illecebra tanquam esca illecti. Nam si macilenta sit, multi praeseperta discedunt; quicunque tamen horum est vehementi amore ductus, non discedit, mehercle non formae, sed coitus desiderio detentus.

XIII.

De castitate
Aetnaei pi-
scis.

Sunt et castitate praestantes pisces. Aetnaeus enim appellatus, posteaquam cum pari suo tanquam cum uxore quadam conjunctus, eam sortitus est, aliam non attingit; neque ad fidem tuendam tabulis ullis ei opus est, nec dote; neque malarum tractationis poenam timet, neque Solonem veretur. O nobiles leges et republicae graves, quibus libidinosi homines non parere nihil verentur!

XIV.

De merula
marina.

Merulae marinae domicilia et sedes sunt petrae et caver-
nosa receptacula. Mares autem singuli cum multis feminis

complexu venereo junguntur, [iique cavernis, quae tanquam cubilia novarum nuptarum sunt, absistunt.] Quod ego genus matrimonii, luxuriosum, multarumque esse studiosum, delicatorem ad rem veneream dicerem esse barbarorum, et, ut joco
 5 aliquis de re seria dixerit, Medicam aut Persicam vitam. Omnium autem piscium est maxime zelotypus [in hoc genere mas] cum semper alias, tum maxime cum ejus uxores pariunt. Liceat autem mihi vocabulis uti hujusmodi, in quibus forte aliquis ceu temerarium me reprehendat, quae ipsa videtur
 10 cessisse natura, cum rerum etiam ipsarum secundum illam exempla extent. Cum igitur parturiendi doloribus eae tenentur, domi quiescunt; mas autem, tanquam maritus, foribus incubans cavet, ne extrinsecus insidiae inferantur, metu parvulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuque paterno
 15 motus, his timere, et totos dies in eorum custodia permanet, nihil gustans, [atque] cura ipsum alit. Sub crepusculum vespertinum [tandem] intermittit hanc custodiendi necessitatem, cibumque exquirat, neque eo destituitur. Singulae vero conjugum, quae sunt intus, sive sint in partus doloribus, sive
 20 jam enixae [cubent], algas copiose in cavernis et circum petras provenientes, quibus vescuntur, reperiunt.

Peritus piscator, cum insidias merulae pisci molitur, ha-
 mum plumbo degravatum, et squilla magna implicatum **depicit**; XV.
De eadem.
 et mox submovet lineam excitans et exacuens piscem in praesentem.
 25 Squilla vero mota speciem quandam sui praebebat ingressurae in cavernas merulae, quod quidem haec maximopere odit. Quamobrem cum id fieri sentit, quanto cum impetu potest, invadit, existimans eam hostem esse (non enim tum cibus curae illi est) cumque squillam **dentibus** compresserit, discedit, cibo
 30 praestabiliorem et antiquiorem curam vigilandi ducens. Cum porro quiddam ex aliis rebus obviis comesura est, primo tentat et premit, deinde jacere sinit; vidensque hoc idem non palpitare, et jam mortuum esse, comedit. Feminae vero, quamdiu marem vident **propugnantem**, domi manent, et speciem
 35 tuendae familiae **servant**; cum vero ille perit, moerent feminae, easque ex sedibus **suas** producit **tristitia**; tumque capiuntur. Quid ad haec poetae dicunt, Evadnen [Iphidis filiam] et Alcestin [Peliae] dudum nobis gloriose lugentes?

Glaucus piscis pater qualis est! E conjugis sua natos diligenter custodit, ne insidiis impetantur, neve perniciēs ulla eis
 40 inferatur. Itaque donec laeti ac sine timore natant, tamdiu ille custodire non intermittit, nunc a tergo cum eis natans, nunc vero non a tergo, sed adnatat modo ad unum eorum latus, modo ad alterum. Si quis vero ex parvulis **timere** coeperit, ille timore cognito, ore hiantem parvulum excipit; de-
 45 timore praeterito, quem devoraverat, revomit **qualem** erat, isque rursus natat. XVI.
De glauco
piscis.

XVII. Canicula marina simul atque peperit, nulla mora interpo-
 De canicula sita, suos catulos simul cum ea natantes habet. Si quis vero
 marina. eorum timeat, ingreditur rursus per genitalia in ventrem mat-
 tris; ubi timor abierit, is prodit tanquam rursus editus.

XVIII. Mulierum in liberos studium magnam quidem hominum 5
 De delphini admirationem habet; verum tamen perspicio [filiabus] filiis[ve],
 amore erga qui e vita excesserunt, superesse matres, easque, tristitia mi-
 cistales. tigata, in doloris oblivionem venire. Delphinus autem femina
 omnium maxime animalium eorum, quae procreaverit, studio
 tenetur. Ex sese geminos parere solet. Cum autem piscator 10
 aut tridente ejus sobolem vulneravit, aut spiculo feriit (enim-
 vero spicula ex parte superiori, ubi funis oblongus inseritur et
 alligatur, perforata sunt) cuspides uncinatae defixae in delphini
 corpore eum retinent. Is quamdiu [dolens; et] in omnes par-
 tes se versans, aliquod robur habet, piscator funem relaxat, 15
 ne vi abrumpatur, ejusque culpa cum ferro delphinus disce-
 dens ex captivitate evadat. Cum autem ex vulnere delphinum
 labori succumbere, atque aliquantum de contentione insultandi
 remittere piscator animadvertit, sensim ad navim subducit,
 praedaeque potitur. Jam vero mater nec catuli sui casum per- 20
 horescit, nec metu reprimitur, sed incredibili desiderio filium
 insequitur, et quod filium in media caede versantem sibi de-
 serendum non existimat, nullis terroribus ab insequendo de-
 terretur, atque adeo eam filio venientem subsidio percutere fa-
 cile est, ut collibuerit volenti caedere, [adeo prope accedit, 25
 itaque] una cum filio capitur, cui sese ex periculis servare et
 discedere integrum erat. Ac si adsint ei ambo catuli, intelli-
 gatque alterum laesum esse, atque, ut diximus, captivum ab-
 duci, integrum alterum caudae verberatione persequitur, ac
 mordicus premens ablegat, atque adspirationem quandam oc- 30
 cultam mittit, tanquam tesseram, ut fuga salutem adipiscatur.
 Cujus admonitu discedit ille, ipsa vero remanet, donec capia-
 tur, atque simul cum filio capto moritur.

XIX. Bos marinus in limo gignitur; et licet minimus mox a
 De bove ma- partu, postea tamen maximus evadit. Partes supinae albicant; 35
 rino. dorso, facie, et lateribus admodum niger et infirmus est: os
 ei exiguum; dentes inclusi in conspectum non veniunt: longi-
 tudine et latitudine insignis est. In cibo cum piscibus multis
 vescitur, tum carnem humanam praecipue appetit. Porro cum
 virum suarum infirmitatis sibi sit conscius, sola corporis mole 40
 fretus est. Itaque si quem forte natantem, aut piscationi in-
 tentum viderit, adnans in altum se tollit, et incurvatus desu-
 per se injicit, ac suo pondere deprimit, et corpore toto gra-
 vis illi tecti instar superimminens, et membris omnibus suis
 ceu vinculis impediens, emergere hominem et respirare pro- 45
 hibet. Homo igitur spirandi facultate sibi erepta, ut rationi

consentaneum est, moritur; bos vero, imminendi durationis mercede, prandio, quod maxime expetit, fruitur.

Caeterae aves cantatrices os expressum habent, ac ore valent ad cantum, moreque hominum lingua loquuntur. Cicadae non ita, sed membranulae verberatione [circa cinclum] loquuntur; rore vescuntur. A prima luce, donec impleantur hominum conventu fora, silent; vigore solis progrediente, cantare aggrediuntur; et tanquam laboriosi cantores supra caput messorum stantes, [aures ipsorum, et pastorum, viatorumque demulcere student.] Hoc autem cantandi studium, solis maribus a natura tributum est. Cicada femina muta est, ac more sponsae verecundae silentium sibi convenire existimat.

XX.

De cicadis.

Textrinam et lanificia deam, nomine Erganem, invenisse fama hominum celebratum est. Araneus vero ad textrinum opus sua sponte naturaque natus est. Non enim textili artificio studet, neque aliunde filum assumit; sed ex suo ventre stamina deducit, et irretiendis levissimis volucris venabula contextit, atque in retis speciem diffundit, atque eodem, quem ad texendum de ventre suo detrahit, succo ventrem suum alit; perquam sedula, ut etiam mulieres, quae maxime ad nendi artificium digitorum argutiis valent, et filum summa arte elaboratum conficere praeclare sciunt, cum eo non sint comparandae; hujus nimirum filum tenuitate pilum vincit.

XXI.

De araneo.

Babylonios et Chaldaeos cursus siderum peritissimos celebrant historici. Formicae vero neque coelum suspiciunt, neque digitis mensis dies numerare sciunt; admirabile tamen donum a natura nactae sunt; primo enim mensis die intra tectum suum se continent, et e caverna non egrediuntur, sed immolae manent.

XXII.

De formicis.

Sargis piscibus sedes saxa et cavernae sunt, quae exigua intervalla et divortia habent, ut fenestellas permeare solis splendor, earumque distantiam lumine implere possit. Cum enim omni luce sargi delectantur, tum vero solis maxime radios sitienter expetunt. In loco multi eodem habitant: apud paludes et brevia vitam agunt, vicinamque proximam continentem se habere gaudent. [Ex brutis] capras vehementissime amant. Namque cum caprarum proxime et secundum litus pascentium unius aut alterius umbra in mari apparuerit, protinus gaudio exilientes summo studio adnatant, ac saltu non admodum ad saltandum idonei capras contingere [frustra] affectant; sensum caprini odoris percipiunt, etsi sub fluctibus nant, itaque voluptate gestientes ad eas accedere student. Quoniam vero circa amorem adeo infelices sunt, ex his idcirco capiuntur, quae tantopere desiderant. Nam piscator caprinam pellem extractam cum cornibus induens insidias parat, sole a

XXIII.

De sargis.

tergo relicto; atque farinam caprino jure madefactam in eam maris partem spargit, ac abjicit, ubi habitare solent sargi: quibus tanquam philtro quodam odoris supradicti allecati accedunt, farina vescuntur, pellis adsimulatae caprae conspectu permulcentur. Ex his autem multos piscator hamo robusto caput, cujus linea alba non ex arundine appensa est, sed virga de cornu arbore. Simulac enim ad hamum adhaeserit [piscis], subtrahere expeditissime convenit, ne alios conturbet. Manu etiam capiuntur, si quis spinas, quas ad tuitionem sui excitant, a capite ad partem inferiorem [sensim] revocando et flectendo 10 declinet, premendoque ex lapidibus, in quos ad latendum se compellunt, extrahat.

XXIV.

Vipera sua circumplicatus femina, cum ea coit; istaque sine molestia iniri se patitur. Postquam vero ad coeundi finem pervenerunt, uxor pro coitus consuetudine, mala significatione 15 amoris maritum excipit; nam ei ad collum inhaerens, morsu abscindit caput; itaque hic perit, illa vero praegnans efficitur. Non autem ova parit, sed animantes partus edit, jamjam idoneos ad perniciem inferendum; in ipso enim partu matris alvum distrahunt et lacerant, perque disruptum ventrem erunt 20 punt, ulciscentes patrem in hunc modum. Quid ad haec Orestae et Alcmaeones, o boni tragædi?

XXV.

Hyaenam si videas hoc quidem anno marem, insequenti videbis feminam; si vero nunc feminam, postea marem: utriusque enim sexus particeps est; eundem marem, cui ante nupserat, uxorem ducit; quotannis autem sexum immutat. [Illos igitur veteres] Caeneum et Tiresiam, non ostentatione verborum, sed rebus ipsis exprimit hoc animal.

XXVI.

Pugnant de feminis, juxta ac viri de pulchris mulieribus, De cantharis marinis. hirci contra hircos, tauri contra tauros, de ovibus arietes de-30 pugnant cum procis. Turgent etiam amore in feminas canthari marini, qui in locis, quae ἀσπερα nominant, gignuntur. Quod vero in amatores suarum conjugum odium acerbum habent, acerrimas pugnas edi videres; nec tamen illis more sargorum piscium de multis certamen instituitur, sed non aliter, quam 35 Menelaus cum Paride, pro una uxore decertant.

XXVII.

Polypus cum aliis cibis pascitur (est enim edacissimus, ad fraudemque et insidias callidissimus) tum vero sua ipse membra conficit. Nam si venatio eum deficiat, brachia sua devorat, ac ventre sic saturato, inopiam venationis levat; deinde renasci 40 tur [ei], quod deest, hoc tanquam promptum prandium ad famem restringendam comparante [ipsi] natura.

XXVIII.

Equi cadaver projectum vespas gignit. [Nam] ex hujus putrescentis medulla evolant vespae, nimirum volucris progenies ex equo animali velocissimo. 45

Mulieribus veneficia et cantiones exercentibus similis est **XXIX.**
 noctua, captiosum animal. Haec enim capta, suos in primis **De noctua.**
 aucupes sic captionibus suis in se elicit, ut eam velut ludicrum quoddam aut amuletum in humeris circumgestent. Noctu
 5 quidem vigilat, et voce, quasi quibusdam praestigiis et illecebris, aves allicit, easque sibi adsidere facit. Interdium vero alia aucupii inductione utitur, et avibus illudit, [ridicule] nimirum in aliam atque aliam speciem vultum convertens; quibus aves captae et stupefactae, manere apud eam perseverant, **ma-**
 10 ximo eorum, in quae se format, timore percussae.

Lupus piscis a squillis superatur; quanquam piscium, ut **XXX.**
 jocosè dicam, maxima vorago est. Lupi igitur cum circa paludes maris degant, squillis quoque palustribus insidiantur. **De lupo marino.**
 Sunt enim illae trium generum; aliae, quales dixi, palustres,
 15 aliae quae algis victitant, et tertiae saxatiles. Porro cum iis resistere squillae non queunt, una **peris** cum lupis malunt. Neque earum astutiam narrare gravabor. Cum igitur se captas sentiunt, fastigium quod eminet a capite, quodque simile est acutissimo triremis rostro, atque incisuras habet instar serrae un-
 20 cinatae; hoc, inquam, animosae illae bestiolae, cum [callide] inverterint, leviter saltantes prosiliunt, et tanquam saltatorium versant orbem. Lupus vero hiat vehementer, eique sunt partes colli tenerae ac molles. Cum igitur squillam ex lassitudine viribus defectam comprehendit, prandium fore arbitratur.
 25 Squilla primum in gutturali laxitate saltat, post aculeos in miserum venatorem defigit; huic interiora exulcerantur, tumescuntque plurimum sanguinis mittunt; denique suffocatione lupum interficiens, interficitur.

Unguium robore et dentium ad dissecandum acie confidunt **XXXI.**
 30 ursi, lupi, pardi, leones: quibus hystricem minime instructum **De hystrice.**
 esse audio, nec tamen a natura armis destitutum esse; in hostes enim, qui eum adoriuntur, superiores setas inhorrescente dorso, tanquam jacula, dextre saepius emittit; illaeque volant, tanquam nervo quopiam excussae.

Malum profecto ingens et ferox morbus inimicitia et odium **XXXII.**
 insitum, siquidem brutis animalibus ingenta sunt, iisdem quoque sunt inexpressibilia. Polypum odio habet muraena, polypus **De inimicitia polypi, muraenae et locustae.**
 locustae inimicus, muraenae locusta infestissima est. Muraena enim cirros polypi dentium robore abscindit, et postea ventrem
 40 ejus subiens, eadem ipsi merito machinatur; si quidem natare potest, polypus vero reptanti similis est; eique si in saxorum colorem se vertat, nihil ei astutiae hae fallaces prosunt; muraena enim solerter fraudem ejus advertit. Cum vero polypus locustam ceperit, eam suffocat, et mortuae carnes exsugit. Porro
 45 locusta cornibus erectis iracundia furens, iratae mulieri similis muraenam lacessit: haec igitur aculeos, quibus hostis prae-

munita est, [imprudens] mordicus tenet; illa vero forcipes acutos tanquam manus praetendens, utrinque cuti inhaerere fortissime non intermittit; muraena indignatur, seseque huc et illuc versat, et acutis testis implicat, quibus confixa fatiscit et succumbit; denique effusa jacet: locusta ex hoste instituit 5 prandium.

XXXIII. Muraena piscis est pelagius. Qui cum se reti inclusum
De murae-
na. sensit, circumquaque natat, et qua evadat, ubi vel rariores
venioresve sunt maculae, vel etiam disruptae, callidissime quaerit; quod si talem aliquem locum invenerit, e reti elapsa pristinam natandi libertatem recuperat. Ubi vero una quaequam sic evaserit, reliquae etiam ejusdem generis, si quae pariter captae fuerint, eadem elapsae illam, ceu viae ducem, sequuntur.

XXXIV. Cum se a peritis piscatoribus captari cognoscit sepiā, sursum
De sepiā. atramentum emittit, quo circumfusa, ab oculis piscantium remouetur, eorumque perstringit oculos; piscatores vero, cum sit in eorum oculis, nihil tale vident. Sic Aenea tenebris circumsepto fefellit Achillem Neptunus, ut ait Homerus.

XXXV. Fascinantium [et praestigiatorum] oculos etiam rationis expertes bestiae [natura quadam arcana et mirabili] cavent. Nam
De fascinationis remedio. palumbi, ut audio, fascinationis amuletum laurinos ramulos tenues avellunt, deinde in nidos imponunt. Milvi autem rhamnum, circi cichorium sylvestre, turtures iridis fructum, corvi viticem, upupae adiantum (quod et callitrichum aliqui vocant) [cornix aristereona] harpe hederam, ardeolae caucrum, perdicum arundinis comam legunt; turdi ramo myrti, gramine alauda se tuetur; aquilae gentili suo lapide aëtite, quem et mulieribus commodum esse, et abortibus adversari praedicant.

XXXVI. Torpedo piscis sui nominis affectum, hoc est, torporem, in quodvis ab ea contactum animal transfundit. Remoram similiter ex eo, quod facit, quoniam navigia retinet ac moratur, homines appellarunt. Porro cum parit halcyon, maria tranquilla sunt, et venti quiescunt. Et quamvis media hyeme pariat, non deest tamen ad incolume puerperium ei tranquillitas aer. Et eo quidem tempore dies halcyonios celebamus. Quod si casu equus lupi vestigium conculcet, torpore comprehenditur. Item si lupi talum equi quadrigam trahentes calcaverint, sistuntur, tanquam ii cum quadriga conglaciassent. Illic folia si leo pede attigerit, obtorpescit. Lupus itidem, si vel calcet, vel propius tantum accedat ad folia scillae; quamobrem et vulpes cubilibus luporum ea injiciunt, nec immerito, tanquam infensissimae illis, quarum insidiis petuntur.

XXXVII. Ciconiae ovis suis perniciem molientes vespertilioes sapientissime vindicant. Cum hae itaque solo suo contactu ova ipsa [subventanea atque] sterilia efficiant, hoc remedio utuntur

ciconiae: platani folia in nidos suos inferunt, ad quae acceden-
 tes vespertiliones, torpore comprehensae, perniciem adferre
 non queunt. Hirundinibus hoc idem natura largita est: nam
 cum blattae earum ovis perniciosae sint, matres apii folia ante
 5 pullos projiciunt, ob idque ab illis ad pullos accessus fieri ne-
 quit. In polypos si quis rutam injiciat, immobiles manere in
 sermonem hominum venit. Serpentem si arundine contingas,
 a prima plaga non se commovet, torporeque constricta quie-
 scit; sin iterum ac tertio plagam inflixeris, colligit ac confit-
 10 mat sese. Muraena quoque bacillo semel percussa quiescit; sin
 saepius, funditus ira incenditur. Piscatores dicunt polypum
 in terram progredi ad olivae germen in littore positum. Porro
 contra omnium ferarum venena remedium est elephanti adeps,
 quo si quis inungatur, licet nudus contra efferatissimas bestias
 15 procedat, illaesus discedet.

Ariete cornuto et suis grunntu abhorret elephas. Sic Ro-XXXVIII.
 manos Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam vertisse De elephan-
 dicunt, victoriamque amplam ex eo bello retulisse. Mulieris to.
 forma hoc animal capitur, atque hebesens ad ejus pulchritu-
 20 dinem remittit furorem animi sui. Rivalem vero fuisse in Aegy-
 pti urbe Alexandria elephantum ferunt Aristophanis Byzantini,
 de quadam muliere coronas texente. Omnia bene olentia amat,
 unguentorum et florum odore permulcetur. Si quis fur aut
 praedo ferocissimorum canium linguam compescere, eosque
 25 fugare voluerit, titione e rogo hominis abrepta ad eos accedens
 perterrefaciet, [ut quidam ajunt.] Hoc etiam audiui, vestem
 factam e lana detonsae ovis, quam lupus laniavit, molestiam
 et pruritus excitare in corpore ejus, qui induerit. Si quis
 vino immittat lapidem a cane demorsum, furore convivarum
 30 excitato, lites et contentiones movebit. Scarabaei bestiolae fœ-
 tidæ unguento odorato, si instilletur, intereunt. Sic etiam
 cerdones ajunt aeris putido adsuefactos unguentis abhorrere.
 Serpentes quosvis ibidem pennas timere Aegyptii adserunt.

Turtures capiunt qui eorum capturae studiosi sunt, et de-XXXIX.
 35 sidario non frustrantur, in hunc modum. Saltant et canunt, De turturi-
 quam possunt suavissime; illi vero tum auditu mulcentur, tum bus (pasti-
 conspectu saltationis se oblectant, et propius accedunt. At nacio).
 aucupes sensim ac pedetentim recedunt ad eum locum, ubi
 doli in miseros structi, nempe retia expansa jacent; in quae
 40 illi mox incidentes capiuntur, saltatione et cantu prius allectati.

Orcynus, cetaceus piscis, non ignarus est eorum, quae XL.
 sibi maxime conducant, donum hoc natura, non arte adeptus. De orcyne.
 Itaque cum hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem seip-
 sum impellens ac deprimens ad solum allidit, et hamum oris
 45 pulsatione expellere conatur: quod si id minus fieri queat, ab
 hamo exceptum vulnus luculentius infert dilatatque; atque ex-

siliendo id, quod sibi molestiam exhibet, expuit abjicitque. Saepe vero id non adsecutus, invitatus ad piscatoris praedam subtrahitur.

XLI. Timidissimi piscium melanuri suae timiditatis testes habent
 De melanuro. piscatores; neque enim capiuntur nassa, neque ad eam accedunt; si quando vero sagena eos circumdederis, imprudentes comprehenduntur. Idem, cum placidum et quietum est mare, ad imam maris sedem in petris aut algis quiescunt, tegumenta que proteguntur, quocunque corpus occultari potest. Contra, cum adversa tempestas est, et pisces alios in altum ex fluctuum impetu descendere vident, hi fiducia implentur, simul et ad littus appropinquant, [et ad petras adnata] atque spumam super se fluctuantem, ipsosque cooperientem, satis esse ad se tuendum arbitrantur. Nescio quomodo enim pernoscut eo die nocteve, cum feritas maris et immanitas effervescit, tum a piscatoribus non adiri mare. Ac cum maris tempestates sunt, ex his vivunt cibis, quos e saxis partim equunt, partim e terra evellunt; nec tamen nisi sordidis pascuntur, et abjectis, quibus non facile alius piscis, nisi fame oppressus, vesceretur. Cum maris tranquillitas viget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hincque pascuntur. Ceterum quo capiantur, ex aliis audire poteris.

XLII. Ex avibus aquila maxime acres et acutos oculos habet. De
 De aquila. quibus et Homerus ei conscius testimonio est, in Patroclea similem huic avi inducens Menelaum, cum requireret Antilochum, quem ad Achillem mitteret nuncium, tristem quidem, sed tamen necessarium, de morte eius amici, quem a se missum ad pugnam non amplius summe desideratum recepit Achilles. Caeterum aquila non solum sibi, sed hominum oculis utilis habetur. Nam fel ejus melle exceptum Attico et hebescentibus illis oculis, visum quam acutissimum efficit.

XLIII. Luscinia avium argutissima, [et tranquillo prae ceteris animo,] suavissima et imprimis canora voce solitariis in locis cantillat. Ejus etiam carnes vigiliam fovere ajunt. Mihi vero, qui cibo vescantur hujusmodi, homines nec boni nec sapientes videntur. Sed illius etiam deorum atque hominum regis, ut Homero placet, nempe somni, privatio, infelix infelicis cibi munus mihi videtur.

XLIV. Gruum clangores pluvias arcessere fama est, earundemque
 De grue. cerebrum quippiam amatorium habet, utile ad conciliandam mulierum gratiam; si modo bene animadverterunt, qui haec primi observarunt.

XLV. Vulturum pennas si quis suffierit, facile serpentes e latibulis suis et cavis, ut audio, educet. Dryocolaptes nomen
 De vulture. apud Graecos sortitur ab eo, quod facit; nam gibbo et emi-

nente rostro arbores percutit, et excavato in eis loco, pullos suos tanquam in nidum imponit, ad nidi instructionem non festucis inter se connexis egens, neque aedificatiunculis. Si quis lapide immisso ei foramen obstruxerit, ille ex his conjectura
5 adsecutus insidias sibi paratas esse, herbam lapidi contrariam adfert, eamque lapidi opponit; lapis velut offensus, et non facile ferens vim herbae, exsilit, atque rursus suave receptaculum pico aperitur.

Dentices non solitarii sunt, nec solitudinem et segregatio-
nem a se invicem ferunt. Solent autem juxta aetatum discrimina degere: ac nimirum peradolescentes separatim a reliquis
10 natant, ii quoque, qui sunt confirmatori aetate, etiam inter se vitae communitate junguntur; ita ut congruant proverbio, Aequalis aequalem delectat; et praesentes praesentibus,
15 tanquam iis quibuscum societas aut amicitiae conjunctio ex consuetudine usuque frequenti coalescit, delectantur. Adversus piscatores autem sic machinantur; ut, cum piscator in eos cibum demiserit, congregati et in orbem consistentes inter se conspiciant, et quasi signo dato inter se admoneant,
20 ne prope ad cibum accedant, neve demissum cibum attingant. Atque in hunc ordinem instructi permanent: sin autem solivagus ex alio grege accesserit, hamumque devoraverit, ac suae solitudinis praemio accepto subtractus fuerit, confidentiores efficiuntur, tanquam capi non possint; sicque prae nimia fiducia
25 negligetiores facti capiuntur.

XLVI.

De dentice-
bus.

Per aetatem corvus exaescit siti confectus, et clamore ultionem testatur, ut fama est: cujus rei hanc causam afferunt, quod cum ad aquationem eum famulum suum Apollo misisset, ille, magna segete inventa adhuc viridi, frui volens granis fru-
30 menti, et expectans dum maturuisset, mandatum domini neglexit; quam ob rem siccissimo anni tempore siti affectus suae morae dat poenas. Hoc licet fabulae simile, ob Apollinis tamen reverentiam dictum sit.

XLVII.

De corvo.

Corvum sacrum et Apollinis pedisequum esse dicunt; idcirco divinationibus praeditum fatentur, ejusque clamori dant operam, qui avium sedes, et clangores, et volatus ipsarum a dextra et sinistra cognoscunt. Corvi ova audio nigros efficere pilos. Qui [vero] capillitium suum [sic] adulterat, oportet oleum in ore compressum habeat; nam nisi id fiat, simul cum
40 pilis ei dentes nigri redduntur, vixque elui possunt.

XLVIII.

De eodem.

Merops avis contra, [ut fertur], volat atque ceterae; aliae enim omnes in anteriora oculos versus, illa vero retro caudam
versus volat. Et profecto naturam volatus admiratione et insolentia pleni, quem facit hoc animal, summopere miror.

XLIX.

De merope.

45 Cum libidinis impetu plena est muraena, in aridum pro-

L.

De murae- greditur, et sponsi iniquissimi desiderio permota latibulum vi-
na. perae maris intrat; ibique ambo inter se colligantur, atque
coitu implicantur. Vipera quoque mas, ajunt, stimulis libidinis
concitata ad mare accedit; et ut adolescens comessator cum ti-
bia fores pulsat amicae, sic vipera mas sibilo edito amatam 5
evocat, eaque mari exit, natura diversorum locorum incolas in
cupiditatem unam et cubile idem cogente.

LI. Hominis mortui spinam medullam putrescentem in serpen-
De serpen- tem convertere ajunt, exoririque feram, et serpere animal imma-
tis ortu. nissimum ex mansuetissimo: et bonorum quidem proborumque 10
reliquias quiescere et quietem pro praemio habere; quemadmo-
dum etiam animae ipsorum bona, quae a sapientibus celebrantur:
malorum vero hominum spinas post e vita excessum talia mon-
stra parere. At id aut est totum fabulosum; aut, si adhibenda
ei fides sit, praemium meo judicio dignum suis moribus malus 15
retulerit, qui serpentis pater efficitur mortuus.

LII. Hirundo significatione sua pulcherrimi temporis ostendit
De hirundi- adventum. Eadem hominis studiosa est, cujus contubernalem
ne. se esse gaudet, [et non vocata ad eum accedit; ac] cum ei rur-
sus bonum videtur, discedit. Ceterum homines Homeri lege 20
Hospitalitatis eam tecto recipiunt, quae praecipit hospitem prae-
sentem esse diligendum, discedere vero volentem dimittendum.

LIII. Peculiarem respirationis modum, et amplius aliquid prae-
De capris. ter caeteras animantes, capra habet. Pecuarii enim sermones
et pastoritii eam auribus et naribus spirare testantur, sensu- 25
que ex omnibus bifidae ungulae animalibus acerrimo esse. Cau-
sam, quare id fiat, ignoro; [quantum autem novi, jam dixi.]
Quod si caprā etiam Promethei opus est, quid sibi voluerit, ut
talem fingeret, ipse sciverit.

LIV. Viperae et aliarum serpentium morsus non carent reme- 30
De morsu aspidis. diis; quorum alia propinari, alia inungi percipio. Incanta-
tiones etiam impactum nonnullis venenum mitigaverunt. So-
lum aspidis morsum insanabilem, omni medicina superiorem
esse audio. Dignum sane hoc animal odio propter mali prae-
sentiam. At fera scelestior, et quae minus vitari possit, mu- 35
lier venefica; qualem fuisse Medeam et Circen audimus: nam
aspidum venena morsu duntaxat laedunt, illarum autem ve-
nena vel solo contactu necare feruntur.

LV. Canicularum marinarum tria sunt genera, quarum maxi-
De caniculis mae quaedam inter cete robustissima numerari possunt: ex re- 40
marinis. liquis duobus generibus, [quae in coeno degunt et] ad cubiti
mensuram excrescunt, aliud galeos, aliud centrina appellari
solet; quod colore varium est, galeos nominatur: reliquum
genus qui centrinas appellavit, non errabit. Rursus varii mol-
liore pelle, et capite latiore sunt; centrinae parvi et pelle dura 45

sunt, et capite acutiore, et coloris albedine ab illis differunt. Eisdem innati sunt aculei duri, [et adversus omnia resistentes] quorum alter capitis in juba, [(pinna dorsi) ut ita dicam] alter in cauda, atque venenatum quiddam habent. Postrema
 5 duo genera parvarum canicularum in coeno et luto capiuntur. Piscandarum ratio haec est: Album piscem illecebram ad eas captandas demittunt; ex his si qua capiatur, ceterae omnes hoc videntes circa captam adsiliunt, ac eam [dum hamo ex profundo extrahitur] ad navem usque insequi non cessant.
 10 Invidia quadam hoc eas facere existimares; quasi illa, quae capta est, sibi uni escam aliquam praedata alicunde esset: atque ex ipsis nonnullae in navem insilientes saepe sua sponte capiuntur.

Pastinacae marinae radius ab omni medicina invictus ex- LVI.
 15 sistit. Etenim primum ut pupugit, statim interficit; quod qui- De pastina-
 dem ipsius telum vel rei maritimae peritissimi perhorrent: ne- ca marina.
 que enim alius quisquam, neque vulneratrix ipsa medicinam facere potest, hoc scilicet dono soli quondam a diis hastae Pelei concessio.

20 Cerastes serpens ferum animal, colore album, gemina supra frontem gerit cornua, cochleae cornibus similia, non si- De cerastis
 militer tamen atque illius tenera. Longe vero alia ratione in serpentibus.
 ceteros Libycos homines, ac erga nuncupatos Psyllos, cerastae afficiuntur; illis enim infesti sunt, cum his foedere devinciuntur, pacemque servant. Enimvero Psyllorum gens ab eis si
 25 mordetur, non modo non sentit morsum, sed eos etiam, qui in id mali inciderint, facillime sanat; si priusquam totum veneno corpus imbutum sit, ex ipsis quispiam vel arcessitus, vel sua sponte veniens, os suum aqua colluerit, et manus ablue-
 30 rit alteri, [et utramque potionem propinauerit morso: sic enim is] ex veneno statim tum convalescit, tum ab omni malo liberatur. Libyci item homines ajunt, Psyllum, cui sua uxor venerit in suspicionem adulterii, quique ex ea susceptos liberos
 35 adulterino sanguine natos suspicetur, experimenti causa in domum cerastarum plenum infantem puerum conjicere; sicque injiciendo, tanquam artificem aurum igni, ingenuitatem pueruli experiri: cerastas protinus insultare, acerbosque fieri, innatum malum puero minitantes; eos ut puer attingit remollescere, unde Libycus ille se legitimum patrem agnoscit. Quin
 40 et aliarum serpentium, et phalangiorum hostes Psylli habentur. Haec vero si Afri comminiscuntur, non me, sed semetipsos fallunt.

Apibus insidiantur atque inimica sunt haec animalia; pari LVIII.
 aviculae [cum suis pullis], vespae, hirundines, serpentes, pha- De apum in-
 45 laenae. Illa quidem apes timent; apiarii vero eadem abigunt sidatoribus.
 vel conyza suffita, vel papavere adhuc viridi ante alveos po-
 Aetioni de nat. anim. I. v. l. B

sito stratove. Et ea ceteris quidem praedictis animalibus adversantur, vesparum autem captura ejusmodi est: ante earum nidos nassam appendi oportet, eique imponi parvulam membram, aut exiguam maenam cum iope vel chalcide; vespae autem voracitate, quae ipsis innata est, allectae, atque esca 5 eas invitante, frequentes in nassam incidunt, qua circumdatae amplius retro volare nequeunt; facilius autem tolluntur, si aqua conspergantur, vel igne admoto cremantur. Apibus etiam insidiantur lacertae, et crocodili terrestres, quibus caedes hoc modo instruitur: farinam veratro subactam, aut tithymali li-10 quore vel malvae succo suffusam spargunt ante alvearia: quam si isti, quos dixi, degustaverint, pereunt. Ranarum lutariarum sobolem facile tollit apiarius verbasci foliis, vel nucibus in earum lacum injectis. Phalaenae necantur noctu, accensa lucerna ante alvearia posita, et vasculis, quae oleo repleta 15 sunt, infra lucernam collocatis; ad lumen enim advolantes in oleum decidunt, et pereunt: sed alio modo non facile tolluntur. Pari cum farinam vino dilutam gustaverint, ebriae factae vertigine laborant, et jacentes palpitant, ac capientibus risum movent, atque sursum volare conantes surgere prorsus ne-20 queunt. Hirundinem autem prae reverentia musicae non occidunt apiarii, quamvis id ipsis ex facili esset; iisdemque satis est hirundinem prohibere, ne nidum prope alveos struat. Apes etiam oderunt quosvis foedos odores, et pariter unguenta, nec graveolentia tolerant, neque suavis odoris delicias amant; quem-25 admodum puellae urbanae et modestae tetrum odorem contemnunt, et unguenti suavitatem detestantur.

LIX. Senioreem Cyrum propter regiam, quam in urbe Persarum (Persaeopoli) ipse aedificaverat, superbiisse ajunt. Darius lautae aedificationis substructione, quam Susis omnium sermone 30 decantatam struxerat, efferebatur. Cyro minori ex hortis, quos purpuratus ipse, et gemmarum fulgore ornatus, in Lydia sua manu consevisset, gloria magna cum apud omnes Graecos, tum apud Lysandrum Lacedaemonium, cum is in Lydiam ad eum venisset, fuit. Sed haec plus quam satis historici prae-35 dicarunt; apum non item domos, solertiori ratione aedificatas, scripserunt: cum illi tamen in regiis aedificandis permultos vexarint; apibus vero, ut nihil minus molestum, sic solertius nihil esse potest. Primum regum cellas eminentiore loco, magna laxitate amplas aedificant; easque sepimento tanquam muro 40 quodam, ad majestatem regiam tuendam, circumvallant. Ac ut aetate et conditione triplices sunt, sic tripartito suas cellas dividunt. Quaedam enim summa senectute affectae regiae aulae vicinae, proximae tanquam satellites et custodes, sunt; post quas habitant natu minimae, et quae annum non excesserunt; 45 adolescentiores vero, et aetate confirmatiori, extimae manent: ita ut illae exacta aetate custodes regum sint; eae autem quae

LIX.
De apum
aedificandi
ratione.

aetatis firmitate robustiores existunt, tanquam murus quispiam, natu minimas sepiant.

- Opinio una est, apum reges non aculeatos esse: est rursus altera, eos robore aculeorum peracutorum armatos esse; LX.
De apibus.
- 5 nunquam tamen eo neque contra hominem, neque contra apes uti, [sed alio modo ipsis reverentiam erga se incutere]; quoniam non fas sit tantae nationis imperatorem malum admittere. Reliquas autem apes harum rerum periti testantur in conspectu suorum imperatorum aculeos submittere, quasi fasces, veluti
- 10 imperio potestateque his cedentes. Jam vero hoc utrumque in illis regibus quispiam admirari possit: sive enim aculeo, quo laedant, careant, [hoc eximium]; sive quo laedere possint, non laedant; [hoc vero longe praestantius est].
-

LIBER SECUNDUS.

I. Cum grues Thracias sedes et Thracia frigora relicturæ sunt, frequentes congregantur ad Hebrum, et unaquæque earum lapillo devorato, quem prandii et saburrae loco habeat adversus ventorum impetus, migrationem aggreditur versus Nilum caloris et hiberniistic victus desiderio incensa. Cum vero proximum est, ut migrare et ultra progredi ingrediantur, grus aetate maxime provecta, ter universum gregem circumeundo emensa, humi lapsa moritur; eamque mortuam exinde sepultura reliquæ adficiunt, et dein recta in Aegyptum iter faciunt, atque immensa maria alarum remigio transmittentes, nec usquam appellunt, neque interquiescunt. Aegyptios autem sementem facientes offendunt, et in arvis, ut ita dicam, mensam cibis adfluentem inveniunt, eaque hospitali, etsi non invitatae, fruuntur.

II. [In montibus,] terra, marique nasci animalia nihil minus; nam materia, et nutrimentum, et natura horum causa est. Ex igne vero generatos volucres exsistere nuncupatos Pyrigonos, et in eo ipso igne vivere et ali, hucque et illuc volare, hoc admirandum est. Illud item admirationem excitat, cum ex igne nutricao egrediuntur, [et frigidum coelum attingunt], statim exeunt e vita. Quae autem causa sit, igne ut nascantur, contraque aere extinguantur, aliis dicendum relinquo.

III. Ceterae aves in coitu a maribus conscenduntur, ut ferunt; hirundines non item, sed contrario quam reliquæ miscentur. Causa cur id faciant, retrusa est atque abditæ. Multi tamen ajunt eas sic coire, quod Tereum regem horreant, [et timeant], ne quando latenter irrepens, novam tragoediam efficiat. Hirundinibus etiam a natura bonum meo judicio summum tributum est; quod etsi acu eorum oculi puncti excaecentur, visum recipiunt. Quid igitur Tiresiam amplius celebramus, tametsi non hic, sed apud inferos, Homeri testimonio, [inter manes] sapientissimum?

IV. Animalia ephemera appellantur, utpote nomen ex vitae mensura sortita; generantur autem in vino, et vase aperto evolant, et, simulac lucem adspexerint, moriuntur. Concessit itaque illis natura, ut in vitam progredierentur; sed malis, quibus

vita referta est, eos cito liberat, nec suas calamitates sentientes, neque aliorum calamitatis testes.

Ex aspidis quidem vulnere longo tempore quispiam sanus fieri possit, vel exsectionem membri, vel exustionem ignis fortiter patiendo, et necessariis medicamentis malum sistendo, ne et basilisco. V.
 5 serpat longius. Basiliscus vero etsi magnitudine palmi sit, tamen vel serpentum maxima illius adspectu non longo post intervallo, sed statim, expirationis impulsu torrescit; et si baculum, quem quispiam teneat, momorderit, baculi dominus
 10 necatur.

Delphinatorum studium erga artem musicam eorundemque amatorium affectum, partim Aegyptii, quibus adsentiuntur Lesbii; partim Teitae celebrant. Arionem Methymnaeum quidem praedicant Lesbii: natatum vero pueri formosi cum delphino
 15 commemorant Teitae. Leonides autem Byzantius refert, in urbe Poroselene nuncupata, se, cum Aeolida navigando praeterverheretur, delphinum in illius urbis portu habitantem, civibusque hujus tanquam hospitibus suis utentem vidisse. Idemque ait hunc delphinum ab anicula ejusque marito educari, velut
 20 album, solitum fuisse, refertosque irritamentis cibos illi ab eisdem suppeditados. Simul vero cum eo educabatur seniorum filius; et alebant illi ambos, et delphinum et filium suum; ex quo convictu delphinus puerque mutuum inter se amorem [clam] conciliarunt, et decantatum illud et valde celebratum nomen
 25 ἀντρέως (i. e. amor mutuus) ab utroque colebatur. Delphinus itaque urbem, quam dixi, veluti patriam suam diligebat, portumque tanquam domum suam amanter incolebat; et suis nutriciis gratiam educationis persolvebat hoc modo: Cum aetate grandis factus esset, deque manu educantium cibum capere non haberet necesse, jam longius natando progrediens,
 30 et praedas marinas observans, partim eas sibi ad prandium habebat, partim suis educatoribus adferebat; quod illi cum scirent, hoc ceu vectigal libentissime exspectabant. [Hoc unum erat commodum, cui et alterum accedebat:] Nomen similiter delphino, ut puer, imposuerant: puer autem ex illa vendi cum delphino consuetudine hanc collegerat fiduciam, ut
 35 in loco quodam eminenti stans illum appellaret, eumque appellans voce etiam demulceret; ac sive ille [cum alicujus navis] remigatione contenderet, [sive urinaretur], in alios gregatim errantes variis assultibus gestiens, sive fame pressus venaretur,
 40 ad puerum tamen tanta celeritate redibat, ut more navis vehementi undarum impetu impulsae ferretur, atque appropinquans ad suum amasium, exsultim luderet, nunc circum illum adnatans, nunc illum ipsum velut provocans, ad certa-
 45 men secum amasium suum alliciebat; et, [quod magis mireris, honore ei cedebat, sequè ei natando submittebat, veluti

VI.
De delphinis.

lubenter ab eo victus.] Haec igitur celebrabantur, et navigantibus inter cetera urbis commoda spectaculum praebebant ac puero simul cum parentibus lucro erant.

VII. In Africa mulos vel caesos, vel siti animo deficientes, Archelaus ait, plerosque mortuos humi jacere projectos: saepeque magnam serpentium vim confluere ad eorum cadavera depascenda, easque basilisci exaudito sibilo, se statim in cavernas et sub arena abdere; illum vero eo profectum tranquille prandere: postea vero quam pransus sit, sibilo repetito abire; [serpentes vero postea cadavera mulorum coenamque ex ipsis quam longissime fugere et detestari].

VIII. Euboica historia huc perlata est, piscatores Euboicos ae-
qualem portionem venatus piscium cum delphinis communi-
care: et piscationem ejusmodi esse audio. Tempore sereno
opus est, quod si acciderit, de prora navicularum [cavas] quas
dam laternas suspendunt, quae etsi [ardentem] ignem intra
se habent, sic tamen lucem transmittunt, ut ignis quidem ob-
tegatur, lumen vero transeat; [easque *πρῶτος* vocant].
Pisces splendorem timent, ac lumen haesitabunde intuentur;
atque ignari quid sibi velit, quod vident, propius accedunt,
ut causam tanti sui timoris intelligant: deinde perterriti, aut
ad saxum aliquod frequentes manent prae metu palpitantes,
aut ad litus impulsus exsiliunt; et de coelo tactis similes esse
videntur, facileque jam est eos tridente percutere. Delphini
cum ignem a piscatoribus incendi animadvertunt, seipsos
subsidium iis ferendum comparant; et illi quidem sensim remi-
gant, ii vero formidine exteriores impellunt pisces, eorumque
effugia reprimunt, ne qua elabi queant. Ex delphinorum igitur
natatu, et piscatorum remigatione undique pressi, et quodammodo
circumdati, sentiunt sibi nullum exitum patere, et
istic permanent, ac magno numero capiuntur. Et delphini,
velut repetentes communis laboris remunerationem sibi debi-
tam ex illa piscatione, procedunt; quibus capturae sociis bona
fide et grato animo piscatores partem debitam praebeant, si
velint sibi dentio socios adesse et non vocatos et certos. Per-
suasum enim habent piscatores illi, si praedam cum delphi-
nis non communicaverint, sibi hostes futuros, quos ante ha-
buerant amicos.

IX. Mirifico quodam munere naturae cervus serpentem vin-
cit, neque enim ipsum, tametsi hostis in latebram additus, ef-
fugere potest. Etenim ille naribus suis in descensum caver-
nae incumbens vehementissime adspirat, et spiritu suo quasi
illecebra trahit, invitumque producit, ac proclinantem foras
mandere aggreditur; idque hyeme facere maxime solet. Si
quis etiam cervi cornu in scobem atterat, posteaque in ignem

conjiat, fumus inde proveniens undique serpentes, illius nidorem minime tolerantes, fugat.

Inter ceteras animantes equus magno elatoque animo est. X.
 Enimvero magnitudo, et celeritas, cervicisque eminentia, et Quemadmo-
 5 crurum facilis flexus, et unguularum sonitus cum ad fastum et dum asini
 superbiam inducunt; tum maxime comata equa mollis est, et equae ine-
 insolentia diffluens superbit, eamque ob rem ab asinis se iniri ant.
 indigne fert; at maximo gaudio completur, cum equo tan-
 quam nuptiis sociatur, ob idque ipsum se plurimi esse arbi-
 10 tratur. Cujusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni vol-
 unt, equae jubam temere et sine artificio tondent, posteaque
 asinos admittunt: ea vero tum mariti ignobilitatem, cujus prius
 pudebat, patitur. Atque ejus rei Sophocles quoque meminisse
 videtur.

15 De elephantorum solertia, item de venatione ipsorum, pauca XI.
 e multis, quae alii protulere, dicta nobis sunt alibi. Nunc De elephan-
 vero de studio, quo in musicam feruntur, disserere proposui; torum obe-
 deque obedientia eorum et ingenii facilitate ad eas discipli- dientia, do-
 nas adsequendas, quae ad discendum difficiles sunt vel ho- cilitate, mu-
 20 mini ipsi, nedum tali belluae ante adeo ferae. [Choream enim sicae studio.
 saltatoriam], ad numerum incedere, tibia cantantibus auscul-
 tare, sonorum differentias, vel tarditatem, vel celeritatem hor-
 tantium agnoscere edoctus novit elephas, isque accuratum se
 praestat, neque aberrat. Sic vero natura non modo illum ma-
 25 gnitudine eximium reddidit, sed et disciplina mansuetum at-
 que tractabilem. Quod si insignem illam, quam discendo obe-
 diendoque praestat haec bellua facilitatem apud remotas gen-
 tes, Indos, Aethiopes, aut Afros, describerem, forte alicui fa-
 bulam texere, et super ejus natura famae mendacia proferre
 30 videri possem; id quod hominem philosophum, ac veritatis ex
 animo studiosum neququam deceret. Quamobrem mea tan-
 tum spectacula, et quae Romae gesta prius alii quoque in li-
 teras retulerunt, exponam, pauca e multis, quae tamen non
 exiguam animantium naturae commendationem afferunt. Ele-
 35 phanto sane ad morum mansuetudinem et facilitatem erudito
 nihil mitius, nihil, ad id quod volumus, obtemperantius est.
 [Sed primo ea, quae tempore etiam (cui suus debetur honor)
 priore gesta sunt, referam.] Cum Tiberii Caesaris nepos, Ger-
 manicus, gladiatorum spectaculum edidit, plures jam grandes
 40 utriusque sexus elephantum Romae erant, e quibus deinde in-
 digenae generati extiterunt; quorum artus interea dum con-
 firmabantur, peritus vir ad pertractandos eorum sensus ani-
 mosque, mirabili quodam disciplinae genere eos erudiebat.
 Primum enim eos maxima lenitudine et mollitudine, cibos ni-
 45 mirum illecebris et varietate suavium invitamentorum refer-
 tos indulgens, ad disciplinam informabat, ut si quid esset

agreste expelleret, ex feritate ad mansuetudinem et quasi ad humanitatem quandam transformaret: sicque eis moderabatur, ut, feritate expulsa, disciplinis et musicae studio operam darent, [tibiæ] tympanorumque sono nihil exterrerentur, fistulis oblectarentur; pedum ingredientium strepitum, cantumque miscellaneum ferrent; eos præterea exercebat ad non formidandam hominum multitudinem; illa vero virilis disciplina accedebat, non ad gravem plagarum ictum excandescere, coactos membrum aliquod [concinne et] ad saltandum flectere non iracunde, cum essent maximo robore præditi, incitari. [Quis hoc non egregiæ et generosæ indolis argumentum dixerit, bellum hominis disciplinae et imperio, non adversam nec immorigeram se præbere?] Cum igitur magister elephantorum spectaculum ederet, ii tempore suo specimen dederunt, se recte institutos esse, illumque in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt. Nam duodecim numero theatrum ingressi composito gradu incedebant, [in diversas theatri partes divisi], ac [molliter ingredientibus] toto corpore diffluebant, miro ornatu, nimirum stolis saltatoriis et floridis induti, solaque magistri significatione vocis ordinatim instructi, ferunt, gradiebantur; ac vero rursus, si is hoc præcepisset, in orbem saltabant; tum si subducere opus esset, statim id faciebant; atque nunc flores pavementum ornabant spargentes, idque parce et modeste, nunc pedibus terram pulsantes concinnam et moderatam saltationem una consensione obibant. Damonem igitur, et Spintharum, [et Aristoxenum, et Xenophilum, et Philoxenum,] ac alios pulcherrime musica eruditos, inter paucos hujus peritos existimatos fuisse, mirificum quidem, at non certe incredibile, neque a ratione alienum fuit, cum homines essent rationis participes, valuisse vi intelligendi ac ratiocinandi. At vero animal rationis expertus numeros et cantum percipere, formam et ornatum tenere, non a saltandi moderata elegantia aberrare, quæ didicerit repetere posse; hoc naturæ donum est, simulque proprietates quaedam admodum singularis. Illa vero vel ad ridicule imitandum [præ admiratione] spectatorem inducere possint, in theatri arena humiles spectare lectos convivales [quasi stibadia] eosque vario stragulo textili et magnificis operibus picto opertos, copiosae alicujus et vetustae familiae testimonium; lauta item pocula disposita, et argenteas crateras, aureasque, permulta aqua repletas, mensesque magnificas [e thyo et ebore perquam superbas] tanto pane et carnibus exstructas, ut vel edacissimorum animalium ventrem implere potuissent. Omnibus ita abunde apparatis, convivæ intromissi sunt elephanti, mares sex virili veste induti, totidemque feminae stola muliebri ornatae, decore epulis accubare; tum [signo percepto] in mensam promuscides tanquam manus [temperanter] porrexerunt, summaque cum moderatione epulati sunt; neque ex ipsis quispiam visus est vorax, neque

[vel delicatioris vel] majoris partis avidior, [ut Persa ille apud aureum illum Xenophontem]. Cum esset bibendum, unicuique cratera exhibebatur, et hi quidem promuscidibus potionem haurientes moderate bibebant; deinde circumstantes leviter et festive, sine contumelia, aspergebant. Multa alia ejusmodi de natura horum animalium solertia atque admiranda ab aliis literis sunt mandata. Ego vero ipse elephantum in tabula literas Latinas promuscide recte atque ordine scribentem vidi; verum tamen docentis manus subiciebatur ad literarum ductum et figuram eum instituens; dejectis autem et intentis oculis erat, cum scriberet: doctos et literarum gnaros animantium oculos esse dixisses.

Quaedam propria lepori a natura ingenerata sunt. Palpebris patentibus somnum capit; annos suos indicat, ~~cavet~~ quasdam prodens: uno et eodem tempore quaedam in utero inchoata et imperfecta fert, alia parturit, alia modo peperit.

XII.
De leporum
natura.

Omne fere cetaceum genus [praeter canes] duce ad sibi moderandum eget, illiusque oculis ducibus ad videndum utitur. Is autem dux est, quemadmodum harum rerum periti testantur, longus piscis, colore albo, capite praelongo, angusta cauda. Huncne ducem unicuique cetaceo natura dederit, an amicitia quadam is adductus cetum ultro antegrediatur, haud scio plane; sed id tamen factum naturae vi [potius] arbitrare. Hic enim separatim nunquam ab illo natat, sed ante hujus caput antecedens, ipsius dux existit, ac veluti clavus. Etenim cuncta illi et providet, et praesentit, caudaeque extremo praemonstrat singula, [et cetum contingit, et monet] tum horribilia formidolosaeque inhibet, tum cibaria conciliat, insidiasque a piscatoribus positas signo quodam [suo] ostendit, atque quem locum ipsum adire non oporteat, praesignificat, ne quando latenti alicui allisus petrae aut infixus funditus pereat. Quod mirum videri debet, minimam bestiam maximo animali vitae causam afferre. Videtur autem, cum bellua hujusmodi ad nimiam pinguitudinem pervenit, amplius nec videre nec audire posse, carniū mole et videndi et audiendi viam obstruente. Nunquam autem cetus sine hoc duce apparet; nam si is, quo ad necessaria utitur, perierit, illi quoque pereundum est.

XIII.
De duce cetacei generis.

Chamaeleon animal non uno atque eodem colore [proprio] spectari [aut cognosci] solet; sed furtim se subducit, eludens simul et praestringens intuitum oculos. Si enim nigro colore eum offendas, ille in viridem se convertit, tanquam vestem mutans; deinde alius apparet, album colorem induens, veluti histrio aliam personam vel vestem. Quae cum ita sint, dixerit aliquis, naturam, etsi neminem recoquit, neque veneficii instar Medae cujusdam vel Circes immutat, etiam veneficam esse.

XIV.
De chamaeleonte.

XV. **Pompili pelagii pisces, et maris profundo gaudentes vel**
 De pompiliis omnium piscium maxime, quos auditione accepimus, cogno-
 piscibus. scendi sunt; sive ipsi terram male oderunt, sive haec illo-
 rum odio tenetur. Hi autem sic circum naves altum secantes,
 tanquam amicas, concursant, easque huc illuc saltantes sti- 5
 pant. Et homines quidem, qui navi vehuntur, quantum a
 terra absint, [(neque enim id scire ipsis necesse est)] prorsus
 ignorant; [et ipsi etiam nautae a vero aberrare solent]. At
 pompili, tanquam sagacissimi canes, qui propinquam praesen-
 tiunt praedam, sic terram non longe abesse, ante multo sen- 10
 tiunt: idcirco non tanto amplius studio navium tenentur, ut
 longius eas comitari velint; sed quasi signo ad abeundum sub-
 lato, frequentes in altum redeunt. Unde nautae continentem,
 tametsi non facibus eam assecuti, sed a pompilis eruditi, pro-
 pinquam esse sentiunt. 15

XVI. **Ruborem, pallorem, livorem, homini et bestiis cutem**
 De tarando. mollem habentibus, et minime villosis, accidere, nihil mirum;
 tarandus vero se ipsum cum villis suis vertit, et innumeras co-
 lorum species cum summo videntium stupore reddit. Scy-
 thicum id animal est, dorso et magnitudine tauro simile; ejus 20
 corium ne spiculo quidem penetrari potest, [quamobrem eo
 Scythae sua scuta inducunt].

XVII. **Echeneis pelagius piscis, ad aspectu niger, longitudine cum**
 De remora. mediocri anguilla aequandus, nomen a rebus, quas agit, ha-
 bet. Navis enim secundo vento et plenis velis propulsae ex- 25
 tremam puppin mordicus premens, tanquam indomitum atque
 effrenatum equum freno robusto inhibens, violentissime ab im-
 petu reprimat; et constrictam tenet; frustra que vela media
 turgent, frustra venti spirant, quae res vectores angit. [Nau-
 tae vero rei causam intelligunt. Hinc nomen impositum pi- 30
 sci, quem ejus vim experti echeneida (remoram) appellarunt].

XVIII. **Ars et doctrina curandi [et medicamentis sanandi] vulnera**
 Quo remora. apud Homerum per manus vel ad tertiam usque aetatem tra-
 ditur. Patroclum Menoetii filium Achilles Pelei filius medi-
 cinam docet, Achillem vero Chiron [Saturni filius] erudit. 35
 Disciplinas nimirum heroes tantum et deorum filii exercebant,
 et radicum naturam, varium herbarum usum, pharmacorum
 temperationem, cantiones tum inflammationibus tum reprimendo
 sanguini propitias, et alia [quaedam noverant. Nonnulla etiam
 his inferiores tempore heroes ac dii] invenerunt. Quibus quam 40
 natura parum egeat, elephante docet; cum enim vel hasta
 vel sagitta ictus est, oleae florem vel oleum ipsum gustans
 defixa tela expellit, atque hujusmodi ratione ad incolumita-
 tem restituitur.

XIX. **Haec etiam proprietates ursae admiranda est. Nam neque 45**

catulum (perfectum) parit, neque quisquam mox a partu videns foetum, ursam edidisse vitalem foetum iudicaret. Simul enim ac peperit, statim carnem illam [informem, et] nullam vitalis figurae vestigia nullamque animalis effigiem retinentem, amore complectitur, catulum agnoscit suum, ac eum in sinu gremioque fovet, et lingua fingit sua, et paulatim figurat, in artus efformat, atque ut adspicienti jam catulus ursae esse videatur.

Quemadmodum ursae catulos suos fingant.

Tauris omnibus rigida et minime flexibilia existunt cornua; eamque ob rem cornibus perinde armati furibunde appetunt, atque homines armis hostem feriunt. Erythraei autem boves mobilia similiter cornua ut aures habent.

XX.

De bubus Erythraeis.

Aethiopica terra [vicinum bonum et egregium habet, deorum. Illud lavacrum, quod Homerus oceani nomine celebrat. Eadem maximos] dracones ad triginta passuum longitudinem progredientes generat, et nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorum interfectores ipsos nominant, et perveniunt ad summam senectutem. Hactenus Aethiopum sermones retulisse sufficiet. Phrygum historia quoque narrat, dracones ad magnitudinem decem passuum procedentes nasci, qui quotidie media aestate, qua hora jam forum hominum conventu plenum est, ex cavernis procedere soleant, et circa annum Rhyndacum nomine parte voluminis ad terram adnati, reliquo erecto corpore, collo sensim extenso, et ore hiantes volucres sua adspiratione tanquam amatoria illecebra ad se attrahere; eas autem ex horum spiritus ductibus detractas [cum ipsis alis] in illorum ventrem illabi: et haec quidem illi ad occidentem usque solem peculiariter agunt; postea autem seipsos occultantes gregibus ex pastione ad stabula redeuntibus insidiantur, multamque perniciem inferunt, [ipsis etiam pastoribus saepe occisis,] atque inde prandium sibi abunde comparant.

XXI.

De Aethiopae draconibus.

Apuae pisces ex sese nec procreant nec procreantur, sed e limo enascuntur; cum enim coenum in mari concreverit, valde et limosum et atrum efficitur, atque ex sua quadam voluptate, mirabili natura et genitili tepescit, atque in permulta animalia, nimirum apuas, immutatur [atque convertitur]. Eae autem sic in putrido luto et sordibus, tanquam lumbrici, generatae ad natandum maxime valent. Tumque mirabili causa quadam ad salutaria impelluntur, eo nimirum ubi ad tegendam vitam perfugia, et ad tuendam propugnacula habeant. Haec autem perfugia sunt scopuli magni et in sublimine eminentes [$\kappa\epsilon\iota\beta\alpha\nu\omicron\iota$ a piscatoribus dicti, hoc est, petrae] in multiplices sinus tremebundorum fluctuum et saxifragarum undarum verberatione multo tempore excavatae. Haec ideo abdita eis perfugia natura indicavit, ne fluctibus convelleren-

XXII.

De procreatione apuarum.

tur aut perirent; debiles enim sunt ad resistendum, et infirmæ contra fluctuum incursiones. Nullo cibo ad sese alendas egent; namque ad vitam eis satis est mutuo linctu se lambere. Capiuntur autem verriculis subtili filo contextis tenuium staminum, inutilibus alioquin ob exilitatem ad aliorum piscium 5 capturam.

XXIII. Si quis seu fortuito lacertum, seu consulto percutiat, et De lacertis. virga medium discindat, hujus partium neutra moritur, sed ab altera seorsum utraque [pars dimidiata] graditur, et duobus pedibus adrepens vivit. Deinde si coitio utriusque fiat¹⁰ [quod saepe contingit] duae separatae partes naturali colligatione veluti conseruntur: atque ex separatis duabus partibus unus idemque efficitur lacertus, et tametsi loci prius affecti vestigium cicatrix indicat, [circummeat] tamen et vitam pristinam retinet, et ei cetera persimilis est, qui talia 15 quam perpessus sit.

XXIV. Serpentium venenum cum pestiferum est, tum multo Saliva ho- aspidis pestilentius; contra quæ nemo salutaria praesidia faminis vipe- cile inveniat, etiamsi ad dolores leniendos atque adeo ad liberandum ab illis ipsis sapientissimus sit. Sed in homine quo-²⁰ ræ pernici- que incredibiliter perniciosum inesse venenum hac ratione deprehenditur. Si viperæ collum caute [et firmiter] contineas, in osque illius diductum spuas, sputum in ejus ventrem delapsum tanta ei pernicie existit, ut vipera putrescat. Itaque hominis morsus vel homini ipsi est perniciosus, nulliusque²⁵ animalis morsui de acerbitate concedit.

XXV. Tempore aestivo, quum messis collecta est, et spicae in De formicis. area trituantur, turmatim congregantur formicae singulae binae etiam atque ternae accedentes, sedibus suis ac consuētis cavernis relictis, triticum [et hordeum] legunt, atque eadem semita³⁰ vadunt; aliae quidem ad colligenda grana eunt, aliae onus portant, et summa cum reverentia et modestia sibi invicem de via cedunt, inprimis vero expeditae onus gerentibus. Eximiae autem illae in cavernas suas reversae scrobibus frumentum et hordeum condunt in abdito loco, singula semina in³⁵ medio exterebrantes: quod excidit, formicis pro prandio est, reliquum sterile est. Ideoque strenuae oeconomae et custodes illud machinantur, ne imbrium fluxu integra ista semina in fruges rursus exirent, [et revirescerent]; atque inde in cibi inopiam et famem [hyeme] inciderent, et labor ipsis periret.⁴⁰ Haec igitur, sicut alia dona, formicis natura [benigne] largita est.

XXVI. Aquila fonte ad potionem nunquam eget, nec pulverulentas volutationes quaerit, sed neque siti vincitur, neque adhibito exteriori contra lassitudinem remedio utitur; aquas au-⁴⁵ tem contemnens et quietem, sublime fertur, et e longinquo

altoque aethere acutissime cernit. Aquilae alarum crepitum simulac draco [ferarum intrepidissimus] auribus perceperit, statim [se libenter abscondit, atque] in latebras abdit. Pullorum autem ingenuitatem hoc indice experitur aquila; eos ex aetate adhuc infirmos et implumes solis fulgorem intueri adversum cogit; et si quis ad solares radios oculis nictetur, eum suspectum habens e nido expellit, atque deturbat: qui autem contra oculis immobilibus solem intuetur, citra suspicionem est, et legitimis adscribitur; quia coelestis iste ignis generis incorrupta veraque sine inscriptione ipsis adsertio est.

Struthiocamelus alis penna frequentibus instructus est, XXVII.
non tamen fert ejus natura ut in sublime tollatur; sed currit citissime, et ab utroque latere alas explicat, quas ventus, De struthio-
camelo.
velorum instar, expandit; volare autem nescit.

15 Otidem ex omnibus avem equorum studiosissimam esse XXVIII.
audio. Cujus hoc testimonium est, quod cetera animalia sive in pratis, sive in angustis et humilioribus locis pascentia aspernatur; equum vero ut conspexerit, magno cum gaudio ad ipsum advolans appropinquat, more hominum equini generis De otide si-
ve tarda.
amantissimorum.

Musca, animal audacissimum, si quando in aquam decidat, nec aquae resistere nec natare potest, [ideoque submergitur]. Si vero illam humore exanimatam extrahas, eique cinerem inspergas, [atque in sole ponas] ad pristinam vitam revocabitur. XXIX.
De musca.

Gallum sive emptum, sive dono acceptum, si in corte tua et in gallinaceo grege alere ac retinere volueris, non temere ac fortuito solum dimittes; sin minus, fugitivus ad suos familiares [et compascales] se recipiet, etsi procul ab iis abfuerit. Quamobrem custodia eum munies, et vinculis occultioribus, quam quibus apud Homerum Vulcanus irretitur, eum coercebis, quod hunc in modum efficies: Mensam, super quam cibum capere soles, in medium (cortis) siste, et gallum ter circa ipsam circumferito, atque ita cum ceteris avibus domesticis liberum dimittito; sic enim tanquam vinctus nusquam discedet. XXX.
De gallis.

Ex animalibus tametsi salamandra non est quae ex igni nascuntur, quales sunt pyrigoni; contra tamen hunc ire audit, contraque illius flammam veniens, tanquam adversus hostem quendam, sic eam expugnare aggreditur. Cujus rei testimonium opifices, quorum opera atque artificium igne nititur, adferunt. Nam quamdiu ex flammae splendore ignis flagrare, et artem fabilem adjuvare videtur, hujusmodi animal ipsi negligunt. Cum autem ignis evanescit, ac restinguitur, frustra quae folles flant, hoc sibi tum animal adversari prae- XXXI.
De salamandra.

guibus lacerat modice poenam ei infligens; nam rostro non laniat.

XLI. Mullus marinorum piscium voracissimus est, et in devorandis omnibus sibi obviis indubie immodicus. Horum nonnulli aspratiles vocantur, nomen trahentes a locis, quae minuta [et tenuia] saxa habent, et crebras inter haec algas, atque ubi limus et arena subsidit. Mullus hominum et piscium cadaveribus vescitur, et sordidissimis ac male olentibus valde delectatur.

XLII. Accipitres non minus quam aquilae ad aucupandum habiles, neque magnitudine aquilis inferiores, de avibus longe hominum studiosissimi [mansuetissimique] habentur. Eos in Thracia auditione accepi ad hanc rationem cum hominibus per paludes societatem aucupandi coire: homines expansis retibus quiescere, accipitres autem supervolantes exterrere aves, ac intra retium ambitum compellere: Thraces si quas ceperint aves, cum accipitribus partiri, eosque tum ad aucupii societatem fidos habere; sin cum his earum partem, quas ceperint, avium non communicaverint, aucupii sociis privari. Justae magnitudinis accipiter et integrae aetatis cum vulpibus pugnat, et saepenumero contra aquilas et vultures. A cordibus tanquam sacro quodam initiatus abstinere accipiter: idem hominem mortuum videns, ut ajunt, semper in inhumatum terram injicit: idque eum Solon, sicut Athenienses, facere non instituit. Quod si corpus attigerit, jejunos manet, neque unus tantum aquam in sulcum derivat, aquam gustat; quod sane existimet illi unico homini incommodare, sua nimirum potione aquam ex illius usu auferens: sin plures homines irrigant, videns affluentis aquae copiam, eam veluti potionem sibi ab ipsis oblatam libenter bibit.

XLIII. Accipitrum genus, quod nominatur cenchris, nulla eget potione; est et alterum genus, montanum cognominant; utrumque ardenti in feminas amore inflammatur, moreque hominum perditae amantium ab eas sectando non desistit. Si quo clam femina abscesserit, ex eo maximum capit dolorem, et clango rem fundit, eique similis est, qui vehementi amoris oestro adligitur. Cum ex oculis laborant accipitres, [illico ad saepes volant, et] sylvaticam lactucam evellunt, ejusque acerbum et acrem succum expressum suis oculis instillant, [et hoc pacto] sanitati restituuntur. Hoc etiam remedio, quod ab avibus nomen traxit, medicos uti adversus dolores oculorum dicuntur; neque homines discipulos avium audire recusant, sed id ipsum profitentur. Sacrilegum olim Delphis, cum in eum incurrisset accipiter, ejus caput convellens indicavit. Item northi accipitres esse creduntur, si conferantur generi aquilarum. Ineunte vere Aegyptii accipitres deligunt ex omnibus duos

ablegendos ad speculandas insulas quasdam desertas, quae Libyae adjacent; illi autem ubi reverterint, alios volando praeeunt. Interea Aegyptii pro peregrinatione illorum in Libyam festum agunt, nihil enim ab eis laeduntur. Cum ad eas insulas pervenerunt, quas illi duo speculati commodiores [prae ceteris] sibi judicarunt; hic in multa quiete et tranquillitate pariunt, et excludunt, passerisque et columbas venantur, pullosque large alunt; deindeque firmos ad volandum in Aegyptum abducunt, [ad loca ubi nutriti fuerant], tanquam ad patrias Osedes.

Iulides pisces saxatiles sunt, quibus os veneni refertum est; quemcumque piscem degustarunt, inhabilem ad edendum efficiunt. Piscatores cum aequillam, quam media ex parte iulides exederant, cepissent, inopia pressi, et reputantes capturam haud vendibilem fore, postquam eam degustaverant, alvorum cruciatibus et tormentis adficiebantur. In piscatu urinatores et natatores etiam offendunt, ac re vera ut terrenae muscae frequentes eos invadunt, et morsu affligunt; hasque repellere necesse est, aut ab eis demorsus cruciabitur; in iis vero repulsandis totus urinandi et natandi labor perit.

Lepus marinus comestus mortem saepe infert; aut, si nihil aliud, ventrem acerrimis doloribus torquet. In coeno enim gignitur, et saepe una cum apuis capitur: specie cochleae tegmine carentis cernitur.

Vultur humanum cadaver infestat, et tanquam in hostem incurrens vorat, atque hominem morti vicinum observat. Peregrinos etiam proficiscentes exercitus sequuntur vultures praesensione quadam, quippe qui noverint eos ad bellum proficisci et sciant, omne praelium stragem edere. Vulturem autem marem nunquam exstitisse ajunt, verum omnes esse feminas; cuius rei hae volucres non ignarae, et pullorum inopiam timentes, ad gignendos pullos talia machinantur: Adversae austro volant: si vero auster non spirat, ad eorum oris hiatu se pandunt, et ventus eas foetas reddit [et post tres annos pariunt]. Vulturem quoque nidum contexere negant; aegyptios vero, qui inter vultures et aquilas medii sunt, et mares esse, et colore nigros; quorum nidos reperiri audio. Vultures etiam ova non excudere intellexi, sed pullos parere, qui statim a partu sunt volucres; quod ipsum etiam audivi.

Milvi rapinis prorsus immodici sunt, et, si necessitas urgeat, frustra carnis macello [empta, si ea auferre possint, invadentes] rapiunt; ea vero, quae Jovi sacrificata fuerint, nunquam attingunt. Harpa avis montana impetens [animantium] oculos effodit.

Aegyptii corvi, Nilum accolentes navigantibus quasi suplices primum esse videntur, accipere quippiam flagitantes; quod si quid eis detur, nihil molesti amplius sunt: sin autem horum, quae postularint, nihil impetraverint, collecti in navis

rostro insidentes funes arrodunt ac vincula conscindunt. Corvi Libyci, quando homines sitis metu de aqua sibi prospicientes vasa sua ea complent, eaque in tectis posita aeri permittunt, quo aqua incorrupta conservetur; tum illi rostrum, quoad ejus possunt, in vasa immittentes potant; quum vero aqua defecit, calculos ore et unguibus apportant, atque in vas injiciunt; iique ob pondus suum in fundum detruduntur, et subsidunt; aqua autem compressa sursum fertur; et sic corvi commode bibunt, arcano naturae instinctu edocti unum locum duo corpora capere non posse.

XLIX.

Iterum de
corvis.

Aristoteles ait corvos discrimen terrae, quae ferax, quaeque sterilis sit, novisse, et in feracem gregatim [et magno numero] ferri, in sterilem autem et infoecundam binos. Pullos suos enutritos insectantur, eosque ex nido suo unusquisque expellit; quamobrem pulli escam quaerunt, genitoresque suos minime alunt.

L.

De piscibus
venenatis.

Ex piscibus pungendo venenum emittunt, nec tamen mortem inferentes, gobius, draco, et hirundo; pastinaca vero radio [illico] occidit. Leonides Byzantius refert, hominem piscium naturae et differentiae ignarum, quum e reti pastinacam surripuisset, eamque infelix passerem esse opinaretur, in sinum coniecisse, eoque pacto, ut lateret, abivisse, tanquam si rem pretiosam invenisset, et lucrosam sibi in venditionem furtum fecisset; illam autem compressam, prae dolore immisso aculeo, hominem rupisse, miserique furis viscera effudisse; et sic cum pastinaca istum mortuum jacuisse, manifestum indicem eorum, quae ignarus perpetraverat.

LI.

De corvi au-
dacia, voce
et morbis.

Corvum de audacia aquilis nihil concedere diceret. Iste enim non adversus pusilla animalia dimicat, verum adversus asinum et taurum, in quorum cervicibus considens, eosdem percutit, et multorum oculos effodit. Pugnatur etiam cum aesalonne, ave robusta; quam si viderit cum vulpe dimicare, eum adjuvat, nam cum vulpe amicitiam colit. Maxime autem cunctarum avium multos clangores, et varias voces fundit, nam institutus humanam vocem emittit; vox autem ejus alia est ludentis, alia serie agentis; et si responsa deorum ferat, sanctam et fatidicam vocem fundit. Aestivo tempore alvi relaxatione se laborare corvi non ignorant, atque idcirco ab humidis alimentis abstinent.

LII.

De diversis
animantium
partibus.

Aristoteles scribit animalium alia vivos foetus, alia ova, alia vermes parere: vivos quidem foetus homines, et reliqua animalia, quae pilis teguntur; et ex aquatilibus cetacea; quorum illa quidem fistulam habent, branchiis vero carent, ut delphinus, et balaena.

LIII.

De bobus si-
ne cornibus.

In Mysia boves [onera vehunt, et] cornibus carent. [Di-
cuntur autem eorum greges sine cornibus esse neutiquam propter frigus, verum ob eorum peculiarem naturam; atque argumentum in promptu est:] in Scythia [enim boves] corni-

bus non carent. [Ego vero audio quendam in historiam contulisse, quod apes in Scythia frigore non offendantur; et Scythae mel non extraneum, sed vernaculum, et indigenas favos ad Mysos venum exportent.] Ne quis tamen aegre ferat, me
 5 Herodoteis contraria scribere: [nam qui haec retulit, rem cognitione compertam declarare, non vero ea, quae ex incerta fama acceperat, se narrare testabatur.]

Scarum solum ex marinis piscibus cibum ad os revocare audio; sicut balantia animalia, quae ruminare dicuntur.

LIV.
De scaro ruminante.

10 Catella [in mari ore parit, et] foetus ore denuo recipit, eademque via vivos et incolumes rursus evomit.

LV.
De galeo pisce.

Muris jecur mirum atque incredibilem in modum, crescente luna, fibram quandam quotidie sibi progignit usque ad plenam lunam; deinde, luna decrescente, fibram pariter evanidam reddit, donec in unum corpus vix conspicuum evanescat. In Thebaide cum grandine pluit, mures apparere audio, qui partim etiam nunc coenum limosum, partim jam caro existunt. Quum ipse a Neapoli, Italiae urbe, versus Ilicaearchiani iter facerem, ranae per pluviam in me delapsae sunt,
 20 quarum anterior pars binis pedibus innixa repebat; posterior vero adhuc informis; et tanquam e coeno humido coalita trahabatur.

LVI.
De muris jecinore.

Bubulum genus utilissimum est, et hominibus maxime prodest, cum ad societatem rei rusticae, tum ad vecturam va-
 25 riorum onerum, lacte etiam homines satiare valet, et aras exornat, ac publicos coetus exhilarat, atque solemnes epulas praebet. Bos quoque mortuus res eximia est, et magni facienda; siquidem ex istius reliquiis nascentur apes, animalia maxime sedula; et [mel,] quod ex fructibus optimum et dulcissimum
 30 est, hominibus parantia.

LVII.
De utilitate boum.

LIBER TERTIUS.

I. Leo homini Mauro itineris socius est, et aquam de eodem fonte bibit. Audio etiam leones Maurorum domos adire, quando venatione frustrati magna fame premuntur; et si vir adsit, leonem arcet, et vi eum abigens repellit; si vero ille abfuerit, et sola uxor domi fuerit relicta, ea sermone pudorem commovet idoneo, illam, ne ulterius procedat, inhibet, atque in ordinem redigit increpans, ut se contineat, ne fame effervescat. Intelligit utique linguam Maurusiam leo. Sensum autem verborum, quibus mulier leonem increpat, huiusmodi esse ipsi narrant: Nunquid te pudet, leo, cum sis rex animalium, meum tugurium ingredi, et mulieris opera indigere ad vitam sustentandam, atque instar hominis corpore male adfecti ad muliebres manus respicere, ut misericordia et commiseratione ea, quibus indigeas, adsequaris? quem oporteret ad montana loca contendere adversus cervos, bubalos, et reliqua animalia, quae leonibus lautum prandium praebent; verum, infelicis caniculae instar, ab aliis victum quaeritare satis habes. Et mulier quidem talia fatur. Leo autem animo afflictus, et pudore repletus, [placide et] humi oculos demittens discedit, aequo jure victus. Quum vero equi et canes propter convictum committantur hominum sermonem intelligant, et timeant; nequaquam mirum mihi videtur, Mauros [qui simul cum leonibus degunt, atque educantur] ab iisdem intelligi. Adfirmant enim Mauri, se infantes suos aequali atque pari victus ratione, atque leonum catulos alere, et uno eodemque [cubili ac] tecto adeoque feras linguam, quam commemoravi, intelligere, nec incredibile, nec absurdum est.

II. De equo Libyco Libyas talia narrare audio: Eos quidem equorum velocissimos esse, nullo vero laboris sensu affici; graciles quoque nec corpulentos, et idoneos ad sustinendam30 pulorum, a negligentiam dominorum; qui nullam curam iis adhibent, neque eos, postquam labore fatigati fuerint, strigile perfricant, nec eis volutabra conficiunt, nec ungulas purgant, [nec jubam pectunt, nec capronas implicant, neque sessos lavant]; sed simulatque constitutum iter confecerint, ex equis desolientes eodem ad pastiones dimittunt. Ipsi Libyes etiam35 graciles sunt, et squalore sordidi huiusmodi equis etiam vehuntur. Medi autem luxuriae dediti sunt, atque ejusmodi illorum equi; quos magnitudine, specie corporis, et ornatu, ac exteriore cultu atque deliciis una cum dominis delectari dice40

res; sentire videntur magnitudinem et pulchritudinem suam [itemque se magnifice esse exornatos]. Eadem de canibus nunc etiam in mentem veniunt. Cretica canis levis atque agilis, et carsibus montanis adueta est; ejuscemodi etiam Cretenses se
5 praestant, et vulgo esse creduntur. Canum vero animosissimi sunt Molossi, quoniam ejusdem regionis incolae ejuscemodi sunt. Vir autem Carmanius et canis natura adeo feri sunt et rigidi, ut mansuescieri nequeant.

Naturae animantium haec etiam singularia sunt: Suem III.
10 neque ferum, neque cicurem in India nasci Ctesias refert, De subus et
atque ovas Indicas caudas cubitum latas habere alicubi narrat. ovibus Indi-
cia.

Formicae Indicae, quae aurum custodiunt, Campylinum IV.
fluvium nunquam transeunt. Issedones vero appellantur et De formidis
sunt, qui eandem regionem cum illis incolunt. Indica.

15 Testudo [terrena] cum serpentem comedit, origano vesci- V.
tur, et mali immunis redditur, quod comestum ipsam pror- Origani vis
sus interimeret. Columbam autem avium maxime pudicam contra vene-
atque in re venerea temperantem esse audio; nunquam enim num, et co-
a se invicem distrahuntur, neque femina a conjuge, nisi casu lumbae ca-
20 quodam, neque mas a femina, nisi viduus fiat. Perdices vero stitas.
libidine intemperantes sunt, ideoque nata ova disperdunt, ne pullis educandis occupatae feminae rem veneream cum maribus negligant.

Lupis fluvios transnatantibus, ne vi atque impetu flu- VI.
25 ctuum evertantur, singulare fulcimentum natura excogitavit, Luporum in
eosque docuit, ex iis, quae difficilia sunt, facillimum exitum; fluminis
caudas invicem mordicus tenentes, contra fluctus tendunt ad- transita so-
versi, et sine ulla difficultate ac tuto transnatare. lertia.

Asinabus rudendi vocem naturam negasse ajunt. Hyae VII.
30 nas vero canes mutos reddere, cum umbram in ipsos conje- Peculiaris
cerint, eadem praebuit. Suavis odor et unguentum vulturi quaedam de
bus mortem adferunt. Cynis etiam cicuta lethalis est. animalibus
Camelum autem quantopere reformidet equus, Cyrum et Croe- nonnullis.
sum expertos fuisse ajunt.

35 Pullos equarum, quos nondum plene nutritos matres re- VIII.
liquerint, veluti pupillos, aliae equae miseratae cum sua sobole Equarum
educant. erga alienos
pulos misecordia.

Cornices sibi invicem fidelissimae sunt, et, postquam sibi IX.
sociatae fuerunt, se mutuo vehementer amant; neque eas in- De fide cor-
40 verecunde aut fortuito misceri quispiam videat. Narrant au- nicum con-
tem harum rerum periti, si alterutra moriatur, alteram super- jugio.
stitem viduam permanere. Audio etiam veteres in nuptiis post
hymenaeum cornicem invocasse, hocque concordiae signum
illis, qui liberorum quaerendorum causa convenissent, dedisse.
45 Qui sedes avium et volatus observant, cornicem [si sola appa-
ruerit] captantibus auguria inauspicatam esse dicunt. Quoniam
vero cornici noctua infesta est, noctu illius ovis insidias mo-

litur; cornix vero interdiu noctuae ovis insidiatur, non ignorans oculos ejus tunc hebetes esse.

X. Erinaceum terrestrem nec imprudentem, nec imperitum Erinaei so-
leritia. parandorum in vitae usum fructuum natura reddidit. Quandoquidem enim cibo, qui per annum duret, indiget, neque 5
quodlibet anni tempus fruges producat, illum in locis, ubi ficus exsiccantur, se volutare ajunt, et transfixas ficus, quae non paucae spinis inhaerent, facile portare, eaque in caverna congestas servare, ut inde promere queat, quum extrinsecus fructus colligere non possit. 10

XI. Animalia etiam maxime fera cum iis, quae opem sibi Crocodili et ferre queunt, pacem ac foedus habent, et ab ingenita sibi trochili con-
corptia. malitia [propter mutuum commodum] remittunt. Crocodilus dum hians natat, sanguisugae eum infestant et dolore adficiunt; quod sentiens ille trochilo medico indiget. Cum igitur 15
sanguisugis os ejus refertum est, ad ripam prodians adversus radios solis hiat. Trochilus autem rostrum in fauces illius inserens sanguisugas extrahit; idque crocodilus patienter sustinet opem sentiens, [atque inmotus manet]; et trochilus quidem prandio potitur sanguisugis, crocodilus vero ope 20
trochili fruitur, eique istam mercedem rependit, quod ipsum non laedat.

XII. Monedulas erga se beneficas existimant Thessali, Illyrii De moneda-
larum utili- et Lemnii, iisque ut victus publice praeberetur, civitates eorum 25
tate. rum decretum fecerunt; quoniam locustarum fruges eorum vastantium ova perdere, earumque sobolem perimere solent. Ea ratione profecto magna ex parte locustarum nubes minuntur, eorumque quos commemoravi, fruges aestivae manent incolumes.

XIII. Grues in Thracia, quae cunctarum regionum maxime 30
De gruam in frigida et tempestatibus obnoxia est, gignuntur: amant tamen peregrinationibus so-
leritia. regionem, in qua natae sunt, amant etiam se ipsae tribuentes aliquid sedibus patriis, tribuentes etiam aliquid suae salutis. Nam per aestatem quidem ibidem manent; medio vero autumno in Aegyptum et Libyam et Aethiopiam trajiciunt; 35
et [tanquam terrae circuitum noverint, et aëris proprietatem, ac temporum diversitatem, omnes profisciscuntur] quum hyemem tepidiorem illic traduxerint, diesque sereni et tranquilli illucescere coeperint, iterum redeunt unde venerant. Duces volatus, qui ejusdem itineris experientiam habent, constituunt, 40
nempe, ut verisimile est, seniores; ad agmen claudendum eosdem quoque deligunt; in medio autem juniores locantur. Observato autem vento secundo sibi que favente atque a tergo aspirante, illo etiam itineris duce utentes, qui in partem anteriorem impellit; et tum quidem figuram triangularem angulis 45
acutis suo volatu designant, quo in aërem incumbentes eumque findentes, facillime iter suum conficiant. Hac ratione aestatem atque hyemem exigunt grues; homines vero miran-

tur prudentiam regis Persarum ad deprehendendam coeli commoditatem, Susas et Ecbatana celebrantes, atque ejusdem regis ultro citroque migrationes pervulgatas. Quando autem forte aequilam in se irruentem conspiciunt, in orbem coactae seque
 5 condensantes mediumque lunatum efficientes, comminantur, tanquam in aciem adversus eam proditurae; quo fit, ut [percussis aliis] illa recedat; hae autem rostra tergis praevolantium fulcientes volatum suum deinceps quodammodo colligant, laboremque sibi tolerabilem reddunt, modo sibi invicem incum-
 10 bentes. Quando vero in remota regione quietem noctae sunt, noctu reliquae quiescunt et dormiunt; tres autem vel quatuor reliquas custodiunt, et, ne custodes somno opprimantur, unico pede innituntur, et in altero, quem sublimem habent, lapillum unguibus firmissime et summa cautione tenent, ut, si
 15 quando somnus obrepserit, lapillus cadens strepitu eas excitet. Lapillus autem, quem grus volatura pro saburra devorat, est auri index; eumque, quando [velut ad portum adpulsa, ac] in locum, quem petebat, pervenit, rursus evomit.

Si gubernator navis alto in mari constitutus viderit grues XIV.
 20 inde quo volatum intenderant redeunt, intelligit ex adverso Grues ventum imminere, et avium discipulus factus ipse quoque navigationem reflectit, et navim servat. Earum gubernandi rationem hominibus regendi respublicas doctrinam primum disse ferunt.

25 Columbae in urbibus cum hominibus frequentes habitant, et valde mansuetae sunt, et ante illorum pedes versantur; De columbis at in locis desertis eos aufugiunt, neque eorum conspectum domesticis et feris. patiuntur. Fidunt enim multitudini, seque nihil grave per illam passuras probe norunt; ubi vero aucupia, retia et insidiae parantur, non amplius absque metu degunt: [ut de eis dicam, quod olim dixit Euripides.]

Perdices quum partui vicinae sunt, aream [quam vocant] XVI.
 e quibusdam festucis sibi componunt. Contextus autem cavus De cura perdium de pulvis suis. est, et ad incubandum accommodatus; eique pulverem infundentes molle quiddam velut cubile efficiunt, atque in id ipsum
 35 ingrediuntur: dein se desuper fruticibus occultantes, ut aves rapaces et aucupes evitent, summa quiete incubant: tum ova eidem loco non committunt, verum in alium locum quasi migrantes ea important; timent enim ne deprehendantur, si in
 40 eodem loco commorentur. Aliis igitur locis nidificantes, pullos etiam nunc teneros avehunt et foveant, et suis alis tepefaciunt, pennisque tanquam fasciis involvunt; pullos vero non lavant, sed pulvere respergentes nitidos efficiunt. Si perdix aliquem ad nidum accedentem, sibi et suis pullis insidias molientem conspexerit, tum ad pedes aucupis prostrata
 45 spem praebet se abjectam capi posse; et auceps quidem se inclinat versus praedam, perdix vero se convolvens commodum elabatur; cumque illum a nido avertit ac abduxit, seque

vanum illius laborem elusisse sentit, magna jam fiducia venatorem hiantem relinquens, sursum volat; atque ab insidiis tuta pullos appellat, qui maternam vocem agnoscentes eo advolant. Cum ex sese ova paritura est, occulte latens uspiam maritum fallere conatur, ne ejus ova frangat; quoniam is eo usque libidinis insania flagrat, ut matrem alendis liberis operam navare non permittat. Adeo perdicum genus libidine furit, ut cum feminae incubiturae ipsos reliquerint, mares animo inflammato concupiscentes res venereas, vehementer inter se ira incenduntur, mutuaque verberatione acerbissime affligantur; victusque seminarum vice venerem patiatur, quoad ipse quoque victor alterius eandem flagitiosam libidinem in victum exerceat.

XVII. Invidiam rem exsecrandam esse inquit Euripides, eaque De invidio a- laborant etiam nonnulla animalia. Stellio, ut Theophrastus ait, simulatque senectutem exuerit, se convertens, eam deglutiens abolet; eadem autem comitiales morbos pellere existimatur. Cervum etiam non fugit dextrum suum cornu magnum usum hominibus praestare, idque ipsum ne isto quispiam frueretur, prae invidia in terra confodit atque occultat. Equae etiam non ignorat se una cum pullo amoris veneficia parere; simulatque igitur pullus editus est, carunculam in pulli fronte innatam, quam hippomanes vocant, devorat. Eamque praestigiatore dicunt vim habere alliciendi ad insanam coitus cupidinem, atque oestrum venereum efficiendi et excitandi; idcirco equae hasce praestigias hominibus, qui eas ceu praecipuum aliquod remedium adsequi conantur, invidet. [Et quidni?]

XVIII. In mari rubro, sinu Arabico, piscem gobio perfectae aetatis non minorem nasci Leonides Byzantius ait; oculis vero rubri maris atque ore carere citra morem piscium; branchias tamen habere et capitis formam, ut conjicere licet, etsi figura minus expressa; subtus vero in ventre formam quandam sinus leviter impressam apparere, quae smaragdi colore refert, eamque oculorum et oris loco ipsi esse idem ait. Quisquis autem hunc piscem gustaverit, se suo sibi malo eum piscatum fuisse sentit. [Vis autem mali ejusmodi est:] Qui gustaverit, intumescit, dein ventre ejus prae tumore disrupto moritur. Verum etiam ipse physalus captus poenam luit: primum enim cum extra aquam est, inflatur; et si quis eum tetigerit, magis magisque intumescit: tumque si quis eum contrectare perseverat, prae putredine totus, tanquam aqua intercute laborans, perlucidus fit: denique moriens disrumpitur. Si quis autem eum vivum in mare rejiciat, more inflatae vento vesicae supernatat. Physalus autem ex hoc adfectu appellatum fuisse idem ait.

XIX. Vitulum marinum coagulum suum, ne comitali morbo laborantes eo sanari possint, devorare audio. Invidum hercle animal est vitulus marinus.

Pelecani conchas in fluminibus comprehensas deglutunt, **XX.**
 easque in imo stomacho calefactas rursus evomunt; et ex te- De pelecanis
 stis calore diductis, ut fieri solet, quando coctae sunt, car- et laris.
 nes in cibum eruunt. Lari aves etiam, ut Eudemus scribit,
 5 cochleas sublimes rapiunt, easque in altum sublatas magna vi
 ad saxa allidunt.

Eudemus scribit ursam in Pangaeo Thraciae monte lustrum **XXI.**
 leonis custodibus vacuum invasisse, ejusdemque catulos, quia Historia de
 adhuc parvuli erant nec se tueri poterant, interemisse. Quum urso et leo-
 10 autem leo et leaena alicunde ex venatu revertissent et catulo- ne.
 rum caedem factam vidissent, acerrimo, ut par erat, dolore
 affecti ursam insequerantur; haec vero metu perculsa quantum
 pedibus poterat, in arborem conscendit, ibique eorum insidias
 declinare contendens consedit. Cum autem isti videbant se
 15 eam ulcisci non posse, leaena quidem custodiam non intermi-
 sit, sed insidias ursae moliens, sursumque versus sanguina-
 riam adspiciens, ad arboris truncum consedit; leo vero quasi
 inops consilii atque moerore perturbatus, instar hominis ange-
 batur, et in montibus vagans virum arbores secantem offendit,
 20 cui timore perculso securis e manu decidit; eumque leo adula-
 bundus seseque attollens blande, quantum poterat, excepit,
 et lingua faciem ejus abstersit: quamobrem homo confidere coe-
 pit; atque leo ipsum cauda amplexatus ducebat, neque ei, ut
 securim relinqueret, permittebat, sed, ut eam tolleret, pede
 25 suo indicabat: et cum ejus indicium homo non intelligeret, leo
 securim ore cepit, eamque illi porrexit, atque ipsum ad lu-
 strum suum perduxit: idque leaena videns, ipsa quoque acce-
 dens homini indicium fecit, et cladem miserabilem respiciens,
 oculos versus ursam adtollebat. Quod homo considerans, leo-
 30 nes ab ursae injuria adfectos esse conjecit, et quantum viribus
 poterat arborem excindit; eaque eversa fuit, ursam vero prae-
 cipitem in terram actam dilaniarunt leones; atque hominem
 illaesum et incolumem in locum, ubi prius eum obvium ha-
 buerat, reduxit leo, et materiae, quam antea caedebat, red-
 35 didit.

Aegyptiarum ferarum, aspidis et ichneumonis, pugna hu- **XXII.**
 jusmodi est. Hic quidem non inconsulte nec temere adver- De ichne-
 sus hostem in certamen descendit; sed tanquam vir omni ar- monis cum
 morum genere accinctus, in luto se volutans, eoque adgluti- aspide pu-
 40 nato se obducens, idoneum scutum et loricam habere vide- gua.
 tur. Quod si lutum ei non praesto sit, aqua se lavat, et ma-
 didum adhuc in profundum sabulum injiciens, ex improvisis
 rebus arma ad se defendendum ingeniose comparans, pugnam
 aggreditur; summas autem nares suas teneras, et aspidis mor-
 45 sui quodammodo opportunas, caudae suae flexu septus tuetur:
 [hoc enim facere solet]. Quod si aspis eas adsequi possit,
 hostem interimit; sin minus, frustra dentes contra lutum exer-
 cet: contra autem ichneumo illi ex inopinato antevergens aspi-

dis fauces comprehendit, eamque strangulat. Qui vero prius morsu alterum praeverterit, victor existit.

XXIII. Ciconiae parentes senio adfectos sponte sua et magna cura alunt; etsi nulla hominum lex id illas jubeat, verum ad hoc istas impellit naturae praestantia. Ipsae quoque suos pullos amant, cujus rei argumentum hoc est: cum adulta indigeat nutrimento, quod involucris adhuc et teneris pullis in nido apponat, nec illud forte aliunde comparare possit, hesternum cibum evomens eos nutrit. Quod ipsum ardeas et pelecanos facere audio. Ad hoc etiam audio ciconias et grues frigoris injuriam simul effugere, et hiberno tempore exacto, quum ad eedes suas remigraverint, cum illas, tum has nidos suos rursus cognoscere, sicut homines domum. Alexander Myndius ait, ciconias [pariter viventes], cum ad senectutem pervenerint, ad Oceanitidas insulas profectas ex avibus in homines converti, idque pietatis erga parentes praemium adsequi. Fortasse et ego existimem, [diis volentibus], illud genus hominum, qui istic degunt, pium et sanctum haberi; [siquidem in aliis sub sole regionibus ejusmodi gens vivere (non) poterat. Neque istud figmentum esse putem. Quid enim hoc comminisci Alexandro profuisset? Hominem sapientem certe non decebat ne maximo quidem lucro proposito mendacium veritati antepone; nedum incidere in reprehensionem, quae prorsus nihil lucri ipsi adferret].

XXIV. Si luti facultas sit, id hirundo unguibus fert, nidumque ex eo fingit; sin minus luti facultas ei detur, teste Aristotele, aqua se conspergit, atque in pulverem se abiciens, pennas luto mergit; idque post eis agglutinatum rostro minutatim auferens propositum sibi nidum struit. Pulchre etiam intelligit, quod si teneros, ex pennisque nudos in duris fruticibus pullos requiescere sineret, dolore premerentur; quamobrem in ovium tergo considens floccos lanarum evellit, indeque suis pullis nidum quam mollissime substernit.

XXV. Aequos mater hirundo pullos suos reddit, aequalem portionem in esca ipsis distribuenda observans; neque enim unam eandemque, quae omnibus nutriendis sufficiat, adferre potest; sed pusillum et pauxillum cibi adducit. Primum in lucem editum primum pascit, deinde ab illo secundum, tertium tertio loco partum alit, sicque deinceps usque ad quintum progreditur; neque enim plures quinque ferre in utero atque parere solent. [Ipsa interim non amplius cibi capit, quam quem in nido praeterlapsum consequitur.] Hujus pulli, similiter atque canum catuli, tardum visum accipiunt; verum mater iis herbam adfert, qua admota visum sensim adipiscuntur; dein paulum quiete confirmati ad volandum habiles e nido ad pastum evolant. Hujus herbae homines quamvis compotes fieri summo cupiant opere, nunquam tamen in hac parte eorum studio satisfactum est.

Upupae ex avibus maxime ferae sunt, mihiq̄ue videntur, XXVI.
 propter memoriam eorum, quae inter homines passae sunt, De upupae
 atque odium feminei sexus, in desertis [et celsis rupibus] ni- nido histo-
 dum construere; et, ne homines ad pullos suos accederent, ria.
 5 luti vice humano stercore nidum illinunt, foetore et graveolen-
 tia animal sibi infensum arcentes et repellentes. Cum in de-
 serti parietis parte in lapidis rima vetustate acta haec avis pe-
 perisset, et parietis curator, pullis intus observatis, luto rimam
 obduxisset, upupa post reditum videns murum obstructum,
 10 herbam attulit et luto admovit: quo statim dissoluto, illa ad
 pullos suos accessit, et inde ad pastum rediit. Et cum idem
 ille rursus parietem obduxisset, avis hac ipsa herba denuo eum
 reseravit; atque id tertio factum est. Itaque custos parietis,
 re animadversa, herbam istinc auferebat, eamque adhibebat non
 15 ad huiusmodi, sed ad aperiendos thesauros nihil ad se perti-
 nentes.

Peloponnesus leones non gignit. Idque, ut verisimile est, XXVII.
 erudita mente animadvertens Homerus, Dianam istic venantem De leonibus
 canens, dixit, eam incessisse per Taygetum et Erymanthum, in Pelopon-
 20 Oblectantem se apris et velocibus cervis. neso non re-
 Quoniam montes isti leonibus carent, eosdem non memorat, et pertis.
 summa quidem cum ratione.

In mari rubro piscis nascitur, eumque [quantum norim] XXVIII.
 Perseum accolae vocant. Graeci quoque illum eodem nomine De Perseo,
 25 appellant, atque Arabes perinde ut Graeci; isti enim etiam Per- in Perse-
 seum Jovis filium celebrant, a quo hunc piscem nomen traxisse pisee.
 praedicant. Is pari magnitudine est cum anthia maximo; ad-
 spectu similis est lupo; rostrum habet leviter aduncum, et cin-
 gulis auro adsimulatis distinctum, quae a capite exorientia per
 30 transversum feruntur, et ad ventrem usque pertinent; frequen-
 tibus et permagnis dentibus munitus est. Omnes pisces vi et
 corporis robore antecellere dicitur, neque audacia ei deest. De
 piscatione ejus et captura alibi dixi.

Pinna marinum animal e genere concharum est. Hiat au- XXIX.
 35 tem dissidentibus utrimque conchis, et carunculam ex se pro- De pinnae et
 tendit, quae escae instar est piscibus adnatantibus. Illam co- cancri con-
 mitatur cancer, qui una cum ipsa alitur et pascitur. Cum igitur sortis.
 piscis adnataverit, cancer eam levi morsu admonet; tum-
 que pinna magis magisque conchas aperit, et adnatantis piscis
 40 caput intra eas recipit comprimitque; et piscem ita captum in
 cibo consumit.

Homini eruditi haec etiam nosse refert. Cuculus calli- XXX.
 dissimulus est [et ex difficillimis facillima texere bene novit]. De cuculi
 Etenim sibi conscius est se neque incubare ovis, neque ea ex- De cuculi
 45 scudere posse ob frigidam corporis constitutionem, ut ajunt. partu et do-
 Cum igitur pariat, nec nidum construit, nec pullos alit; sed lia.
 observat aves, quando a nidis suis absint et vagentur, atque
 alienam domum ingressus parit. Nec tamen quarumlibet avium

nidos invadit, sed alaudae, palumbis, chloridis, et pappi (an curucae?); novit enim illas ova suis similia parere. Neque ea divertit cum nidi earum vacui sunt; si vero ova intus sunt, in sua admiscet. Quando autem multa illarum ova adsunt, ea ejecta perdit; suaeque, quae ob similitudinem dignosci nec deprehendi possunt, relinquit. Et aves quidem, quas dixi, aliena ova excludunt; pulli vero cuculi ad volandum firmi, sibi conscii se spurios foetus esse, ad parentem evolantes accedunt; nam pennis succrescentibus alieni deprehenderentur, atque acerrime verberarentur. Optimo anni tempore solum apparatus cuculus, nempe ab ineunte vere usque ad caniculae ortum, porro a conspectu hominum abhorret.

XXXI. Gallinaceus leoni terrorem incutit; eandemque avem timet basiliscus, ut fertur, atque ad conspectum ejus contremiscit, et canentem audiens [convulsione adfectus] moritur. Quam rem non ignorantes, qui per Africam [ejusmodi animalis atricem] iter faciunt, metu basilisci gallum itineris comitem et socium sibi adjungunt, qui eos a tanto malo liberet.

XXXII. Creta lupis et reptilibus animalibus infesta est. Audio etiam Theophrastum dicentem, loca esse in Olympo Macedoniae montis, quae a lupis adiri non solent. Caprae Cephalonides sex mensibus non bibunt. Abydenas autem oves nulas videri albas, sed nigras omnes, ferunt. In hoc etiam differentia et proprietates quaedam animantium est; quod ex venenatis alia morsu et dentibus venenum, alia idem ictu et aculeo immittunt.

XXXIII. Libycam aspidem dicunt suo halitu oculorum usum adversus se [cum cervicem porrexerit] respicientibus eripere; aliam non excaecare quidem, sed tamen celeriter interficere. Vaccae Epiroticas ferunt copiosissime mulgeri, et capras Scyriacas lac praebere uberrimum omnium; Aegyptias quintuplicem partum edere, plerasque geminum. Causam hujus rei esse Nilum ajunt, cujus aquae foecundissimae sunt. Itaque pastores, qui munditiae pecoris student, et gregis sui curam agunt, aquam ex Nilo pecudibus, et maxime infoecundis, machina haurire solent.

XXXIV. Ptolemaeo secundo ex India cornu allatum ferunt, quod tres amphoras capiebat. Hic sane bos fuit, cui tale cornu excreverit.

XXXV. Perdicum non eadem ubique vox est, sed varia. Athenis aliam ultra Corydalensium pagum degentes, aliam citra istum pagum vocem fundunt. Harum variarum vocum quae sint nomina, Theophrastus explicat. In Boeotia, eique objacente Euboea, idem sonant, et, ut ita dicam, ejusdem sunt linguae. In Cyrene ranae tantum omnino mutae sunt: et in Macedonia sues [solida ungula] et genus quoddam cicadarum et ipsum mutum.

XXXVI. Phalangii genus esse dicunt, quod rhax appellatur, [sive]

quod [nigrum sit, et re vera] simile acino uvae [tum colore, De phala-
tum figura etiam rotunda, sive aliam ob causam, scitu difficile gio.
est]. Nascitur in Libya pedibus brevissimis, ore in medio ven-
tre, morsuque celerrime perimit.

In Seripho ranae nullam prorsus vocem edunt; si vero XXXVII.
alio transferantur, acrem et asperum sonum edunt. In Piero Fabula de
Thessaliae lacus est non perennis, sed hieme tantum existit, ex ranis Seri-
aquis in eum confluentibus; in hunc ranas si quis injiciat, si- phis matris.
lent, alibi tamen vocales. Seriphii de suis ranis gloriantur,

¶ Cum Perseus magno rediret ex certamine adversus Medusam, et
magne itinere peracto, ut verisimile est, fessus requiesceret
prope lacum, atque istic somnum capere vellet, ranas strepen-
tes eum interpellasse, et somnum interrupisse, atque idcirco
ipsum molestia adfecisse; itaque Perseum a patre Jove depre-
scatum fuisse, ut ranas clamare prohiberet: patrem vero ejus
precationem exaudisse, ac [filio suo gratificantem] ranas illius
loci perpetui silentii condemnasse. Theophrastus tamen hanc
explodens fabulam, et Seriphiorum vanam gloriationem redar-
guens, aquae frigiditatem adfert causam esse, cur hae mutae
sint.

In regionibus humidis, et ubi aer valde pluvius est, galli- XXXVIII.
naceos canere negat Theophrastus. Lacus in Pheneo est, qui Peculiaris
nullos alit pisces. Cicadas propter frigidam corporis temperiem de animal-
tum demum, quum sol incaluerit, canere idem ait. bus neonu-
lia.

5 Caprimulgus animal est audacissimum; reliquas enim avi- XXXIX.
culas contemnit, insidiatur autem maxime capris, atque earum De capri-
uberibus advolans lac inde exsugit; neque a pastore propterea mulgo.
poenam timet, etai improbam mercedem pro saturitate reponere
soleat: obturat enim uber cum traxerit, atque inde lactis flu-

¶ Cum prohibet.

Multi filium Aretes, quae Aristippi soror fuit, a matre edo- XL.
ctum celebrant. Aristoteles ait se vidisse pullos luscinae, quae De luscina
a matre in cantum erudiebantur. Luscinia autem ex avibus li- pullorum
bertatis amantissima est, ideoque si integra aetate capiatur, et suorum ma-
gistra.
¶ Sin cavea conclusa asservetur, cibo et cantu abstinet, atque au-
cupem ob servitutem silentio ulciscitur. Quod cum homines
experti fuerint, aetate jam grandes captas dimittunt, et pullos
venari student.

India equos et asinos uno cornu praeditos procreat, ut fe- XLI.
drunt. Horum e cornibus pocula conficiuntur, in quae vene- Cornuum u-
num mortiferum conjectum si quis biberit, insidiae illum non aleornis vis
laedent; horum enim utriusque cornu ad vim veneni depellen- contra vene-
dam valere videtur. num.

Porphyrio animalibus excellit et formae pulchritudine et XLII.
¶ Snominis convenientia, ac pulverulentis volutationibus gaudet, De porphy-
atque in locis, ubi columbarum lavatio esse solet, lavatur; nec rione ave.
prius tamen se vel pulveri vel lavacris committit, quam certum
passuum numerum sibi sufficientem confecerit. Et propalam

aegre cibum capit, ideoque se subtrahit et secreto vescitur. Acerrima rivalitate laborat, et mulieres, quae sunt sine viro, observat; quod si cum matrefamilias stuprum fieri cognoverit, se strangulat. Volans non sublime fertur. Homines autem magnam voluptatem ex eo capiunt, ideo parce et provide illum alunt. In magnificis splendidisque aedibus porphyrio ludrica delectatio est; tum etiam intra claustra [templi recipitur, atque istic] sacer et solutus circumvagatur. Pavonem, ut formosus sit, luxuriose tamen viventes homines mactant et comedunt; hanc enim avem pennae exornant, sed reliqui corporis nulla dignitas est. Porphyrionem vero cibi gratia in coenae apposuisse hominem scio neminem; non Calliam, non Ctesippum, Athenienses; nec [Lucullum, neque] Hortensium, Romanos: quos e multis [cum vario luxui, tum gulæ in primis deditos et] lurcones paucos mihi commemorasse sat fuerit.

XLIII. Corvus jam aetate adfecta, cum non pullos alere potest, seipsum eis cibum praestat; hi autem comedunt parentem. Unde proverbium esse natum ferunt: *Mali corvi malum ovum.*

XLIV. Ex avibus castissimi celebrantur palumbes. Mas enim femina conjugio alligati mutuo consensu sibi invicem adhaerent, et caste vivunt, neque alienum cubile appetunt. Quod si libidinosos oculos in alios conijciant, illos reliqui circumdant, et marem quidem mares discerpunt, feminas vero feminae. Hujusce etiam modi lex castitatis ad turtures pertinet, sanctaque et sincera permanet: tum etiam ad columbas albas, praeterquam quod non utramque occidunt: nam marem duntaxat perimunt, feminam vero, illius misericordia permoti, impunitam atque inultam in viduitate aetatem ducere permittunt.

XLV. Aristoteles inquit feminis columbarum parturientibus mares adesse, et cultu omnique officio fungi; saepe etiam feminam errantem et vagantem compellere ad nidum; et cum pepererint ova, eas cogere, ut incubent: eosdemque pariter cum feminis pullos fovere, pariterque alere; et primum nutrimentum, ne a cibis abhorreant, parentes pullis terram salsuginosam in os indere; quam ut gustaverint, inde facillime reliquis cibis vesci queant. Cum rapacibus ceteris avibus foedere devinciuntur, pacemque gerunt; aquilas marinas et circos horrent [inquit]. Contra accipitres quo astu utantur, audire operae pretium fuerit. Cum eas accipiter, qui [natura sua] in altum et sublime fertur, persequitur, eae deorsum versus elabi [et volatum deprimere] conantur: cum ille in inferiori sede aeris volat, illae contra in sublime feruntur, et supra accipitrem, in sublimi impetum facere non valentem, volantes [fiducia implentur].

XLVI. Cum Indus quispiam elephantorum domitor elephantum pullum offendisset, atque hunc etiam nunc tenerum aluisset, et paulatim mansuefecisset, eoque veheretur, et belluam

amaret, et [vicissim] redamaretur ipse, ac simul suam elephantus educationem cum maximis amicitiae officiis huic Indo compensaret; Indorum rex id intelligens, sibi mitti elephantum poposcit. Indus, ut amore captus, vehementi rivalitate flagrans, et valde dolens, si hunc alius quam ipse esset habiturus, se daturum negavit, atque eo consensu, in loca deserta abiit. Rex autem id aegre ferens, mittit qui Indo elephantum auferrent, atque eum in iudicium adducerent. Cum ergo eo pervenissent, eique viam inferre inceptarent, homo illos de sublimi caedebat, atque elephantus veluti injuria adfectum dominum ulciscabatur: [et haec quidem initio]. Ubi autem percussus Indus ex eo delaberetur, elephas suum nutrimentum circuevit, ut solent, qui armis aliquem propugnant, atque ex invadentibus alios interfecit, alios in fugam vertit; 5denique proboscide altorem amplexus attollit, et ad stabulum defert, et cum illo permansit, tanquam amico fidelis amicus, eumque benevolentia prosequabatur. O sceleratos homines, qui mensas et sartaginum stridores sequuntur, et prandia quaerunt; in periculis autem amicos deserunt, amicitiae nomen temere et frustra polluentes.

Date mihi facultatem, per Jovem patrium, interrogandi XLVII. tragoedos, et, ante illos, fabularum scriptores, quid sibi ve-
 lint, tantam ignorantiam filio Laii attribuendo, atque etiam Historia de
 Telepho, qui [infeliciter] cum matre congressus, nec tamen camelia, matre et filio.
 5complexu venereo junctus fuit, sed eodem lectulo cum ea concumbens, idem perpetrasset, nisi draco divino instinctu eos multotiens diremisset: siquidem animalibus rationis expertibus ejusmodi concubitus ex corporis contactu natura cognoscendos dedit, neque ea indiciiis ullis egent, [neque illius adventu, a quo in Cithaerone expositus fuit, at Oedipus Sophocleus]. Camelus igitur cum matre nunquam coit. Cum enim pastor quispiam feminam, quoad ejus fieri poterat, exceptis genitalibus, obtexisset, deindeque filium matri admisisset; hic prae coitus appetitu cum matre imprudens rem habuit, quod ubi intellexisset, auctorem nefandi coitus mordicus premens, et ad terram abjectum genibus affligens, cum summis doloribus interfecit; atque seipsum praecipitem deorsum egit. [Oedipus sane in hoc etiam imperite fecit, qui, cum inferenda sibi manu calamitatem omnem effugere posset, Oculos tantum excaecare suos voluerit, et suae familiae generique dira imprecari omnia, tanquam extremis hisce jam praeteritae calamitati ullum adferret remedium.]

LIBER QUARTUS.

I. Ex avibus perdices sunt salacissimi, ideoque feminas suas vehementissime amant, et continuo ad rem veneream proni sunt. Qui autem eos ad pugnam alunt, quando in mutuum certamen incitant, feminam suam singulis adstare curant, quod commentum ad timiditatem eorum atque ignaviam in certamine repellendam excogitarunt. Nunquam enim perdix victus in conspectum amatæ vel conjugis venire audet; quin potius [plagis percussus] morietur, quam ab adversario retrocedens illam indecore adspicere sustineat, cui se approbare cupit. Idem etiam de amasiis statuerunt Cretenses. Audio enim Cretensem amatorem, tum cetera bonum tum bello strenuum, adolescentem nobilem, forma excellentem, et animo magnum, atque ad optimas disciplinas bene factum, [sed ætate nondum militiae apta] in deliciis habuisse: [(utriusque nomen alibi dixi)] strenua autem facinora juvenem istum in pugna edidisse Cretenses ajunt, et tota hostili acie in ipsum irruente, in cadaver offendisse, et sic fuisse subversum perhibent. Cum vero ex hostibus quidam, qui proximus ei erat, gladium intentans tergum ejus esset trajecturus; ille conversus inquit, „Ne tu turpem et imbellem plagam mihi inferas; sed potius pectus meum feri, ne amasius me timiditatis condemnet, et a cadavere meo componendo abstineat, ad me, ubi rem turpiter gesserim, accedere non sustinens.“ Nec quidem mirum est, si quis, homo cum sit, ignavus videri erubescat; perdicem autem verecundiae esse participem, peregregium hoc natura donum est. Aristodemus autem, qui prae timore aufugit, et Cleonymus, qui clypeum abiecit, et pavidus Pisan-der, nec patriam, nec uxores, neque liberos sunt reveriti.

II. In Eryce Siciliae festum celebratur, quod Erycini et Siculi omnes Anagogia appellant. Cur autem sic appelletur, causam De columbis omnes Veneris E-rycinae. afferunt, quod id temporis Venerem inde in Libyam proficisci dicunt. Illud autem existimant, illinc conjecturam facientes: maximus columbarum in iis locis numerus esse solet, nulla autem tum temporis apparet; dicunt igitur Erycini ipsas deae ministrantes peregre profectas esse: nam columbas Veneri sacras esse isti existimant, et reliqui homines sibi persuadent. Novem diebus autem elapsis, unam forma insignem ex pelago Libyco spectari revolantem, quae non sit quemadmodum reliquae gregales columbae, sed rubra; qualem nobis Anacreon Teius canit esse Venerem, eam [quodam loco] purpu-

fuisse invadere et cum eadem rem habere. Ubi vero equae pullus, et ipse formosus, id, quod factum erat, vidisset, aegre tulit matrem a domino tam violenter tractari, atque impetu facto eum occidit, atque cum observasset, ubi humaretur, eo profectus cadaver rursus effodit, et nulla non contumelia adfecit, idque jam nullum sensum doloris percipiens foede laceravit.

IX. Ex piscibus plurimi in venerem magis verno tempore exardescunt, et in Pontum tunc praecipue secedunt, quod in eo cavae et cubilia naturae munere piscibus idonea sint; idemque a feris bestiis [quas mare alit] liber est. Soli delphini parvi illic et infirmi errant; polypis, paguris, astacis caret; qui sane parvulis pisciculis perniciosi existunt.

X. Luna nova nitescente, audio elephantos naturali quadam et ineffabili intelligentia e sylva, ubi pascuntur, ramos recedentes decerptos auferre, eosque deinde in sublime tollere, et suspicere, et leviter ramos movere, tanquam supplicium quoddam deae protendentes, ut ipsis propitia [et benevola] esse velit.

XI. Solas de bestiis equas, etiam si ventrem ferunt, se iniri sustinere audio; incendi enim eas libidine ex feminis maxime: itaque libidinosas mulieres equas vocari solere ab eis, qui gravius iis convitium facere student.

XII. Perdicum foetus, intra ovum etiam nunc circumplicatione testarum comprehensi, a parentibus sui exclusionem ex ovibus minime expectant; sed per se ipsi, tanquam fores pulsantes, ova elidunt, et jam foras eminentes se ipsos impulsu suo impellunt, ovique etiam nunc tegumento circumvestiti currunt, atque a dimidia testae parte, si adhuc circa caudam adhaerescat, semet excutientes liberant, et velocissime ad cibi inquisitionem prosiliunt.

XIII. Ex perdicibus, qui vocis contentione et cantu valent, et linguae facultati confidunt, quique pugnaces et ad certamen habiles sunt, se minime dignos credunt, qui ad extruendas mensas capiantur; unde fit, quod parum contra venatores de sua libertate depugnent, quo minus comprehendantur, sibi praesidentes, quod a caede studiose ad cantus et certamina servabuntur. Reliqui autem perdices, et potissimum qui nuncupantur Cirrhaei, sibi conscii, quod nec ad certamina valent, neque pulchre cantare sciunt, et si capiantur, futuros se prandium his, qui ceperint, naturali quadam caliditate se esui ineptos reddunt; et cum ab omni alia esca, quae eos oblectare et ad pinguitudinem perducere queat, sua sponte abstinere, tum ut ne idonei sint ad hominum mensas, cupide aliis vescuntur. Quod cum cognorint aucupes, libertatem iis sponte indulgent; cui vero antea tales capiendi factas defuit, capiendis iis et decoquendis tempus et operam perdit, et illorum carnem insavem experietur.

XIV. Mustela et serpentes perniciose animalia sunt. Cum igitur

tur mustela cum serpente pugnatura est, primum quidem rutam edit, deinde fidenti animo ad pugnam tanquam armis tecta procedit. Causa est, rutae odor serpentibus infestus.

De mustela
ruta comesa
se contra
serpentem
muniente.

Lupus ad satietatem expletus ne minimum quidem dein-
5 ceps degustat; undique enim ipsi venter turgēt, lingua intumescit, os obstruitur; atque instar agni occurrentibus mansuetus est, nec homini neque pecori insidias molitur, etiamsi per medium gregem ingrediatur. Paullatim autem ejus lingua detumescēte, ad veterem habitum redit, atque iterum
10 lupus existit.

XV.

De lupo,
quam ven-
tre plenum
habet, man-
suetiore vi-
so.

Gallinacei, si feminae desint in corte, eum, qui recentior advenerit, omnes incunt. Perdices etiam cicures recenti
adventu novum et nondum cicurem eodem modo incunt. Iidem
suos altores remunerantur, feros enim et nondum cap-
15 ptos, [quemadmodum et columbae facere solent], allectant. Utitur vero perdix venator illecebris quibusdam ad illicien-
dos feros; ante retia enim propositus cantum edit, os laces-
sentem ad pugnam, eosdemque ut ex insidiis in laqueos in-
serat incitantem. Sylvestrium dux contra cantat, et suum
20 gregem praecurrens obviam procedit, cum hoc luctaturus.
Cicur autem per malitiam semper insidias instruens, pedem refert, se timere simulans: alter vero spe atque animo inflatus, simul et sibi jam victoriam despondens, impetum facit; sed mox captivus compage tenetur. Quod si perdix, qui ca-
25 ptus est, mas fuerit, ceteri gregales ei ipsi captivo opem ferre conantur; sin femina, captivam ipsam omnes feriunt, ut quae libidine incensa in servitutem inciderit. Nec vero illud praetereundum, quandoquidem etiam auditu dignum est. Si perdix allectatrix sit femina, ne mas incidat, feminae, quae
30 sunt extra, illum ex casu in laqueum propinquo servant, suo cantu tanquam amatorio retractum; [nam ubi plures et sibi consueta viderit feminas, ad illas libentius, relicta allectatrice, accedit].

XVI.

De gallina-
ceis et per-
dices.

Terrestris erinaceus inter animalia invida censetur. Is
35 statim ut capitur, urina tergus suum conspergit, cujus vi-
perfusum corrumpitur; et quod futurum erat ad multa utile, reddit inutile. Et lynx etiam urinam suam in terram occultat; quae ubi concreverit ac congelarit, lapis efficitur, et ad sculpturam idoneus est, et propter eandem, ut ajunt, exor-
40 nando muliebri mundo accommodatus.

XVII.

De invido e-
rinacei et
lynxis ani-
mo.

Leonem ingestum leontophonum (animal) perimit. Insecta oleo si quis inungat, perdiderit. Vulturum perniciēs unguentum est. Scarabaei rosis injectis pereunt.

XVIII.

De rebus
nonnullis,
quae anima-
libus infe-
stae sunt.

Canes Indicos feris adnumero; nam et viribus et animi
45 ferocia praestant, et corpore omnium maximo. Cetera quidem animalia contemnit, cum leone vero contendit Indicus dico ejusque
canis; quem et urgentem sustinet, et rugienti oblatrat, et mordentem remordet; denique multa in eum ausus, et vul-

XIX.

De cane In-
dicus dico ejusque
virtute.

neribus quoque inflictis, vincitur tandem canis: quanquam et ipse interdum vincit, [ac in venatione leonem perdit]. Morsu quidem si apprehenderit, pertinacissime premit; adeo ut si quis etiam gladio crus ei dissecuerit, [in quantocunque dolore] non remittat, donec mortis supervenientis necessitas eum cogat. Quae vero praeterea audiui, in alium locum differam.

XX.

Peculiaris
quaedam de
animalibus.

[Soli homines et canes cibo simplici satiari solent.] Hominis cor mamillae sinistrae adnectitur, in ceteris animalium pectori medio adjunctum. Ex iis, quae unguines cognominantur aves, nulla vel bibit, vel meit, vel gregatim cum aliis degit.

XXI.

De martichora,
fera Indiae.

Apud Indos nascitur violento robore praeditum animal, cui Indorum lingua martichoras nomen est, magnitudine maximi leonis; colore rubrum, [adeo ut cinnabarim referat]; canis modo villosum; facie eadem prope, quae hominis; dentium tria utrinque ordine mucrone acutissimorum, canis majorum; auribus hominis similibus, nisi quod hae et grandiores, et villosiores sunt; oculis caesiis et his non dissimilibus hominis; pedibus et unguibus eisdem, qui leonis; summa cauda illi scorpionis modo aculeo plusquam cubitali armata: reliquum etiam caudae utrinque aculeis cuspidatum est: summae vero caudae aculeus obvium letaliter pungit. Quod si quis illum insequatur, aculeos oblique [veluti sagittas] emittit, [idque e longinquo]: et cum in anteriorem partem aculeos jaculatur, caudam intorquet; sin retroversus [Sacrum more] aculeos emittit, tum extentissime caudam porrigit. Aculei, quos jaculatur, pedali magnitudine, et schoeni (junci vel funis) crassitudine sunt; [quibus icta omnia, praeter solum elephantum, pereunt]. Ctesias Indos sibi affirmasse ait, locis emissorum aculeorum alios succrescere, ut sit hujus pestis perpetua successio. Humanis, ut idem adfert, carnibus maxime delectatur, quocirca complures homines interficit, nec duntaxat in singulos homines invadit, sed plures collectos vel ipse solus interimit. Reliqua item animalia vincere potest, [excepto leone]. Quod autem humanis carnibus sese complere ei suave sit, ejus nomen ostendit. Indice enim ideo martichoras appellatur, quod bestia hominum voracissima sit, ex rebus, quas agit, nomen trahens. Eadem est, qua pernicissimi cervi, corporis velocitate. Ejus pullos aculeatis nondum caudis armatos venantur, caudasque eorum ad saxum elidunt, atque crebris ictibus confringunt, ut aculeos ne postea producere queant. Vocem edit proxime accedentem ad sonum tubae. Ctesias apud Persas hoc animal se vidisse testatur, ex India regi Persarum muneri missum. [Sic igitur alicui Ctesias ad haec designanda idoneus videatur, is quidem, intellecta hujus ferae proprietate, scriptori Cnidio fidem adhibeat.]

Scolopendram marinam rumpi ajunt, si hominis sputo XXII.
De sputi hu-
mani vi.
ma defiat.

Si quis tritum salicis semen bestiis dederit bibere, eis XXIII.
De vi semi-
nis salign.
non modo quippiam non nocet, sed etiam illas alit; sin ho-
mo idipsum biberit, facultatem liberos gignendi ei adimit, et
5 semen genitale perdit. Quare Homerus abstrusa naturae per-
scrutatus, mihi, cum *salices frugiperdas* suis versibus dixit,
earum vim adumbrate ostendisse videtur. Sic et cicutam ho-
mo si biberit, ei sanguis quasi conglaciat, et eatenus con-
10 cretione spissus fit, ut inde moriatur; suillum vero pecus,
licet ea ad saturitatem se compleverit, non laeditur.

Indi homines elephantos jam aetate confirmatos facile XXIV.
De elephan-
torum diver-
sioris et nu-
tritione.
comprehendere nequeunt; neque enim id facere possunt, ne-
que tam grandes aetate permittunt; quare ad paludes flumi-
15 nibus proximas venatores profecti, eorum catulos tantum ca-
piunt. Elephantum enim naturae proprium est, roscida loca
et mollia amare, et aquam desiderare, ubi versari maxime
studet, ita ut animal palustre nominari possit. Cum igitur
eorum catulos adhuc aetate infirmos et teneros inde cepe-
20 runt, ciborum blanditiis et assentationibus eos ad parendum
informant ac instituunt, blandiloquentiaque mansuefaciunt.
Hominum enim indigenarum linguam elephantum intelligunt.
Breviter, perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim
omni cura cultuque eos prosequentes, partim disciplinas tra-
25 dentes; quae res efficit, ipsi ut ad obediendi facilitatem trans-
ferantur.

Cum triturae tempus est et boves in area circumagun- XXV.
De bobus
triturae ad-
hibitis.
tur, eademque manipulis referta est, ne boves spicas come-
dant, nares eorum fimo bubulo illinunt; quam machinatio-
30 nem valde idoneam excogitarunt. Hoc nimirum animal ab
hujusmodi tetri odoris adspersione abhorrens, nihil, ne si fa-
me quidem acerrima premeretur, unquam ederet.

Lepores et vulpes Indi hoc modo venantur. Canibus ad XXVI.
De venatio-
ne per aves
rapaces et
corvos.
venationem non egent, sed captos aquilarum, corvorum et in-
35 super milvorum pullos alunt, et ad venatum instituunt. Nem-
pe leporem mansuetum et vulpem cicurem, carne appensa,
ad cursum dimittunt; et mox immittunt aves carnem eis,
quam appetunt, adempturas. Illae igitur, quanta possunt ce-
leritate et impetu, vel hanc vel illum consequuntur, carnem
40 sui laboris praemium et escam desideratam sibi auferunt. Sic
institutas ad praedam aves deinceps in montanos lepores et
vulpes feras immittunt; quos illae itidem spe solitae escae
persequuntur, et mox captos dominis adferunt, ut prodit Cte-
sias. Loco autem carnis prius appensae viscera captorum eis
45 in cibum permitti ex eodem didici.

Gryphem, Indicum animal, audio similiter quadrupedem, XXVII.
De gryphi-
bus Indiae.
ut leonem, esse; robustissimis item exsistere unguibus, leo-
num similibus; tum dorsum ejus pennis indui nigris, ante-

riorem corporis partem rubris, alas vero candidis. Ctesias eos ait [cervicis pennas coeruleas et floridas habere], aquilino ore esse et capite cujusmodi pictores fingunt; oculis autem igneis, nidosque in montibus facere, utque aetatis processu grandes non capi, ita eorum pullos comprehendi posse. 5 Bactri autem Indis finitimi eos illic auri custodes esse, aurumque effodere ajunt, et simul eo ipso nidos construere; quod vero auri in terram deciderit, Indos homines auferre. Contra Indi eos auri (quod vero quidem simile videtur) custodes esse negant; neque enim gryphes auri egere, sed cum 10 ad colligendum aurum homines accesserunt, hos de pullis suis majorem in modum timentes, pro eis pugnare; atque cum aliis etiam animalibus concertare, eaque facillime vincere; contra autem leones et elephantos non stare. Indigenae, quod ab hujusmodi animalium robore timeant, non interdiu, sed 15 ad collectionem auri noctu proficiscuntur, quod se tum melius latere arbitrentur. Locus ubi gryphes versantur, ac ubi aurum effoditur, desertissimus est. Quocirca aurum venari studentes mille aut bis mille armati eo perveniunt, simulque [ligones et] saccos adferunt, silentem lunam observantes. Quod 20 si gryphes fallant, duplicem commoditatem adsequuntur; quod et eorum vita ab illorum atrocitate servatur, et simul aurum domum avehunt; [ubi auro purgato ab iis, qui hanc artem callent, ingentes sibi pro periculis opes comparant]: sin in furto deprehendantur, perierunt. Domum autem non nisi 25 triennii aut quadriennii intervallo, ut audio, revertuntur.

XXVIII.

De testudine marinae ejusque oculis.

Caput marinae testudini abscissum non continuo moritur, sed et videt; et si ante oculos ei manus obversetur, illos claudit: et paulo etiam propius si manum admoveas, mor- 30 det. Longe lateque fulgorem ejus oculi jaculantur: quorum pupillae candidissimae ac splendidissimae cum existant, eruntur, ut vel auro includantur, vel monilibus imponantur: quamobrem mulierum admiratione plurimi aestimantur. Nas- 35 cuntur autem hae testudines, ut audio, in mari rubro.

XXIX.

De gallo gallinaceo.

Gallinaceum exoriente luna quasi divino quodam spiritu 35 afflatum bacchari, atque exultare ferunt. Oriens autem sol ipsum nunquam fallit, tum vehementissime vocem contendens semet magis magisque cantando vincere conatur. Latonae in amore esse ajunt, et quod ei adfuerit gemellos felici partu 40 enitenti, et quod etiam nunc parientibus adsit et faciles par- tus efficiat. Matrice gallina extincta, is ipse incubat, et pullos ex ovis excludit; ac tum [(res admiratione digna)] silentio utitur, quod sane sibi conscius sit se muliebre munus ob- 45 ire, et parum viriliter facere. Quod si cum altero pugnans vincatur, idcirco non canit, quod ex illa mala pugna spiritus 50 fracti illi vocem suppressant; cujus offensionis verecundia confusus sese occultat. At si ex certamine victoriam reportarit, [superbus est, et] cervice erecta simul et cantus contentione

insolenter effertur, et triumphanti similis est. Illud item in eo mirificum, cum limen intrat, tametsi superum altissimum existit, is tamen sese inclinat; quod quidem ipsum superbia inductus facere videtur, ne videlicet crista uspiam offendatur.

- 5   Suae nationis aves vehementer monedulae amant; quod quidem eas saepe in perniciem inducit; idque accidit hoc modo: Cum enim quis monedulas venaturus est, talia machinatur, ut, eas ubi noverit cibaria inquirere, et in quem locum gregatim congregentur perspexerit, ibi pelves olei pellucidi
10   plenas disponat: curiosa belle avicula eo profecta in vasis labro considet, et simul sese inclinans suam ipsius umbram despicit; et quod existimet aliam se monedulam videre, ad eam ipsam festinat descendere; eoque ut est delapsa, olei tenacitate circumfusa, sine laqueis, sine retibus constricta tenetur.

XXX.

De dolo quo monedulae capiuntur.

- 15   Elephanto duos dicunt prominere exsertos, quos alii dentes, alii cornua vocant; singulis pedibus numero quinque digitos indivisos, leviterque discretos, ex quo fit ut animal sit minime ad natandum habile; et anteriora crura posterioribus longiora habet; huic sub armis papillae existunt; at promu-
20   scide, tanquam manu, vel etiam commodius utitur; lingua etiam ei bene exigua est; fel autem non ad jecur, sed ad pectus (intestinum) situm habere dicitur. Biennium gerere uterum audio; alii non tam diu, sed sesquiannum tantum ventrem ferre ajunt. Anniculo quidem vitulo aequalem pullum
25   edit, qui statim, ut natus est, ore sugit. Cum libidinis furore ardet, incursu parietes evertit, et palmas prosternit, similiter atque aries, frontis vi atque impressione. Aquam nitidam non bibit, sed postquam conturbavit, turbida potione delectatur. Idcirco somnum erecto corpore capit, quia ei esset operosum
30   decumbere, simul et deinde a cubitu exsurgere grave. Ejus aetatis flos est sexagesimus annus. Hyemis et frigoris impatiens est. Ad ducentesimum annum vitam producit.

XXXI.

De elephanti natara, partu, aetate.

- [Pecuariae Indorum quales sint, operae pretium est intelligere.] Oves Indiae et capras ad maximorum magnitudinem asinorum audio accedere: quatuor foetus cum plerumque pariunt, tres vero cum minimum; nunquam enim ibi neque ovillum pecus, neque caprinum tribus minus edit. Caudae ovillae longitudo ad pedes usque pertinet; caprinae vero in eam procedit longitudinem, ut terram [prope] contingat. Idcirco eas pastores ovibus, quae ad pariendum idoneae sunt, absciunt, quod tum sic facilius ineantur, tum ex earum adipe oleum exprimatur. Arietum quoque dissecant caudas, atque adipem extrahunt, [et iterum consuunt]; eatenusque deinde sectio conjunctissime committitur, cicatricis ut ne tenes quidem vestigium appareat.

XXXII.

De ovibus caprisque Indiae.

- 45   Alexander Myndius dolore et molestia cibique inopia, a chamaeleonte ad hunc modum serpentem affici ait: Mordicus scilicet illum bene latam festucam et validam tenentem, adversa

XXXIII.

Qua arte chamaeleon

se contra
serpentes
tueatur.

fronte conversum contra hostem serpentem venire; serpentem vero, quia festucae latitudinem circumplecti [hiando] non possit, chamaeleontem dentibus configere non posse, itaque hunc ab ipsa confici exedique nequire; membra enim ut illius reliqua serpens mordeat, nihil tamen proficit, quod tanta nimirum⁵ pellis firmitate et robore exsistit, ut serpentis morsus prorsus non sentiat.

XXXIV. Leonis cervix non multis vertebis, sed unius duntaxat rigida ossis perpetuitate constat. Si quis leonis ossa concutiat, ignis ex his elicitur; medullis autem carent, neque enim fistularum modo cava sunt. Nullo anni tempore a coitu abstinet. [Foetus ei intra duos menses perficitur.] Quinques parit, primo catulos quinque edit, secundo partu quatuor, deinde tres, tum binos, postremo unum. Catuli a partu recentes exigui sunt, [et caeci similiter ut canum catuli]; duobus vero post¹⁵ partum mensibus ingredi incipiunt. Jam quod in sermonem hominum venit, fabula est, eos vulvam dilacerare. Cum fame tenetur, summo cum periculo ei occurritur; postea vero quam cibo impletus est, mansuescit, et simul ludicris delectari fertur. Nunquam terga vertit in fugiendo, sed sensim pedetentimque se recipit, cum fremitu contra intuens. Ut vero aetate processit, ad stabula [tuguria] et pastorum subterraneas casas proficiscitur, [et quidem merito], nam ad montanas praedas persequendas jam infirmus est. Ignem exhorrescit. Ex his quicumque corpore contractior, et hispidiore juba est,²⁵ ignavior et imbecillior est; qui vero [procerior], piloque recto et simplici, generosior et majori robore animi praeditus. Porro leonum genus adeo avide cibos helluatur, ut solida membra deglutire feratur. Expletus vel triduo, vel quoad primi cibi sensim concocti sint, nihil saepe edit; modica autem³⁰ potione utitur.

XXXV.

De bove injuriae acceptae memoria.

Bovem licet mansuetum, non facile tamen illius, qui sibi stimulos admovet, oblivio capit; at injuriam animo ac memoria vel longissimo intervallo continens vindictam sumit. Nam cum est sub jugum missus, lorisque constrictus, quo³⁵ dammodo similis est homini in vincula coniecto, et se quietum tenet; ut vero solutus est, alias ad bubulcum versus pede suo feriens, aliquod illius membrum contrivit: alias saepe in cornua incitatus, impetens illum interfecit: cum tamen in ceteros subito mansuetus exsistat, ac quietus in stabulum⁴⁰ ingreditur; neque enim ferus in eos exsistit, qui iram sibi non movent.

XXXVI.

De porphyro serpente de quo veneno inde ducto.

Indorum regionem historici permulta proferre venena et plantas perhibent, e quibus partim salutaria sunt contra morsus serpentum, partim mortifera. Cujusmodi est porphyrus⁴⁵ [saturatae] similitudinem; capite vero plusquam niveo, et lacte multo candidiore. Locis Indiae calidissimis reperitur: ei

mordendi idcirco potestas est nulla, quod dentium expertus sit; ergo hac ex parte eum quasi mansuetum dicere possumus, non item ex omnibus partibus; nam ejus vomitio si quod vel hominis, vel alterius animalis attigerit membrum, totum computrescat necesse est. Idcirco eum captum a cauda ex arbore suspendunt, ut illi caput ad terram versus propendeat; tum sub ejus os vas subjiunt aeneum, in quod ex ejus ore guttae redduntur, quae primum ut deciderunt, continuo concre-sunt [et condensantur], adspicienti ut amygdalinae lachrymae speciem praebeant. Ab eo extincto vas removetur, in cuius locum alterum etiam vas aeneum supponitur, in quod saniosus liquor, aquae similitudinem speciemque gerens, ex jam mortui ore serpentis defluit, similiterque hic [intra triduum] concre-scit; horum tamen uterque colore differt ab altero, hic nigerrimus est, illae primae guttae electri similes sunt. Ex iis igitur si cui magnitudine sesami in cibo potioneve detur, acerrima primum convulsione percellitur, deinde ei oculi pervertuntur, cerebrum per nares expressum delabitur, sicque ille miserabiliter quidem moritur, sed tamen celeriter; nam quis sesamo minus ex illis sumpserit, non continuo is quidem moritur, ex malo autem non evadit, sed cum mora extinguitur. Quod si ex eo ipso nigro, qui ex mortuo jam serpente defluit, sesami quoque magnitudine quis comederit, [suppuratus] extabescit, annique intervallo consumitur; plerique eorum in biennium processerunt, paulatim morientes.

Struthio magna etsi permulta ova parit, non tamen omnia ad frugem perducit, sed foecunda ab infoecundis secernit, tantumque frugiferis incubat; simul et ex iis pullos excludit, et sterilitate affecta eis ipsis editis pullis alimenta praebet. Quod si quis eam insectetur, volando effugere nequit, sed duntaxat, explicatis alis, gressu ipso effugere aggreditur: propior facta ut capiatur, obvios lapides sic pedibus retro versus tanquam funda jaculatur.

Conscientia vel suae infirmitatis, vel sui corpusculi exiti- XXXVII. De struthio-
guitatis, passeris in ramorum cacuminibus, modo ab iis susti- cameli ovis
neri queant, nidos contexunt, saepeque numero ea machina- et volatu.
tione sibi factas a venatoribus insidias declinant; cum eo pro-
prie rami tenuitatem adscendere non queunt.

Vulpes in exsuperantiam infinitae tum malitiae, tum frau- XXXIX. Quomodo
dis progreditur. Cum vesparum domum vespis refertam vide- vulpes ve-
rit, ipsa quidem a caverna sese avertit, et aculeorum vulnera sparum ni-
vit; in eam vero immittit caudam valde hirsutam et proli- dos depopu-
xam, eaque vespas concutit, quae ad pilorum densitatem acce- letur.
dunt: cum iis autem referta sit cauda, eam vel ad arborem,
vel ad parietem, ad maceriemve allidit; itaque multa caudae attritione his extinctis, in reliquis invadit, perindeque eas ut priores interimit: quando autem animadvertit [sibi omnia tuta fore], seque ab aculeis liberam esse [nullo jam murmure] tur-

banda], nullos jam metuens aculeos, os in vesparum domum immittens, vorat.

XL.
De natura
canis.

Canis calva nulla ossea commissura constat, sed oasis perpetuitate continetur. Cum se plurimum currendo exercuit, multo effusiores ad res venereas exsistere ferunt. Cumque multum aetate processit, ei dentes hebescent, nigrique redduntur. Tanta narium exsistit sagacitate, ut nunquam [tostam] caninam carnem, nedum etiam varietate condimentorum fallacissima temperatam gustet. Tribus nec pluribus morbis laborare solet, angina, rabie, podagra; cum homo interea sexcentis morbis sit opportunus. Quodcumque autem a rabioso cane morsum fuerit, perimitur. Postquam podagra tenetur, perraro ex ea convalescit. Ad decimum quartum annum vita ei producit. Nam quae de Argo Ulyssis traduntur, Homeri figmentum videntur.

XLI. Parvularum quarundam avium Indicarum natio in excel-15
De avicula sis et praeruptis montibus nidificat, quarum magnitudo accedit
quadam In- ad ovum perdicum, sandaracae colore est. Indi sua lingua di-
dica venena- caerum solent nominare: Graeci, sicut audio, dicaeum. Ejus
tisque ejus ster- stercus si quis milii magnitudine sumpserit in potionem disso-
lutum, ad vesperam morietur. Mors somno suavi similis est, 20
et doloris expers, quem poetae [λυσίμελῃ] artus dissolven-
tem et [ἄβλαπτον] mollem] nominare solent; talis enim a
dolore libera, atque iis qui mori student, ideo suavissima est.
Quamobrem summopere Indi id adsequi student, ipsum enim
malorum oblivionem existimant inducere. Quod quidem ab 25
Indorum rege muneri missum rex Persarum omnibus rebus
antefert, et adservat, insanabilium malorum remedium, si quae
necessitas obveniat; neque apud Persas quisquam alius quam
rex id habet, et regis mater. Conferamus igitur cum hoc In-
dico Aegyptium illud pharmacum, utrum utri sit praeferen- 30
dum: Aegyptium utique uno tantum eodemque die lachry-
mas arcere et compescere poterat; Indicum vero aeterna obli-
vione delet mala: illud mulier donabat; hoc largitur avis,
vel potius per hanc ministram natura, ut gravissimis vincu-
lis hominem occulte absolvat. [Quare feliciores tantum In- 35
dos id possidere ajunt, ut, quodcumque eis libuerit, hujus
corporis veluti carcere liberari queant.]

XLII. Attagenae avis meminit etiam Aristophanes comicus in suis
De attagene Avibus. Loquitur haec nomen suum, qua potest voce, et de-
cantat. Idem meleagrides, quas vocant, facere ajunt; seque 40
et meleagri- de avibus. Meleagro Oenei filio genere conjunctas expresse testari. Fert
enim fabula, quaecumque Meleagro juveni sanguine junctae
erant, cum [propter illius casum] lachrymis et intolerabili
luctu seipsas conficerent, nec ullam admitterent consolatio-
nem; eas, diis misertis, in hasce aves mutatas esse: atque in 45
his avibus simulacra quaedam et reliquias veteris casus super-
esse, unde etiamnum cantent Meleagrum, et pariter illi se co-
gnatas testentur. Quamobrem quicumque deos, praecipue vero

Dianam venerantur, his avibus in cibo religiose abstinent; [cujus rei causa cum aliunde, tum a Leri insulae habitatoribus petenda est].

[Haec etiam de formicis audiui.] Tanta sedulitate ad opus XLIII.
 5 se conferunt, [idque absque ulla excusatione, et praetextu, quo De formica-
 uti solent ignavi], ut ne noctes quidem in suo opere cessent, rum seduli-
 modo sit plena luna, nec vero, quemadmodum homines, inertiae fugaeque laborandi excusationes praetendunt. Quid enim
 inertium dierum multitudinem comminorem, necesse est? In-
 10 dicta sunt Dionysia, Lenaea, [Chytri, Gephyrismi]; alia Spartam sunt translata; alia Thebis recepta; quin singulis etiam
 urbibus, mille dierum inertissimae segnitiae non apud barbaros solum, sed etiam apud Graecos indictae sunt.

Animantium naturam non omnino intractabilem esse, sed XLIV.
 15 vel maxime feras beneficiorum, quibus afficiuntur, meminisse Quod ferae
 testantur in Aegypto feles, ichneumones, crocodili, accipitres. quoque be-
 Capiuntur enim illae blanditiis ciborum, et ita cicuratae dein- neficiorum
 cepts mansuetissimae permanent; nec unquam mali aliquid in sint memo-
 20 illos, quorum beneficia senserint, moliantur, postquam semel res.
 naturae ipsarum feritas remollita fuerit. At homo ratione et
 prudentia praeditum animal, et verecundiae ruborisque compos, non dubitat veteris amicitiae jus violare, quem amabat
 odisse, et credita sibi arcana in perniciem ejus, qui crediderat, utcunque levem ob causam effutire.

25 Quod de leone Eudemus dicit, admiratione dignum est: XLV.
 hoc ipsum ejusmodi est. Juveni venationi dedito, [quique Historia de
 cum animalibus maxime feris una vivere poterat] cicuratos leone, urso
 [ab aetate tenera contubernales convictoresque] fuisse, canem et cane.
 nimirum, ursam et leonem: eosque primum et pacem inter
 30 esse servasse, et amicitiam recte coluisse, [refert Eudemus].
 Deinde cum canis aliquando et ursam inter se colluderent, et
 ludicris morsiunculis conflictarentur, ursam repente ad feros
 mores revertisse, et canem simul invasisse, et ventrem misero unguibus indignissime distraxisse, [eumque dilacerasse];
 35 cujus atrocitatem facti leonem indignatum, [et canis tanquam
 socii desiderio motum, et] perfidiae ursinae odio (quod foedus illa fregisset, et amicitiam institutam violasset) inflam-
 matum, justa et merita iracundia contra ursam et exarsisse,
 et ab ea pares poenas, quibus illa prius canem affecisset, [re-
 40 petiisse. Ita non solum, ut Homerus canit,
 Profuit interdum prolem superesse parentis
 Vindictae;

sed quemvis amicum ultorem relinqui, lucrum videtur: quod vel in bestiis jam dictis natura monstravit; et tale quid etiam
 45 de Zenone et Clante fertur.]

Nascuntur in India animalia magnitudine qua canthari, XLVI.
 colore rubro, cinnabari proximo, pedibus longissimis, tactu De cantharis
 mollia. Ea in arboribus, quae succino manant, gignuntur, adhibitis.

et earundem fructibus aluntur. Indi his captis expressisque puniceas vestes [exteriores interioresque] tingunt, et quicquid aliud eodem colore inficere libuerit. Hujusmodi vestis etiam Persarum regi mittitur. Mirantur enim eam Persae, et suis vernaculis pulchritudine pretioque anteponunt, auctores Ctesia: nam vel celebribus illis Sardonianis floridior ac splendidior est. In eodem Indiae tractu, ubi canthari jam dicti, cynocephali etiam nascuntur, quibus a facie et corporis specie nomen inditum; nam caput caninum, cetera fere humana habent, et vestiti pellibus ferarum ingrediuntur. Justi sunt hominum nemini molesti aut injurii; non sermone, sed ululatu sonant, Indorum tamen linguam intelligunt. Venatione animalium ferorum vivunt, quae, ut sunt celerrimi, facile consecuti interimunt, et frustatim divisa non ad ignem, sed ad solem assant. Capras etiam, et oves alunt; ut ex lacte potu fruuntur, sicuti ex feris cibo. Horum inter animantes rationis expertes non temere mentionem feci; articulato enim discretoque et humano sermone non utuntur.

De cynocephalis.

XLVII.

De lutea chloride ave.

Lutea nulla alia re quam herba, symphyto nuncupata, quae radix magna difficultate et reperitur et effoditur, nidos construit, eosque villo et lana substernit. Et femina quidem ita vocatur; mas autem vireo, vitae munus sciens est, simul et aptus ad quidvis discendum, ideoque et laboris in discendo [cum captus fuerit, patiens]. Hieme libere volans non conspicitur; aestivo autem solstitio apparet; et oriente Arcturo sidere eo unde huc venerat revertitur.

XLVIII.

Qua ratione taurus furans placari possit.

Taurus animo incitatus eo impetu cornibus appetit, ea impotentis animi effrenatione fertur, nihil ut eum, neque bulcus, neque metus ullus reprimere queat; atqui eum quidem ipsum homo sistit atque ab impetu continet, si dextro genu suo fascia deligato ad eum accesserit.

XLIX.

De natura pantherae.

Pantherae digiti in anterioribus pedibus quini, in posterioribus quaterni. Femina viribus mari praestat. Quod si imprudens herbam venenatam, quam pardalianchum [aconitum] vocant, degustarit, remedium hominis excrementum sibi aliunde comparat, atque incolumis evadit.

L. De equorum ciliis.

Pilis equi in gena inferiore carent; propterea Apelli Epheasio hoc in equi pictura neglectum reprehensionem attulisse ferunt. Alii non Apelli hoc accidisse, sed Niconi ajunt, cum scientissime ceteras equi partes pinxisset, hoc unum objectum fuisse.

LI.

De asilo et tabano.

Asilum maximae muscae similem esse ferunt, robustum et bene compactum, habere quoque aculeum validum ex ore appensum, sonumque bombi instar edere. Tabanum autem similem videri muscae caninae, bombumque asilo majorem edere, aculeum vero minorem possidere.

LII.

De feris Indos.

Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi; eosque reliquo corpore albos, capite vero

purpureo, oculisque cyaneis esse; cornuque in fronte gerere sesquicubiti longitudine, cujus inferius album, superius autem puniceum, medium vero plane nigrum sit. Ex hisce variegatis cornibus Indos bibere audio, nec tamen omnes, sed potentiores, cum per interstitia auro ea circumfuderint, et veluti armillis quibusdam pulcrum simulacri brachium exornaverint. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripri, neque sacro morbo tentari, neque venenis ullis necari ferunt; quin etiam si quid prius pestilens biberit, tum id evomere, tumque ad sanitatem redire. Cum autem ceteri asini, quibuscunque in terris sint, tam domestici, quam sylvestres, tum cetera solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in jecore, [ut fertur]: asinos Indicos cornigeros Ctesias inquit, talis primum, iisque nigris, praeditos esse, eosdemque si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse; neque felle eos carere; neque modo corporis velocitate longe multumque ceteros asinos superare, sed et velocitate eadem multo equis et elephantis praestare. Cum autem in viam se dederunt, tardius primo ingrediuntur; deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem [juxta poetae dictum] ut adsequi nemo possit. Postea autem quam feminae pepererunt, patres circum pullos a partu recentes summa custodia versantur; eorumque commorationes locis Indiae desertissimis sunt. Cum a venatoribus Indis invaduntur, pullos suos adhuc [teneros et] aetate infirmos a tergo suo pascentes habent, ipsi vero pro eis propugnant, et contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sane hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim vel concedat, vel [si non cesserit frangatur, aut aliter atteratur, et evadat inutile, et] perdatur. Equorum etiam incursu latera discerpunt ac lacerant, ut viscera effundantur; ex quo fit, ut ad eos equites appropinquare valde metuant: appropinquatio enim capitalem ipsis pariter et equis multam miserabiliter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut quicquid comprehenderit, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata aetate, vivos non ceperis, [at jaculis et sagittis perimuntur; atque hoc pacto praedati eorum cornua Indi, ut dixi, exornant]. Carnes eorum, quod amarissimae sint, haudquaquam esculentae.

Rationis expertia animalia naturae dono numerorum rationem tenere, [etsi eam non edocta], Eudemus affirmat; quod quidem ipsum Libycorum animalium testimonio, quorum nomen non explicavit, comprobatur. Quae autem dicit, haec sunt: Quod ceperint in undecim partes dividere, et decem quidem edere, undecimam autem cuicunque tandem relinquere: cur vero eam tantam decumam relinquant, consideratione dignum est. Mirum

diae asinis
eorumque
cornibus.

LIII.

De animalibus
numerandi peritia.

igitur videri debet bruta animalia sua sponte nullo docente numerandi scientiam percipere, et unitatem, binarium, ac reliquos deinceps numeros suo ingenio scire; hominem autem rationis participem, non nisi vehementi cura, assiduo studio, ac nonnunquam ne multa quidem verberatione numerorum vim cognitionemque comprehendere posse.

LIV. Quod Aegyptii de aspidē dicunt, id libenter sapientiae studiosi audiunt: in quadam Aegyptiorum praefectura, ab Hercule [Jovis filio] denominata, formosum puerum [(ut Aegyptii formosi esse possunt)] anserum custodem, ab aspidē mirifice adamatum fuisse: quod puerum dormientem aliquando praemonuerit de insidiis structis ab altera fera, quae ei juncta erat, rivalitate, [ut ita dicam], aliqua contra puerum propter conjugem aspidem; illasque dum maritus ejus moliebatur, puerum exporrectum aspidi fidem adhibuisse et insidias declinasse. Equo sermonem Homerus tribuit: aspidi natura, quam nullae morantur leges, ut ait Euripides.

LV. Cum camelos quinquaginta annos vivere percepi, tum Bactrianos ad centesimum annum: tum mares, ut pugnaciores sint, a Bactris populis castrari; ita, petulantia excisa, maiori robore esse: camelis etiam feminis vulvas ferro aduri; ut partibus illis, quae ad furorem libidinis incitant, adustus, ad bellum aptiores exsistant.

LVI. Vitulum marinum Eudemus ait in hominem spongiā piscari solitum amore flagrasse; eoque, ubi subterranea petra erat, extra mare progressum cum spongiatore rem habuisse. Quod autem, cum is spongiatorum maxime deformis esset, vitulo formosissimus videretur, nihil forsitan mirum videri debet; cum saepenumero homines in mulieres turpissimas, pulchrioribus neglectis, amore inflammentur.

LVII. Ab hydro percussum statim odorem teterrimum reddere narrat Aristoteles; ex eoque quod tam male olet, neminem ei appropinquare posse. Idem quoque ait eundem percussum cum oblivione circumfundi, ejusque oculis multam caliginem offundi; tum rabiem et summum tremorem eidem exoriri, tertioque die perire.

LVIII. Oenas avem significat, non, ut quidam putant, vitem. Hanc Aristoteles palumbo majorem, columba minorem facit. Hinc in Sparta otiam, ut audio, oenadotherae quidam vocantur. [Porro circe avis nomen fuerit, a circo tum genere, tum natura differentis.]

LIX. Avis, cui cyanus nomen est, natura sua ab hominum consuetudine abhorret, urbanas commorationes [et domos] odio persequitur, locorum etiam agrestium ubi homines versari soleant insolens est; eis vero locis, in quibus est ab hominibus solitudo, et montium jugis, et praecipitiis delectatur. Non continentem, non insulas hominum frequentia habitabiles, in

amore habet; Scyro, et si qua est ejusmodi alia sterilis et ab hominibus inops, delectatur.

Spini aves in posterum longissime providentes hominibus ad rerum futurarum conjecturam sapientiores sunt. Etenim hyemem futuram praesentiunt, et nivem praenoscent, et multa cautione observant, ne iis opprimantur; itaque earum acerbitates metuentes, tanquam ad asyla, sic ad loca nemoribus frequentia confugiunt.

LX.
De spino
ave.

LIBER QUINTUS.

I. Terram Parianorum et vicinam Cyzicum aves ad aspectu nigras incolere ferunt, quae figura corporis et forma accipitribus, similes esse videntur: eae usu carniū cum se abstinent, tum in omni victus ratione se continent; eis enim ad cibum semina satis sunt. Cum autumnus esse coepit, Ilium gregatim advolant. Eas autem idcirco Memnonidas vocant, quod recta ad Memnonis sepulchrum profisciscantur. Id enim vel etiam nunc a Troadis incolis in honorem Memnonis [Aurorae filii] conditum ibi fuisse dicitur; atque Memnonis quidem cadaver ex caede a matre [in sublime raptum, et] in Susa illa Memnonia¹⁰ tantopere decantata exportatum fuisse, ut humatione afficeretur, eque dignitate illius exsequiarum justa ei persolverentur: illud vero cenotaphium esse. Aves igitur Memnonis gentiles quotannis eo profiscisci, ibique primum in contrarias partes distrahi, deinde pugnam committere, eamque summa contentione¹⁵ tamdiu pugnare, dum ex his media pars pereat, altera vero victrix redeat, [unde] discesserat. Quomodo autem et unde haec accidant, philosophari, nec mihi libet, neque etiam vacuus sum ad scrutanda naturae abstrusa atque abdita. Hoc quidem funebre certamen ab hisce avibus quotannis ad hono-²⁰randum Memnonem, Aurorae et Tithoni filium, peragi dixerim; Graeci vero semel duntaxat tali honore Peliam, Amarynceum, Patroclum et Achillem Memnonis hostem dignati sunt.

II. In Creta noctuam ajunt omnino non nasci, ac si extrinsecus importetur mori. Itaque videtur Euripides temere se-²⁵cisse hanc avem a Polyido visam, atque ex ea conjecisse Glau- cum defunctum Minois filium se reperturum. Audio praeter ea Cretenses jactare, Creticae terrae concessum hoc munus a Jove, nempe in ea et nutrito et occultato, ut ab omni malefica et noxia fera libera sit, ita ut nec ipsa ullam producat,³⁰ nec aliunde invectam alat, et hujus muneris vim re ipsa declarari [cum nullum in ea maleficum animal reperiatur]; quod si quis, ut hanc Jovis gratiam experiatur, venenatum animal quodpiam foris adsumit, id primum ut hanc terram attigit, statim perit. Itaque circulatorēs, qui venantur in Africa Cre-³⁵tae proxima serpentes, talia machinantur: Ad movendam hominum admirationem serpentes varias mansuefactas circumge- stant, et simul ipsis terrae Africae quantum satis sit ad earum usum comportant; quod ipsum provident, ne serpentes pereant; ob eamque causam cum ad hanc insulam pervene-⁴⁰

ruunt, non prius feras bestias exponunt, quam terram peregrinam, quam secum portant, subtraverint: ex quo fit, ut multitudinem imperitam congregent, atque stupidam detineant; et tametsi eae quidem sese incitant, non loco tamen se movent, neque ex domestico et vernaculo pulvere excedunt, itaque incolumēs manent; sin in externum et hosticum solum egrediantur, e vita quoque exeunt, nec immerito. Nam si Jovis nuntus neque in Thetidem, nec in alium quenquam, fuit aut futurus est irritus unquam; multo minime in terram ei nutriciam vanus aut irritus fuerit.

Indus fluvius bestiarum ferarum expers est: solum in eo nasci vermem ajunt, speciemque eorum, qui ex ligno gignuntur et aluntur, gerere: ad septem cubitorum longitudinem et eo amplius procedere; ejus crassitudinem decem annos natus puer utroque brachio vix complecti queat. Ei in superiori oris sede unus dens inest, in inferiori alter, ambo quadranguli, cubiti fere longitudinem habent; tam validi, ut lapidem, vel quodcunque animal his corripuerit, [sive cicur sive ferum], facillime conterat. Interdiu ima in sede fluminis versatur, coeno gaudens [et latitans]; noctu vero ad terram procedit, et in quodcunque inciderit, vel equum, vel bovem, vel asinum, conficit, atque in suas sedes trahit, et in flumen abstrusus membra omnia, excepto ventre, exedit. De die etiam si fame premitur, sive camelus sive bos in ripa bibit, [clam subrepens] violentissimo impetu summa labra mordicus comprehendit, et robusto tractu in aquam abreptum edit. Ejus pellis duorum digitorum crassitudine est. Ejusmodi autem machinatione capitur: Hamum robustum ad ferream catenam alligant, [adjuncto etiam fune ex albo latoque lino; lanis autem et hamum et funem involvunt], ne a verme praemordeatur; tum agnum aut hoedum ad illecebram hamo affigunt, deinde in fluvium demittunt. Triginta viri, singuli cum jaculo amentato, et ense accincti, ad funem adstant; adsunt et e corno sudes bene robustae, si percutere sit necesse; deinde cum illecebras devoravit, hamo captum trahunt, et abstractum interficiunt, et triginta dies appensum ad solem sinunt, atque ex eo in fictilia vasa crassum oleum stillat. Singuli vermes quinque olei sextarios reddunt, quod quidem ipsum regi Indorum apportant [vasis obsignatis; neque enim alii cuiquam vel guttam illius possidere licet. Corpus reliquum inutile.] Hujus ea est vis olei, ut sine ullo igne ejus infusa hemina quemcunque lignorum acervum comburat; ac si vel hominem velis vel aliud animal exurere, primum ut hoc infuderis, funditus statim deslagraverit. Eodem ipso Indorum regem ajunt capere hostium urbeis, neque arietes, testudines, aliaeque bellica tormenta ad eas capiendas opus esse; nam cum fictilia vasa unius heminae capacia eo impleta, et obstructa, in portas jaculatur, vasa quidem ad portas allisa rumpuntur; at oleum

III.

De ingenti quodam in Indoe fluvio verme.

delapsum ignem circumfundit, ut restingui non possit, et flamma insaturabilis comburit homines pugnantes pariter cum armis. [Restinguitur autem multa inutili congerie, qualis per terram et vicos converritur, in eum injecta.] Haec Ctesias Cnidius [narrat].

IV. Balaena (Phocaena) delphino similis, etiam lac habet; colore non est nigro, sed cyaneo saturatissimo; non branchiis, sed fistula (sic enim hujus respirandi viam appellant) spiritum ducit; sedes et commoratio huic est Pontus, et circa eum mare, nec extra haec loca evagari solet.

V. Si ejus belli, quod cum mare committit, gallina victoriam reportet, ejus collum voluptate inflatur, [et paleas demittit], minus tamen quam gallinaei; tum majore spiritu impletur, et longo tibiæ tractu graditur.

VI. Urbs Thraciae, cui nomen est Aenos, praeclarum dat testimonium delphini amoris, quem erga suam nationem habet. Cum forte evenisset, delphinus ut vulnere accepto, non mortifero quidem, sed tali, ut adhuc vivere posset, caperetur; reliqui non comprehensi, id ipsum ut senserunt, maximis saltibus ad portum gregatim profecti mali quidquam piscatoribus inferre studebant. Solent autem, [ut par est], cum catulis suis una natæ. Piscatores igitur pertimescentes captivum deseruerunt. Itaque delphini natu majores, tanquam quendam ex sociis affinitate vel genere sibi proximis, pergebant illum comitari, et magno studio sublevare; cum vel mines ipsi cum intimis et necessariis infelicibus suis studium et curam perraro communicare soliti sint.

VII. Cum feles simiam in Aegypto, [ut refert Eudemus], insequerentur, haec autem omni nervorum contentione in fugam se impellens recta conscendisset in arborem, atque illae ad eandem arborem adscendissent (ad corticem enim adhaerentes sursum reptare sciunt) haec sane, ut sola a pluribus circumventa, ex arboris trunco ad ramorum cacumina se vertens diu multumque ab iis extremis pependit; illae vero, quod eo accedere non quirent, ad aliam se converterunt venationem. Haec autem ipsa studiose et diligenter se ex periculo servavit; nec cuiquam alii, quam sibi ipsi, salutis praemium debuit.

VIII. Aristoteles auctor est terram circa Astypalaeam serpentibus adversariam esse, et similiter Rheneam mustelis. Cor- nix in arcem Atheniensium nunquam conscenderit. [Muli in Eleo agro non gignuntur, nisi mentiatur Herodotus.]

IX. Rheginis et Locris ad alterorum agros accedere, et agrolationem exercere liberum est. Cicadae tamen cum iis unum idemque non sentiunt; nam Locrenses in Rhegino agro silent, Rhaginaeque Locris mutae sunt. Hujusce silentii [vicissitudinis] nec ipse causam, neque quisquam alius, nisi ad disserendum sit temere audax, intelligit: sola, [Rhegini et Lo-

cria], natura novit. Fluvii igitur etsi inter Rheginos et Locros medii ripae non dimidio jugeris spatio distant, tamen neutrae transvolant cicadae. In Cephalenia fluvius est, qui inter cicadarum sterilitatem et copiam medius interfluit.

5 Apes regem suum, mitem et mansuetum, nulloque spiculo armatum, cum is defugiendo ipsas reliquit, arcessunt, et regno profugum insequuntur. X.
De apum erga regem suum amore. Ipsum autem sagacissime odorantur: ac nimirum ex ejus odore deprehensum de fuga in regnum reducant, sua sponte amantes et venerantes ipsius naturam.

10 Athenienses autem de civitate Pisistratum expulerunt, Dionysium Syracusani regno ejecerunt, aliique alios, qui tyranni erant, et leges violabant, nec regnandi artem, quae humanitas et civium patrocinium est, exercere poterant.

Apum regi curae est, ut alveare hoc modo expoliatur. XI.

15 Alias aquari, alias intus favos fingere, alias vero ad pastiones proficisci jubet. Mutationem operarum, et vicissitudinem munerum faciunt; provecta vero aetate [probe] ad id delectae sunt, ut domo se teneant. Rex ipse satis habet illa curare, quae ante dixi, et leges sancire, perinde ut summi principes, quos phi-

20 losophi vel politicos, vel regios, nominare solent; ceterum quietem agit, et ab opere immunis est. Quod si migratio magis conducatur, tum rex pergit emigrare; ac si ab aetate firmus sit, agmen ducit, reliquae ejus ductu sequuntur; sin aetate affectus sit, ceteris apibus [ipsum portantibus] vehitur. Signo

25 dato, somnum capiunt. Cum tempus est ad quietem proficiscendi, una quaequam a rege jubetur somni significationem dare; quae dicto audiens simul ut illud denunciaverit, reliquae statim cubitum se recipiunt, [antea strepentes]. Quoad rex vivit, tamdiu alveare pace fruitur, omnique ordinum perturbatione caret; et fuci quidem suis cellis libenter se continent; ac seniores seorsum habitant, natu minores item seorsum, et rex separatim a reliquis habitat, soboles quoque apum separatim; [cibus etiam et] excrementa in locum separatim congeruntur. Rege extincto, omnia perturbantur, et fundi-

35 tus pervertuntur; fuci in apum cellis pariunt, atque ita miscentur omnia, ut examen omnino deterius habeat; denique rege destitutae pereunt. Pure et munde vivunt apes; nullius animalis carnes edunt; neque tamen ad hanc cautionem Pythagorae admonitio iis opus est; satis habent floribus vesci. Et

40 cum maxime frugales ac temperantes sint, libidinem et delicias odio persequuntur; cujus rei testimonio est, quod unguento delibutum insectantur, et tanquam hostem, qui nefarium quippiam admiserit, exagitant; a complexu venereo recentem cognoscunt, atque illum sicut hostem insequuntur. Fortissimae quoque sunt, neque ab animalium ullo refugiunt, [neque timiditate cedunt, quo minus aggrediantur]. Cum iis qui sibi molesti non interveniunt, quique nec malitiose nec dolose examen adeunt, pacem servant, foedereque devinciuntur; con-

tra vero inexpiabile bellum cum vexantibus gerunt, et quicunque mel ipsarum populatur, inter hostes ducunt. Vespas acerrime verberant. Eas aliquando equum juxta alvearia Aristoteles affirmat fortissime invasisse et interemissee. Atque inter se etiam nonnunquam contendunt, et potentiores vincunt debiliores. Eas capiunt rubetae, et ranae lutariae, meropes, hirus, et saepe etiam vespae. Ex his vero animalibus quodcumque apes vicerit, Cadmeam, [ut ita dicam], reportat victoriam; percussus enim, et aculeis compunctus, misere discedit victor; non enim animi robore minus quam aculeis armatae sunt. Sed neque providentia sunt expertes, quod vel ex hac Aristotelis narratione liquet: Apes (inquit) aliquando ad examen alienum profectas, mel inde populari coepisse; et quamquam quae id confecerant apes, suo privarentur labore, tamen immotas prorsus se continuisse, et futurum injuriae eventum patienter expectasse: postquam vero plurimas praedonum apiarius, qui supervenerat, interfecerat, eae, quae intus erant, cum jam se pugnae et hostibus pares fore confiderent, progressae ulcisci illas, et depopulationis poenas ab eis exigere non iniquas coeperunt.

XII. Hoc quidem ipsum apum sedulitatis testimonio est, quod ab occasu Vergiliarum ad vernalis aequinoctium in locis frigidissimis non se ab alveis commovent, sed teporis desiderio et frigoris fuga intus manent: reliquo anni tempore segnitiam et otium odio habentes, diligentissime operantur; nec quispiam eo anni tempore videat apem otiari, praeterquam si frigore membra torpent.

XIII. Geometriam, figurarum pulchritudinem, atque elegantes earum structuras, sine arte, sine regulis, sine circino, nempe venustissimas figuras sexangulas, et sex laterum et aequalium angulorum apes conficiunt. Cum autem ex sobole alveus apibus redundat, tanquam maximae urbes hominum multitudine redundantes, sic illae colonias deducunt. Ingruentis pluviae et ventorum adventum praesentiunt. Quod si ventus eis praeter opinionem ingruerit, videbis singulas summis pedibus lapillum ferre, munimentum ne vento abripi aut everti possint. Id, quod divinus Plato de cicadis tradit, atque earum cantus et musicae studio, de choro apum etiam quis dixerit; cum enim lasciviunt et oberrant, tum apiarii sonum quendam canorum et harmonicum edunt: eaeque tanquam a Sirene retrahuntur, et ad sedes suas revertuntur.

XIV. In Paro insula Aristoteles ait mures ferrum, ut e fodinis eruitur, exedere; et Amyntas in Babylonica Teredone mures eodem cibo uti ait. In Cariae Latmo dicuntur esse Scorpii, qui indigenas mortifera percussione interimant, externos vero leniter mordeant; quod quidem beneficium ipsos Jovi Hospitali debere conjecerim.

XV. Sub regnum et potestatem vespae etiam subjiiciuntur, non

tamen sicut homines tyrannide tenentur: cuius rei testimonio est, quod sine spiculo sunt earum principes, quanquam duplo maiore corpore inter ceteras, mansueti tamen sunt; et qui neque volentes, neque inviti molestiam exhibere possint; [reliquae vero imperata eorum exsequuntur, et in opere versantur.] Quis igitur non oderit in Sicilia Dionysios, in Heraclea Clearchum, Apollodorum Casandrinorum praedonem, et Nabin Lacedaemoniorum perniciem: siquidem hi gladiatorum confidentia regnarunt; reges vero vesparum sine aculeo mansuetudine nitantur?

Aculeatae vespae hoc etiam facere dicuntur: In viperam, quam mortuam perspexerint, involantes veneno aculeum imbuunt; unde mihi homines disciplinam, non eam quidem bonam, veneno inficiendi sagittas hausisse videntur. Cujus in
15 Odyssea Homerus meminit his verbis:
Pharmaca mortiferas quaerens ex aere sagittas.
Ut lineret.

XVI.
Quod homi-
nes sagittas
veneno tin-
gere a ve-
spis didice-
runt.

Et profecto ut Hercules, [si fides adhibenda sit iis, quae de eo narrantur,] Hydrae veneno jacula tinxit; sic vespae viperina
20 acerbitate aculeos inficiunt.

Musca etiam a nobis celebranda nec silentio praetereunda est, et quidem merito; opus enim naturae etiam ipsa est. Muscae Pisatides eo tempore, quo Olympia festum celebratur, veluti inducias cum incolis simul et peregrinis, [ut ita dicam],
25 paciscuntur. Mirum inter tot sacrificia et sanguinis passim flentis copiam, et carnes suspensas, illas abesse velle, ac sponte ultra Alpheum flumen discedere. Eaeque a mulieribus inquilinis ne hilum differre videntur, [nisi quod ipsae mulieribus continentiores se exhibeant]: istas enim abigit certaminis, atque
30 eo tempore pudicitiae lex, muscae vero sponte a sacris abstinent, et dum sacrificia peraguntur, ac certamina celebrantur, sponte discedunt. At solato jam festo revertuntur, tanquam decreto aliquo exsules revocatae: itaque cum mulieribus in Elidem et muscae redeunt.

XVII.
Quod mus-
cae tempore
ludorum a-
gram Olym-
piae relin-
quant.

35 Orphum piscem marinum si, postquam ceperis, disseces, statim non moritur, sed motum non parum diu retinet. Hiberno tempore in speluncis latitare solet, et ad continentem libenter commoratur.

XVIII.
De orpho
pisc.

Contra taurum lupus ire, et simul cum a fronte ideo adori
40 riri non audet, quod et cornua extimescat, et eorum robur declinare studeat. Quamobrem primum velut re-
cta via contra taurum pugnaturus esset, prae se gerit minas, et tanquam eum invasurus illius oculis sese crebro inculcat; deinde [cum taurus in ipsum irruit], se retorquens in dorsum
45 insilit, et vero acerrime ad ejus perniciem incumbit, atque naturae astutia suam infirmitatem compensans ipsum expugnat.

XIX.
De lupi pa-
gna cum tau-
ro.

Asellum marinum cor in ventre habere his in rebus peritissimi tradunt.

XX.
De asello
marino.

XXI. Non modo pavo se non ignorat ex avibus formosissimum
Pavonis de-esse, verum etiam ubi formae ipsius sit sit pulchritudo prae-
scriptio. clare tenet, atque ea elatus superbus est, et cerviculam jactat,
et ex pennis, quae ei non mediocre ornamentum adferunt, ma-
ximos spiritus sumit, his et spectatoribus metum injicit, et
aestivo tempore nativum et non arcessitum habet tegmentum.
Quod si quem velit exterrere, [caudae] pennas primum expli-
cat; deinde ad injiciendum terrorem his, veluti armis suis
miles quispiam, concrepat. Capite etiam elato superbe nutat,
velut triplici crista ornatam, quatiens galeam. Cum refrige-10
ratio ei necessaria est, tum passis pennis, et in anteriorem
partem reflexis, ex sese corpus suum opacans caloris vim fran-
git et propulsat. Si retro atque a tergo ventus flat, alas pau-
latim pandit; si ventus interspirans auras et molles et suaves
ei adflat, unde is refrigeratur. Quod si laudatur, tanquam15
formosus puer, aut mulier pulchra, qua corporis parte ex-
celluerit, illam ostentat; sic is ipse pennas ornate et ordine
exigit, ut vel florido prato, vel pulcherrimae picturae colorum
varietate distinctae similis esse videatur, atque admodum dif-
ficile sit pictoribus proprietatem naturae imitari. Et quanto20
sui ostentandi studio teneatur abunde demonstrat; dum spe-
ctatorem conspectu suo expleri facile patitur; et quaquaver-
sus obvertitur, pennarum speciem multiforsem studiosae osten-
dens, et Medorum vestem, ornatusque Persarum superantem
suam stolam ambitiose variatos, ostentans. Ex barbaris ad25
Graecos exportatus esse dicitur. Primum autem longo tem-
poris intervallo rarus, deinde studiosis elegantiae et pulchri-
tudinis pretio spectatus fuit Athenis, ubi [singulis mensium
calendis] et viros et mulieres admittentes ad hujusmodi spe-
ctaculum ex eo quaestum fecerunt; atque ut in oratione con-30
tra Erasistratum Antiphon inquit, marem et feminam mille
drachmis aestimarunt. [Ut nutriantur, cella duplici opus est,
et custodibus et curatoribus.] Hortensius, homo Romanus,
coenam primus Romae auguralem cum pavone dedit. Ale-
xander Macedo ejusmodi aves apud Indos videns, earum ad35
miratione commotus, in eos qui has occiderent, gravem poe-
nam constituit.

XXII. Cum mures in aquatile vas delapsi adscendere non queunt,
De murium solertia. mutuas inter se caudas mordicus tenentes sese attrahunt, se-
cundum quidem primus, tertium secundus. Sic enim eos40
mutuam opem sibi invicem ferre sapientissima natura docuit.

XXIII. Ad hanc rationem de Nilo aquam haurientibus crocodili
De crocodili versutia. insidias instruunt. Per virgulta, quibus sunt tecti, et in-
tuentur, et subter ea ipsa natant; et sic operti aquatores,
qui cum urnis aut aliis vasis advenerint, confestim ex vir-45
gultorum latebris erumpentes, et ad ripam prosilientes, aggre-
diuntur; eosque violento raptu interceptos devorant. De ma-

litia atque innata astutia crocodilorum haec quidem nunc a me dicta sunt.

Lepus et vulpes canum metu exhorreant, [canes] etiam latratu. [aprum] e fruticetis excitant, et leonem in se convertunt; cervos item insequuntur: avis autem nulla canem timet, [sed cum eo pacem colit.] Unam otidem excipio, quae propter corporis sui gravitatem et tarditatem, canem perhorrescit. Eam enim ponderosa corporis mole constrictam alae non facile allevant; idcircoque demisso atque humili volatu 10 titur, quia pondere deprimitur; ex quo fit, ut nonnunquam a canibus capiatur. Itaque, conscientia suae humilitatis perculsa, simulac canes latrantes audiverit, in dumeta aut paludes excursionem se impellit, quibus et protegatur, et ab instanti periculo facillime servetur.

15 Sero admodum suos parentes homo cognoscere incipit; cum tamen: intueri in patrem, complecti matrem, arridere domesticis doceatur. Agni vero circum matres statim saltu concursant, et domesticum ab alieno internoscunt; neque id a pastoribus discere ipsis opus est.

20 Simia actuosum animal, et ad omnia imitanda habile, omne quod corpore agitur, si doceatur, praeclare discit, et idipsum actione repraesentat. Nam si saltare doceatur, saltationem adsequitur; si ad tibiam canere, canit. Ego aurigae munus obire vidi, habenas nimirum vel adducendi, vel 25 remittendi, et flagello simul utendi. Brevi, si quis ad alia quaequam instituat, non fallit docentem; adeo varium natura animal est et multiplex, ut ad omnem actionem sese verset.

Hae animalium naturae peculiare quoque sunt ac diverse. In Bisaltia duplex jecur lepores Theopompus ait habere. 30 Meleagrides in Lero nullam avium rapacium laedere Ister prodit. Boves apud Neuros cornua in humeris habere Aristoteles auctor est. Sues in Aethiopia cornutas esse refert Agatharchides. Merulas in Cyllene omnes candidas esse narrat Sostratus. Oves in Ponto amarissimi absinthii pabulo pin- 35 guescere, et capras in Mimante natas sex mensibus potu abstinere; et ad mare solum hianti ore respicere, atque inde spirantes auras excipere, Alexander Myndius tradit. Capras Illyricas solipedes esse, non bisulcas, audio. Pisces in Babylonia, fluvio relicto, in aridis locis frequenter pasci ait [di- 40 vinus] Theophrastus.

Porphyrio, praeterquam quod et rivalis [maxime] est, et obtrektor, ea sane etiam naturae indole praeditus est, ut eorum quibuscum usu conjunctus est, amantissimus esse dicatur. Eum ipsum et gallum in eodem versatos domicilio 45 percepi, easdemque ambulationes et aequalia spatia conficere solitos, eisdemque vesci cibis, communiter pulverulentis uti volutationibus, mirificumque ex his rebus amorem inter se mutuo contraxisse. At enim cum utriusque dominus, festo

XXIV.
De otide.

XXV.
De agali.

XXVI.
De simiae
solertia.

XXVII.
Peculiaris
quaedam de
animalibus
nonnullis.

XXVIII.
De porphy-
rionis erga
gallum gal-
linaceum a-
more.

quodam die cum sodalibus, ut epulare sacrificium faceret, gallum occidisset, porphyrio convictore privatus, solitudinem non ferens, sibi inedia mortem conscivit.

XXIX. In Aegio, Achajae urbe, praestantem forma puerum, genere Olenium, nomine Amphilocho, sicut Theophrastus refert, anser amavit. Nam cum in Aegiensi custodia is puer cum perfugis Oleniorum teneretur, ei anser dona adferebat. Porro nihil mirum in Chio Glaucen citharistram homines, cum ea esset pulchritudine eximia, adamasse; siquidem ab arietibus et anseribus etiam eandem audio amatam fuisse. Anseres, Taurum montem transmittentes, aquilarum metu, singuli mordicus lapidem tenent, ut ne clangorem fundant; tanquam enim silentii frenos sibi injicientes [montem] transvolant, atque sic, suppressa omni clangoris significatione, persaepe aquilas fallunt. Quod autem natura calidissimi sunt, idcirco lavationum cupi-
Anserum erga homines amor 15
corumque coelestia. 10
 dissimi existunt; etenim natare gaudent: et quemadmodum cibariis summe humidis [herbis, et lactucis, aliisque] quibus interius refrigerentur, delectantur; sic nec lauri foliis, ne si quidem fame pereant, vescuntur; nec rhododaphnen sua sponte, nec adhibita vi, edunt: praeclare enim intelligunt, si quid tale comederint, se vita privatum iri. Contra homines, alii in cibo, alii in potu, [veneni] insidiis patent. Nam innumeri partim venenata potione perierunt, ut Alexander, partim cibo, ut Claudius et Britannicus ejus filius, [et alii complures] veneno [vel sponte vel per insidias sumpto] cum semel ejus vi de-
 cubuissent, non surrexerunt.

XXX. Recte vulpanseris nomen inductum est, quod ex [peculiaribus et] ingenitis naturae suae rebus trahit. Cum enim anseris speciem habet, tum probe cum vulpe callida improbitate comparari potest; atque etiamsi corpore quam anser inferior sit, animi tamen robore superior, et ad invadendum praestantior habetur. Tuetur igitur se et contra aquilam et selem, aliaque, quae ei adversantur animalia.

XXXI. Haec etiam serpenti peculiaris sunt; cor juxta guttur, Quaedam de fel ad intestina, testiculos ad caudam habet; longa autem ova
serpentibus. 35
 et mollia parit, et in dentibus venenum gerit.

XXXII. Id quoque pavonis [de quo supra diximus] proprium et notione dignum est, quod tres annos natus incipit ex sese parere, et varios colores fundere; ovis autem non continenter, sed duorum dierum intervallo incubat; idem interdum irrita et
De pavone. 40
 vana, quemadmodum ceterae aves, ova parit.

XXXIII. Primum ut anas peperit (parit autem in terra extra aquam, De anate. prope aut stagnum, aut paludem, aliumve aquosum locum) statim ejus foetus, recondita quadam natura et propria, norunt se volatu in sublime ferri non posse, nec etiam in terra com-
 morari; quocirca a partu statim natatiles ad aquam adsiliunt, neque tamen natare discere necesse habent, sed tanquam temporis longinquitate eruditae sapienter et merguntur et emergunt.

Nam cum aquila, quam anatariam appellant, in natantem anatem irruit, tanquam eam raptura, se intra aquam submersione abdit, atque infra aquam natando ex alio loco extra aquam eminet. Quod si aquila illuc quoque incumbat et instet, ea iterum demergitur, atque tamdiu sursum deorsum commeat, dum aquila fuerit submersione suffocata, aut discesserit in aliam praedam; tum enim anas metu liberata, ad summam aquam elata rursus natat.

Hominibus cynus longe praestat; novit enim quando mor-

10tem sit obiturus, et, ut eam adpropinquantem placate ferat, pulcherrimum a natura donum consecutus est; in morte enim nullum acerbi doloris sensum inesse credit. Homines autem quod nesciunt, id et exhorrent, et summum malum existimant. At olori tanta animi est tranquillitas in extremo vitae spiritu, sicut sibi tanquam naeniam canat. Talem etiam Bellerophontem heroico et excelso animo mortem subire paratum Euripides celebrat, apud quem hisce verbis ille seipsum alloquitur:

Pius fuisti semper in deos, tuis

Non defuisti amicis unquam, non opem

12Negasti externis:

et reliqua, ut sequuntur. Canit igitur cynus funebre sibi carmen, quo sive suas ipse laudes, sive Deorum hymnos decantat, ad mortem se praeparat. Quod autem prae laetitia potius quam tristitia canat, Socrates quoque attestatur. Dolo-

15rem enim et molestiam animo versans nunquam cantui vacat.

Neque vero ad mortem modo, verum etiam ad pugnam fortis est; nec prior lacessit, tanquam sane moderatus et vir prudens, lacessenti vero et insidianti de animi robore nihil concedit.

Ceterae quidem aves cum eo pacem habent, et quasi foedere devinciuntur, ab aquila vero saepe hostiliter appetitur (ut Aristoteles refert) nunquam tamen vincitur, sed eam provocantem animi non solum robore, sed jure etiam optimo vincit.

Ardea ostrea maxime appetit, eaque, ut pelecani conchas, clausa devorat; et in gutturi sinu, quem ingluviem vocant, 20tamdiu condit, donec vi caloris dehiscant; quod cum jam factum senserit, testas evomit, pulpas retinet, iisque vi ventriculi percoctis alitur.

Avis nomine asterias cicuratur in Aegypto, et eatenus humanam vocem intelligit, ut si quis ei convicium faciens ap- 40pellaverit servam, irascatur; et si pigram vocaverit, succenseat atque indignetur, tanquam ignobilitate et segnitie sibi per irrisiorem objecta.

Si quis liquorem Cyrenaicum teneat, et torpedinem apprehendat, nihil ab ea patietur. Draconem marinum si manu dextra attrahere coneris, non sequitur, sed violente reni- 45tatur; sinistram vero si injicias, cedit et capitur.

Charmidem Massiliensem audio dicentem, non modo muscae perstudiosam esse lusciniam, verum gloriae etiam cupi-

XXXIV.

De cyano cantui ante mortem vacante.

De cyani et aquilae inimicitia.

XXXV.

Quomodo ardea vescatur ostreis.

XXXVI.

De asteria ave.

XXXVII.

De torpedine et dracone marino.

XXXVIII.

De luscina.

dam. Cum enim in deserta solitudine sibi tantum canit, tum simplicem cantum et minime elaboratum edit; cum autem captiva tenetur, et non caret auditoribus, cantum variat, eumque molliter inflectit. Quod et Homerus insinuasse mihi videtur his versibus:

Ut cum Pandarei proles, chloreis aëdon,
Principio veris meditatur carmina secum,
Vernantisque latens frondes sedet arboris inter,
Multiplici et varians suaves de gutture voces
Fundit.

[In his non πολυηχέα [id est, *multisonam*] sed πολυδυνία scribunt nonnulli, et interpretantur *vocem varie imitantem*; ut ἀδυνία contra, quae ad nullam prorsus imitationem sit composita.]

XXXIX.
Varia de le-
onis natura.

De animalibus solum leonem nasci oculis apertis Demo-15
critus ait, tanquam statim a partu iracundum et strenuum aliquid meditantem. Alii observarunt eum, cum dormit, caudam inovere, ut ostendat nimirum se non omnino dormire [et somno undiquaque vinci] ut cetera animalia. Quod ipsum Aegyptii se observasse gloriantur, dicentes, leonem a somno20
invictum esse, nempe qui semper vigilet. Idcirco hunc soli eos consecrare audio, quod sol laboriosissimus ad nullum temporis punctum versari intermittens circum orbem terrae, ab instituto cursu nunquam conquiescit: cui rei Homarum testem adferunt, cum solem inquit operum et laborum requie-25
tam nullam habere. Cum autem insidias bubus molitur, suo robore prudenter utitur; nam noctu proficiscens ad stabula: [quod et Homerus novit:

Utque leo veniens perterret nocte profunda]:

fortitudine sua omnes quidem exterret, sed unum abreptum30
vorat. Ut vero exsaturatus est, in posterum quidem reliquias servare cupit; sed pudor certe eum prohibet in custodia reliquiarum permanere, tanquam ab inopia cibi famem metuentem. Itaque maxime hians gravi spiritu suo afflat, teterri-
mam adspirationem exhalans; sicque ejusmodi adspirationi te-35
trae custodia permissa discedit. Cetera autem animalia cum eo accedunt et sentiunt cujus illae reliquiae sint, non attingere audent, metuentia videri praedari, et deripere aliquid de rege suo voluisse. Quod si ei feliciter ceciderit venatus, illum relictis primi cibi capit oblivio, huncque ut evanescentem-40
tem et exoletum adspernatus relinquit; at si ex venatu nihil acciderit praedae, ad primum tanquam penariam callam regreditur. Cum supra quam ferre queat cibo se complevit, aut quiete et inedia se exhaurit; aut simiam nactus vorat, illiusque adesit carnibus ventrem mollium extenuat. Jam porro45
justus est leo, et virum [ipsum, prior] qui se lacessiverit, ulciscendi modum tenet. Nam [si quis invasurus accedat, illi se opponit] caudam vibrans, et per latera contorquens se

ipsum incitat, tanquam stimulis admotis exacuens. Et eum qui se appetiverit, sed ab ictu aberraverit, ut pariter ulciscatur, exterret quidem, et non laedit. A prima aetate cicurfactus, cum mansuetissimus est, tum vero ejus occursatio facillima et jucunda, lusionibus delectatur, et quidvis, modo id suo altori gratum esse sentiat, libenter sustinet. Anno, Carthaginensis, leonem, quo ad vectiones sarcinarum utebatur, habuit. Unaque cum Berenice mansuefactus leo vivebat, [tanquam unus ex comptoribus], linguaque ejus faciem leniter abstergebat, ac complanans rugas demulcebat; cum eaque mensa convivebat, humaniter et apte comedens. Onomarchus Catanae tyrannus [et Cleomenis filius] etiam leones habuerunt convictores.

Admirabilem quandam et nobis occultam odoris suavitatem pantheram habere ajunt, ipsa autem praerogativam suam novit; et una cum panthera norunt etiam alia animalia, quae capiuntur hoc modo: cum horum, quae ad victum opus sunt, eget panthera, sese vel in loca fruticibus densis consita, vel foliis vestita, ita occultat, ut inventu difficilis, tantum respiciat. Tum hinnuli, dorcades, caprae sylvestres, atque alia ejusmodi animalia quadam suavis odoris illecebra attrahuntur, et proxime accedunt; illa autem de latebra exsilit et praeda potitur.

XL.

De panthera suavi odore praedam alliciente.

Animalium ruminantium tres ventres esse audio, quos nominant reticulum [sive vittam], omasum [vel proreticulum] et abomasum, [quod post reticulum est.] Porro seipiae et lignines binas, quibus pascuntur, promuscides [(ut ita appellem, propter figuram earum simul et usum)] praetendunt. His veluti anchoris, cum tempestas et fluctus mare agitant, petrarum prominentiis firmissime adhaerentes, adversus omnem concussionem ac fluctuationem tutae exsistunt. Et rursus cum tranquillitas redierit, iis solutis libere natant, non inutili hac scientia, qua se contra hiemem et pericula muniunt, instructae.

XLI.

De ruminantium ventribus; tum de seipiae et ligninis promuscide.

Si cui apum nomenclaturas cognoscere libeat, candide impertiar, quae audiui. Earum igitur quaedam duces appellantur, quaedam sirenes, aliae operariae, aliae figulae. Nicander ait cephenas fructum adferre. In Cappadocia mel sine favis apes conficere ferunt, idque ut oleum perinde crasum esse. In Trapezunte Pontica ex buxo mel fieri accepi, hocque esse odoratu grave, et sanos dementes reddere, at comitiali morbo correptos ad sanitatem restituere. Itemque in Media mel ex arboribus stillare; et, ut ait Euripides in Bacchis, in Cithaerone dulces ex ramis guttas manare. In Thracia [quoque] ex plantis mel fieri dicitur. In Mycono non gignitur apis, quinetiam importata moritur.

XLII.

De apum nominibus.

Aristoteles ait bestiolam apud Hypanim fluvium, unum

XLIII.

De monem- diem viventem, sub lucem matutinam nasci, post autem ad
ro. solis occasum extingui.

XLIV. Venenatus sepiae morsus est, dentes autem ipsius validi
De sepiae, latent. Morsu osmylus quoque et polypus laedunt: et hic
osmyli et quidem violentius quam sepia mordet, veneni, vero minus
polypi mor- sibus. emittit.

XLV. Aprum, priusquam in aliquem invadit, exsertos dentes
De apris. exacuere ferunt. Cui rei testimonio est Homerus, cum ait:
Album acuens dentem. Atque etiam intelligo suillum pecus
sese in luto volutans ac turbidam aquam bibens, delectari et
pinguescere; item cibus, qui vehementer inflent et expleant,
nec non quiete et suili tenebroso gaudere. Eaque videtur
etiam Homerus insinuare: Primo, quod in locis coenosis vo-
lulari gaudeat, ubi *Sues humicubas* cognominat. Deinde,
quod aqua turbida pinguescat:

Nigram potat aquam, quae porcos reddit obesos.

Tertio, quod tenebras amet:

Ad boream spectante cava sub rupe cubabant.

Quarto, quod alimentum flatuosum eis conveniat, ubi *Glan-*
dibus eas dulcibus pasci ait. Idem poeta non ignorans suem
conspetu feminae attenuari et immiuui carnibus, separatim
utrumque sexum cubare canit. In Salamine si sus segetem
herbescentem fuerit depastus, ejus dentes lege Salaminensium
exteruntur; [atque hanc esse ajunt apud Homerum *Suem*
frugivoram.] Sunt qui aliter sentiant et suis viridem depa-
stae segetem dentes reddi infirmiores dicant.

XLVI. Canibus herbam natura ostendit, qua suis vulneribus me-
De remediis deantur. Idem si lumbricis vexentur, segetem herbescentem
a natura a- depasti eos excernunt. Cum autem alterutrum ventrem ex-
nimalibus haurire habent necesse, herbam dicuntur quandam comesse,
demonstra- cuius vi partim evomendo, partim deicienda alvo, quicquid
tis. in eis redundat, ejiciunt. Unde Aegyptios etiam syrmaismum,
quo ventrem expurgant, didicisse ferunt. Perdices quoque
ajunt, et ciconias, et palumbos, origanum herbam vulneribus,
si quae acceperint, [mansam] imponere et sanari, nec ullis
humanis indigere remediis.

XLVII. Non hic antiquorum testimonio mihi erit opus; quae
Historia de ipse vidi, explicabo. Cum vir quispiam lacertum ex illis,
lacerto viri- qui [colore sunt admodum virides, et] ceteris majores, com-
di. prehendisset, atque aereo stylo excaecavisset, eundemque in
ficilem ollam recentem utrinque eatenus exiguis foraminibus
pertusam, ut neque spirare fera prohiberetur, neque tamen
exitum haberet, injecisset, et simul terram roscidam, et her-
bam, cujus nomen non explicavit, imposuisset, simulque fer-
reum annulum, cui inesset gagates lapis, in quo lacertus scal-
ptus erat; denique ollam novem signis impressam in terra
defodit, et singulis quotidie deletis, ubi nono signo sublato
ollam reclusisset, lacertum vidi, oculorum usu recuperato cla-

rius quam ante excaecationem cernere. [Hunc igitur in pristinum ipsius locum dimisimus], annulum autem vir ille oculis salutare esse praedicabat.

Id summam mihi turpitudinem habere videtur, o homi- XLVIII.
 5 nes, quod animalia amicitiam inter se colant, neque modo Amoris et
odii inter a-
nimalia ex-
empla.
 ea, quae [una pascuntur, et] sunt ejusdem speciei, verum
 etiam quae nihil sese genere attingunt. Cum enim capris
 oves amicitia conjunctae sunt, cum turture amicitia columbae
 intercedit, palumbes item et perdices bene inter se sentiunt,
 10 *Alcedo* et carulus, [ut dudum novimus], mutuo inter se amore
 tenentur, cornix et ardeola mutuam inter se amicitiam colunt,
 gavia cum monedula amoris conjunctionem habet, et cum
harpa milvus. Contra cornices et noctuae [perpetuo et] in-
 expiabili bello, ut ita dicam, dissident; hostes sunt milvus
 15 et corvus, itemque pyralis et turtur, [brenthus et larus; ac
 rursus chloreus cum turture dissidet] vultures et aquilae, [cy-
 cni] et dracones hostes inter se sunt; leones tauros et bubas-
 lidas infestant; elephas et draco inter se infensissimi sunt,
 aspidi inimicus ichneumon, ac aegithus asino; nam ob hujus
 20 audientis vocem aegithi ova franguntur, et pulli abortivi ex-
 cidunt; quamobrem avis haec suam ulciscens sobolem, asino-
 rum ulcera invadit et arrodit. Vulpes circum odit, taurus
 corvum, et equum anthus. Hoc etiam non praeteribit homo
 studiosus rerum naturae, delphinum adversari balaenae, lupum
 25 mugilibus, muraenas congris, et alia denique aliis.

Ursi posteaquam venatores, qui non humi modo se ster- XLIX.
 nunt, sed et os ad terram adiaciunt, et spiritum continent, odo- De animalibus, quae a
cadaveribus
abhorrent.
 rati fuerint, tanquam mortuos relinquunt; ejusmodi enim ani-
 malium genus existimatur mortuos abhorrere. Mures etiam
 30 oderunt eos, qui in suis sedibus et cavernis moriuntur; item-
 que hirundines, et apes suas gregales extinctas ejiciunt; for-
 micis etiam natura tributum est, ut sui generis defunctas ex
 cavernis efferant, quo mundius habitent. Nam hoc brutis quo-
 que insevit natura, ut gentiles et cognatas animantes extinctas
 35 mox e conspectu amoveant. [Aethiopum vero] sermonibus,
 [lepore et] Graecanico fastu carentibus, pervagatum est, ele-
 phantum, cum alterum perspexerit mortuum, non praeterire, Elephantorum pietas.
 quin humum promuscide haustam veluti sancta et mystica qua-
 dam ceremonia injiciat, propter communem naturam mortuo
 40 parentans, ne piaculum committat; nam hoc quidem ipsum
 non facere, execrabile ducit. Sufficit autem ei et ramum in-
 jicere, quo facto abit, communem omnium finem non adspersus.
 Tum etiam ad nos is sermo permanavit, elephantos cum
 ex vulnere, sive id in bello, sive in venatione acceperint, [vi-
 45 scini sunt ad moriendum], aut obviam herbam, aut proximum
 pedibus pulverem allevantes, in coelum suspicere, eumque pul-
 verem herbamve jacere, et simul voce sua lamentari, et mise-

rabiliter supplicare, tanquam Deos ob ea, quae injuste et indigne sustinent, obtestantes.

L. Has etiam animalium proprietates cognoscere datur. Aves De animalibus confidens et pavore. cicures et domesticas audacter contemnere equos, asinos, boves, [et camelos]; ac si cum mansuefactis elephantis aluntur, non modo eos non timere, verum per eos ipsos incedere videmus; gallinaceos etiam in dorsa eorum involare tanta ipsis audacia est atque fiducia: metum autem et timorem ingentem his inicit mustela praeteriens, et qui vocem vel mugientium vel rudentium praeclare contemnunt, hujus clamorem vehementer horrent; anseres item et canes et struthiones camelos nihili faciunt, contra accipitrem multo minorem formidant. Gallorum cantus leones exterret, basiliscos exanimat; eundem praeterea neque felis, neque milvus sustinet. Clangorem quidem aut aquilarum aut vulturum facile columbae spernunt, non item circi et marinae aquilae. Caeterum agnus et hoedus et quivis pullus, mox ut in lucem editus est, ad maternas mammas illico se applicat, et sugendis uberibus impletur; [id quod mater facile et tranquilla patitur, et manet.] Fidipeda omnia, ut lupae, canes, leaenae, pantherae, catulis suis papillas supino situ praebent.

LI. Quemadmodum homines variis linguis loquuntur, sic animalibus rationis expertibus natura comparavit, ut diversum quiddam et varium sonent. Ut igitur ex hominibus aliter Scythia, aliter Indus loquitur, aliter Graecus, [Romanus, Aethiops, Saca]; ita etiam animalia, [alia aliter, cognatum sibi linguae sonum et strepitum fundunt]; alia enim rugiunt, alia mugiunt, alia hinnunt, quaedam rudunt, quaedam [balant, vel ululant, baubantur, aut] latrant, frenduntve, alia clangunt aut strident, alia suaviter cantant, sunt quae balbutiant; et sexcenta naturae dona, alia aliis animantibus propria, exsistunt.

LII. In utraque Nili ripa aspidēs latibulis se tegunt. Et tanquam aedes suas homines, sic hoc flumen omni alio tempore jucunde et suaviter accolunt; cum autem in agros Nilus per aestatem redundaturus est, tum triginta circiter ante diebus, [aquarum copia et etesiis ventis impulsae promotaeque] longius a fluvio in loca eminentiora una cum foetibus suis demigrant: quod quidem munus a natura acceperunt, tanti ut fluminis tamque operosi, quotannis accessionem non modo non ignorent, sed ab ejus etiam damno cavere sciant. Testudines etiam et cancri et crocodili in loca Nilo inaccessa id temporis ova transferunt; unde ii, qui ova eorum offendunt, quantum et quatenus Nili, rura irrigaturi, incrementum sit futurum, facile colligunt.

LIII. Fluviales equi, Nili alumni, segetum ut maturitas venit, et flavent spicae, non eas continuo depasci ingrediuntur, sed extrinsecus conjecturis adsequuntur, quantum ad se ex-

plendos satis sit; post talem considerationem pascere in agrum ingrediuntur, et inter pascendum retro versus Nilum cedunt. Hoc enim ipsum eo pacto machinantur, ut agricolas, quos ante se, non a tergo adfuturos expectant, longius videre, et in Nilum facilius se recipere possint.

In Mauritania pardalis cum robore et viribus praestet, non tamen iis simias aggreditur; causa est, quoniam simiae non se opponunt ei, sed in fugam se conferentes in arbores altas ascendunt, et illius impetum declinantes illic consistunt. Veruntamen pardalis ad hanc rationem simia dolosior insidias molitur, et dolos nectit. Ubi enim simiarum multitudo habet, eo profecta ad terram se sub arbore abjicit, et in solo supina jacet, ac ventre inflato, cruribus resolutis, oculis clausis, et spiritu compresso, sese ab anhelando continent, denique mortua videtur. Illae vero hostem ex alto despicientes mortuam suspicantur, et facillime credunt id quod vehementer optant; nondum tamen descendere audent, at experimenti causa unam ex ipsis, quam audaciorem putant, ad examinandum pardalis affectum praemittunt. Haec quidem non omnino sibi praefidens descendit, sed timide et pedetentim primo decurrit, post metu repressa revertitur; tum vero iterum descendit, et cum proxime ad pardalium accessit, regreditur rursus; tum tertio descendit, et illius oculos speculatur, et spiritum ducat necne periclitatur. Illa autem immotam se fortissime praestans paulatim huic animos addit. Et jam, cum hanc permanere constanter sine damno circum illam sublimiores ex superiori loco simiae speculantur, fiduciam et spiritum colligentes ex arboribus frequentissimae decurrunt, et circum eam concursantes saltant; simul et supra ipsam gradientes insultant, et in illius contumeliam saltationem simiis convenientem saltantes multifariam ei illudunt, et gaudium, quod de hac ipsa tanquam mortua conceperunt, testantur. Illa autem omnia sustinens, simul ac illas insultando et illudendo defatigatas esse intelligit, ex inopinato exsilien-
 15sas partim unguibus lacerat, partim dentibus distrahit, atque opimum et adipale ex hostibus prandium sibi abunde comparat. Egrege sane, patienter et fortiter omnia sustinet ac tolerat pardalis, dissimulat et se continet, donec opportune hostes tam contumeliosos ulcisci possit: nec tali eget
 40hortatione, quali seipsum Ulysses animabat: *Pectore durato forti.* [Is quidem impatiens contumeliarum, quibus ancillae eum afficiebant, parum abfuit, quin ante tempus seipsum proderet.]

Cum ab Indis hominibus arborem elephanti radicitus exstrahere coguntur, non prius eam extirpandam aggrediuntur, quam quatefecerint ac tremefecerint arborem; sic periclitantes, evertine possit, an omnino invictam ab impetu sit se praestatura.

LIV.

Quo dolo
pantherae
simias capi-
ant.

LV.

De elephan-
tis.

LVI. In Amano, Libano, et Carmelo, [altissimis] Syriae montibus, cervi nascuntur; qui cum in Cyprum transmittere volunt, gregatim ad litora perveniunt, ibique tamdiu secundos ventos praestolantur, dum per placatissimam quietem belle sibi flare senserint; tum fidenti animo sese trajicere mare ingressi et ordine natant; et in antecedentium tergo subsequentes capita reponunt; ac nimirum dux idcirco retrocedit, quia non habet ubi nitatur, et post omnes clunibus proximi antegredientis nitens ex labore quieti sese dat, simul et extremum agmen ducit. In Cyprum ideo transnant, quod pastio-
num, quae illic amplissimae esse dicuntur, desiderio tenentur. Et profecto adeo feracem Cyprii regionem se incolere testantur, de agrorum ut bonitate Aegyptiis non concedant. Eodem modo Epirotici cervi in Corcyram, quae contra Epirum est, mare transeunt.

LIBER SEXTUS

Homines, ut boni ac fortes viri sint, hortatione egent, et suasionis oratione plena, quae et metum tollat, et addat animos; athletae quidem ad stadia hortandi sunt, milites ad arma. Robore non item extrinsecus adsumpto bestiae egent; at ex sese potius vires incitant et semet confirmant. Aper quidem pugnaturus ad lapides [laeves ac politos] dentes excuit: quod Homerus etiam non ignoravit. Leo, ne quid ignave faciat [et torpescat] flagellans semetipsum cauda excitat, [Homero itidem teste]. Elephantia autem ad certamen ut incendantur, promuscide sese verberant; neque ad hoc ipsum cujusquam egent praeceptis, [non eo qui accinat: *Non jam sedere, non licet trahere moram*: neque Tyrtaei versibus, ut animentur, opus habent]. Taurus gregis dux, cum ab altero fuerit duce superatus, se in quendam locum ab aliis segregat, et semetipsum non alieno impulsu, sed sua sponte exercet, atque omni contentione, cornibus, calcibus, ungibus certat; cornua quidem in arbores infligit, pedibus pulverem spargit, ceterisque exercitationibus sese accommodat, et a vaccis se continet: sicque a venere abstinet, et libidini suae moderatur; quemadmodum Iccus palaestrita Tarentinus, quem Plato toto certaminum tempore omnis coitus expertem permansisse affirmat. Sec Iccum ratione praeditum, atque Olympiorum [et Pythiorum] cupidum, simul et gloriae sensu affectum, nihil admodum mirum videri debet, emendate et summa corporis castimonia vixisse; nam ei praemia proposita videbantur illustria, pinus Isthmica, laurus Pythica, oleaster Olympicus; tum vero sperabat se, quoad viveret, circumspiciendum esse, et cum e vita excessisset, magnam laudem ex ea re adepturum. Amoebeum quoque citharoedum accepit uxorem duxisse [formosissimam], omni tamen tempore, quo in certaminibus versaretur, ab ea se abstinuisse. Diogenes, tragoediarum actor, universum omnino veneris usum abiecit. Clitomachus, pancratiastes, canes si quando complexu venereo junctos perspiceret, oculos ab eorum conspectu avertibat; et si quod in convivio verbum lascivum [et libidinosum] audisset, a consessu exurgens discedebat. Atqui homines ratione valentes haec vel ad quaestum, vel ad gloriam fecisse, non magnam admirationem habet; at tauro suum adversarium vincenti quae praeconia, o Plato, laborum deforuntur? aut quae decernuntur praemia?

II. Ratione carentia ab his, quibuscum consuetudo eis quotidiana intercessit, magna amicitiae religione adducta abstinere, et parcere saepe solent. Pardalim enim audio, cum eam a parvula cum hominibus venator versari adsuefecisset atque mansuefecisset, eamque sane tanquam amasiam adamar⁵et, et magna cura aleret, ob eamque rem hoedum huic edendum objecisset viventem, eam simul et alere et oblectare cibo [recenti ab ipsaque laniando] volens, laniare illum recusasse. Cum enim primo die is ad pastum objectus fuisset, ab eo ipso edendo se sustinuisse, quia propter cibi expletionem¹⁰inedia uti necesse haberet; secundo iterum die hoedo ei alato, ab eo similiter, quoniam adhuc fame non premeretur, se continuisse; tertio die, quamvis esuriret quidem, et solita voce cibum requireret, non hoedum tamen suum contubernalem attingere voluisse, sed, illo relicto, alterum sumpsisse.¹⁵ Homines autem suos non modo intimos et pernecessarios produnt, sed saepe etiam fratres et parentes.

III. Quod ursae primo carnem informem pariat, deinde lingua conformet, ante dixi; jam quod nondum narraui dicam, [et valde opportune]. Hiberno tempore parit, et, cum pe²⁰perit, latibulis se tegit; nam frigoris vim reformidat, et veris adventum manet: nec ante tres menses exactos catulos in lucem educit. Cum autem se habitu corporis opimo sentit, hoc enim ipsum morbi loco ducit, *Φωλῶν* i. e. *latibulum*, expetit. Unde dicitur *Φωλία*, *affectus*, quo [tempore] latendi²⁵tenetur. In antrum non recto motu sui corporis, sed supino ingreditur, et dorsi sui tractu repit, venatoribus ut vestigia sua obliteret. Ibique postquam est ingressa, se quietidana, habitum corporis extenuat per quadraginta dies; e quibus quidem quatuordecim, Aristotele teste, immobilis manet,³⁰ reliquis aliis movetur; cibo interea per totos quadraginta dies abstinens, tantum solo lingendo dextero pede se sustentat; eique intestinum eatenus adducitur, ut propemodum cohaereat. Quod quidem ipsum ea sentiens, [cum egressa sit], aron herbam agrestem edit, cujus natura ventosa intestinum³⁵diducit et dilatat, eidemque facultatem receptandi cibi adfert. Cum autem cibus sese rursus impleverit, formicas edens facile exinanitur. [De ursarum evacuatione naturali, atque expletionem, hactenus a me dictum est] neque eadem, o homines] medicis, nec libris indigent. ⁴⁰

IV. Cum poma dracones comesuri sunt, sylvestris intybi succum idcirco exsorbent, quod haec illis, ne inflatione impleantur, magnum adjumentum adfert. Cum vero homini aut ferae cuipiam insidias facturi sunt, mortiferas radices et herbas edunt; id quod Homerum quoque non latuit; meminit⁴⁵enim draconis, qui ante suum latibulum immorando seque volutando, noxias herbas vorarit.

V. In latebras et condensa fruticum, amissis cornibus, sese

cervi abduunt; hoc diligentius ab hostibus sibi caventes, quod De cervis
a cornibus jam inopes cum a pristino robore, tum ab armis cornibus a-
se nudos existiment. Cavere etiam dicuntur, ne quando in missis laten-
tibus.
5 obducantur [et callus innascatur] carnem putrefaciat.

Equi, cum ad praelia itur, ad fossas tergiversantur, et VI.
foveas habent suspectas, nec facile ingredi aut transilire sus- De equis.
tinent, et a palis terrae infixis abhorrent. Quod Homerus
etiam hisce carminibus adseruit:

40 Sic Hector passim socios hortatur, et orat,
Ut superent fossam; sed non est ullus equorum
Avaus se magnae primus committere fossae;
Hianitus edunt stantes in margine tantum;
At qui transiliat, non est, aut ingreditur.

15 Ad nuncupatum lacum Myridis in Aegypto, ubi croco- VII.
dilorum oppidum est, cornicis sepulchrum ostenditur; cuius De cornicis
causam Aegyptii eam adferunt: Quod eorum rex, Marres no- apud Aegy-
mine, cornicem valde cicurem habuerit; quae postquam au- ptios sepul-
disset, quo perferenda esset epistola, mox quo volatus diri- ero.
20 gendus, et quaenam regio transeunda, et ubi terrarum re-
quiescendum esset, cognoverit; eoque regis literas ocyus, quam
quivis nuncius, perferre solita sit; eam mortuam et sepul-
chri honore et cippi a rege affectam ajunt.

Nutricationes et curae quas alendis instituendisque bru- VIII.
25 tis homines impendunt, propriis nominibus appellantur. Est De nutritio-
enim quaedam disciplina equorum, qua pullos [equisones et nis animal-
hippocomi] instituunt, est et sua canum educatio, est ars um nomi-
elephantos curandi, et cicurandi leones, et nutriendi aves, et bus.
et aliae quaedam.

30 Ursa [hac calliditate pollet:] Si insequentibus urgetur, IX.
eatenus suos, quoad potest, catulos propellit; cum autem De ursi so-
eos jam intelligit lassitudine deficere, et ut comprehendantur lertia.
vicinos esse, tum alterum dorso, alterum ore gestans, in ar-
borem ascendit; eorum autem alter unguibus ad dorsum ur-

35 sae adherescit, alter dentibus ejusdem retinetur. Ubi vero
ex fame laborans taurum invadit, non [omni robore, nec
recta et] aperto Marte pugnam committit, sed obliquo impe-
tu cervicem appetens deprimit, ac mordet. Hic quidem op-
pressus mugit, et denique succumbit; illa autem devorando

40 expletur.

Animalia disciplinae idonea haec esse percepi. Regnan- X.
tibus Ptolemaeis cynocephalos Aegyptii literas, et saltare, et De cyno-
tibiam inflare, [et pulsare citharam] docebant. Tum vero phalorum
unusquispiam cynocephalorum stipem, [domini nomine, sic docilitate,
45 scite, tanquam circulator, qui stipem peti] exigebat; et id aliaque ani-
quod dabatur in marsupium, quod ferebat appensum, con- malibus.
gerebat. Sybaritas saltationem equos docuisse jampridem per-
vagatum est. Elephantorum ad disciplinas docilitatem ante

dixi. Dominorum usui canes servire, et res domesticas his, qui eos instituerint, plane sciunt administrare; et pauperi satis ad famulatum est unum, possidere canem. [Imo canes pauperum perpetui ceu servi sunt; ut Arabum Troglodytae, Libyum Nomades, et Aethiopum quicumque circa paludes vivunt, solis vesci piscibus adsueta.] Probe autem animalia eorum, quae agunt [aut. patiuntur], memoriam tenent; nec ad memoriam Sinonidis arte, nec Hippiae, nec Theodecti, nec alterius cuiuspiam de memoria praeceptionibus egent. Nam vacca eo proficisci et mugitu dolorem testari novit, ubi¹⁰ ab ejus uberibus ad mactem vitulus abstractus fuerit. Boum sub jugum mittendorum alii se laetos vultu ostendunt, [alii pedem referunt]. Equus autem cum [annulorum] crepitum et freni strepitum audit, et cetera ut frontis ac pectoris ornamenta vidit, tum fremit, et exsultans ungarum suppletionibus¹⁵ obstreperit, et ex eorum conspectu adflatu quasi furoris ad iter incenditur; voce etiam equisonis excitatur, et aures erigit, et naribus inflatis celerem festinationem anhelat, quodam incredibili cursu studio ad currendi memoriam rediens.

XI.

De cervis
juxta vias
parientibus.

[Secundum vias cerva parere solet, quod quidem ipsum²⁰ sapienter facere videtur; nam insidias a feris quibus se imbecilliorum esse novit, timet; homines vero celeritatis fiducia contemnit, nec dubitat effugere posse. Postea autem quam se opimo corporis habitu affectam sentit, non amplius juxta vias partum edit, quod jam se minus accommodatam ad cur-²⁵rendum intelligit; at enim vel in saltibus, vel convallibus parit.]

XII.

De testudinibus.

Terrena testudo cum origanum comederit, viperam contemnit. Quod si ejus facultatem non adsequatur, comesta ruta contra hostem armatur. Jam si utriusque facultate ca-³⁰ruerit, a serpente conficitur.

XIII.

De cervorum continentia.

Cervus, ut audio, ad vivendum praesentibus contentus est, nec plura desiderat, imo vero hominibus temperantius multo et ventri moderatur. Nam in Hellesponto collis est, ubi cervi, quorum altera diffissa est auris, sic pascuntur, il-³⁵lius extra fines ut nunquam progrediantur, nec alias pastiones desiderant, nec prata alia bonitate praestantiora concupiscant; at satis habent omni anni tempore praesentibus frui. Quid ad haec homines; quos sane usque ad mortem ne quidem expleverint opes, quantas lapideum limen jaculatoris⁴⁰ intus continet?

XIV.

De arcanis hyaenarum visibus.

Hyaena, ut Aristoteles tradit, laeva in manu vim sorpiferam habet, et solo tactu somnum conciliandi. Saepe numero igitur in stabula ingressa, cum dormientem aliquem deprehenderit, et pedetentim ad illum progressa fuerit, soporiferam, ut ita dicam, manum ejus naribus admovet; sicque eas opprimit, hic ut sine sensu esse videatur; ac tantum terrae suffodit, quantum sit ad eum ipsum obruendum satis;

guttur vero et supinum et nudum relinquit, in quod incumbens somno oppressum suffocat, posteaque in latibulum abstrahit. Jam cum lunae orbis plenus est, retro posita lunae fulgore, suam canibus umbram injicit, quos statim mutos
 5 reddit, et tanquam veneficio quodam eorum sensus perstringit; deinde et elingues abducit, et optatis fruitur.

Celebris ille jam olim delphini in Iaso amor, quo for-
 mosum adolescentem persecutus est, non est silentio mihi XV.
 praetereundus. Iasensium igitur gymnasium mari imminet; Historia de delphini erga puerum amore.
 10 illic ephēbi post cursus et palaestras mare ingressi, antiqui-
 tus recepto more, se lavabant. Et cum aliquando natationi
 indulgerent, unum ex illis forma praestantem delphinus qui-
 dam vehementissime amare occoeperat: ad quem cum adnasset
 initio, non mediocrem ei metum incussit: sed aucta paula-
 15 tim familiaritate, ita puerum sibi conciliavit, ut plane ami-
 cum et benevolum haberet. Itaque lusitare inter se coepe-
 runt, et natando invicem certare: est quando puer insidens
 illi, ceu sessor equo, superbus vehebatur. Atque hoc specta-
 culum tum Iasenses, tum peregrini admirabantur. Pergebat
 20 enim suos amores vehens delphinus, et in mare tantum pro-
 cedebat, quantum libebat puero; deinde revertebatur, et
 prope litus eum restituebat; ubi invicem digressi, hic domum
 suam, ille in pelagus redibat. Solebat autem apparere del-
 phinus eo ipso tempore, quo dimittebatur gymnasium. Eo,
 25 quem exspectaverat, viso, puer gaudebat; cum delphino de-
 lectabatur, et colludendo ac suae pulchritudine formae in
 admiratione erat, ut qui non hominibus modo, sed etiam ra-
 tione carentibus animalibus formosus videretur. At invidia
 redamantem illum non multo post sustulit. Nimium enim
 30 exercitatus et fessus aliquando puer, cum toto ventre in ve-
 ctorem suum delphinum temere se injecisset, non animad-
 vertens aculeatam spinam dorsi erectam esse atque horren-
 tem; ejus acuminibus umbilicum suum exulceravit; ex eoque
 factum est, ut et venae quaedam abrumperentur, et permul-
 35 tus sanguis efflueret, ibique puer extremum spiritum effan-
 deret. Id delphinus partim ex pondere sentiens (non enim
 jam ut consueverat tam levis et expeditus insidebat, nempe
 qui spiritibus sese non sublevaret) partim sanguine imbutum
 mare cernens, id quod res erat ut intellexit, amasio suo su-
 40 perstes vivere noluit. Quamobrem multo robore, quemad-
 modum [Rhodia navis] plenis velis propulsa sic simul cum
 defuncto in litus se eiecit; amboque, hic jam mortuus, ille
 animi defectione exspirans, humi strati jacuerunt. Laius, o
 bone Euripides, non tale facinus propter Chrysippum consci-
 45 vit, quamvis, sicut tu ipse ais, et fama docet, Graecorum
 primus pueros amare coeperit. Iasenses cives, ut illorum ve-
 hementem amorem cum honoris gloria compensarent, sepul-
 chri monumentum commune amborum, et formosi pueri et del-

phini amatoris, constituerunt, et statuam quae forma eximia puerum in delphini dorso sedentem haberet, excitarunt; atque etiam numismata ex argento atque aere fecerunt, et eorum imaginibus signaverunt, ad demonstrandum utriusque miserabilem casum; ac nimirum tantum facinus memoriae tradiderunt, ut Dei amicum honorarent. In urbe Alexandria Ptolemaeo secundo regnante, simili amore delphinum flagrasse audio, [item Puteolis Italiae]; quae si Herodotus novisset, [non] minus, sicut mihi videtur, quam ea, quae de Arione Methymnaeo dicuntur, miratus fuisset. 10

XVI. Canes, boves, sues, caprae, serpentes et bestiae aliae cum impendentem pestem [et famem], ac terrae motum, tum etiam coeli salubritatem, et frugum fertilitatem praesentiunt: neque tametsi ratione carent, quae aut salutem, aut perniciem adferre potest, ab eorum, quae dixi, intelligentia aberrant. 15

XVII. In Idumaea, seu Iudaea, cum Herodes rerum potiretur, eximia magnitudine draconi perpulchram admodum adolescentem feminam in amore fuisse indigenae praedicant; ad quam ille quidem ventitaret, et simul cum ea amanter dormiret. Haec vero, etiam si amator, quoad poterat, leniter et mansuete ad ipsam adreperet, ejus tamen metu perterrita sese subduxit, et ut ex amicae absentia eum amoris oblivio caperet, menstruum spatium abfuit. At ei sane quum absentis desiderium augebatur, indiesque amatorius adfectus eatenus ingravescerebat, ut noctes et dies ad eum locum, ubi cum adolescentula versari solitus erat, frequens accederet; cum vero eam, quam amabat, non inveniret, tanquam amator, cui amor optatis non respondet, acerrimo dolore afflictabatur. Postea autem quam puella revertisset, confestim eam adivit, ac valde amatorie, tanquam apretus, ob eamque rem iratus scilicet, reliquum peradolescentis corpus circumplicans, ejus crura parce et molliter verberabat. Non ergo expertia rationis animalia [Cupido] ille Jovis ipsius deorumque aliorum dominus negligit, sed ex his et aliis quemadmodum et erga ea affectus sit, et singula curet, ostenditur. 35

XVIII. Cum voracissimi serpentes sint, et longum et exiguum stomachum se habere norint, [ut Aristoteles ait], sese humo excitant, celsosque et erectos constituunt, extrema cauda nittentes, ut in alvum proclivior delabatur cibus; cumque pedibus careant, serpunt velocissime. Eorum quidam similiter atque jacula semetipsos jaculantur, ex eoque quod agunt nomen trahunt; nam jaculi nominantur. 40

XIX. Avium, quae cantu valent, nulla latet: at scimus hirundines, merulas et cicadarum nationem et picas loquaces esse, et bombis strepere locustas, et parnopem sono minuto obstrepere, neque silere troxalidem, nec non vocales alcedines et psittacos: [tum etiam inter aquatilia ololygonia minime silere]: item avium alias flebili et muliebri, alias acri et contenta 45

voce uti; alias migrantes de ramo in ramum, tanquam ex prioro domo in aliam, [prae nimio voluptatis sensu] occinere; alias in pratis cantantes tanquam festos dies agere, et vitam, ut ita dicam, floridam et mollem degentes, veris adventum canoris omnibus et laetis acclamationibus excipere. [De cynis, et cui Deorum serviant, supra dixi.] Pica cum alias voces, tum maxime humanam imitatur. [Imitatione vero istae peculiares sunt:] florus equi hinnitum, salpinx tubae sonitum, et torquilla obliquam tibiam repraesentat, imbrum guttas cor-

10vus effingere canatur.

Mares scorpii infestissimi habentur, feminae multo remissiores, non enim tantum virus acerbitalis habent. Eorum novem esse genera accepi, album, rufum, fumosum, nigrum, viride, ventricosum, aliud cancri simile quem infestissimum omnium flammeum appellant, aliud etiam ferunt alatum esse et duplici aculeo armatum, aliud quod septem habeat internodia. Non ova scorpii, sed foetus animantes pariunt. Sunt qui eos non coitu, sed nimio coeli calore tantum procreari asserant. Ictus ab eis inflictus quo pacto afficiat, vel inter-

20mat, aliunde petendum.

Apud Indos, sicut audio, graves inter se gerunt inimicitias draco et elephanta. Quare dracones, haud inscii imperitiae ex arboribus elephantos ramos decerpere in pastus suos solere, in has ipsas arbores primo serpunt; postea eam sui corporis partem dimidiam, quas ad caudam pertinet, arborum frondibus circumtegunt, alteram partem anteriorem funiculi instar appensam dimittunt. Eo cum accessit elephanta ad arboris surculos carpandos, draco in huius ipsius oculos insiliens effodit; deinde anteriore parte collum ejus con-

30stringens, [posteriore flagellans], inusitato et novo quodam laqueo strangulat.

Gallinaceum ac ignem leo, pardalim hyaena, stellionem scorpius hostiliter odit, et eo admoto torpore afficitur. Draconem elephanta perhorrescit. Omne jumentum murem araneum reformidat. Astacus polypum extimescit. Canem de tecto propellere et dejicere non possis, periculi enim magnitudine veretur.

Quos vero dolos etiam scorpiis natura videtur dedisse, illis sunt peculiares. Etenim Libyci, ab eorum multitudine metuentes, ad vitandos ipsos omnia machinamenta molliuntur: soccos ferunt in lectis, cum longe a pariete remotis, tum in excelsum collocatis, tum fulcrorum pedibus in hydrias aquae plenas impositis, sublimes somnum capiunt; qua machinationis molitione facta, sese quieto et tuto somno-usuros arbitrantur. Atqui scorpius, si quid unde semetipsum in tecto suspendat nanciscatur, ibi fortissime forcipibus inhaerescit, simul et demittit aculeum; secundus igitur ex tecto descendens per primum serpit, atque suis itidem forcipibus ad illius acu-

XX.

De scorpio-
nam natura
et generi-
bus.

XXI.

Quomodo
dracones e-
lephantos
jugulent.

XXII.

De animali-
um antipa-
thia.

XXIII.

De scorpio-
num versu-
tia.

leum adhaerescit, et sublimem sinit suum aculeum; item a secundo tenetur tertius, a tertio quartus, quintus similem ordinem conservat, itemque ceteri omnes deinceps per primos decurrunt. Postremus dormientem ferit, et per superiores recurrit, similiter ab illo secundus, tum vero ab ultimo tertius, 5 reliquique sese subducunt, quod velut sane catenam solventes inter se omnes subtraxerunt.

XXIV. Vulpes, fraudulentum animal, insidias hoc pacto in erina-
 Quae arte vulpes erina- naceos terrenos molitur, ut cum eos rectos, quod a morsu
 naceos, otidas pisciculosque capit, glaciemque exploret. vulpis impetum spinis prohibent, expugnare non queat, ipsos 10
 summa cautione oris leniter [et caute] primum subvertens, supinos constituat; deinde eos qui antea erant formidabiles, facile laniet, et exedat. In Ponto sic otidas venatur, ut et sese avertens, et [caput] in terram abjiciens tanquam avis collum, sic caudam extendat; eae autem hac insidiarum in- 15
 structione seductae ad illam, tanquam ad suam gregalem, accedunt; illa vero se vertens nullo negotio capiat. Tum vero secundum fluviorum ripas gradiens parvulos pisciculos callide exceptat: nam caudam in aquam dejecit, in quam ii innantes densis pilis irretiuntur atque implicantur: quod quidem ipsum 20
 vulpes sentiens caudam ex aqua removet, et repente se in aridum subducens eam excutit: pisciculi excidunt, atque ab ea devorantur. Thraces, quando congelantes fluvii periculose transeuntur, vulpis indicio et perclitatione percipiunt; nam si glaciem resistentem et nihil cedentem transmiserit, ejus 25
 vestigia fidenter persequuntur. Vulpes autem, num transiri fluvius possit, experitur hoc pacto: ad glaciem aurem admovet, ac si fluxum subtus non resonare, neque strepitum in fundo sentit, glaciei se tanquam solidae credit ac transmittit; sin aliter, nequaquam transit. 30

XXV. Iphidis filiam poetae ita decantant, ut eorum vocibus theatra personent heroinam illam laudantium, quod longe multumque alias mulieres castimonia superasset, et propriae vitae conjugem suum antetulisset. Verum bestiae quoque non minus pio quodam et innato amore flagrant. Erigonae certe 35
 canis suae dominae sepultura adfectae immortuus est. Ille vero Silanionis non a sepulchro domini sui, nec vi, nec ullis blandimentis abscessit. Dario, qui postremus regnavit apud Persas, in ea pugna, quam contra Alexandrum suscepit et commisit, cum a Besso multis vulneribus confossus esset, et 40
 jaceret stratus, omnibus mortuum relinquentibus, canis ab eo educatus solus permansit fidelis, eumque, tametsi non amplius suum altorem, sicut tamen adhuc viventem servavit. Ita Xenophon [ille Grylli filius] cum Cyro juniore scribit, [florido quidem et phalerato sermone, solos] mensae ipsius participes 45
 [octo] cum eo remansisse, ac simul interiisse; et sceptrigerum ejus eunuchum, Artapaten nomine, super eo extincto se occidisse, vitam deinceps sine Cyro minime vitalem sibi futu-

ram adspersum. Lysimachi etiam regis canis, cum se servare quiret, non invitus eadem qua suus morte dominus defungi voluit.

Pithece a quibusdam oribates vocatur, ab aliis hypodromus, aut psylla [pulex]; animal est pilosum, et in arboribus nascitur. [Venter ei leviter incisus est, ut sectio notata filo videri possit.] Morsum ab eo periculosissimum tremor et vehemens dolor cordis sequuntur; obstruitur etiam urina, et alius meatus fit, [qui quoque exitum non habet]. Adversus haec remedium est cancer fluviatilis comestus.

XXVI.

De pithece insecto.

Quemadmodum ex felibus mas est libidinosissimus, sic amantissima catulorum femina; quae veneream idcirco maris consuetudinem refugit, quod is calidissimum ignisque simile semen emittat, genitale ut feminae comburat. Ejusce quidem rei mas non ignarus communes catulos suos interimit; haec autem, novorum catulorum desiderio permota, ejus libidini morem gerit. Quod autem ab omni tetro odore feles abhorere dicantur, eo excrementa sua, prius fossa facta, occultant, et terram superingerunt.

XXVII.

Quaedam de felibus.

Ex piscibus libidinosissimum polypum eatenus flagranti veneris cupiditate incendi ferunt, dum et omnibus corporis viribus exhaustis debilitatus, et ad natandum et cibaria inquirenda tantopere infirmus factus fuerit, ut postea aliis praeda efficiatur. Cum enim parvuli pisciculi, tum cancelli et cancri ipsum exedunt et conficiunt; quamobrem eum non amplius anno vivere dicunt, feminamque etiam propter crebros partus ocyus consumi.

XXVIII.

De polypilibidae.

Puerum avium studiosissimum, Phylarchus memoriae prodidit, aquilae pullum, quem dono acceperisset, vario et multiplici cibo aluisse, et studiose diligenterque curasse. Nam eum ipsum non tanquam rem ludicram alebat; sed tanquam vel amores suos et delicias, vel natu minorem germanum fratrem, sic sane is aquilam magna cum cura et diligentia tuebatur. Cum autem progressu aetatis in mutuam inter se amicitiam vehementer exarsissent, atque accidisset ex morbo ut puer laboraret, tum ei aquila adsiduitate officii adsidebat: cum enim is quietem caperet, ipsa quoque quieti se dabat, cum vigilaret, eadem adsistebat, cum non ederet, ipsa pariter cibum non admittebat: postea vero quam e vita excessisset, atque efferretur ad monumentum sepulchri, eum prosecuta est; postque ubi cremaretur, in medios rogos se immisit.

XXIX.

Historia de puero ab aquila amato.

Asellus piscis, ut ceteris partibus interioribus non admodum cum aliis differt, sic certe suo proprio quodam more nihil non solitarium amat, neque se cum aliis sociari gaudet. Cor piscium solus in ventre habet, et in cerebro lapillos [dentibus] molaribus similes. Et alii quidem pisces tempestatibus perfrigidis occultantur, hic autem exortu caniculae latet.

XXX.

De asello piscis.

Paguros musicae illecebrae machinatione piscatores ca-

XXXI.

De paguris piunt. His enim in latibula abditis, illa modulari inci-
musica ca-
ptis. piunt instrumento, [quod photingium nominant]; quod cum
audiverint paguri, statim tanquam amatorio quodam ad exe-
undum non modo inducuntur e latebra, verum etiam volu-
ptate allecti extra mare egrediuntur: hi quidem retro ad ti-
biam canentes cedunt, illi autem sequentes in arido compre-
henduntur.

XXXII. Qui Maream lacum accolunt, thrissas illinc cantu et pul-
De thrissa-
rum captu-
ra. sibus testarum concrepantium consonantibus piscantur. Et
enim eae, tanquam saltatrices, saltantes in piscatoria ad
comprehendendas explicata instrumenta incidunt, atque cum
saltatione et lusione Aegyptii splendidam praedam conse-
quuntur.

XXXIII. Aegyptios sua propria quadam magica ratione accepi cum
De magiae
vi avibus et
serpentibus
adhibita. de coelo aves deducere, tum serpentes primum incantare, de-
inde ex latibulis facillime extrahere.

XXXIV. Fiber in utraque sede vivit; nam die quidem in fluviis
De caeteris
solertia. abditus aetatem agit, nocte in terra vagatur; casu et fortuito
objectis vescitur. Quod autem causam, ab insequentibus ve-
natoribus cur tam cupide petatur non ignorat, idcirco mor-
dicus premens usque incumbit ad elidendos testes, quoad eos
absiderit, et sic illos eis objecerit, tanquam homo summa
prudentia in latrones incurrens, quaecumque portat, ad se re-
dimendum exponit. Quod si postea quam exsectus et ex pe-
riculo servatus fuerit, ab insectantibus iterum urgeatur, hic
sese erigens, atque, quamobrem insequi ulterius pergere non
debeant causam ostendens, ad revertendum, quod jam ea parte
quam expetunt careat, venatores inducit; [nam carnes ejus
non admodum illi curant]. Persaepe etiamnum testiculis prae-
ditus, cum se a venatorum conspectu longissime cursu remo-
verit, eam partem desideratam ita astute comprimit et occul-
tat, ut insectatores fallat, tanquam iis careat, quae occultavit.

XXXV. Si buprestidem bestiolam bubulum pecus devoraverit, tan-
De buprestidi-
de. toperere inflatur, ut et rumpatur, et non multo post efflet ha-
litum extremum.

XXXVI. Erucae olera et exedunt et celeriter efficiunt. Eis mu-
De erucis. lier, si per media olera ambulaverit, ex mensibus laborans,
perniciem affert.

XXXVII. Inimicissimus bubus est oestrus et myops. Ille par est
De oestro et
myope. maximae muscae, aculeo firmo et magno armatus, sonum au-
tem bombi instar et asperum edit. Myops vero muscae ca-
ninae similis, aculeum minorem quam oestrus habet, sed ma-
gis sonorus est.

XXXVIII. Nullus, qui ab aspidē morsus fuit, ex malo incolumis
De aspidē
quaedam. evasisse memoratur. Hinc Aegyptiorum reges in diademate
variegatas aspides gerere intellexi, per figuram istius anima-
lis invictum imperii robur occulte significantes. Earum quae-
dam ad longitudinem quinque cubitorum accedunt; nonnul-

lae rutilo, plurimae nigro, cinereoove colore conspiciuntur. Ultra quadrantem horae, quos inomorderint, vivere non queunt; eos suffocatio, convulsio, et singultus, ut ajunt, infestant. Ichneumonem autem aspidis ova disperdere audio, et tanquam catulis suis futuram hostilem perniciem summovere. Ceterum aspidem Libycam vel adspiratione sola excaecare quidam ajunt.

Nonne vim naturae tum alibi, tum hic etiam mirari oportet? Hinnulos mares plerosque patres occidunt, ne numero aucti matres postea ineant; id quod vel inter brutas animantes magnum scelus et piaculum est. At Cyro et Parysatidi, o Persae, decorum hoc facinus et justum videbatur; ille enim matrem incesto amore amabat, et haec in filium simili amore ardebat. Talis brutorum natura est; at homines ut temeraria et effreni libidine omnia concupiscunt, ita cupiditatibus suis nusquam moderantur, aut abstinere.

Insula in Ponto, quae ab Hercule nomen traxit, celebratur. Quantumcunque murium illic est, Herculem religiose colit; et quidquid deo dedicatum est, [tanquam id ei sacrum gratumque esse intelligens et credens] non attingit. Itaque cum vitis (quae ibi deo frondescit, et soli eidem ad religionem consecrata est, cujusque racemos dei administri ad sacra servant) uvae adsecutae fuerint maturitatem; tum de insula mures discedunt, ut ne, si remanerent, per imprudentiam eas contingant, quas tangi fas non sit; post vero, ubi id anni tempus praeterierit, ad domesticam sedem revertuntur. Atque haec quidem Ponticorum murium est probitas. Contra Hippon, Diagoras, Herostratus, reliquique deorum hostes, quomodo vel a racemis, vel aliis rebus consecratis manus abstinuissent; qui ne ab ea quidem insania suam assensio- nem sustinuerint, quo minus et nomina deorum et opera quomodocunque tollere conati fuerint?

Primum ut in Aegypto pluit, perparvulis guttis mures nasci solent, qui longe lateque totis arvis vagantes maxima calamitate ex spicarum circumrosione et succisione segetes afficiunt, et manipulorum acervos vastantes magnum Aegyptiis negotium exhibent; eoque fit, ut ii insidias eis conentur muscipulis tendere, et sepimentis aut muris repellere et fossis arcere. Sed mures ut minime ad muscipulas accedunt, [in quibus ignem accendunt], sic cum sint ad saliendum apti, et fossas transiliunt, [et muros etiam laeves et incrustatos reptando superant]. Aegyptii autem de spe et conatu depulsi omni machinatione insidiarum tanquam parum efficaci relicta, se ad suppliciter deprecandam a diis calamitatem vertunt: mures vero divinae irae metu in montem quempiam, aciei instructione ordinem quadrangulum conservantes, discedunt; horum omnium natu minimi primo in ordine consistunt; maximi vero extremum agmen ducunt, et eos qui lassitudine deficiunt, urgent ac seipsos sequi cogunt; quod si ex itinere

XXXIX.

Capreoli car
hinnulos
mares occi-
dant.

XL.

De muribus
Heracleae
Herculem
colentibus.

XLI.

De muribus
in Aegypto.

minimi natu laborantes subsistant, omnes quoque consequentes, ut est in more belli institutoque positum, insistent et interquiescunt; simulque se ut primi movere coeperunt, ceteri continuo omnes consequuntur. Hoc idem, qui Pontum incolunt, mures illic agere dicunt. Ex omni autem domo, cujus 5 ruinae impendeant, qua primum datur, [omnes] celeriter demigrare creduntur. [Quin etiam murium proprietates haec est]: cum vocem felis aut viperae sibilum exaudiverunt, e cavo suo musculos alios alio transferunt.

XLII. [Historiam Italicam facti, quod una cum urbe Sybari in-10 claruit, quaeque ad aures meas pervenit, referre non ab erit.] Adolescens, nomine Crathis, cujus opera in tuendi caprini pecoris munere versabatur, cum cupiditate libidinis flagraret, in eam amoris caprini consuetudinem cecidit, ut, quando veneris rebus uti haberet necesse, cum omnium ca-15 prarum formosissima venereo complexu jungeretur, eamque in amasiae numero locoque ducebat, dona etiam non a caprae desiderio abhorrentia adferebat, hederam nimirum [et lentisci pulcherrimas frondes, et smilacem] et juncum saepe edenda eidem objiciebat, os illi reddens ad osculationem suaveo-20 lentius; sed et molles, et teneras, ut tanquam sponsa mollius dormiret, herbas substernebat. Quod quidem ipsum ut hircus gregis dux perspexit, rivalitate laborare, atque interea suum occultare animum coepit, quoad aliquando tandem eum somnum capere deprehendisset; tum enim omnibus revocatis25 viribus, facto in eum impetu, cerebrum diminuit. Cum autem ejusmodi factum ad indigenas permanasset, non modo ei tumultum non obscurum excitarunt, sed ex eo etiam fluvium Crathim nominarunt. Infantem autem puerum ex ejus capra consuetudine susceptum, caprina habentem crura, et faci-30 ciem humanam, in deos repositum, deorumque honore affectum fuisse, et sylvanum [quendam napaeumque] deum esse, in sermonem hominum venit. Animalia igitur etiam rivalitate laborare hircus docet.

XLIII. Aegyptias fossas historici, et Creticos labyrinthos iidem35 ac postarum natio celebrant; verum fossionum, quas formicae efficiunt, varia diverticula, flexiones, anfractus nondum sciunt. Enimvero eae mirabili sapientia subterraneas aedificatiunculas tortuosissime construunt, ut vel difficilem aditum, vel omnino invium animalibus insidias sibi molientibus effici-40 ciant. Terram vero, quam effodiunt, super cavernarum os aggerunt, et tanquam muros quosdam et propugnacula construunt, ne ex coelo aqua pluvia defluens ipsas alluvione vel omnes, vel quamplurimas perdat. Intermedia item sepimenta cavernas alias ab aliis secernentia solertissime machinantur,45 atque, ut in splendidis hominum aedibus fieri solet, domum suam triplici regione formaque circumscribunt: alterum enim in ea locum andronem, in quo mares [et junctae eis feminae

Historia de
capra a ca-
prario ama-
ta.

De formica-
rum caver-
nis et oeco-
nomia.

habitent], aedificant; alterum gynaeceum nuncupatum, ubi
feminae pariant, moliuntur; tertium granorum acervis desti-
nant: cum tamen ab Ischomacho et Socrate, [laudabilis] rei
oeconomicae peritis, nihil tale didicerint. Cum autem tan-
5 quam ad pabulandum profisciscuntur, natu grandiores similiter
eas atque exercitus duces ducunt; ut ad segetes pervenerunt,
adolescentiores sub stipula stant, duces vero adscendunt, et
spicas abscissas inferioribus dejiciunt; hae vero circumstan-
tes aristas distrahunt, simul et utriculis grana inclusa expli-
10 cant; atque ita neque tritura egentes, neque ad ventilandum
operis; neque ventis ad purganda a sordibus grana, ex fru-
mentis, quae homines exarant [seruntque], cibos sibi confici-
unt. Illud etiam auditum habeo prudenter factum, eas hu-
matione mortuas aliqua necessitudine sibi conjunctas adficere,
15 et in granorum folliculis condere; ut homines in urnis pa-
rentes suos, vel amicos.

Si accurate et liberaliter tractetur equus, cum benevo- XLIV.
lencia erga eum, qui sibi benefecit, cumque amicitia acceptum Exempla a-
beneficium compensat. Jam quod longe lateque pervagatum moris ab e-
20 est, qualis in Alexandrum Bucephalus fuerit, propterea nihil quis dominis
mihi jucunditatis ad narrandum habere videtur. Antiochi suis praesti-
item equum praetereo, qui, ut dominum suum ulcisceretur,
Gallo nomine Centoarati, qui Antiochum in pugna interfece-
rat, necem intulit. Socles formae pulchritudine egregius Athe-
25 niensis, quem mihi permulti ignorare videntur, equum emit
pulchrum, aliis equis sagaciorem, et tam vehementi in se amore
incensum, ut cum accedere sentiret dominum [vel cum pal-
paretur], [hinnitu aut fremitu] suum testaretur gaudium; et
cum ille ascendere pararet, se ad consensum praestaret obe-
30 dientem; cum ante oculos consisteret, ille suaviter et amato-
rie in eum intuebatur. Quae omnia eatenus amatoria et ju-
cunda visa sunt, quoad petulantiam in adolescentem attentare
visus est, simul et fama turpitudinis de ambobus dissipata
exstitit; tum eam infamiam Socles sibi conflare non passus,
35 ut in amatorem flagitiosum et petulantem odio incensus, equum
vendidit. Is non ferens ab adamato suo se distractum abes-
se, acerrima inedia sibi conscivit mortem.

Attagenes et gallinacei inter se inimici graviter sunt. XLV.
Inimicitiae intercedunt cornici cum circo. Mutuo uterque in De mutuis a-
40 alterum odio pelagius accipiter et corvus flagrant. Cum tur- vium qua-
ture corvus et circus insitas inimicitias gerunt, et utrumque randa ini-
vicissim turtur odit. Ciconia et vespertilio inter se hostes micitiis.
sunt. Pelecanum quoque et coturnicem invicem insensos esse
audio.

45 Symphyto interimitur aquila, ibis felle hyaenae, allii se- XLVI.
mine sturnus charadrius bitumine, herinaceus potamogitone, De rebus a-
eidem fel mergi intolerabile est. Circus, larus, turtur, meru- nimalibus
la, et vulturum natio comesto malo punico trito pereunt. quibusdam
mortiferis.

tietatem bibere non sinit. Ideoque non bibunt se inclinantes, ne qua e feris, quae sub aqua sunt, emergat, atque in eos abripiat; sed praeter ripam cursitant linguaque lambunt, potum, ut ita dicam rapientes, vel hercle furantes.

LIV. Multa, quae callide terrenus herinaceus facit, jam alibi dixi; nunc novam ejus veteratoriam explicabo. Cum enim is vicinus est ut capiatur, contortissime seipsum concludit, et tantopere contrahit, ut comprehendi non queat, simul et nimiam continet, spiritumque comprimit, et ab omni motu coquiescens mortui speciem prae se fert.

LV. Patellas non sane a saxis avellas, ne Milonis quidem gitis, qui Punicum malum cum apprehendisset, arcte adeo comprimebat, ut non adversariorum quisquam posset extorquere e manu. Eas autem quicumque de saxo, ad quod adhaeserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptas earum comprehensione afficitur, et sperat se praeda potiturum esse; verumtamen illarum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasae abscinduntur a saxo.

LVI. Libyci homines bellum non modo finitimis [praedae, sui] suos propagandi fines studio inferunt, sed cum elephantis et de horum dentibus adsequendis suscipiunt. Hanc vero causam cur petantur elephantis praenoscentes, ex sese qui dentes altero mutili sunt, ante ceteros reliquos in prima acie constituunt, ad primum hostium impetum excipiendum; reliqui, qui in subsidiis manent, dentium [amborum] robore integro auxilium fessis ferunt. [Mutilos autem eam forte ob causam primo loco esse volunt, ut venatoribus ostendant non magnam adeo praemium, et vix dignum periculo, cui se exponant, ipsis exspectandum.] Dentium autem altero, quem acutus ad propulsandas injurias servant, tanquam armis utuntur; altero [tanquam ligone] radices effodiunt, et arbores exstirpant.

LVII. Non modo texendi solertiam aranei praeclare tenent, et similiter ut Minerva, lanificii illa praeses et solertissima deteteri manuum ministerio et tenui valent; sed et natura etiam sunt ad geometriam eruditi: nam et centrum servant; circumlunumque ex eo procedentem, et circumferentiam exacte conficiunt; neque interim Euclide egent. Ad medium autem centri sedentes insidias praedae suae tendunt. Neque modo [ut quod videtur eloquar] texendi rationem norunt, sed etiam sarcindi artificii excellunt; nam si ex eorum quippiam solerti opere ruperis, statim a ruptura resarciunt, integrumque praestant.

LVIII. Phoenices alites absque ulla calculandi arte numerum quingentorum annorum, veluti sapientissimae naturae discipuli, computare norunt; neque vel digitis, vel alia re, ad hanc cognitionem opus habent. [Cujus autem rei gratia hunc numerum eos tenere oporteat, vulgatum est.] Atqui ex ipse

Aegyptiis, qui spatium quingentorum annorum confectum intelligat, [aut nullus est, aut forte unus, vel quam] paucissimi, iique ex sacerdotibus; nam inter hos quoque non facile convenit, dumque inter se contendunt, et alius sacram hanc
 5 avem non nunc, sed in posterum adventuram ait, alius jam advenisse; phoenix, illis frustra altercantibus, divinitus demonstrat tempus, et adest. Itaque sacerdotes sacrificare necesse est, ac simul fateri se [quod totos dies disceptationibus exigunt] avibus esse imperitiores. Nonne, hercle, haec scire
 10 sapientia est: ubi sit Aegyptus sita, et ubi in ea Heliopolis, ad quam advolare ipsis fato constitutum est; et ubinam pater sit deponendus, et quibus in thecis? Haec si non admiranda sunt, negotiæ forensia, et militaria, atque alia ad mutuas insidias comparata, solertia appellanda erunt? [Mibi
 15 quidem non videtur] o aemulatores Sisyphorum [Telchinum] et Cercopum, cum illis vero mihi sermo est, qui haec probant et rimantur; [non cum hominibus, qui hujusmodi malis artibus initiati et infecti non sunt].

Ratiocinationem et dialecticam et hoc potius sumendum
 20 esse quam illud, si animalia sciant, merito dixerimus naturam esse magistram, quam alia nulla vincere potest. Mihi sane quispiam cum dialecticae non ignarus, tum venandi studio deditus hujusmodi dicebat. Venatica quæ aderat canicula,
 25 aiebat ille, cum leporis, qui nusquam videbatur, vestigiis insisteret; cumque ea perscrutans pervenisset ad fossam, dubitabat utrum dextrum an laevum iter ad insequendum leporem susciperet; ut vero primum sibi visa est, tanquam disserendi perita, satis rem perpensis, e vestigio fossam recta iter faciens transilivit. Is autem qui eam cum rationem dis-
 30 serendi, tum venandi artem profitebatur, sic colligens supra dicta demonstrare conabatur: Arguta canis, inquiebat ille, primum secum considerate reputabat, vel hac, vel istac, vel illac, lepus in fugam se conjecit: deinde ratiocinabatur, non profecto hac, nec istac; ergo illac fugit. Neque fallacibus
 35 conclusiunculis mihi errare videbatur; nam non perceptis citra fossam [ad hoc vel illud latus] vestigiis, relinquebatur, leporem fossam transilivisse: recte igitur canis fossam transivit, ea enim investigatrix diligens erat, et sagacissime odorabatur.

LIX.

De canibus
dialectica
quodammodo
utentibus.

40 Massagetae, ut Herodotus inquit, suspensa ad plaustrum pharetra, cum uxoribus in aperto et propatulo loco concumbunt; et concubitus licet omnes adspiciant, praeclare con-
 45 temnunt. At contra nunquam cameli coeunt palam: quod quidem ipsum factine verecundia, an admirabili naturae munere faciant, Democrito, aliisque, [qui vel obscurissimarum rerum causas ingenio se posse consequi confidunt] disputandum relinquo. Cum autem inter eos conjunctionis appetitum

LX.

De camelorum
in coitu
verecundia.

pastor exoriri sentit, aliquo concedit et tanquam sponso dedit ingredientem thalamum cum sponsa.

LXI. Ex omnibus legibus humanissimam iudico, qua Lycurgus praecipit, natu grandibus minores cum vel de sedibus, vel de via, decedere debere; tum vero eisdem reverentia adversus aetatem, quam ut adsequantur [non obstantibus fati] omnes expetunt, assurgere oportere. [Sed quomodo iste legislator Eunomi filius cum naturae legibus certare et conferri poterit?] Elephantorum [quidem] genus hoc idem solo naturae ductu, sine Lycurgi, aut Solonis, aut Zaleuci, Charon-10 daeve praeceptione, sanctissime observant; senioribus nimirum juniores de cibo cedunt, et senio debiles summa observantia colunt, et a periculis servant, atque in fossam delapsos injectis fruticum fascibus sursum trahunt, quibus tanquam scalis senectute graves adscendentes liberantur. Elephas parricida nunquam fuit; nunquam in hoc genere pater filium exhaereditavit. Haec forte nonnullis hominum confingi videbuntur, qui ut ipsi multa figmenta et fabulas comminiscuntur, ita ex suo etiam alios metiuntur ingenio; nos vero omni studio veritatem affectamus. 20

LXII. Amantes dominorum esse canes, cum illa, quae ante dixi, argumento sunt; tum sane illud ipsum, quod adtexam. Gelon Syracusanus cum arctissime dormiret, se fulmine ictum cogitabat. Hoc, quod ei videbatur, insomnium erat; et quamquam dormiebat, inter somnium tamen contentissima voce clamabat. Canis igitur, quem ipse alebat, simulatque altoris amici sui vocem audisset, tanquam quodpiam Geloni periculum crearetur, insidiaeque pararentur, et in lectum maximo impetu prosiluit, et circum dominum conversans, vehementissime latrabat, velut insidiatorem ulcisci cupiens. Gelon30 cum metu, tum canis clamore, somno, quamvis arctissimo teneretur, solutus est.

LXIII. Draconis catulus cum infante Arcade, et ipse in Arcadia natus, simul educatur; deinde etiam cum progressu aetatis et puer jam adolescens, et draco jam grandior esset, mutuum35 servabant amorem. Adolescentis vero necessarii, cum feram vidissent tam brevi tempore, ut magnitudine praegrandem, ita aspectu immanem evasisse, dormientem aliquando cum puero eodem in lecto in locum quam remotissimum deportarunt, eoque illic relicto, cum puero redierunt. Mansit igitur in40 silvis draco, [nascentibus illic herbis et venenis vascens, et] solitariam vitam urbanis domiciliis et habitationibus praeferebat. Postquam vero adjecto tempore et puer juventutem, et draco aetatem perfectam attigit, idem hic Arcas juvenis, cum per desertam sui amantis regionem aliquando iter faceret, in45 latrones incurrens stricto gladio appetitus fuit; et percussus quidem, sive quod doleret, sive quia opem imploraret, auxilium, ut par erat, exclamavit. Draco autem bestia et ad au-

diendum acerrima, et ad videndum acutissima, postquam puerum, quicum educatus fuerat, exaudivit, edito sibilo, tanquam irae suae denunciatione, formidinum terrorem illis injecit, cuius metu trepidantes scelerati alii alio disperguntur, quosdam
 5 deprehensos acerbissima morte affecit: deinde ut veteris amici vulnera purgavit, et per loca illa, in quibus serpentes erant, ipsum est comitatus, postea ad eum locum revertit, quo expositus fuerat; neque tamen ei ex eo iratior factus est, quod in solitudines abjectus fuisset, neque ut perversi homines an-
 10 tiquum amicum in periculo deseruit.

Vulpes est animal improbum, quamobrem callidam poetae solent cognominare; sed erinaceus terrestris quoque improbus est. Is ut primum adventare vulpem viderit, in orbem contractus jacet; vulpes vero nullum ore apprehendendi
 15 [aut mordendi] locum inveniens, in ejus os urinam reddit; itaque suffocatur erinaceus, simul spiritu ei ob contractionem intercluso, simul et lotio influente. [Sic improbum illum dolo circumveniens vulpes capit. Alio etiam modo capitur supra exposito.]

20 Secundum Maeotidis paludis locum, [Conopium nuncupatum] lupi, quos non a domesticis canibus differre dicas, cum piscatoribus studiose versantur. Quod si maritimae praedae partem fuerint adsecuti, cum iis et pacem habent, et tanquam
 25 foedere devinciuntur; sin nihil consequuntur, eorum retia laribus commercium. cerant, et distrahunt, et pro eo, quod nihil dederunt, damnum retribuunt.

LXIV.

Quo dolo
 vulpes erinaceum circumveniat.

LXV.

Luporum ad
 paludem
 Maeotidem
 cum piscatoribus
 commercium.

LIBER SEPTIMUS.

I. Boves Susianos numerandi scientiae haud imperitos esse intellexi. Atque id minime fabulosum esse testatur narratio, quae ait, singulas earum Susis regi quotidie centum cados in hortos sicciore et minus riguos haurire. Quem quidem laborem, sive quod sit eis certus et constitutus, sive etiam quia diu multumque in eo se exercuerint, promptissime obeunt; nullam enim earum ad opus remollescere videres. Ad alterum vero supra quam diximus cadum exhauriendum nec verberibus cogere, nec blanditiis inducere posses, ut ait Ctesias.

II. Sub pedibus Atlantis montis (quem et poetae et historici celebrant) pascua sunt praestantissima, et maximae sylvae, eaeque perquam densae et opacae. Ad has elephantos jam seniores et aetate graves pervenire ajunt; natura eos tanquam in coloniam ducente, ubi veluti in portu quodam exoptato reliquum suae vitae tranquillius exigant. Scaturit eis etiam fons dulcis et purae aquae copiosus, ipsique sacri habentur, ac liberi dimittuntur; et tanquam Sylvanis Napaeisque in eo tractu diis curae sint, nullus illic barbarorum venando eis insidiatur. De iisdem haec quoque fama increbuit: Rex quidam ex indigenis propter dentium sive cornuum formam et magnitudinem, ut re tam pretiosa potiretur, occidere voluit (haec enim in his belluis arma propter longi temporis aevum praegrandia sunt:) hac igitur cupiditate incensus lectos venatores trecentos in sacrum hunc gregem immisit, iique armati ad locum quam celerrime quidem accesserunt; sed omnes repentina peste prostrati perierunt, uno tantum excepto, qui reversus miserabilem casum regi exposuit. Atque hinc, quam cari diis sint elephantes, compertum est.

III. Paeonicum animal, quod monopem Paeones nominant, De monope piloso tauro magnitudine simile, cum ab insequentibus urge-30
Paeonico. tur, prae vexatione acre et igneum reddit stercus; quod quidem ipsum si in venatorum quempiam inciderit, mortem adfert.

IV. E natura etiam tauri est, cum ex feritate ad mansuetudinem traductus est, ut ad parendum facilis sit. Quippe ad feretrum portandum sub jugum missus, quietus manet, sive velis35
De boum de- eum procumbentem corpore toto quiescere, sive in anteriorum crurum poplites se demittere, licet interim cervice puerum puellamve gestet. [Quin et dorso mulierem vehit, veluti Europam Jupiter: et corpore toto interdum sublimi posticis cruribus

leviter insistit.] Equidem ipse vidi, qui supra nihil se commoventes tauros saltarent.

Cum multiplices et varias Africa procreat bestias, tum
catoblepontem sic nuncupatum parere existimatur. Is tauro
5 similis spectatur, magis tamen truculentus, terribilisque ad-
spectu. Alta ei et densa sunt supercilia; oculus non perinde
quidem magni ut bubuli subjiciuntur, [sed magis exigui et]
sanguine suffusi; non directe, sed ad terram versus intuetur,
[unde et nomen sortitus est]. A vertice incipiens juba equi-
10 nae similis per ejus frontem promittitur, et faciem occupans
formidabiliorem eum reddit. Mortiferas depascitur herbas:
ac simul ut taurino adpectu conspexit, statim horret, et ju-
bam erigit; ea autem in excelsum excitata, atque apertis la-
bris, per guttur quiddam vehementer grave et virosum emit-
15 tit, ut aer supra caput obducatur et inficiatur; animalia au-
tem appropinquantia, quae hoc coelum hauriant, graviter af-
fligantur, et vocis usum amittant, in letalesque convulsiones
incidunt: quod et homini accidere dicunt. Hanc sui noxiam
vim fera haec in se agnoscit; et aliae animantes norunt, eo-
20 que ab ea quam longissime refugiant.

Qui venandi elephantos scientiam tenent, nobis testan-
tur; hos insectatione venatorum pressos, cum robore imnen-
so, tum impetu effrenato atque praecipiti, et quem sustinere
possit nemo, sic quidem per maximas arbores, tanquam per
25 segetes excurrere, easque tanquam spicarum calamos, ubi
cursum ramorum proceritas eis retardat, perfringere; et alibi
ipsum arboribus humiliores esse, alibi proceriores eminere;
omnique nervorum contentione currere, et viam insequentibus
praecidere; nec mirum, locorum enim consuetudinem
30 tenent. Cum autem se ex insectatorum suorum conspectu
eripuerint, eosque maximis processibus itineris longe et re-
tro positos senserint, tum ex fuga recipiunt animum simul,
et tanquam periculo liberati insistunt: ibique dum metus so-
licitudine expulsa, ex immenso labore requiescunt, his inter-
35 ea ad cibi cogitationem memoria excitatur; juncos et hederas
per arbores erraticis implicationibus serpentes depascuntur,
atque palmarum tenera cacumina, et aliarum plantarum
adolescentiores surculos. Quod si rursus insectatores ad eos
propius adsint, hi etiam iterum sese in fugam impellunt;
40 cumque ab his multam viam absint, sese ex fuga colligen-
tes denuo requietem curarum ex itineris labore habent. In-
sequentes autem, praecipitante jam sole, [ad cubilia se recep-
turi] sylvam incendunt, et viam ipsis obstruunt; quod ipsum
sentientes elephantum se sustinent a progrediendo. Ignem enim
45 hi non minus quam leones extimescunt.

Aristotelem dicere audio, quod grues ex mari in medi-
terranea volantes, tempestatis atroces minas intelligenti signi-
ficant; eadem silentio et quiete volantes serenitatem [et tran-

V.

De fera Li-
byca, cato-
bleps appel-
lata.

Vf.

De elephan-
torum vena-
tione.

VII.

Coeli et
tempesta-

tum signif- quillitatem] promittant; quod si turbulente clamant, et or-
cationes ab dine turbato volant, acerbam tempestatem denunciant. Hoc
avibus de- idem sonans [in crepusculo matutino] ardea praesignificare
tae. existimatur, ut idem Aristoteles observavit; eademque ad mare
recta proficiens pluviam portendit. Si noctua pluvio tem- 5
pore sit garrula, serenum et tranquillum coelum praenun-
ciat; contra sereno canens tempestatem ostendit. Corvus ex-
citato et volubili sono crocicans, et alarum plausu se concu-
tiens, tempestates praemonstrat. Rursus, si corvus, cornix,
graculus, crepusculo vespertino vocales sint, tempestatis ad-10
ventum praedicunt. Nonedulae volantes modo in sublime,
modo deorsum versus, [et voce referentes accipitrem, eodem
Aristotele teste] frigus et pluviam monstrant. Cornix, si ab
altiore voce [ter emissa] lenius deinceps sonet, bonam coeli
temperiem postridie futuram promittit. Cum autem aves al-15
bae frequentes conveniunt, multam tempestatem demonstrant.
Anates et mergi alarum gestu exultantes vehementem ventum
praedicunt. Aves ex mari in mediterranea cum impetu vo-
lantes tempestatem testantur. Rubecula avis stabula circum-
iens, et habitata loca lustrans, ex adventu tempestatis se20
fugere declarat. Gallinacei ceteraeque domesticae aves ala-
rum percussione concrepantes, et cucurientes, et submissa
voce obstrepentes, tempestatem nunciant. Aves lavatione uten-
tes venti procellas et turbines significant. Quod si, cum est
tempesta, aliae in alias volent, et ultro citroque inter se25
commeent, serenitatem pollicentur. Circa stagna et fluvio-
rum ripas congregantes se aves tempestatem impendere non
ignorant. Contra marinae et palustres in terram proficiscen-
tes plurimam tempestatem praenunciant. Terrestres vero si
modo silentes sint, ad humidiora loca contententes, sereni30
tatem denunciant.

VIII. Aegyptios dicere audio orygem caniculae exortum pri-
De oryge Si- mum cognoscere et sternutamento testari. Libyci autem suum
rit ortum si- caprium pecus similiter ejusdem stellae exortum praescire et
gnificante pluviis praesentire, jactitant. Nam ut extra caprile proces-35
deque aliis serit, concitato cursu ad pastiouem accedit; deinde pabulo
animalibus expletum se ad stabula sua convertit, eoque intuens pasci-
coeli statum expletum se ad stabula sua convertit, eoque intuens pasci-
praesagien- tur, pastorem, ut se festinet cogere, expectans. Hipparchus
tibus. tempore Hieronis tyranni in theatro sedens, segestro indutus,
quod sereno tempore futuram tempestatem praesensisset, spe40
ctantes obstupescit; cumque Hiero admiratus, Bithyniae Ni-
caeensis gratulatus est, quod Hipparchum civem haberent.
Sic et Anaxagoram in penula Olympia spectantem, subsequente
imbre, omnis Graecorum multitudo celebravit, et divino quo-
dam animi sensu praeditum esse jactavit. Quod vero ingruente45
pluvia bos in dextrum latus sese inclinat, idemque, cum se-
renitas redit, in sinistrum decumbit latus, [nemo est, qui
admiretur]. Praeterea [haec etiam ad admirationem moven-

dam idonea audiui] si bos mugit, et terram olfacit, pluvia impendit; idem si supra, quam consuevit, pabulo vescitur, tempestatem futuram ostendit. Oves fodientes terram pedibus videntur tempestatem significare, [quae etiam coitu earundem
5 praenunciatur]. Caprae dormientes frequentes eadem monstrant. Sues in arvis apparentes pluviam praesignificant. Agni et hœdi lascivientes, et inter se saltantes, serenos dies promittunt. Mustelae et mures stridentes vehementem praesagiunt tempestatem. A desertis locis ad habitata refugientes
10 lupi hyemis acerbiter se horrere ostendunt. Leonis ad frugifera et fructuosa loca profectio siccitatem praenunciat. Jumenta exsultantia [et] supra consuetudinem [boantia] humidiores tempestatem praesciunt; hanc eandem, si ungulis pulverem spargunt, denunciant. [Lepores multi iisdem in locis
15 conspecti bonam aeris temperiem significant.] Homines vero per omnia inferiores sunt, nec prius tempestatis mutationem, quam ubi jam contigerit, noscunt.

De accipitribus haec quoque audiui. Apollinis in Aegypto sacerdotes hieracoscobos quosdam vocari ajunt, et hos accipitrum dei nutricios et curatores esse. Porro cum omnium
20 avium genus huic deo dictum est, tum quaedam etiam sacrae illic victu accurato aluntur, ita ut a consecratis deo muneribus nihil differre videantur. Harum igitur avium nutriticii singularum nidos ostendunt ignaris, in quibus eas par
25 rere ajunt, nam in sacro loco aluntur; [prae caeteris vero accipitres sibi curae esse fatentur, quos hoc modo nutriunt]. Nuper natis avium captarum cerebella objiciunt, teneris nempe cibum tenerum; jam adultis vero carnes, pulpas, et fibras, quae scilicet aves rapaces solido et firmo nutrimento roborare
30 possunt; mediis vero aetate inter utrosque corda objiciuntur, quorum etiam reliquiae videntur. Pulchre autem norunt accipitres pro sua quisque aetate convenientem sibi cibum, nec alium attigerint. Accedunt et coturnicum et aliarum avium certo anni tempore greges, ex quibus sacri isti accipitres
35 prandium habent.

Firmissimae benevolentiae, quam canes erga altores suos habent, illud certe magnam habet declarationem. Romae bello
quodam civili Calvus Romanus cum necatus esset, hujus viri caput ex hostibus nemo abscindere poterat, cum tamen sum
40 ma contentione sexcenti certarent, et facinus istud consciscere pulchrum ducerent, priusquam canem, quem is aluisset, interfecissent, ei adstantem, et benevolentiam erga illum ipsum fidelissime servantem; et qui pro hero humi strato, jamque extincto, sic propugnabat, tanquam vir commilito,
45 et contubernalis bonus, et ad extremum amicitiae observans. Jam fortiter et praeclare factum, quod non vir, sed profecto canis, cum bonitate eximia, tum robore animi septus fecit, discere operae pretium est. Pyrrhus Epirota, cum

IX.

De accipitrum apud Aegyptios nutritione.

X.

Exempla amoris a canibus dominis suis praestiti.

iter faceret, fortuito incidit in canem, cadaveri domini sui adstantem, et illud ipsum cum summa diligentia custodientem, ne quis post mortem violaret. Is autem jam triduum ferens inedia diligentia custodia assiduus illud servabat. Hoc simulatque Pyrrhus intellexisset, hunc quidem miseratus sepultura affici iussit; cani vero plenum cibum ad se amandum allicientem dedit, paulatimque illum allectans abduxit, atque adeo attraxit. Sed haec quidem hactenus. Longe autem post, cum exercitum lustraret Pyrrhus, militesque recenseret, et vero canis adesset, is non mansuetus solum, verum cetera10 quam tacitus erat. Ut vero in recensione militum interfectores domini animadvertisset, tum non se continuit, quin vasto latratu in eos irrumperet atque unguibus laniaret, simul et se ad Pyrrhum convertens, quoad poterat, testem in hanc rem citabat, quod homicidas teneret. Quod factum religioni15 habuit Pyrrhus, eique in suspicionem et circumstantibus hi venerunt. Itaque quaestione adhibita, ea, quorum accusarentur, confessi sunt. Hanc autem narrationem fabulosam esse existimabunt, qui Jovis sodalitiis, atque amicitiae praesidis sanctione sprete, amicos suos, cum vivos, tum mortuos pro-20 dunt. [Ego vero probare illos non possum, qui naturam accusant, quae si animantibus brutis benevolentiae et amoris vim iniecit, multo magis eadem ornavit homines ratione praeditos; illi vero naturae munus negligunt, nec eo utuntur.] Quid nunc commemorem reliqua facinora, quae contra ami-25 cos spe mali lucri admittant, quot insidias faciant, quas prodiciones moliantur; ut profecto vehementer doleam, hominibus fidiorem et amantiorem canem inveniri?

XI.
De polypode
aquilae vi-
ctore.

[Haec etiam de polypo auditione accipi.] Cum in saxum non admodum e mari eminens polypus aliquando adre-30 pens adscendisset, ibique explicatis brachiis summa cum voluptate, quia frigida tempestas esset, a tepore solis caleficeret, neque sane se in saxi colorem vertisset, quod quidem ipsum cum ad declinandas, tum ad moliendas piscibus insidias facere solet, aquila acris et acuta in videndo praedam,35 non quidem sibi futuram bonam, paratum sibi pullisque suis prandium animo designans, quanto potuit maximo alarum impetu in polypum insiluit. Ceterum piscis hic, circumplacantibus aquilam et pertinaciter adhaerescantibus cirris, in profundum detraxit hostem capitalissimam, quae quidem, lu-40 pus hians (ut est in proverbio) inani prandii spe illusa deinde in mari mortua fluitabat. Sed aves innumera ejuscemodi perpetiuntur, at plura homines. Sic Cambydis filius Cyrus alter apud Massagetis, ab Herodoto decantatos, et Polycrates ad diripiendum aurum magno studio et diligentia ad Oroe-45 tem provectus; [etiam ipse alter,

Qui alii mala fabricans, sibi ipsi mala fabricatur.]

At bestiae ea pericula ignorant, homines vero non cavent, quin

etiam scientes et prudentes in haec ipsa incurrunt. Ad quid vobis profuere lingua, oratio, praeceptores et castigatio, o Cyre et Polycrates? Alios omitto. Quid enim surdos et stolidos vel utilissimis consiliis juvarem?

5 Non elate ampleque nunc sentiant Paeoniae mulieres; XII.
illaque praeclara facinora facientes magnos sibi spiritus su-
mant; quod uno tempore partim capite urnam aquae plenam Historia de
cane, qui in-
ter venan-
dum peperit.
ferant, ita cervicem erigentes, ut ipsis ingredientibus immota
urna permanens, nulla inclinatione propendeat; partim in-
10 fantem puerum e sinu suo appensum lactent; simul et bra-
chio in habenam inserto mariti equum ad aquam ducant, si-
mul et manibus linum neant. Darius quidem magna admi-
ratione adfectus est, cum ei [juxta dicenti] Paeones quidam ju-
venes sororem ipsorum, eo, quo dixi, modo exornatam ad-
15 duxissent, ut ex ejus conspectu Darius sub jugum suum mit-
tere Paeoniam aggrederetur, studio adductus tam operosae
nationis. Sed quot Paeonibus praestantior est natura? Canis
ventrem ferens leporem venabatur, quem captum ad dominum
attulit, praedam ei cedens; et mox abiens novem catulos pe-
20 perit, quos aluit postea. Quod si Aegyptii eo magnificentius
sentiant, quod eorum uxores a partu statim e lecto surgunt
ad obeunda domestica munia; ante dictae canis factum au-
dientes reinitant spiritus inflatos, animique tumorem com-
primant.

25 De mulo laborioso, simul et de cibo publice ei ab Athe- XIII.
niensibus decreto, quod adfecta aetate opus sponte subibat, Historia de
cane, sacri-
legii indice.
cum Aristoteles meminit, tum vero nos opportuno loco su-
pra meminimus; quod vero canis similiter Athenis fecit, id
quoque non alienum ab instituto declarare. ~~Sacrilegus~~ pri-
30 mum, observato tempore intempesto, quo dormientes arctis-
simus somnus complecteretur, de multa nocte intra Aescula-
pii templum ingressus est; deinde ut permulta donaria ex
aede surripuisset, se latere arbitrabatur. At excubitor canis
ad templi custodiam intus advigilans, aeditimis, qui noctu
35 ad sacras aedes vigilias agebant, multo vigilantior, expilato-
rem direptoremque insequabatur, quam maxime poterat com-
missum sacrilegium horribili fremitu suo praedicans. Fur
primum [et socii] hujus sceleris saxis lapidatione facta, ca-
nem appetebant; deinde ubi is latrare non desisteret, illum
40 demulcere conabatur, panes et offas, canum illecebras, ob-
jiciens: [nam haec quoque provide, ut ipse putabat, secum
attulerat]. Verum custos incorruptus canis, vel fur cum
evasisset in domum, ubi habitabat, vel cum inde exiret, se
illi implacabilem inexpiabilemque praebens, furem latrare non
45 desinebat; tandemque intellectum est, unde canis esset, ac
simul animadversum, quae ornamenta deessent. Itaque ex
hac canis vociferatione is esse, qui tale furtum fecisset, in
Atheniensium suspicionem adductus est; atque ut tormentis

in eum quaesivissent, totam rem cognoverunt. Denique ex lege hic capite damnatus extremum dedit supplicium; cani vero cibus publice praebitus, et publicae curae, ut fidus custos, habitus est, nempe qui aeditimorum nulli inferior vigilantia fuisset.

XIV.

De capris
suffusioni
oculorum
medentibus.

Caliginem oculorum, quam suffusionem medici vocant, caprinum pecus probe curare scit; et ab ipsa remedium ejusdem homines quoque mutuati dicuntur, idque hujusmodi est. Cum conturbatum oculum sentit, eum ad rubi spinam et admovet, et reserandum permittit; haec ut pupugit, pituita statim evocatur; nullaue pupillae laesione facta, videndi usum recuperat: neque sane hominum sapientia ad faciendam sibi medicinam eget.

XV.

De elephan-
torum circa
pulos suos
senioresque
cura.

Cum flumen trajiciendum est, elephantu minores aquam ingressi natando trajiciunt; qui vero confirmata aetate jam grandes sunt, si fluctibus obteguntur, promuscides supra aquam attollunt; teneros vero pullos dentibus [sive cornubus] matres ferunt. Juniores sane labores et pericula primi suscipiunt; et majoribus aetate de cibo ac potione concedunt, observantia eosdem prosequentes; [et dum senectutem venerantur, Lycurgi legibus non indigent]. Nunquam enim neque ex senectute infirmum, neque eum, qui morbo teneatur, sui gregales deserunt, sed et fidissimi ei permanent, ejusque cum ceteris in rebus student incolumitati, tum vero cum insectatione urgentur, pro eo propugnant et vulnerari se potius defendendo quam eum deserere volunt, licet fugere eis integrum sit. Pullos suos adhuc a partu recentes nunquam deserunt matres; at sane in illis a periculo tuendis constantissime permanent, priusque animam amittunt, si urgeant venatores, quam suos pullos deserant. Ego vero puer novi vetulam, Laenillam nomine, quae ab omnibus digito monstrabatur, et de qua fabula narrabatur talis: seniores mihi referebant, istam servum vehementer amantem cum eo concubuisse, et suorum flagitiorum maculis liberos suos adfecisse; hi enim ex ordine senatorio erant, et jam inde a patre atque majoribus stirpem generis patritii trahebant. Itaque pudore et dolore impulsae, matrem cum leniter submonuissent, et clam facinoris turpitudinem ostendissent; haec libidine flagrans, simul et ex ea tantum efferata, ut liberis propriis amorem suum anteferebat, filiorum nomina apud principem, qui tunc regnabat, detulit, ab eis insidias ipsi factas dicens. Is autem suspiciosus, et timidus, et calumniis aures facile patefacere solitus, quae degeneris animi indicia sunt, mulieri fidem adhibuit. Ita factum est, ut filii, qui nefarium facinus nullum admisissent, necarentur; mater vero hanc ex delatione mercedem adsequeretur, ut cum servo licentius stuprum facere posset. Quid igitur, [o patrii dii, o Diana Lucina, atque Ilithyae Junonis filiae, aut Medeam Colchidem,

aut Procnen Atthidem] hic commemorem necesse est, cum memoriae nostrae exempla immanitatis proferre queamus?

Terrenas testudines, a se comprehensas, ex alto dejicientes aquilae ad saxa allidunt, et ita ex contritis earum testis XVI.
 extractam carnem exedunt. Sic Eleusinius Aeschylus, tragicus poeta, de vita migrasse dicitur. Cum enim is in saxo sedens ex consuetudine institutoque suo, et philosopharetur nimirum et scriberet, ejus caput a pilis nudum aquila saxum esse arbitrata, testudinem, quam in sublime extulerat, in Historia de morte Aeschyl.
 idipsum dejecit, et sine aberratione ictum dirigens virum interfecit.

[Carulus et alcedo aves simul vivere et compasci solent. XVII.
 Porro] carulos jam senectute adfectos alcedines eorum uxores De alcedo-
aum circa
cerylos cu-
ra.
 medio dorso gestantes circumferunt. Mulieres contra maritos XVIII.
 saetate provectos contemnunt, et adolescentibus adjiciunt ocu- De corvis in
Copto.
 los; tum etiam mariti in feminas adolescentes veneris insania feruntur, et vetulas aspernantur, a ratione remotius bestiis ipsis viventes.

Qui circa Coptum habitant, binos tantum corvos in eo XVIII.
 attractu videri ajunt. Ex Romanis etiam, qui loca ibidem inon- De corvis in
Copto.
 tana custodiunt propter metalla smaragdi, totidem illic hujus generis alites degere ajunt. Est et delubrum Apollinis eo in loco, cui corvos sacros esse perhibent.

Hanc etiam vim et naturam quorundam animalium non XIX.
 salienum est explanare. Ovis et asinus sunt ignavi. Timidi De diverso
diversorum
animalium
ingenio.
 existimantur hinnuli, capreae, damae et pygargi, item lepores, quos Graeci poetae [a πτώττειν, pavendo] πτώκας appellant; tum ex volucribus passeress; ex aquatilibus mugiles. Libidinosi vero cynocephali et hirci, quos vel cum mulieribus rem habere nonnulli ajunt: [et hoc admirari Pindarus videtur]. Canes etiam cum mulieribus veneris consuetudinem habere deprehensi sunt. Nam Romae mulier adulterii accusata a marito fuisse dicitur: adulter in judicio canis esse praedicabatur. Audivi equidem cynocephalos aliquando virgines depertiisse, eisque vim intulisse, [majori quam adolescentibus illi in Menandri Pannychidum fabula libidine incitatos]. Est et perdis intemperans, et in adulteria pronus; itaque clam ad foeminas, et minimo cum strepitu, accedere fertur. Porro inter canes cibi nulla est societas, ut persaepe de osse XX.
 inter se sic lacerent et distrahant, quemadmodum de Helena Paris et Menelaus. Solos vero Memphisiticos canes in medium auditione accepi rapinas proponere, et una cum aliis comedere. Porcus sane iniquum injustumque est animal, et ne cadaveribus quidem sui generis abstinet; ut neque piscium ple-
 brique. Impiissimum vero dixerim hippopotamum, qui patrem quoque suum exest et conficit. Impudentia sunt animalia, neque facile repellii queunt, muscae et canes.

Lupi ferocissimi sunt; eosque se invicem devorare, et ad

De lupis se hunc modum mutuas sibi insidias moliri, ferunt [Aegyptii].
 invicem la- Primo in orbem circumaguntur, deinde excurrunt; et cum,
 cerantibus. ex vertigine currendi et caligine, eorum aliquis lapsus fuerit,
 in eum humi stratum ceteri omnes facto impetu, ipsum la-
 niant et devorant. Hoc quidem facere solent, cum venatio-
 nis facultate destituuntur. Ita enim prae fame omnia nugas
 putant, quemadmodum scelerati homines nihil non prae pe-
 cunia praeclare contemnunt.

XXI. Cum caeteris in rebus omnium bestiarum simia maxime
 Historia de maligna est, tum malignior in iis, in quibus hominem imitari
 simia. conatur. Cum enim nutricem ex eminenti loco perspexisset
 puerum infantem in pelvi lavare, et fascias primum solvere,
 deinde a balneo iisdem denuo involvere, atque quo reliquis-
 set loco puerum observasset, simul et circa eum ipsum a cu-
 stodibus magnam introspexisset solitudinem, fenestella, quae
 tum pateret in domum, intravit ad puerum; quem, similiter
 ut facituri a nutrice viderat, ex lecto sublatum integumen-
 tis nudavit, et aquam succensis carbonibus calescentem in
 miserum infantem infudit, atque interfecit.

XXII. Maligna sane animalia sunt hyaena et corocottas. Hy-28
 De hyaenae aena noctu ad stabula adit et vomentes imitatur. Canes, qui
 et corocottae audierint, accedunt veluti ad hominem; quos illa correptos
 malignitate. vorat. Ceterum corocottae malignitas, quam audivi, haec est.
 In sylvis abscondita secantium ligna et operariorum sermo-
 nes audit, et nomina, quibus se invicem appellant, addiscit;29
 tum ea imitatur, et eloquitur tanquam humana voce [(nisi
 fabulosum sit, quod fertur)] appellatque nominatim aliquem,
 cuius nomen audivit, [isque vocatus accedit]; corocotta vero
 recedit, et denuo vocat; sequitur ille vocem et appropinquat;
 abductum vero tandem a sociis et solitarium rapit ac devo-30
 rat fera.

XXIII. Eum, a quo injuriam acceperit leo, probe novit ulcisci;
 De leone in- et quamvis ex eo ipso non statim ultionem ceperit,
 juriis ipsi il- At certe et postea retinet simultatem, donec perfecerit,
 latas ulto. Suo in pectore.

35
 Huic rei testimonio est Juba Maurus, pater illius, qui Ro-
 mam missus est obses. Is cum aliquando expeditionem per
 desertam regionem faceret adversus gentes, quae ab se defe-
 cissent, e suo comitatu quispiam, cum praestanti nobilitate,
 tum egregia pulchritudine adolescens, rei venatoriae peritus,40
 leonem casu secundum viam animadversum sagitta appetens,
 non ab ictu directo aberravit, quin ei vulnus, non tamen
 mortem, intulit. [Et cum expeditio acceleraretur, tum] leo,
 vulnere excepto, statim se subduxit; tum ille, qui vulnus ei
 infixisset, una cum ceteris discessit. Anno vertente exacto,45
 Juba rebus, ad quas cum exercitu profectus fuisset, praeclare
 gestis, eadem via regressus est ad eum locum, ubi leo vul-
 nus exceperat. Is sane, etsi maxima hominum multitudo erat,

[istuc accedens] ab invadendis tamen ceteris suum impetum sustentavit: illum duntaxat, qui se anno ante laesisset, corripuit, et furorem acerbissimum, quem tamdiu, quam dixi, servasset, in illum ipsum adolescentem, quem ab aliis internosset, effudit, atque eum dilaceravit, nec illum quispiam ab hac calamitate vindicare est ausus; sed gravissima [et valde horrenda] leonis ira perterrefacti, urgente etiam itineris ratione, omnes praeterierunt.

Cancrorum genera diversa esse audio. Sunt enim qui- XXIV.
Odam saxatiles: alii in limo, algis aut arena gignuntur; quam- De cancro-
 obrem et formis et cognominibus differunt. Sunt, qui cur- rum generi-
 sores, quod longe lateque vagentur, merito appellantur. Ple- bus.
 rumque enim circum littora errant, ubi et nati sunt; modo
 longius proficiscuntur, [non aliter quam peregrinationum stu-
 5 **diosi** homines]. Causa eis erroris est cupiditas in loca saxo-
 sa, vel coenosa saepe, perveniendi, dum amplius aliquid cibi
 perquirunt. Ceterum in Bosphoro Thracio, cum vehementes
 aquarum fluctus a Ponto deferantur, cancri adversus eosdem
 nituntur; circa promontoria vero fluctuum vis major est sci-
 10 **licet**, ita ut omnino repulsi aversique cancri impetum sequi
 undarum cogerentur. Hoc praescientes cancri, ubi jam prope
 ad promontorium appulerint, singuli in sinuoso aliquo loco
 se tenent, simul et reliquos exspectant; demum in eundem
 locum congregati, adrepentes per praecipites crepidines in sic-
 15 **cum** adscendunt, et fluctuum vim, qua parte violentior erat,
 evadunt, iter pedibus conficientes; cum autem hanc violentiam
 pedibus praetergressi sunt, rursus per crepidines in mare
 recurrunt. [Parcunt autem eis piscatores, cum declinandi
 communis periculi gratia sponte in terram exeunt; neque ho-
 20 **mines** cum sint, ipso etiam maris impetu saeviores ipsis vi-
 deri volunt.]

Quemadmodum adulteris obtrectet et invideat porphyrio, XXV.
 animal etiam prudentissimum, non modo moderatissimum, ali- Historia de
 bi, si bona memoria sum, me dixisse memini. Jam vero ca- cane et moe-
 5 **niculam** Siculam adulteris adversari atque infestissimam fuisse cho.
 auditione accepi. Cum enim adultera mulier conjugem suum
 peregre redire audisset, illum, qui cum ea stupri consuetudi-
 nem haberet, in latebras bene penitus, ut ipsa putabat, oc-
 cultavit. Verum etsi ex servis non lautissimi modo, sed et
 10 **janitores** pecunia corrupti, cum dominam ad occultationem
 adulterii juvabant, tum adultero confidentiam ad inferendum
 stuprum adferebant; tantum tamen huic mulieri haec astutia
 abfuit ad praecavendum, ut certe canicula partim locum il-
 lum, quo adulter abdebatur, allatraret, partim pedibus fores
 15 **constupratoris** receptatrices eousque convellere adoriretur, do-
 mino ut non mediocris terror injiceretur, ex eoque suspica-
 retur ibi malum aliquod latere. Quare fores effregit, adulte-
 rum comprehendit; qui eo animo cinctus gladio noctem ex-

pectabat, ut dominum domus interficeret, et mulierem, quam ante dixi, uxorem duceret.

XXVI. Caprarum solertia etiam haec est: salivam humanam perniciosam esse [ceteris animantibus] probe norunt, atque ab ea sibi cavent; quemadmodum nos quoque conamur, quae homini, si gustaverit, sunt perniciose, effugere. Verumtamen saepe imprudens sibi noxia homo haurit: at non item capras saliva hominis latet: quae et marinas scolopendras interficere valet. Praenovit etiam capra cum proximum est, ut juguletur; quod vel inde constat, quoniam non amplius cibum attingit. Eadem indignum putans se in extremo ovilli pecoris agmine incedere, gregem quidem praecurrens antegreditur; at ipsam hircus [tum] barbae fiducia, [tum naturae quodam instinctu, genus masculum femineo praefere]ns antecedit.

XXVII. Oves prae omnibus animalibus obediens et ad parentem dum a natura edoctae sunt. Obtemperant enim et pastori et canibus, et capras in via sequuntur. Eaedem mutuo inter se amore vehementi devinciuntur, ejusque gratia minus de luporum insidiis periclitantur; neque enim quaevis seorsum oberat, neque gregem temere ulla deseruerit, sicut caprae. Ceterum Arabes horum apud se pecorum greges musica magis, quam pascuis pinguescere ajunt. Salsis delectantur, quod salis sapor potum eis suaviorem reddat. Hoc etiam non ignorant oves, boream et austrum non minus, quam qui eas ineunt arietes, earum foecunditatem promovere; et insuper sciunt boream ad masculae sobolis generationem, austrum femineae efficacem esse; quamobrem vel ad hunc, vel ad illum, pro alterutrius desiderio sexus, quae initur ovis, sese obvertit. Achilles quidem, ut amicus ejus Patroclus rogo impositus cremaretur, supplicatione opus habebat, unde Iris, [o bone Homere] ventos ei rogatos advocat, quibus ille adflantibus sacrificium tanquam mercedem promittit. Quin et Neoclis filius Athenienses ventis sacrificare edocuit. At oves facile, et absque ullis ceremoniis, ventos suorum ministros conceptuum sua sponte et non appellatos et promptos habent, ad quos periti pastores eas dirigunt: cum enim auster flat, tunc ut femineae prolis numerus augeatur, ovibus arietes admittunt.

XXVIII. Cum Icarium occidissent populares eorum, qui primi vino epoto temulentia et somno capti sunt, nescientes, vinum mortem non inferre, sed temulentum soporem, [morbo laborarum Atticae incolae] Baccho, [ut mihi videtur] primum suae vitis cultorem, [eumque senio gravem] ulciscente. Itaque, consulto Pythii oraculo, responsum tulerunt, si salvi esse cupiant, oportere ipsos sacra facere Icario, et Erigonae ejus filiae, et cani ejusdem, quem fama celebrat ex eo, quod prae nimia in heram benevolentia a morte ejus superesse noluerit. [Euripides certe] jocari mihi videtur his versibus:

Si res herilis cedat infelicer,
Aegre ferunt hoc et dolent servi boni.

uis enim servum mihi propter dominum mortuum nomina-
t, cum id canis servus facere sustinuerit?]

Canum benevolentiae proprium in altores suos illud de XXIX.
ro Colophonio testatur. Is ad mercatum [Teon] proficiscens, Historia de
i quaedam ibi emeret (nam ejus in mercaturis faciendis ver- canis.
batur industria) pecuniam, servum, et canem secum acce-
t. Ac quidem servus, qui eam ipsam pecuniam ferebat, cum
ae aliquantum processissent, ad dejiciendam alvum ex in-
ituto itinere divertit, quem secutus est canis. Servus igitur
arsupium humi reposuit, idemque iterum e terra tollere ob-
us discessit; at vero canis ibi remansit marsupio incubans.
inde simul ut [Teon] herus et servus advenissent, re in-
cta, cum nummos ad emendum non haberent, reverterunt;
que eadem via retro iter legentes ad locum pervenerunt,
si servus marsupium reliquerat, atque canem marsupio in-
ibantem, prae fame vix spirantem offendunt; qui vix dum
erum et conservum suum viderat, cum a marsupio se re-
ovens, uno et eodem tempore et custodia et vita excessit.
rgum igitur canem, o divine Homere, [non tuum] esse
gmentum [neque poeticas nugas] existimandum est; siquidem
i, quae retuli, [Teio] evenerunt.

Cancrorum genus volantium nomine colore aliis albius XXX.
pectatur, et in luto nascitur. Cum incessit eis timor, humo De cancriis
excitant [ad volatum] et perparvis alis sublevantur, qui- alatis.
as quidem gradientes uti minime necesse habent. Cum au-
m injectus eis est metus, nonnihil in his subsidii, non ta-
enadmodum firmi habent; enimvero comprehenduntur, quod
ursum altius sublevare non queunt. Quidam eos comedunt,
ischiadiciis doloribus remedio esse ferunt.

A conchis quidem inopes et nudi cancelli nascuntur, de- XXXI.
de eas tanquam optima domicilia ad habitandum deligunt. De cancellis.
um enim vacuas offenderunt conchulas purpureae aut strom-
i, intra eas ingrediuntur; [et quamdiu quidem eos tegunt,
slectantur habitaculo;] si vero creverint carne, in alteram
omum transmigrant. Neque modo in supradictorum conchas
nmigrant, sed et in permultas alias, si vacuae sunt.

Strombi regem habent, cui se faciles ad obtemperandum XXXII.
pebent. Rex non modo magnitudine praestat, sed longe De strombis
iam pulchritudine caeteris omnibus antecellit. Quod si com- eorumque
odum ei videatur demergi, hoc quidem ipsum primus facit; rege.
n emergere idem incipit, itemque si commigrandum sit, ipse
rimus tentat, caeteri subsequuntur. Quicunque hunc regem
eperit, bene rem geret, [omniaque ei commode cadent; sed
etiam qui alium capientem viderit, alacrior discedit, veluti
e prospera fruiturus]. In urbe Byzantio drachma Attica ei

qui hunc comprehenderit, praemium proponitur, [a singulis in piscatione sociis conferendum].

XXXIII.

De echino
marino.

Fluctus et tempestas ad terram echinos devolvens e mari funditus in aridum expellit, et violenter allidit. Hi ejus periculi metuentes, cum sentiunt mare inhorrescere, et ventorum acerbitate procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt; ut libramentum ac firmamentum habeant, ne procellarum incursus, ac suae ejectionis periculum, a quo sibi timent, subeant.

XXXIV.

De purpura
captura.

Purpura vehementer gulosa est, et longam habet linguam,¹⁰ eaque [penetrat quaecunque potest, et] attrahit quae comedit: eadem etiam capitur. Capiendi autem modus ejusmodi est: Parva nassa denso contextu, exiguis maculis, contextitur: intus vero in media nassa strombus piscis, illecebra, appenditur ad eam alliciendam. Purpura igitur majorem in modum linguam distendere contendens eo pertinere, et strombum ipsum adsequi conatur; et ne ab esca, quam ligurit, aberreret, omnem eam necesse habet exerere; itaque, ipsa exerta, sugit escam; quoad plenitudine intumescens iterum extrahere non possit; unde fit, ut eam piscator liguritione irreti-²⁰ tam comprehendat.

XXXV.

De scolopendra
et urtica.

Scolopendra marina terrestri perquam similis est; quam primum ut homo contigerit, statim pruritu mordetur, et simili atque is, qui ab urtica terrestri pungitur, doloris sensu afficitur. Urticae pruritus movent, et uredinem concitant;²⁵ sed non tam acrem, quam centipeda. Post aequinoctium urticarum genus esculentius est.

XXXVI.

De elephantum
in fuga ordine.

Cum a venatoribus elephantum, tanquam milites in bello, funduntur et fugantur, non alii ab aliis separantur, sed omnes simul et communiter, in fugam se dant, ac simul inter se³⁰ prementes ad gregales suos adhaerescunt. Horum autem qui jam sunt firmata et integra aetate, reliquos sic circumcludunt, tanquam pugnacissimi propugnatores totum agmen circumnuntiant; qui vero longius sunt aetate proVecti, atque matres sub se quaeque suos pullos ita occultantes; perraro hi par-³⁵ vuli ut videantur, medium obtinent locum. Quod si hos ipsos frequentes coactos leones etiam perspiciant, [vel omnes recta, vel] alii alio, tanquam hinnuli, ab elephantis sibi timentes sese in fugam conjiciunt, et antea formidabiles horum adspec-⁴⁰ tatione metu percelluntur. Nunquam vero elephas insequen-⁴⁰ tibus se opponit, nisi aut pullorum suorum, aut aegrotantium causa; tum vero inexpugnabilis est.

XXXVII.

De elephantum
Pori re-

Poros Indorum rege in praedio, quod cum Alexandro commisit, vulnerato, elephantus, quo vehebatur, etsi multis etiam ipse vulneribus adfectus, defixa tamen in corpore Pori tela⁴⁵ leniter et caute pronuscide extrahere non prius destitit, quam dominum intellexisset ex redundanti sanguinis profusione debilitari et evanescere. Itaque leniter et sensim se demisit,

[ac ita flexis genibus mansit] ut ne ex alto decidens Pori corpus gravi casu affligeretur.

Cum Hyrcanis et Magnesii canes quasi societatem bel-
lorum gerendorum inire solebant, hisque maximo ad bella in-
5 ferenda adjumento erant. In pugna etiam ad Marathonem
commissa Atheniensis quispiam sibi commilitonem canem ad-
duxit; et uterque in Poecile depictus est, [nec canis contem-
ptui habitus est, sed pro periculo hoc praemium consecutus
est, ut inter Cynaegirum, Epizelum, et Callimachum specta-
10 retur. Picturae hujus Nicon, vel, ut alii putant, Polygnotus
Thasius auctor fuit].

Qui cervae feminae cornua deesse ajunt, illi contrariae
sententiae adsertores non verentur: Sophoclem quidem di-
centem, XXXIX.
De cervis
feminae cor-
natis.

15

Cornuta ab altis cerva collibus venit,
Ad pascua prata:

et rursus:

Sublime tollens cornuum
Graditur suorum spicula.

20 Haec Sophili filius in fabula, quam Aleadas inscripsit. Et
Euripides in Iphigenia:

Objiciam Achivis cervam insignem cornibus,
Quam pro tua falsi mactabant filia.

Idem in fabula, cui titulus Temenidae, cervam cornutam Her-
25 culi propositum certaminis praemium ait, his verbis:

Accessit ad cervam aureis cornibus insignitam,
Dum subit ingens certamen montibus in asperis,
Et quaerit illam pascuis,
Nemoribus, et pratis.

30 Item Thebanus ille poeta in epinicio quodam carmine:

Eu-

rysthei cogeat necessitas a patre profecta
Auricornem cervam feminam adductu-
rum.

35 Denique Anacreon de cerva canit:

Ut hinnulum
Tenellum, lactentem,
Qui in sylva cornuta
Derelictus a matre
Peribat.

40

Illi vero, qui lectionem adulterant, et pro *κέρεσσα*, id est,
cornuta, *ἐρόεσσα*, id est, *amabilis*, reponunt, ab Aristophane
Byzantio egregie redarguuntur.

Hoc sane admirabilis canum amoris exsuperantiam de-
45 clarat. Cum Polus, cujus dum viveret munus erat tragoe-
dias agere, animam egisset, et pro more cremaretur, canis ejus
alumnus in medios ignes insiliens una cum altore suo exu-
stus est. Rogo etiam eodem, in quem Mentor impositus fu-
Exempla a-
moris ca-
num erga
dominos.

Acton. de nat. anim. I. v. l.

H

isset, canes ejus [Eretrici] voluntariam mortem sibi consciverunt. Ut vero Theodorum psalten sui propinqui in sepulchrum imposuissent, ejus Melitensis catellus, ultro seipsum in cadaveris thecam injiciens, pariter cum domino sepultus est. Nationem Aethiopum esse audivi, quae canem habet regem suum, et illius etiam arbitrio paret; si suo quodam modo gannit vel murmurat, eum non iratum esse norunt; si latrat, iram agnoscunt. [Hoc, si cui testimonio sufficiens videatur Hermippus, testem sibi narrationis adducens Aristocleonem credat; mihi vero non latens pulchre in memoriam venit.] 10

XLI. Lacyden peripateticum, altorem suum, anser tantopere anavit, ut et cum ipso simul ambularet, et cum ille sederet, hic quoque ab ambulando quiesceret, nec ipsum unquam relinqueret. Eum igitur Lacydes mortuum non minus ambiciose, quam aut filium aut fratrem, sepulturae honore affecit. [Cum Pyrrhus, Epirotarum rex, ad Argos occubuisset, in eo conflictu elephanto fuit, qui domitorem suum tantopere amavit, ut non prius, quamvis moderator jam excidisset, currere omiserit, quam suum nutricium ex hostibus et servasset, et intra fines amicos reportasset.] 20

XLII. Malitiose factum muli Thales Milesius manifesto deprehensum ingeniose admodum ultus est. Cum enim ille sale onustus fluvium aliquando transmitteret, forte evenit, ut et caderet, et sarcina everteretur, sal autem aqua perfusus liquefieret. Is ex eo, quod jam ab onere solutus esset, magnam laetitiam cepit; et simul ut, quantum inter laborem et otium interesset, cognovisset, in reliquum tempus fortunam sibi jam magistram statuens, quam primo labem et casum invitus fecisset, deinde prudens et sciens admittebat. [Non poterat autem agaso alia, quam per fluvium, via iter facere.] Hoc igitur Thales ubi intellexisset, sapientia ulciscendam illius malitiam arbitratus pro sale eum spongiis et lana onerari praecepit. Mulus instructarum sibi insidiarum ignarus ex consuetudine cecidit. Cum autem aqua repletum onus esse gravius sensisset, atque astutiam in detrimentum sibi versam percipisset, ex eo tempore sine molestia flumina transiens ab omni lapsu tibias sustinebat, et salem ab eo incommodo integrum conservabat. 35

XLIII. In Antiochia Syriae urbe audio cicurem elephantum fuisse; huncque, dum ad pastiones iret, mulierem corollas vendentem quam suavissime adspexisse, et quam libentissime in illius conspectu acquievisse, atque hujus faciem promuscide tersisse; mulierem vicissim ex suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet, quas anni tempus permittebat nectere, elephanto obtulisse; et quotidie illum quidem accipere, hanc vero largiri consuevisse. Postea autem quam mulier excessit e vita, elephanto nec pristinae consuetudinis compos, nec quam amaret amplius mulierem videns, tanquam amau,

qui amasiam amisisset, efferabatur; et, qui ante mansuetus fuerat, feritatem induebat, instar hominum, qui tristitia ac moerore vehementer laborantes mentis impotes fiunt.

Exorientem solem elephanti adorant, promuscides, tan- XLIV.
 5 quam manus, adversus solis radios allevantes, unde etiam deo Historia de
 cari sunt; cuius rei Philopator Ptolemaeus testis est nobis elephanto-
 locuples. In bello, quod cum Antiocho gessit, victoria penes rum pietate
 illum fuit; cumque soli sacra faceret, proque victoria ei gra- diis cara.
 tias persolveret, tum quod ad reliqua magnifica sacrificavit,
 10 tum vero etiam quatuor elephantos maxima magnitudine, ex-
 istimans se illo sacrificio deum religiose colere, primum im-
 molavit. Deinde cum in somniis minis dei percussus fuisset,
 ob inusitatum et alienam hostiam, religionis metu permotus,
 pro immolatis ex aere quatuor elephantes in honorem solis
 15 excitavit, hoc ut supplici facto hunc sibi placatum efficeret.
 Ergo deos elephanti adorant; homines autem, num dii exis-
 tant, et, si sint, num humanarum rerum curam gerant, du-
 bitant.

Sacerdotes in Aegypto non quavis aqua se lustrant, [nec XLV.
 20 utcunque obvia] sed ex qua ibidem bibisse credant. Norunt De ibidis
 enim optime hanc avem nunquam gustare aquam sordidam, potu.
 [aut ullis infectam venenis, ut quam divinandi arte quoque
 praeditam, veluti avem sacram, existiment]. Caeterum ex ele- De elephan-
 phantis audio eos, qui integri nec vulnerati sunt, vulnerato- torum chi-
 25 rum spicula et jacula leniter extrahere, veluti chirurgiae pe- rurgia.
 ritos, [et hanc artem edoctos]. [Priscis animalia, vel quae
 ratione carent, adeo curae fuerunt, ut] Pyrrho Epirotæ gra- Cognomina
 tum [fuerit] Aquilae cognomen; Antiocho autem, ut fertur, ab animali-
 Accipitris. Haec licet argumento diversa, a nobis conjunctim bus ducta.
 30 dicta sunt, hominibus studiosis cognitu non indigna.

Mithridates Ponticus, cum somnum caperet, sui corporis XLVI.
 custodiam non modo armis et satellitibus committebat, sed De Mithri-
 magis etiam tauro, equo, et cervo, quos mansuefactos custo- date rege.
 des habebat. Hi enim ad custodiam ejus dormientis advigi-
 35 lantes, si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratione
 mox percipiebant; atque ille mugitu, alter hinnitu, alius sua
 propria voce, eum e somno excitabant.

Teneri ferarum animantium foetus nomina invenerunt di- XLVII.
 versa, plerique etiam gemina sortiuntur. Nam leonum σκύ- De nomini-
 40 μνοι dicuntur, et λεοντιδεῖς, Aristophane Byzantio teste. Pan- bus, quibus
 therarum similiter vel σκύμνοι, vel ἀρκηλοι, sed aliqui ἀρ- animalium
 κήλους genus a pantheris diversum faciunt. Porro thoum et pulli appel-
 tigris foetus non alio quam σκύμων nomine vocari so- latur.
 lent; item formicarum, et pantherum. Lyncis etiam soboli
 45 non aliud inditum nomen puto; nam in Lasi Dithyrambis
 lyncis soboles σκύμνος appellatur. At simiarum ut σκύμνοι,
 ita πῆληδες dicuntur. Bubalidum autem πάλους et ory-
 gum, canum vero et luporum σκύλακας vocari idem Aristo-

phanes ait; at ex lupis etiam λυκιδεῖς dicuntur; aetate vero et magnitudine jam provecta eadem bestia μονόλυκος [solitarius lupus] dici solet. Leporum foetura λαγιδεῖς sunt; ex iis adultum poetae etiam πτώκα [pavidum] nuncuparunt, Lacedaemonii vero ταχίναν. Vulpis foetus ἄλωπεκιδεῖς dicuntur; ipsa quidem mater, κερδῶν, σκαφώρη, et σκινδαπὸς dicta. Aprorum porcellos μολόβρια vocitant; unde et sus μολοβρίτης Hipponacti cognominatur; est et sus quidam μόνιος [solitarius]. Capreas autem ζόρκας, et πρόκας vocare solent. Histricum et huiusmodi ferarum proles ὄβρια dicuntur; cuius nominis mentio fit in Peliadibus Euripidis, et Aeschyli Agamemnone ac Dictyulcis. Quae autem utero adhuc continentur, ἔμβρυα: quo nomine appellant illa avium, serpentum et crocodilorum; quidam vero ἔμβρυα et ψακάλους vocant, inter quos et Thessali sunt. Aviculas recens natus νεοπτοῦς et ὀρταλίχους et gallinaceos pullos aliqui ἀλεκτορίδας appellant; item περύσινον [pullum annotinum] cognominant, ut vinum annotinum. Licebit et χηνιδεῖς, et χηνάλωπεκιδεῖς dicere, et aliarum quoque avium pullos similiter; Achaëus vero, tragoediarum auctor, hirundinis pullum μόσχον dixit.

XLVIII. Memoriae vim, quae beneficium agnoscat, animalibus in-
Historia de esse sine ulla arte et doctrina, quam quidam ostentatores se
leone et An- excogitasse gloriantur, illa etiam argumento sunt. Cum a se-
drocle. natore Romano servus, cui nomen Androcles erat, aufugisset,²⁵
quia facinus quodpiam nefarium (id vero quale fuerit ignoro) admisisset, et in Africam venisset, relictis urbibus, [quarum situm ex astris (quod ajunt) conjiciebat] in desertissimam processit regionem; ibique, cum [vehementi] ardore solis torreretur, speluncam [libenter] subiens ab aestu requiescebat.³⁰
haec autem spelunca leonis erat cubile. Postea autem quam ex venatu leo summo cum dolore, quo laborat ex pede transfixo stipite ad summum praeacuto, revertisset, atque in juvenem incidisset, ipsum leniter adspexit, ac blandiri coepit, pedem porrexit, et, quoad poterat, sibi stipitem extrahi roga-³⁵
bat. Ille primo, etsi mors certa ei instaret, ab eo pertimuit; deinde postquam mansuetam vidisset belluam, eamque ex pede laborare cognovisset, tum id quod pedem vexaret, evellit, tum vero illam dolore liberavit. Qua curatione leo delectatus, illum hospitaliter et amice tractando, et quae venaretur cum⁴⁰
illo communicando, praemium salutis persolvit. Is quidem incoctis, ut leonum mos fert, pascebatur; ille vero assis vescabatur; communique mensa secundum suam uterque vivendi rationem utebantur. Itaque totum triennium hoc modo Androcles vixit; et cum tandem corpus ei omnino incomptum⁴⁵
illotumque prurigine nimia vexaretur, a leone discedens se fortunae commisit. Cumque [errantem] eum comprehendissent, et cujusnam servus esset intellexissent, vinctum Romam

ad dominum miserunt. Hunc dominus tum de his, quae admisisset, facinoribus reum facit; factumque est, ut is sic capite damnaretur, ut distrahendus bestiis daretur. Tum vero ille Libycus leo forte captus fuit, et in theatrum immissus; 5 simul et eo utpote periturus conjectus est juvenis, leonis aliquando hospes et convictor. Is primum quidem belluam non recognovit; leo contra statim hominem agnovit, suaviterque blanditus est, et totius corporis inclinatione ad pedes hominis se abiecit. Androcles tandem suum hospitem recognovit, 10 et leonem tanquam peregre venientem [amicum] amplexatur. [Quamobrem, cum artis magicae peritus videretur Androcles, immissa est in ipsum etiam] pardalis; [quae] cum invadere eum aggrediretur, leo, [communis mensae memor], illum, qui videlicet ei aliquando salutem attulisset, ab hujus laniatu ser- 15 vavit; illamque laceravit. Spectatores, ut par erat, incredibili tenebantur admiratione; qui autem spectacula praebebat, Androcle[m] accersivit, ab eoque totam rem cognovit. Inde primo rumor in multitudinem effluxit, deinde, re cognita, populus clamavit, homini ipsi et leoni esse largiendam liberta- 20 tem. [Constat igitur brutis quoque non deesse memoriam. His modo commemoratis similis est historia de leone in Samo in templo Bacehi cum hiatu cognominato, quam si quis scitu dignam existimet, ex Eratosthene, Euphorione, aliisque, qui eandem referunt, nosse poterit.]

LIBER OCTAVUS.

I. Ex Indicarum rerum scriptis ista etiam docemur: Canes
De canibus
Indicis ex
tigride na-
tis. feminas multo generosissimas, tum ad investiganda ferarum
vestigia praestantissimas, tum vero ad cursum velocissimas,
in loca feris abundantia, venationis periti, perductas ut pri-
mum ad arborem alligarunt, aleamque, ut vulgo dicitur, je-
cerunt, discedunt. In has autem tigres incurrentes, venatio-
nis inopia ex fame laborantes, lacerant; si autem libidine
flammati et cibo repleti sint, cum canibus complexu venero-
junguntur; namque illi quoque cum sunt exsaturati, ad ve-
nerem proni sunt. Ex hac tigridis consuetudine cum cane 10
[non canis, sed] tigris, [ut ferunt] procreatur; [et ex hoc et
cane femina etiamnum tigris; qui vero deinceps ex hoc et cane
concipitur, matri similis est,] et seminis in deterius degenera-
tione, canis nascitur. [Neque hoc negaverit Aristoteles.] Ii
canes tigride patre nati, ut vel cervi vel apri venatum prae-15
clare spernunt, sic leones invadere, et sui generis nobilitatem
ita testari gaudent. Horum igitur canum virtutis specimen
Indi Alexandro Philippi filio exhibuerunt, hoc modo: Primo
cervum emiserunt, at canis se quietum tenuit; deinde aprum,
at idem immotus permansit; tum vero ursum, at ursus eum 20
nihil excitavit; ad extremum leonem protulerunt, quem ut vi-
dit, vehementiori ira exarsit, et tanquam verum adversarium
conspicatus, sine mora intrepidus invasit, atque acriter com-
prehensum tenens illius fauces premebat, et suffocabat. Tum
Indus, qui hoc spectaculum regi praebebat, quique probe scie-25
bat ejus robur animi et constantiam, primum huic caudam
abscindi jussit; at canis sibi caudam facile abscindi patieba-
tur. Deinde etiam crus unum suffringi imperavit; is vero ae-
que ut a principio urgebat, et perinde nihil remittebat, quasi
alienum crus et ad se nihil pertinens suffringeretur: post, al-30
terum, unde quoque is de morsu nihil remisit: tum tertium
inciendi praecepit, is similiter ut ante leonem constrictum te-
nuit: tum etiam quartum crus abscindi jussit, is nihilo mi-
nus leonem mordicus tenere perseveravit. Denique etsi ca-
put a reliquo corpore abscissum erat, illius tamen dentes ex 35
illa leonis parte, in quam primum defixi fuissent, pendebant;
et quamvis is, qui eos in initio defixisset, jam mortuus es-
set, ejus tamen ipsius etiam nunc ex leone appensum caput
sublime ferebatur. Hic Alexander non mediocri dolore adfi-
ciebatur, a cane obstupefactus, quod is, qui tale virtutis ex-40

Historia de
cane indico.

perimentum dedisset, e vita, quam ex robore animi, [contra quam timidi solent] cedere maluisset. Quare Indus videns Alexandrum ex hujus casu dolorem non mediocre cepisse, quatuor canes huic simillimos illi donavit: ille vero laetus eos munere accepit, Indumque, qui dedisset, tanto pretio, quanto par esset, remuneratus est. Itaque horum quatuor dono nactum Alexandrum doloris, quem ex primo suscepisset, oblivio cepit.

Omnis canis venaticus ex eo, quod ceperit feram, non mediocri voluptate afficitur; et tanquam praemio, si dominus ei permittat, sic ea capta utitur: si vero non concedat, bestiam vivam servat, quoad venator adventarit, de totaque captura pro suo arbitratu statuerit. Quod si mortuo vel apro vel lepore inciderit, non attingit quidem; nec enim alienis se moribus adscribit, nec quae ad se non pertineant, sibi adsumere dignatur. Ex quo adparet magnanimitatis natura eum non expertem esse; quippe qui non carnes quaerat, sed victoriam amet. Nec jam alienum est explicare, quid usu venandi peritus canis agat, dum venatur: Longo vinculo alligatus antecedit, et silentio odoratur simul, et quamdiu nullae praeda occurrat, [nec in ullam incidit] ante venatorem praecurrit, ut ex adpectu conjeceris, tristior, et pergens ulterius venatorem impigre et fortiter attrahit et allicit. Si vero forte vestigia deprehenderit, et bestiam alicubi olfecerit, istic sistit pedem; et domino ad se propius accedenti, quod venationis proventus prope sit, gaudio perfusus blanditur, ejusque pedes osculatur; ac simul ad institutam venationem incumbere perseverat, et pedetentim usque eo procedit, dum ad cubile pervenerit, nec ultra progreditur. Quo animadverso, venator propria venatorum significatione praedam adesse his, qui retia ferunt, denunciat; hi autem retia circumjiciunt. Tum canis, intelligens voce opus esse ad excitandam feram, latrat, ut ex fuga in casses incidens comprehendatur; eaque capta, canis victoriae suae paeana concinit, et laetabundus exsultat, non aliter quam milites, qui hostes vicerint. Haec circa apros et cervos agunt canes.

Ad referendam gratiam delphini hominibus justiores sunt, cum tamen lege Persarum, quam laudibus tollit Xenophon, minime teneantur. Coeranus nomine, natione Parius, delphinus quosdam ad Byzantium captos a piscatoribus argento redemit, et liberos dimisit; pro quo hanc gratiam collegit, ut nave quinquaginta remorum (sicut in sermonem hominum venit) Milesiis vectoribus plena, in qua et ipse vehebatur, in freto Parii maris submersa, et vectoribus naufragio perditis, illum ipsum delphini ex hoc periculo servarint, beneficio, quo prius ipsos adfecerat, vicem ei reponentes: quod quidem ipsum, promontorium nomine Coeranum, quo ipsum exposuerunt, [ubi et spelunca in saxo visitur,] facile ostendit.

II.

De canibus venaticis.

III.

Historia de delphinis gratiam referentibus.

Itaque postea Coeranum mortuum secundum mare illud cognatione ei proximi sepultura adfecerunt; quod quidem ipsum ut delphini senserunt, frequentes tanquam ad justa funeri persolvenda ad litus convenerunt, et quoad pyra arderet, ⁵ ~~tandiu~~ sicut amicis fidi amici permanserunt; deinde, extincto rogo, discesserunt. Non item certe homines, sed potius vivos colunt, et eos quidem divites et fortunatos; contra vero mortuos, vel aliquo infortunio pressos aversantur, ne gratiam pro beneficio, quo adfecti fuerunt, persolvant.

IV.

De piscibus
cicuri-
bus.
deque mu-
raena Cras-
si.

Pisces quoque cicures et mansueti evadunt, et appellati¹⁰ intelligunt, et e manu largientium cibos capiunt: ut anguilla sacra in Arethusa. Muraenam etiam Crassi Romani celebrant; quae sic inauribus et gemmis distincto monili, tanquam sane eximia formae pulchritudine puella, ornabatur, et appellantis vocem Crassi agnoscebat, atque ad eum adnatabat; cum¹⁵ que quippiam ei porrigebat [edendum], prompto et parato animo accipiebat. Hanc ille mortuam, [ut audio], flevit atque honore sepulturae adfecit. Et cum aliquando Domitius in hunc dixisset: Stulte Crasse, muraenam flevisti mortuam; ad haec respondens Crassus, Equidem, inquit, de bestiae²⁰ morte flevi; tu vero nullum ne ex tribus quidem uxoribus, quas ad sepulturam dedisti, luctum percepisti. De crocodilis quidem hanc auditionem ex Aegyptiis accepi, sacros esse mansuetos, et a ministris se facile contractari sustinere, et sibi frusta esculenta in dentes insita extrahentibus patulum²⁵ os praebere. Porro antiquiores et praestantiores divinatione pollere Aegyptii ferunt, idque Ptolemaei [(quotus autem is fuerit, ipsos interrogate)] testimonio comprobant; qui cum ex crocodilis praestantissimum appellaret, eum non exaudiri³⁰ fuisse ajunt, et cum cibaria ei comedenda objecisset, rejecisse: inde sacerdotes collegisse, ex Ptolemaeo idcirco crocodilum, quod eum vicinum ad moriendum praenosceret, cibum capere noluisse.

V.

De divinatione per pisces apud Lycios.

Audio quosdam [auspiciis] divinare, et avibus adsidentes, earum volatus et sedes explorare; et in hac arte celebres³⁵ praedicantur Tiresias, Polydamas, et Polyidus, ac Theoclymenus, multique alii. Viscerum vero situs et naturam praecclare intellexerunt [Silanus, Megistias, et Euclides, et praeter eos quamplures]. Audiavi etiam dicentes, quod quidam per farinas, et cribra, ac caseos vaticinantur. Verum etiam⁴⁰ intellexi in vico quodam Lyciae, nomine Syrrha, inter Myra et Phellon, quosdam vaticinari piscibus adsidentes, et scire, quid velit piscium evocatorum accessus et recessus; et quid ostendant, si non paruerint; et cum multi advenerint, quid significent. Atque ejus divinationis periti sciunt, quid, cum⁴⁵ salit piscis, demonstret; quid cum mortuus fluitat, quid cibum sumens, quid etiam recusans, praesignificet.

VI.

Nulla negotio a lupis asini comprehenduntur, et facile

e vita tolluntur, a meropibus apes, ab hirundinibus cicadae, De animali-
a cervis serpentes; pardalis odore cum alia pleraque anima- bus facile
lia, tum vero maxime simias allectas capit. captis.

Megasthenem audio dicentem in mari Indico quendam VII.
5 pisciculum nasci, eumque, quoad vivit, in profundo quidem De animali-
natantem non apparere, mortuum vero ad summam aquam bus sine
fluitare; qui eum contigerit, animi defectu laborare, et deinde morsu inter-
obire mortem. In libro De venenatis animalibus Apollodorus ficientibus.
ait, eum qui chersydrum conculcaverit, etsi morsus non fue-
10 rit, omnino mori; quod solus ejus tactus quiddam omnino
tabificum habere dicatur: tum ei, qui curare et quoquo modo,
remedium adferre morienti tentaverit, ex solo ejus, qui con-
culcavit, contactu pustulas in manibus exoriri. Aristoxenus
quodam loco dicit, virum, qui serpentem quandam manibus
15 interfecisset, nullo morsu ab ea affectum, ex solo tactu vitam
amisisse: illiusque vestem, quam eo tempore, cum serpentem
interinebat, gestaret, non ita multo post putruisse.

Nicander amphisbaenae pellem inquit bacillo circumje- VIII.
ctam omnes serpentes pellere, et reliquas etiam animantes De amphis-
20 quae non morsu, sed ictu venenato interimunt. baena.

Cum redundantia canis vexatur, herbam in maceris na- IX.
scentem novit, qua comesa, omne id, quo adfligitur, cum Qua ratione
pituita et bile evomit, et alvo [pariter] plurimum [siccioris] canes sibi
excrementi reddit, et ipse sibi sine ullius medici opera salu- medeantur
25 tem adfert. Quin et atrae bilis copiam excernit, quae re- in morbis.
tenta rabiem facit, [periculosum canibus morbum]. Lumbrici
vexati frumenti aristas devorant, ut Aristoteles ait. Si
vulnus acceperint, cum vulnerum obligationibus tum phar-
macorum temperationibus multam salutem dicentes, lingua
30 huic medicinam faciunt, qua vulneratam partem [lingunt, et
pristinam] integritati restituunt. Hoc quoque non ignorat can-
is, fraxini fructum, quo saginantur sues, dolorem coxendi-
cis sibi inferre; et licet videat suillum pecus hoc fructu ceu
dulci avidissime ingurgitari, eo tamen abstinet, [ac sibimet
35 imperat]. Homines contra illecebris ciborum, quae vel no-
lentes invitant, immoderate abutuntur.

Insidiae elephantos non facile latent. Nam cum ad fo- X.
veam, quam contra ipsos suffodere venatores solent, proximi De elephan-
accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa et torum in pe-
40 abdita praesensione et scientia rerum futurarum, a progrediendo ulterius se sustinent; ac quam mox, itinere converso, ricularis vi-
in venatores invadunt, vique et impressione, sese in medios tandis pru-
insidiatores incitant, simul et eos evertere conantur, fuga ut dentia.
salutem contra insidias superiores facti adipiscantur. Id igi-
45 tur temporis cum atrox pugna, tum vero vel hominum, vel
elephantorum, caedes sit. Hujus pugnae ratio talis est: ho-
mines quidem eminus hastas et jacula intorquentes ac colli-
mantes, ictu directo eos feriunt; contra elephantum, ex homi-

nibus si quem cecidisse animadverterint, statim violenter illum et corripiunt, et ad terram a se abjectum proterunt et conculcant; simul et cornibus tamdiu profligant, quoad miserabili et referta acerrimis doloribus morte eum adfecerint. Cum autem hujusmodi animalia invadunt, tanquam vela ex animi incitatione aures pandunt more magnarum struthionum, quae, vel dum fugiunt, vel dum invadunt, explicatis alis feruntur; itemque promuscidibus sub cornua contractis, quemadmodum rostra navium plenis velis propulsa, sic elephantum vehementi impressione irruentes, multos mortales fun-10 ctus evertunt; et boantes vehementer et acute instar tubae clamores vastissimos edunt. Humi porro prostratorum, et genibus contritorum, et ossium obtritorem, tantus est strepitus, ut vel illinc longissime exaudiat; nec non saepe elisis oculis, naribus distractis, fronte disrupta, facieque forma15 amissa, non vel a proximis cognatione sibi noscuntur. Jam ex iis nonnulli ad hunc modum inopinato servantur: quamvis enim sane venatorem bellua cursus celeritate comprehenderit; prae tamen vehementi impetu, hunc transcurrens, genibus in terram praecipitibus actis, cornua aut in radicem20 [frutetumve] aut in quippiam aliud tale compingit, ex quo retinetur, ac vix dum se retrahit, cum venator elapsus jam salutem fuga est consecutus. In hac igitur pugna elephantum saepe vincunt, saepe item, variis terroribus injectis, vincuntur. Tubarum enim clangor ingentem strepitum efficit, ipsi25 que homines clypeos hastis contundentes, tum vero partim in terra ignem incendentes, partim in sublime tollentes, ac tauquam funda eum contorquentes, ignitosque torres jaculantes, atque etiam longas faces in ferarum oculos magna vi quassantes, eis haec omnia aegre intuentibus timorem adfe-30 runt, unde adeo impelluntur exterrenturque, ut interdum in foveam, quam ante declinabant, detrudantur.

- XI. Hegemon in Dardanicis carminibus cum alia de Alea Thessalo conscribit, tum ejus amore captum fuisse draconem. Historia de Alea et dracone. Erat Alevae coma, ut fugit Hegemon, aurea, quam ego fla-35 vam dixerim. Et in Ossa, inquit ille, ad Thessalicum fontem, nomine Haemonium, boves pascebat, [ut in Ida olim Anchises]. Ad hunc adamatum draco ingentis magnitudinis sensim adrepere solebat, ejusque comam deosculari, et lingua faciem lambendo detergere, et varia de venatu suo mu-40 nera adferre. Quod si Glaucae citharistriae amore incensus et Ptolemaei Philadelphi rivalis, aries, et in Iaso urbe puerum delphinus amavit; quid vetat draconem amore in forma praestantem pastorem flagrasse, et cum oculos acres atque acutos haberet, bonum eximiae pulchritudinis judicem fuis-45 se? E natura igitur bestiarum est, non modo sui generis, sed etiam alieni animalia, modo formosa, amare.

- XII. Parias, seu Paruas (sic enim vult Apollodorus) igneo

colore est, acerrimo oculorum sensu et largo ore; nihil mor- De serpente
dendo nocet, sed mitis est; unde humanissimo deorum Aescu- quodam non
lapius ipsum consecrarunt, et ejus ministrum esse praedica- noxio.
runt [qui ante nos haec investigarunt].

- 5 In Aethiopia scorpios Sibritas, quos ita nimirum indi- XIII.
genae solent nominare, lacertis audio expleri, et aspidibus, De scorpio-
et verticillis, [blattisque] omnique serpentium genere; et eo- nibus, hy-
rum excrementa calcantes exulcerari. In Corcyra vero pro- dris, typhlo-
creantur hydrae serpentes, quae se retroversus ad insequen- pibus et ja-
10tes retorquent, et spiritum malum anhelantes ab impetu suos culis.
insectatores reprimunt, ab seque avertunt. Typhlopa (Cae-
cilium), quam etiam typhlinem nominant, et cophiam, mu-
racinae caput habere simile in sermonem hominum venit; tum
perparvulis oculis esse, unde et alterum ex his duobus no-
15minibus traxit; cophiae vero nomen idcirco habet, quod he-
betes eidem aures sint; adeo item dura est pelle, vix ut tan-
dem secari queat. Porro jaculus, ajunt, idem est chersydro
serpens, qui multo tempore in sicco degit, et omni animan-
tium generi insidias molitur. Hujus solertia in faciendis in-
20sidiis ejusmodi est, ut secundum vias [publicas] abdite lateat,
persaepe etiam repens in arborem adscendat, ibique sese con-
torte concludens, et in orbem coarctans, caputque in spiram
occultans, ut praetereuntes tacitus ex occulto perspexerit, in
id ipsum, quod praeterit, sive fuerit bestia, sive homo, se
25jaculetur. Nam saltu valet, et, si opus sit, viginti cubito-
rum spatium transilire potest, protinusque ad ea, quae saltu
appetit, inhaerescit.

- Si bovi, qui in profundam paludem delapsus sit, inci- XIV.
derint lupi, extrinsecus eum terrefaciunt et perturbant, ne De luporum
30que transire et in terram adscendere permittunt; sed diu in bobus ca-
multumque se contorqueptem, et huc illuc versantem, suf- ptandis so-
focari cogunt. Tum qui ex iis robore plurimum valet in lertia.
aquam prosiliens adnatat, et bovem cauda mordicus arreptum
extrahit. Lupum autem primum secundus similiter cauda ap-
35prehensum trahit, secundum tertius, hunc quartus, et ita
deinceps ad postremum usque, qui extra aquam est. Et hoc
modo extractum bovem epulantur. Quod si vitulus bovis ali-
cubi aberrarit, insidiantes lupi eum invadunt, et naribus cor-
reptum trahunt; renititur autem ille, atque ita summis utrin-
40que viribus certatur, dum hi attrahendo vincere, ille relu-
tando effugere conatur. Tandem vero lupi tantopere reni-
tentem subito remittunt, unde fit, ut prae nimio in contra-
rium nisu vitulus evertatur; quem mox invadentes lupi, ven-
tre laniato, vorant.

- 45 Cum elephanti fossam transilire non queunt, de his unus, XV.
[qui magnitudine praestat], in hanc sese demittit, et trans- De elephan-
versus fossae stans, partim vacuitatem occupat, partim pon- torum per
tis se vicarium praestat, ceteri supra hunc gradientes trans- fossas trans-
titu.

mittunt, et evadunt; simul et eum, qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conservant. Superiore enim ex loco quispiam porrigit pedem, quem is, qui infra est, promuscide circumplicat; reliqui autem virgultorum fascies et ligna celeriter dejiciunt, quae ille conscendens, et ad pedem demissum fortiter cauteque inhaerens facile subtrahitur. Apud Indos tractus est, cui nomen Phalacra (Calvus) cujus nominis ratio est, quod, qui herbam in eo nascentem gustaverit, et pilos et cornua amittit. Itaque elephanti, nisi cogantur, non accedunt ad locum illum; imo vero prope cum accesserint, quidquid noxii fugientes, perinde atque homines prudentissimi, pedem referunt.

XVI.

De spongia
ejusque comite.

Spongiam dirigit pusilla bestia, non specie quidem cancro, sed magis araneo similis; neque enim inanima, nec sanguinis expers spongia est, sed partus maris animans saxis innascitur, quemadmodum et alia quaedam animalia. Habet et ipsa suum quendam motum; veruntamen animalculo ad se sensu adficiendam, atque illud admonendam, quod sit animata, eget. Nam, propter quandam raritatem ingenitam et mollitudinem obtusam, non ipsa sese commovet; sed cum quippiam in sua foramina inciderit, ab ea bestiola, quam dixi araneo similem, excitata, id comprehendit et exedit. Cum autem ad evellendam eam e saxis homo accedit, ab eodem animali convictore suo stimulata inhorrescit, et contorqueus se arctissime contrahit; quae causa hercule est, cur piscatori plurimum negotii facessatur.

XVII.

De elephantorum castitate aliosque eorum virtutibus.

De elephantis [quidem seorsum dixi, quae vero nunc dicam, ejusmodi sunt. Per vitae suae tempus a libidine se continent; et] quomodo pudicitiam colant, explicare convenit. Non enim ut libidinosi, neque ut lascivi, cum femina coeunt; sed tanquam generis successione carentes liberis procreandis dant operam, ne stirps sua deficeret. Neque sane plusquam semel in vita coeunt, et eo duntaxat tempore, cum se iniri feminae patiuntur; ut autem eorum quisque uxorem impleverit, non eam amplius attingit. Aperte porro ac palam in aliorum conspectu non coeunt, sed secedentes, aut sese in arbores densas et frequentem sylvam occultant, aut in concavum locum et profundum, ad occultandos eos idoneum, se abdunt. Haec de elephantorum temperantia; de quorum etiam justitia, et fortitudine, alibi dictum est supra. Jam quemadmodum sceleratos detestentur, si cui est otium, attendat animum ad ea, quae consequuntur. Cum vir quidam, cicuris elephantum moderator, conjugem aetate provectam, sed sane divitem, haberet, amore alterius captus, eamque uxorem ducere studens, priorem strangulavit, ac prope ab elephantum praesepe homo praecipiti consilio defodit, et alteram in matrimonium duxit. Elephantum autem, suapte natura a malis abhorrens, novam uxorem eo perduxit, ubi

humata altera jacebat, et cadavere cornibus refosso et denu-
dato, quae dicere nequibat, ipso opere mulieri ostendere co-
nabatur, eam edocens, quibus esset moribus praeditus is,
cui ipsa nupserat.

5 Engraulis pisces, quos alii encrasicholos, alii alio no- XVIII.
mine lycostomos appellant, parvuli pisciculi sunt, natura De engrauli-
foecundi, et specie albissimi. Et quod a piscibus, qui græ- bus.
gatum natant, exedi et confici metuant, idcirco ad insidias,
quibus sunt opportuni, vitandas, eatenus confertis turmis
10 densi natant, et eorum quisque ad vicinum proximum ad-
haerescit; ut ne scaphae quidem incurrentes eos dissociant,
nec si quis remo aut conto dispergere conetur, eorum socie-
tatem dirimere possit. Ita vero inter se restricte et pertina-
citer quasi contexti contrahuntur, ut tanquam ex acervo fru-
15 mentorum aut fabarum, si quis in eos immiserit manum,
accipere queat: non tamen sine vi abstrahuntur, quin per-
saepe distrahuntur, ut et eorum alteram partem abruptam
capias, et alteram relinquo; et in plerisque caudam retineas,
in aliis non adsequaris; ex aliis caput reportes, et alteram
20 partem in mari reliquam facias. Eorum conferta et continens
natatio βόλος appellatur, quorum unus quinquaginta pesca-
torias naves saepe implet [ut testatur rei piscatoriae peritus].

Porculatoris vocem suillum pecus sic agnoscit, ut etiamsi XIX.
ab eo procul seductum fuerit, appellantem intelligat; cui qui- Historia de
25 dem rei testimonio est id, quod proxime sequitur. Cum ma- suis a
ris praedones ad Tyrrhenam terram piraticam navem appu- praedonibus
liassent, ex hara permultos sues furto abactos imposuerunt in abactis.
navim, et funibus, quibus religata erat, solutis, ad navi-
gandum incubuerunt. Subulci, praesentibus piratis, silen-
30 tium tenebant, quoad ex portu latrones se eripuissent, [et a
terra tantum abessent spatii, quanto adhuc vox clamantis
audiri poterat]; tum consueta voce suarii clamantes, eos re-
tro versus ad se revocabant. Porci primum ut sublatus
clamorem exaudierunt, statim se in alterum navis latus com-
35 pellentes eam everterunt. Ita malefici piratae naufragio mox
funditus perierunt, sues vero ad suos enatarunt.

Ciconia rivali invidia laborare fertur. Nam cum in Cra- XX.
none Thessaliae formosa mulier, cui nomen esset Alcinoe, a Historia de
conjuges peregre profecto domi relicta, stupri consuetudinem moecha per
40 cum servo quodam habuisset; hoc quidem ipsum ciconia [do- ciconiam pu-
mestica] intelligens non tulit, sed herum ulta fuit, atque nita.
impetu in mulierem facto, eam oculis privavit. Porphyronis
quidem zelotypiae atque canis, in superioribus mentio a me
facta est, nunc vero ciconiae similes adfectus erga nuptias
45 adulterio laborantes.

Pro differentia potus colorem mutant oves juxta naturam XXI.
fluviorum; anni autem tempus, quo id ipsis usu venit, est, De aquis o-
cum ineuntur. Itaque ex albis commutantur in nigras, con- vium colo-

rem mutan- traque ex nigris in albas convertuntur. Haec autem cum ad
tibus. Antandriae amnem accidunt, tum ad Thraciae fluvium, cu-
jus nomen Thraces accolae tibi dicent; tum vero ad Trojam
Scamander ex aqua sua potantes oves fulvas efficit; unde fa-
ctum est, ut huic, qui initio Scamander nominaretur, deinde
aliud nomen adventitius ovium color Xanthum imposuerit.

XXII. Gratiam accepti beneficii memoria ipsae etiam bestiae re-
Historia de tinent. Tarentina mulier, nomine Heracleis, et caeteris in
ciconia et rebus laude digna fuit, et ab omni stupro integram castam-
muliere Ta- que se marito conservavit; quippe quae ut viventem eum¹⁰
rentina. studiose et diligenter coluisset, sic posteaquam e vita ex-
cessisset, urbanas commorationes, et domum, in qua mor-
tuum vidisset maritum, adeo odit, ut prae moerore in sepul-
chra habitatum se conferret; tristis itaque ad tumulum de-
functi conjugis accessit, et istic commorata fuit, se fidam ca-¹⁵
staque sepulto conjugii exhibens. Haec vero femina, cum
aestivo anni tempore, e ciconiarum pullis suum volatum ex-
perientibus, unus et maxime tenera aetate et alarum debili-
tate delapsus alterum crus fregisset, ejusmodi casum intuita,
se, cognito morbo, misericordem pullo praeiuit; nam eum²⁰
attollens vulnus blande cauteque obligavit, et medicamentis
sanavit, eique cibum et potum praeiuit, atque jam ad vola-
tum confirmatum e manibus dimisit. Hic admirabili quadam
et naturali intelligentia non ignorans se conservatae vitae prae-
mium mulieri debere, avolavit; dein anno post cum ad ver-²⁵
num solem forte apricantem eam, quae sibi benigne fecerat,
perspexisset, a qua sanatus fuerat, demisso atque humili vo-
latu proxime ad ipsam profecta, in ejus sinum lapidem evo-
muit; deinde, [ut rationi consentaneum est], in tecto subse-
dit. Cujus facti admiratione commota Heracleis dubitabat,³⁰
quid istuc esset. Cum igitur lapidem intus alicubi deposuis-
set, nocte insequenti somno soluta eum fulgere, et radiatam
domum tanquam immissis facibus ex eo splendere perspexit,
[tantus fulgor ex lapidis massa exibat et gignebatur, eratque
valde pretiosus]; ubi vero ciconiam comprehendisset, et vul-³⁵
neris cicatricem percepisset, hanc agnovit eam esse, quam
miseratione commota sanavisset.

XXIII. Si quem astacum comprehendens, eum longissime expor-
De astaco. taveris, relicto ibi signo, unde ipsum cepisti, eodem eum
ipsum, unde comprehensus fuerit, arrepsisse reperies; si, in-⁴⁰
quam, modo ita ex mari exportaveris, et deinde sic prope
deposueris, ut in mare adrepere queat.

XXIV. Merulis affinis genere est venatrix (ἀγρῆς), natura volu-
De ave qua- cris, colore atro, lingua canora. Venatrix autem merito ap-
dam canora pellatur, cantus enim ac modulationis illecebris alias teneras⁴⁵
et rapaci. volucres advolantes ad se allicit. Cujus ingenitae sibi facul-
tatis haec avis non ignara, eo naturae munere ad se volu-
ptate et cibo explendam uti videtur; nam sui cantus audi-

tionem oblectatur, et aucupio et venatione proxime ad se accedentium avicularum exsaturatur. Quod si quando quisquam hanc captam concluderit in caveam, non amplius cantus studio tenetur, verum etiam pro servitute a venatore poenas si-

5 lentio sumens, muta permanet atque elinguis.

Quo beneficio trochili crocodilos promereantur, dum li-
rudines eorum faucibus eximunt, ut Herodotus in suis de Ae-
gypto sermonibus tradit, jam superius retuli; ubi quae omissa
sunt, in praesentia addam, [quo ea in aliorum notitiam quo-
10 que perveniant]. Trochilus avis est palustris, et circa flu-
minum ripas vagatur, ubi escis quibusque obvis fruitur, et
a crocodilo [quoque, ut dixi] alitur; quamobrem et gratus
illi est, ejusque dormientis curam suscipit, proque ipso vi-
gilat. Jacenti enim illi ac stertenti insidiatur ichneumon, et
15 saepe jugulo apprehenso strangulat; quo conspecto, trochilus
clamat, et crocodilum, cui nasum ferit, excitat, et adversus
hostem instigat. [Haec quidem trochili natura est, haud scio
an laudanda, cum voracissimae noxiaeque belluae tam pro-
vidam curam gerat.]

20 Pastinaca marina cum natandi est cupiditate adfecta, na-
tare potest; cum rursus volandi studio tenetur, sursum ver-
sus sublimis volat. Aculeum autem, cujus etiam ante men-
tionem feci, mortiferum habet. Quod igitur non modo ho-
mines, sed etiam animalia alia [pungere, et hoc pacto cele-
25 riter interficere] queat, neutiquam mirum est; quod vero ma-
xime admirandum videtur, hoc est: Si ad maximam arborem,
et vegetam, et summe virentem, aculeum admoveas et defi-
gas, non multo post amittit folia, quae postquam [in terram]
defluerunt, totus truncus [exsiccat, et] similis est arbori-
30 bus solis ardoribus exsiccatis aestate, cum est maxima sic-
citas.

Elephanti partus in caput procedit ad lucem, partus vero
magnitudo est instar integrae aetatis et justae magnitudinis
porci. [Matrem unam foetus plures sequi ajunt.] Nec vero,
35 si quis hos a partu recentes contigerit, matres indignantur,
[sed id permittunt]. Plane enim noscunt, non animo quidem
laedendi, [vel malo adficiendi] sed ad ludicram delectationem
et blanditias eos contrectari esseque hominis naturam ea ex-
celsitate animi, suo ut partui adhuc tantillo nocere nollet.
40 Postea autem quam in foveam inciderunt, capti in venatio-
ne, animadvertentes exitus locum nullum eis relictum esse,
cum eos pristini animi, tum libertatis capit oblivio; tum vero
facile cibos a largientibus sumunt; tum, si quis aquam prae-
beat, libenter bibunt, atque vinum in promuscides effusum
45 sine recusatione admittunt.

Ellopem sacrum piscem a poeta vocari existimant. Eum
raro reperiri fama fert; in mari autem pamphylio capitur,
sed neque tamen inde nisi admodum raro. Quod si capiatur,

XXV.

De trochili
cum croco-
dilo familia-
ritate.

XXVI.

De pastina-
cae aculeo.

XXVII.

Nonnulla de
elephantis.

XXVIII.

De pisce sa-
cro.

coronis ob secundam piscationem sese non modo piscatores ornant, sed et piscatoria navigia sertis redimunt, et plausu et tibiatarum sono praedam testantes ad terram applicant. Alii propterea non hunc, sed anthiam sacrum existimant; quia locum, quem anthias incolit, et belluarum expertus, [et urinatoribus tutus] est, et cum piscibus pacem servat, cuius fiducia pisces confirmati ibidem pariunt. Naturae causam penitus reclusam et absconditam, non meum est explicare, non magis quam exponere causas, cur gallinaceum leo et basiliscus timeant, cur suillum pecus elephanti horreat; in quibus exquirendis etsi qui multo abundant otio, plurimum temporis consumant, non tamen optatum adsequuntur.

LIBER NONUS.

Leo cum aetate proventus et jam gravis factus fuerit, tum ad venandum infirmus, aut in specubus aut memorosis tractibus libenter requiescit; neque tum vel cum infirmissimis animalibus, aetatis suae infirmitati diffidens, versari fidenter
 5 audet, considerans senectam et corporis sui imbecillitatem. Ex hoc vero procreati et robustae et vigentis aetatis fiducia nitentes longe procedunt ad venandum, ac patrem jam senem secum adducunt, eum impellentes; deinde in media via, quam ingressi fuerint, illum relinquentes toto animo ipsi in praedae curam incumbunt, ac tantundem praedae consecuti, quantum vel sibi vel genitori satis ad prandium sit, generoso quodam et contentissimo rugitu edito, parentem suum, secum ut convivium ineat, tanquam convictores ad prandium convivam, invitant. Senex tum sensim et pedetentim velut re-
 15 ptans, eo accedens, primo filios amplexatur, deinde lingua eis suaviter, velut horum laudans felicem venationem, blanditur; post et prandio dat operam, et cum his epulatur. Tametsi Solon, qui lege sancivit filiis parentes alendos esse, haec eos facere non jussit; sed natura humanis legibus nihil
 20 egens, ipsa immobilis lex, hoc officii munus docuit.

Non modo praesentem et viventem reginam avium aquilam ceterae volucres extimescunt, atque ejus conspectum exhorrent, sed et pennae ejusdem, si quis eas cum aliarum pennis commiscuerit, incorruptae atque integrae manent, aliae
 25 vero illarum commercium non ferentes putrescunt.

Mures alioqui foecunda sunt animalia, multosque uno partu foetus edunt; tum vero si salem gustare iis contingat, multo plures quam solent, enituntur. Crocodili cum ex sese pepererunt, hoc experimento legitimum a spurio internoscunt,
 30 ut si quid catulus, simul atque exclusus est, rapuerit, in reliquum tempus in crocodilini generis numero locoque a parentibus ducatur, [et ab iisdem ametur]; sin ignavus fuerit, et tardus ad comprehendendam alicunde aut muscam, [aut lumbricum, aliamve bestiolam], aut lacertulam, eum parens
 35 tanquam a se degenerantem, nihilque ad se pertinentem lacerat. Atque videntur ad solis radios aquilae suorum ingenuitatem experientes, sicut crocodili foetus suos non temerario adfectu, sed ratione amare.

Aspidis dentes, quos merito letiferos dixeris, tenuissimis
 40 quibusdam veluti tunicis aut membranis indui et vestiri au-

dentibus, dio; et cum aspis aliquem mordicus invadit, membranulis
deque scor- humorem venenosum effundi, tum illas rursus ad pristinum
pionis acu- locum redire et uniri. Item in scorpii aculeo meatum quen-
leo. dam sinuosum esse ajunt adeo tenuem, ut visu non perci-
piatur; in eo venenum gigni continerique, quod cum ille fe-
rit, mox per aculeum emanat; foramen autem, quo venenum
exit, oculorum aciem quoque fugere. Addunt vim aculei ejus
refundi hominis sputo, ita ut obtorpescat, et ad infligendum
ictum reddatur impotens.

V. Canis etsi permultos ex sese parit catulos, horum tamen
De catulis. e numero primus prodiens in lucem patrem refert, omnino-
que similitudinem speciemque illius gerit; ceteri ut casus tu-
lerit, nascuntur. Quod studio et providentia naturae fieri vi-
detur, matri scilicet anteferentis patrem.

VI. Testa crustave opertorum hoc etiam proprium est, ut
De testaceis decrescente luna inaniora et exiliora fieri soleant: quod qui-
et de jumen- dem ipsum declarant testacei generis purpuræ, buccinae,
tis lunam [sphondyli] et his affines; itemque crustacei generis paguri,
decrescen- locustae, astaci, canceri et id genus. Itemque imbecilliori-
tem sentien- tibus. infirmioraque decrescente luna jumenta nasci dicuntur; eam-
que ob causam harum rerum prudentes in hac mensis parte
genita, quod minus praestabilia sint, consulunt non alenda
esse. Ceterum in novilunio animantes audio vel voce ipsis
naturali aliquid sonare, vel cadere; leonem tantum Aristote-
les excipit, cui neutrum horum contingat.

VII. Sensu audiendi acerrimo esse lupum, chromin, salpam,
De piscium mugilem, Aristoteles ait. Lupum praeterea audio praeclare
auditu de- intelligere, se in capite possidere lapidem hiberno tempore
que lapillo perfrigidum, sibi infestissimum; itaque illo ipso anni tem-
in ejus ca- pore eum lapidem calefacere, haudquaquam inscium contra
pite. lapidis frigus remedium esse ipsum tepefacere. Similem etiam
lapidem chromin, pagrum, umbram habere; eandemque vi-

De parasitis tandi frigoris, quam lupum, sequi rationem intellexi. Sunt
inter pisces. et in piscium genere parasi: ut pediculus appellatus, qui
ex iis, quae delphinus ceperit [(superfluis nimirum et inter-
cidentibus)] victitat, itaque ex ejus praeda, tanquam ex lo-
cupleti mensa, refertur pinguescit; eo nimirum delphinus tan-
topere delectatur, ut cum ipso libenter, quae comprehende-
rit, communicet. [Theron quidem] parasitus apud Menan-
dram sibi ipsi placet, quod homines naribus trahens, iis ute-
batur, tanquam praesepe. Huic similis fuit Struthias. Est et
ille Philippi celebris parasitus, nomine [Clisophus] qui in
Philippi gratiam, in obsidione Methonae oculo privati altero,
ipse etiam alterum de suis oculum deligare voluit. Atqui in-
ter pediculum et delphinum benevolentiam amicitiae ego po-
tius et familiaritati adscripserim; cum adulationem, ut et alia
mala, homines tantum calleant, bruta ignorent.

VIII. Elephantorum vehementis amoris adfectum erga sobolem

haec etiam declarant. Horum venatores scrobes fodiunt, in De elephan-
 quas cum haec animalia incidunt, ex his partim capiuntur, ^{torum erga}
 partim occiduntur. Hujus vero fossae faciendae quae sit ratio, ^{pullos amo-}
 [quae figura, quae altitudo, quique introitus] aliunde re.
 5 scietis; nunc pergo explicare, quam in genere elephantorum
 matres caros pullos suos habeant. Cum enim in foveam pul-
 lum suum incidisse mater perspexisset, ne minimam quidem
 moram interposuit, nec ejus cursum ulla ad pullum conse-
 quendum segnitia tardavit, quin vehementi dolore adfecta,
 10 quanto maxime posset incitato incursu, in delapsum pullum
 praeceps ageretur, amboque eodem casu morte occumberent;
 cum hic quidem materno pondere pressus contereretur; illa
 vero praecipitata caput diffringeret. Risu igitur digni sunt,
 qui, utrum naturalis sit amor parentum in filios dubitant.

15 Vituli marini primum in arido foetus suos pariunt, deinde IX.
 in lucem editos paulatim cum in humidiora loca subducunt, De vitulis
 ut mare degustent, tum in aridum natalem locum reducant; ^{matris eo-}
 inde rursum in mare deducunt, et quam mox educunt: et ^{rumque ca-}
 cum id saepe fecerunt, aptos tandem ad natandum efficiunt. ^{tulis.}
 20 Facile autem ad vitam in mari degendam adsuescunt, par-
 tim doctrina instituti, partim natura ad mores et sedes ma-
 ternas amandas impuls.

Aquila violentum et avarum animal raptu vivit, et car- X.
 nes appetit; nam lepores, hinnulos, anseres ex cohorte, et De victu a-
 25 alia pleraque rapit. Una tantum ex aquilarum genere, quae quillarum.
 Jovis appellatur, carnes non attingit; sed ad victum ei herba
 satis est; et quamvis Pythagoram Samium non audivit, nul-
 lam tamen animantem edit.

Phalangium vel solo contactu, et sine magno dolore, ut XI.
 30 audio, interimit. Aspidis quoque morsum lenissimum esse. De morsu
 Cleopatra experta est, cum, adventante Augusto, quaenam phalangit et
 sine acerbo doloris sensu mors esset, in convivio de circum-
 stantibus exquirens, eam quae gladio inferretur, doloribus re-
 fertam esse, ex iis qui aliquod vulnus acceperant, reperie-
 35 bat; acerbam autem ex venenis et laboriosam; convulsionem
 enim facere, et stomacho et cordi dolorem inurere; [eam ve-
 ro, quae aspidis morsu adferretur, lenem, et, ut juxta Ho-
 merum dicam, ἀβληχρον, imbecillem, esse. Sed vel solo
 tactu interdum interimit, et adflatu quoque, ut et centrites,
 40 et rubeta].

Vulpem terrenam animal fraudulentum esse existimas, at XII.
 marinae vulpis machinationes atque solertiam ad declinandas De vulpis
 insidias etiam audi. Principio enim ad hanc omnino non ^{marinae so-}
 accedit: aut si hunc devoravit, statim se tanquam vestem in- ^{lertia.}
 45 vertens, interiora sua educit, et ad hunc modum ferrum ex-
 pellit.

Ut hominum illecebrae quaedam amoris esse dicuntur, XIII.
 sic ranarum amatorum quiddam in voce usurpat; etenim quem- De ranarum

admodum homo amans lascivam cantiuunculam cantitare solet, sic suae cujusdam emissionem vocis, quam ololyginem vocant, coitus significationem mas feminae dat. Cum eam autem allexerit, ambo noctem, quod in aqua non queant coire, expectant; interdum vero in terra venereo complexu implicari horrent, at noctu in magna securitate veneri dant operam. Cum vocalius quiddam, quam sint solitae, sonant, pluviae adventum denunciant.

XIV. Si quis torpedinem attigerit, manum tangentis adfectu, quem nomen ejus declarat, torpore affici, etiamnum puer a10
De torpedi-
ne. matre frequenter audiui. Praeterea a viris peritis accepi, illum, qui rete, in quo fuerit capta, attigerit, [omnino] passurum torporem. Item si quis eam vivam in vas imposuerit, et marinam aquam infuderit, siquidem gravida fuerit, pariet suo tempore; eam deinde aquam, si ex vase in hominis aut15 manum aut pedem infuderit, membra haec non dubitanter obtorpescent.

XV. Non eandem vim ad plagas et morsus semper habent animalia; sed saepe propter causas quasdam morsus acerbitas intenditur. Nam, gustata vipera, vespa longe morsu infe-20
De diversa
diversis
temporibus
morsus ani-
malium vi. stior est. Musca item, cum ejusmodi quippiam attigerit, aciores morsus infert, et dolorem majorem facit. Aspidis morsus, si ranam comederit, insanabilis omnino fit. Canis si incolumis momorderit, vulnus quidem infert et dolorem inurit; si rabiosus plagam inflixerit, perniciem molitur: primo enim25 aquae metum injicit; et si quis etiam satis bene et mediocriter se habere videatur, rursus tamen repetente malo, dolet vehementer, et latrat, denique moritur. Cum vestem, quam rabidus canis lacerasset, sarcinatrix mordicus, ut eam extenderet, tenuisset, in rabiem acta periit. Jejunii hominis mor-30
sus acerbior est, atque ad sanandum difficilior. Scythae dicuntur Scythico, quo sagittas oblinunt, humanam saniem, [innantem scilicet sanguini, et ab eo separatam] admiscere: cuius rei testis locuples est Theophrastus.

XVI. Ineunte vere, cum senectutem serpens exuerit, tum etiam35
De remediis
a serpente
oculis adhi-
bitis. [oculorum caliginem, et] visus hebetudinem, tanquam oculorum senectutem, abjicit; foeniculo enim oculos acuens et fricans, eo morbo liberatur: hieme vero caecutit, latitans in occulto et tenebris. Praestricum igitur frigore serpentium visum calefaciens foeniculum purgat, atque acutiorem efficit. 40

XVII. Alcyones se gravidas sentientes nidum ad excipiendos
De nido al-
cyonis. pullos machinantur, ad quem non lutum ei opus est, non tectum, et domus, ut hirundini; quae cum hospes non vocata adventat, tum matutino tempore cantu molesta importuno suavissimum somnum interrumpit. At [neque corpore45 tantum] alcyones [in aperto ac libero mari] ad nidi structuram legendis contexendisque acus spinis incumbunt, sed ineffabili etiam vi ingenii [solertiaeque] propositum perficiunt.

Spinas enim partim rectas, partim obliquas, ut mulieres ad
 extrinam eruditae subtegmini stamen intextunt; et rotun-
 dum paulatim, non omnino tamen, sed oblongum et sinuo-
 sum, instar nassae cujusdam, efficiunt. Perfectum in mare
 5 deferunt, ubi fluitans ab incursantibus undis earum opus pro-
 batur; tum partes, quas aqua incidens ostendit non firmas
 esse, resarciant. [Cetera, quae recte connexa junctaque sunt,
 neque si percussas saxo rumpi, neque ferro discindi possunt,
 [non magis quam lineus ille thorax, quem Minervae Lindiae
 10 consecrasse Amaryn dicitur.] Os vero nidi non plane conspi-
 cuitur; et aliis omnibus inaccessum, solum illam suscipere
 potest; neque per id ipsum quicquam ex mari intro influit,
 [addit subtiliter constructum est]. Ibidem undis circumlata
 alcyon, ut ferunt, pullos nutrit.

15 Proxime Nilum herba nascitur, quae non sine causa XVIII.
 λυκοκρόνος appellatur, quod eam lupus calcans convulsio- De herba ly-
 nibus moritur. Propterea Aegyptiorum illi, qui hoc animal coctono.

20 Si quae gallinaei generis ales in vinum illapsa et suf- XIX.
 focata fuerit, nullum ex ea vitium vino contrahitur, neque De gallina
 aliquid mali in domo exoritur; in aquam vero delapsa, tum et stellio
 ipsam reddit foetidam tum aerem putido replet odore. At fluidis suffo-
 stellio sive in aqua, sive in vino suffocetur, nihil officit. catis.

25 Oleum vero, si in id illabatur, et in eo exstinguatur, gravi
 odore inficit; et qui de illo gustarit, pediculis scatebit.

Gervini cornu suffimento serpentes fugari manifestum est. XX.

Est et fluvius, nomine Pontus, in Sintica et Paenonica regio- De lapide
 ne, ut Aristoteles ait, in quo lapis invenitur, cujus suffitu quodam, cu-
 30 serpentes pelluntur, atque hujusmodi vim lapidis prodit: si jus suffitu
 quis aqua perfuderit, incendio conflagrat; sin ardentem fla- serpentes
 bello incendere velis, restinguitur; atque ejus suffimentum fugantur.
 odorem bituminis tetriciorem emittit. His autem de ipso pro-
 ditis etiam Nicander consentit.

35 Pharos insula olim (ut testantur Aegyptii) multis diver- XXI.
 sisque serpentibus plena erat. Et cum Thonis Aegyptiorum Historia de
 rex custodiendam accepisset Helenam Jovis filiam a Menelao Helena, de-
 [per superiora Africae] circa Aegyptum et Aethiopiam ober- que serpen-
 tante, [inque ejus amorem incidisset], et vim illi inferre tum e Pha-
 40 naretur; fama est illam metu perculsam uxori Thonidis Po- ro insula fu-
 lydamnae rem omnem aperuisse: Polydamnam vero et metuen- ga.

tem ne propter formam sibi aliquando praeferretur Helena,
 et simul miserantem, in Pharum eam exposuisse, et donavisse
 herbam serpentibus illic abundantibus adversariam; cujus sen-
 45 sus, ut ferunt, quam primum perceptus est a serpentibus,
 illi passim in terram se abdiderunt; Helena vero herbam plan-
 tavit, quae cum comprehendisset, suo tempore semen serpen-

tibus inimicum protulit, et helenium, ut harum rerum periti asserunt, appellata est, et in Pharo provenit.

XXII. Stellae marinae [molli] crusta intactae, et ostreis tam crudeliter inimicae sunt, ut haec ipsa exedant et conficiant. Ratio insidiarum, quas eis moliantur, ejusmodi est: Cum testacea suas patefaciunt conchas, cum vel refrigeratione egent, vel ut aliquid pertinens ad victum incidat; eae uno de suis sive cruribus sive radiis, intra testae ostrei hiantes insito, eas claudi prohibentes carne explentur. [Et de stellarum quidem marinarum proprietate hoc dictum nobis sit.] 10

XXIII. Hydram Lernaean, Herculis certamen, decantent poetae, et veterum fabularum auctores, quorum e numeris est Hecataeus historicus. Chimaerae naturam tricipitis canit Homerus; quod monstrum Lyciorum rex Amisodarus, varium et invictum, ad perniciem multorum aluisse dicitur. Haec profecto fabulis adnumerandas duxerim. Amphibiaena autem serpens duo habet capita, alterum in anteriori parte, alterum in posteriori; cum enim aliquo necesse habet progredi, caudae loco alterum ponit, altero pro capite utitur; tum rursus si ei retro sit opus cedere, capitibus contra quam prius utitur. 20

XXIV. E genere ranarum quaedam piscatrix appellatur, nomen ex rebus quas molitur trahens. Haec ante oculos quasdam pisciculorum capiendorum illecebras habet, longulos nimirum pilos, [sive appendices quasdam, quorum extrema asperis globulis praecipitantur]. Hos sibi conscia a natura comparatos esse, dandae ansae ad illiciendos in escam pisces, sese in turbidissima et referta limo loca abdit, atque illic ibidem silentio delitescens porrigit pilos et praetendit. Parvuli igitur pisciculi ad eos adnatant, et extremum, quod praecipitatum est, escam esse putant; ea vero in abstrusis insidiis manens, ubi illos propius accessisse perceperit, pilos ad se subducit (subducuntur enim occultis et abditis quibusdam viis) pisciculi autem, qui helluatione et liguritione allecti proxime accesserint, comprehenduntur, et ei esca fiunt. 35

XXV. Locusta ideo inimicitias cum polypo graves habet, quod hic, cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quae in dorso insitos habet, contemptis, illam ipsam circumplicans suffocat; cujus sane rei haud inscia locusta a polypo refugit. Locusta autem [natata solet, et] cum nullius rei metu adducitur, tum anteversus progreditur, obliquatis in latera cornibus, ut ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, et inde ultra progredi prohibeatur; sin fugit et retrocedit, tum penitus demittit sua cornua, idque ideo ut, tanquam remis navigans et propellens sese navigii instar, multum provehatur. Quod si locustae inter se pugnant, erectis cornibus, veluti arietes, insurgentes frontes conserunt. De pugna vero inter locustam et muraenam in superioribus egi. 45

Serpentes valide abigit nepeta irriguis gaudens locis et agnos. In Atheniensium thesmophoriis Atticae mulieres agni foliis cubilia substernunt; quae et serpentibus sit infesta, et simul existimetur ab appetitione veneris prohibere, unde nomen traxisse videtur. Herbam etiam libanotida nuncupatam serpentes extimescunt.

XXVI.
De herbis
serpentes
fugantibus.

Thelyphonum herbam Theophrastus narrat, si eam scorpii dorso imponas, hunc statim perire. Idemque adfert eundem ad integritatem valetudinis restitui, si eum candido elleboro conspergas: atque equidem thelyphonum probo, non item elleborum; quod sane homines diligam, at scorprios oderim. Callimachus etiam canit in terra Trachinia arborem nomine similem nasci, ad quam appropinquantia, et eam modo contingentia reptilia pereant.

XXVII.
De thelypho-
ni herbae vi-
ribus.

Suis carnem suavitatem inter ceteras praestare vetus persuasio est. [Hoc quidem experientia non obscure constat], si quando sus salamandram comederit, ipsum extra periculum esse; eos autem, qui suis illius carnibus vescantur, perire.

XXVIII.
De suis et
salamandra.

Euphrates, qui inter Parthos et Syros intermedius fluit, qua in re longe ceteris fluminibus praestet alias dicam; jam nunc de eo ipso, quod Parthi et Syri non ignorant, quodque ab hoc instituto sermone non abhorret, agam. Ad primos ortus hujus fluminis quaedam serpentes nascuntur, hominibus externis, non item indigenis, inimicissimae; atque usque eo infestae, ut eos advenientes morte mulcent.

XXIX.
De serpenti-
bus Euphra-
tis.

Cum leo ingreditur, nec recta iter facit, nec simplex ponit vestigium, sed varium imprimit et multiplex; modo enim progreditur, modo regreditur; tum rursus procedit, idemque vicissim retro comitat; ac rursus pergit, et sic viam obliterat, ut ne venatores ejus vestigia sequi, et lustrum, ubi cum suis catulis habitat, facile reperire possint: id quod divino munere proprium naturae leonum donatum est.

XXX.
De leonis in-
cessu.

Bonus et peritus pastor, ut oves et capras amat, sic odit singultum. Is quidem et homini frequens est, et pecori ex repletionem accidit. Itaque contrariam huic adfectui herbam circa stabula pastores serunt, hoc malum amolientem. Ejus vim experti hominibus quoque eandem adversus singultum salutarem esse ferunt. (Alysson.)

XXXI.
De herba
singultui pe-
cudum con-
traria.

Hyoscyamum et opon (succum papaveris) collecturi circumfodiunt [ita ut commoveant luxentque] radices, non sunt tamen ipsi manibus evellunt; sed volucrem aliquam captam vel emptam altero crure alligant herbae, quam illa deinde irrequieto motu suo evellit. Utraque autem utilis est ad remedia hominibus. Nisi autem aliquis ita extraxerit, frustra habet, [quod se bene et adversus ileum thesauri instar accepisse putat].

XXXII.
De hyoscy-
amo.

Abrotoni remedia cum alia, tum ad expurgandum pul-

XXXIII.

De abrotoni monem, et facilem reddendam spirationem, non est hujus loci viribus. explicare. Idem adversatur lumbrico, noxio animali, eumque interimit: qui amplius auctus etiam fera nominatur, et innascitur interaneis, et inter hominis morbos numeratur, eosque gravissimos et ope mortali incurabiles; ad quod persuadendum [vel Hippys] Rheginus scriptor idoneus fuerit. Mulier quaedam, inquit ille, ex lumbrico laborans, cum de ejus curatione peritissimi etiam medici desperassent, Epidaurum profecta, Diis, ab hoc malo. ut liberaretur, supplicabat. Et cum deus [Aesculapius] abesset, sacerdotes eam eo in loco, ubi Deus mederi supplicibus solebat, quiescere primum jusserunt; et dum mulier quiesceret, illi quidem subministrantes deo ea, quae sanationem adlatura videbantur, fecerunt; tunc, capite ejus resecto, unus eorum, manu immissa in ventrem, lumbricum, feram sane ingentem, exemit; caput vero in suum locum et pristinam harmoniam reponere conantes, id praestare non possunt. Interim Deus revertitur, illisque increpatis, quod rem supra artem et vim humanam aggressi fuissent, ipse vi divina et ineffabili et caput suo corpori, et mulierem restituit. Tantum, o rex et amantissime inter omnes Deos humani generis Aesculapi, tua sapientia pollet, cui ego, si abrotonum comparare ausim, insaniam: volui autem hoc beneficentiae tuae et mirificae medendi artis testimonium praedicare, facultatis abrotoni herbae occasione invitatus, quam similiter tuum esse munus non est dubitandum.

XXXIV.

De nautili
solertia.

Nautilus e genere polyporum concha una praeditus est. Is cum ex ima maris sede ad summam aquam effertur, invertit concham deorsum versus, ut ne hausta aqua rursus demergatur; ubi vero ad summum aequoris pervenit, et mare ab adversa tempestate conquiescit, supinam concham vertit. Hac enim tanquam scapha navigatione fertur; et duo brachia in utrumque latus demissa sensim atque moderate movens remigat, domesticamque et nativam navem propellit: quod si ventus flat, brachia, quae tanquam remos prius longe lateque porrigebat, gubernacula constituit: at quae ceterorum brachiorum media est membranula pertenuis, ea passa et intenta pro velo utitur, et hoc pacto sine metu navigat. Siu quippiam a valentioribus belluis metuit, se demergens concham sese occultat, atque ita hostem effugit; post ubi a belluis incolumis evasit, de imo maris gurgite se extollens rursus per summum mare navigat: unde nomen habet.

XXXV.

De maris
fundo in-
gnito,

Ad passus trecentos hominibus ajunt exploratam esse maris altitudinem, nec ultra. An vero in profunditate reliqua et inferiore pisces adhuc aut belluae tantum degant; vel [neutrū ex his animalibus, sed] daemones tantum marini, [et fluidae rerum naturae dominus] incolant; neque alius dixit, neque ego id scire satago.

Piscis aspectu flavus, e genere mugilum, saxa incolere, XXXVI. et simul in iis victitare solet. Ejus sane duo in vulgus no- De adonide mina minime ignota sunt; alii eum adonin nominant, alii sive exocoeto pisce. exocoetum, quod extra mare in arido cubet. Cum enim est
5 tranquilla et temperata tempestas, is tum in siccum undarum impetu pervectus ad saxa sese exponit, ibidemque libenter et quiete altum somnum capit. Cum aliis autem omnibus animalibus pacem se habere novit, aves vero marinas perhorret: quare si earum quaequam comparuerit, sese versat, et tam-
10 diu [naturali et] saltatorio quodam tripudio saltat, dum de saxo in undam desiliens salutem adeptus fuerit. Cum autem mare et terram amicam habeat, ipsum idcirco adonin, quem admodum mea fert opinio, ii appellarunt, qui hujuscemodi nomen ei imposuerunt, quod Adonidis, qui Cinyrae regis
15 filius fuit, vitam inspexerunt, quem duabus in amore deabus fuisse, alteri marinae, alteri terrestri, fabulantur.

Unius plantae ramus saepe innascitur et succrescit alienae arbori. Causam, cur id fiat, Theophrastus abstrusas rerum naturas perscrutatus affert: aves enim arborum fructum
20 comedentes, posteaque in arboribus considentes, excrementa egerere, semenque in cavernas [et fissuras ligni] delapsum pluvia irrigatum enasci et pullulare: itaque in oliva ficum, in aliisque alias ingenerari deprehendes.

In latebris abdita latent maris incolae oves et hepati, XXXVII. De frondibus alienis in arboribus succrescentibus. et a piscatoribus prepones nominari solent. i quidem quantum naturas maximi videantur, tamen ad natandum segnes sunt; non enim a suis latibulis longe aberrant; sed circum ea semper volutantur; infirmioribus vero piscibus adnantibus insidias faciunt. Asellus quoque inter eos numerari potest,
25 qui omnium maxime exortum caniculae extimescit.

Cantharides, ut prodit Aristoteles, inter [tritici] segetes, XXXIX. De bestiolis nonnullis in plantis nascentibus. inque populis arboribus et ficis procreantur. In cicere nascuntur erucae, in ervo phalangia quaedam: in porro praseis dicta. Est et suus brassicae vermis, qui [ex sede, in
35 qua commoratur] crambis nominatur. [Item malo est, qui saepe hujus arboris fructum perdit: in iis tamen, quae ad generationem adhuc validae sunt, necdum effoetae, iidem vermes ad fructificandum contulerint: id quo modo fiat, alius explicet.]

In qua parte insitam vim habeat, praeclare novit quod- XL. De armis animalium. que animal; cujus, [et] cum insidias facit, [et cum se defendit] fiducia nititur: Sic gladius piscis pinna (mandibula), tanquam gladio, unde nomen traxit, utitur. Pastinaca aculeo se tuetur. Muraena dentibus eo commodius se defendit, quod
45 eorum praedita sit duplici ordine.

Incolae domorum mures cum ad cetera omnia timidi et XLI. De muribus terrestribus et marinis. imbecilli habentur, strepitum extimescunt, et mustelae stridentis vocem perhorrent. Timidi etiam agrestes. Sed dome-

sticis audaciores sunt marini; qui etsi non magno sunt corpore, inexpugnabili tamen sunt audacia praediti; quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturae, praedurae nimirum pelli, et dentium robori. Pugnant autem cum grandioribus piscibus et rei piscatoriae peritissimis hominibus.

XLII.
De thynno-
rum itineri-
bus.

Temporum commutationem thynni sentiunt, solstitia praecclare noscunt, nihilque iis ad hanc rem coelestium rerum peritis opus est. Ubi enim eos hiemis initium deprehenderit, ibi libenter cominorantur, et quiete ad vernum aequinoctium permanent: ut Aristoteles tradidit. Eosdem altero tantum oculo videre consentit Aeschylus, cum inquit,

Sinistrum oculum thynni more applicans.

Pontum ingredientibus ad dextrum latus, unde acrius vident, terram habent; egredientes vero ad contrarium litus se accommodant, et terram secundum eum oculum, quo clarius vident, habentes natant, [atque ita suae incolumitati prospiciunt].

XLIII.
De paguris.

Paguris crusta rumpitur, et senectutem quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. Id, cum prius a carne abscedere sentiunt, tum huc et illuc tanquam oestro incitati feruntur, pleniorum victum inquirentes, ut tumoris accessione et corporis mole inflati, involucrum suum rumpere possint; ex quo ubi elapsae sunt, atque se explicaverunt, in sabulo jacent, mortuorum similitudinem speciemque gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli et tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquam ex dissolutione se paulatim collegerunt, et quodammodo revixerunt, primum sane gustant sabulum. Tamdiu autem timidi sunt, et viribus suis diffidentes, quoad tegumento circumvestiantur; id simul ut coeptum fuerit conglutinari et solidescere, continuo tegmini tanquam armaturae confidentes, adsunt animis et omitunt timorem.

XLIV.
De serpenti-
bus apud
Troglody-
tas.

Troglodytae natio hominum in subterraneis degit cavernis, atque inde hoc nomen sibi vendicavit. Timentur autem a serpentibus, quoniam eos in cibo consumere solent. Cum inter se coeunt serpentes, odorem exhalant gravissimum.

XLV.
De polyphis
et osmylis.

Polypos et osmylos in siccum egressos aestivo tempore ex agro mari vicino, et arboribus frugiferis fructus subripientes [(scandunt enim per truncos, et ramis se implicant)] saepe agricolae et deprehendunt, et pro direptis fructibus poenas ex comprehensis sumunt; pro commissio enim ab eis furto fructuum dominis ipsos ad epulas adferunt.

XLVI.
De piscibus
quibusdam
gregatis
natanantibus.

Fusanei (gregales) pisces marini sapientes sunt ad diligenter penitusque cognoscendam temporum mutationem; nam ineunte hieme ad vitandam frigorum vim ex natatione con- quiescunt, et consistentes ipsa commoratione et quiete aequaliter et fraterne sese tepefaciunt; postea verno tempore in-

grediuntur longiora itinera facere, neque modo obviis, sed iis etiam, quos inquisierint et investigarint, cibis pascuntur.

Echinos marinos viventes obductos testa atque aculeis XLVII.
 communitos si quis contriverit, et alia separatim ab aliis frustra in mare abjecerit, haec tamen coitionem iterum inter se faciunt ac connectuntur, et affinem partem recognoscunt, et applicata cohaerescunt, et admiranda quadam atque peculiari naturae vi rursus integrantur.

Ex animalibus sibi quo plus prolis nascatur, harum rerum curatores et pastores ovium, caprarum et equarum genitalia tempore coitus, repletis multo sale et nitro manibus, perfricant; unde iis vehementior coitus appetitio exoritur. Alii ea pipere et melle, alii nitro perungunt et urticae fructu; sunt etiam qui amyrrino et nitro eadem illinant. Ex ea sane XLVIII.
 fricatione foeminae et libidiniosiores evadunt, et mares sustinent. Quomodo pastores pecudes ad coitum irritent.

Ad litora et minime profunda loca et breviora ex cetaceo genere nullum appropinquat, sed in alto et profundo versatur. XLIX.
 Eximia autem magnitudine existimantur leo, libella, De cetis maximis.
 pardalis, physalus, pristis, maltha bellua inexpugnabilis: aries, vel ipso adspectu infestissimus et periculosissimus; procul enim licet compareat, maris procellas et tempestates ciet, et agitat: hyaena etiam tum adspectu, tum re ipsa, infelix est navigantibus. Porro de carum differentia [et robore] superius dixi.

Castorides marinae ad litora et saxa eminentia ululatum diritalis plenum edunt, et gravissime rugiunt; earum sonitum quicumque audierit, non effugiet, quin paulo post excedat e vita. Balaena etiam e mari egressa ad solem se calefacit. L.
 Phocae circa vesperam magis exeunt, aliquando tamen etiam meridie, et extra mare somnum capiunt. Hoc et Homerus noverat, qui in Odyssea Menelaum inducit hoc earum cubile Telemacho et Pisistrato narrantem, cum de iis, quae in Pharo acciderant, et marino daemone Proteo ejusque vaticinio De castoride marina, de balaenis et phocis.
 verba faceret.

De nullo [nonnihil] supra dixi, hic aliud addam. Eleusine sacris initiati huic pisci honores habent, [cujus rei duplex ratio adfertur]; vel quod is ter anno parit, vel quia mortiferum homini leporem comedit. [Sed de eodem pisce LI.
 De nullo pisce.

forte etiam denuo dicemus.] LII.
 Loligines, accipitres marini, hirundo pelagia, cum quipiam metuunt, ex mari exilire dicuntur; ac loligines quidem De piscibus volantibus.
 pinnis suis longissimo et sublimi tractu gregatim more avium offerri; hirundines vero humiliter volant; accipitres denique paulo supra summam aquam maris tolli solent, ut ad iudicandum sit difficile, natentne, an volitent.

Vagantur pisces atque errant, alii quidem frequentes, similiter atque greges pecorum, vel ordines militum turmatim LIII.
 De varia pi-

sciam nata-euntium, vel acies longior quam altior, a fronte nimirum ad
tione. tergum porrecta; alii, ordinibus a fronte ad tergum sigilla-
tim explicatis, cum ornatu proficiscuntur; alii manipulorum
similitudinem speciemque gerunt; nonnulli velut decuriati;
alii instructis ab uno cornu ad alterum ordinibus natant; 5
sunt, qui in cavernis se tenent, ibidemque aevum agitant.

LIV. Rei pastoritiae peritos audio, cum ad pinguitudinem vo-
Varia de re lunt animalia perducere, cornua eis adimere: ad coitum vero
pecuaria. procliviores hircos cum efficere student, horum nares et men-
tum odorato unguento perungere; contraque eosdem, mediis 10
caudis lino alligatis, a vehementi coitus appetitione reprimere.
Aristoteles autem dicit, abortum equam facere, si paulo ve-
hementius fumantis funiculi odorem extinctae lucernae con-
serit. Ut ne canes domestici aufugiant, audio hac machina-
tione ac solertia retineri: eorum caudam primum arundine, 15
quae butyro sit oblita, dimetiuntur, deinde hanc eis ad lam-
bendum concedunt; eo fit, ut postea tanquam ligati perma-
neant.

LV. Peculiaris haec etiam in cane natura est, quod non al-
De remediis latrat illum, qui caudam mustelae secum habens ad eum ac- 20
silentii cani- cedit: oportet autem mustelam, cujus captae absciderit cau-
bus et abino- dam, dimitti vivam. Asinum autem negant rudere, lapide
adhibitis. ab ejus cauda suspensio.

LVI. Aestivo tempore, cum calor a sole intenditur, et aestus
De elephan- ingravescit, tum elephantum ad calorem frangendum inter 25
tis nonnulla. crasso perfunduntur coeno, quo vim caloris depellant; et haec
refrigeratio ipsis gratior est vel umbrosis speluncis, vel ar-
boribus, quae ramorum frequentia eos opacare possent. Ii-
dem sagacissime odorantur, et acerrimis sensibus existunt.
Nam cum ex his partim antegredientes, partim subsequentes, 30
ordinatim eunt, horum primus narium sagacitate herbam ante
pedes suos positam sentiens humanis vestigiis esse transitam,
eam evellit, et ei, qui a tergo proximus est, odorandam tra-
dit; is rursus alteri, qui eum sequitur, ac deinceps per
omnium quasi manus sagaciter contrectatur, quoad ad illum 35
ipsum, qui extremum agmen ducit, perventum fuerit; is simul-
ac olfecerit, barritum vastum edens quasi signum ad fugam
dat. Hi tunc in convalles profundas, aut in loca concava
et palustria, vel, si minus id concedatur, in nemorosa aver- 40
pestria, ab eo loco iter avertunt; prorsusque se totos am-
tunt ab his locis, quacunque frequentes homines iter facere
solent, quod ab hominibus, ut animalibus sibi infestissimis,
timeant. Cum autem eos cetera pabula defecerint, radices
effodiunt, quibus pascuntur; [alii interim herbas aut frondes
quaerunt]; ex his primus, qui aliquid reperit, regreditur, 45
ut et suos gregales advocet, et in praedae communionem de-
ducatur.

LVII. Hieme acerrima, cum mare maxima undarum ventorum-

que tempestate furit, tum a grato et familiari ipsis aequore De piscibus
 pisces abhorrentes fundum petunt. Itaque ex ipsis sunt, qui per hiemem
 arenas pinnis exaggerent, et his tecti se ipsi tepefaciant; alii latitantibus.
 intra saxorum angustias recepti, ibi in protectione a frigore
 5 libenter quiescant; alii in pelagi cavernas abditi atque ab-
 trusi, summam maris inhorrentem vitant, neque enim in
 mari imo tam ajunt furentes et inflatas, quam in summo tem-
 pestates cieri et agitari. Ineunte vere, cum coelum serenum
 est, et dies laeti illucent, et herbae prata convestiunt, plan-
 10tae virere incipiunt; tum pisces, maris tranquillitatem et tem-
 periem sentientes, ad extimum ac summum mare efferuntur,
 vagosque et saltatorios agunt motus, et tanquam peregre re-
 dentes, prope a continenti natant.

Haec tria ex minimis evadunt maxima animalia; ex aqua- LVIII.
 15tilibus crocodilus, ex volucris magna struthio, ex quadri- De elephan-
 pedibus elephantus. Juba rex elephantum Libycum scribit torum lon-
 patri suo fuisse, qui multa secula vixisset, nempe qui et per gaevitate.
 manus traditus fuisset usque ab hujus alta stirpe. Et Ptole-
 20maeo Philadelpho Aethiopem elephantum fuisse, qui ad mul-
 tas aetates vixisset, ex hominum consuetudine simul et in-
 stitutione mansuetissimum. Idem celebrat Indicium elephan-
 tum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui usque ad Antiochorum
 imperium vixerit.

Pisces, qui in mari degere solent prope fluvium aliquem LIX.
 25aut lacum, cum vicini ad pariendum fuerint, e mari in il- De piscibus
 los subeunt, aquam scilicet a ventis et fluctibus quietam cu- marinis in
 pide amplexantes. Tranquillitas enim probe affecta est ad amnes par-
 excipiendos piscium partus, eosque damni expertes conser- tus causa
 vandos: cum alias, tum quod nihil aut parum periculi in his secedenti-
 30aquis metuendum sit a belluis. Hanc enim libertatem et im- bus.
 munitatem flumina et lacus habere solent: atque ideo Euxi-
 nus pontus plurimis piscibus abundat, quod non solitus sit
 belluas procreare: sicubi autem vitulos marinos (phocaenas)
 profert, et delphinos, minime grandes evadunt; a ceteris qui-
 35dem omnibus belluis maleficis pisces ibidem tuti sunt.

Marinae acus, quae pertenuis sunt, et minime tortuosum LX.
 et sinuosum uterum foetuumque capacem habent, idcirco ca- De acu ma-
 tulorum suorum non sustententes incrementum disrumpuntur. rina.
 non igitur pariunt catulos, sed expellunt atque ejiciunt.

40 Morsuum vestigia tam perparum apparentia aspis imprimi- LXI.
 mit, ut indicia vix acri oculorum acie deprehendantur. Cur De morsu
 vero sint tam obscura ignotaque, causam hanc esse audio: aspidia.
 Ipsius venenum ad transmittendum est peracutum, mirabili-
 que celeritate ad intima transitionem facit. Cum enim haec
 45ipsa morsum efficit, venenum non eminet circa superficiem;
 sed sub cutem subiens intra meatus bene penitus subit, at-
 que sic ad intima delabitur, ut nihil extet atque emineat.
 Quare ab Octavianis Cleopatrae mors non facile oculis com-

prehensa est; nisi tandem sero admodum ex duobus punctis difficilibus ad videndum animadversis, mortis obscura significatio deprehensa est; et insuper vestigia aspidis ipsius corporis tractus iis, qui hujusmodi animalium motionis discrimina tenent, manifesta apparuerunt.

LXII. Cum Pompejus Rufus Romae aedilitium munus obiret quinquatriis [vel Panathenaicis] ut solet in Romano foro fieri, circulator, aliis permultis, qui eandem quam is ipse artem factitarent, adstantibus, ad suam ipsius ostentandam sapientiam, simulque ex artificio suo specimen dandum, aspidem ad brachium admovit, et ex impresso morsu malum exsuxit. Cum postea non aquam, quam sibi praeparaverat, exsorbisset, quod ea esset subducta (ex insidiis nimirum vas fuerat eversum) veneno non exhausto neque abstergo, secundo post die sine doloris sensu, sensim et pedetentim pernicie venenillapsa, postquam ejus os et gingivae extabuissent, vita privatus est.

LXIII. Vigente verno tempore, et efflorescente terra, libidinis ardore bestiae terrenae, aquatiles, et volatiles flagrant. Ex piscibus alii frequentia ova, atque alia ex aliis nexa, arenis atterunt; alii interea cum natant, infinitatem quandam ovarum expellunt atque ejiciunt, quorum non pauca a tergo nantes exsorbent. Mares quidem antecedunt, et semen spargunt; feminae vero sequentes insaturabiliter hiantes atque imminentes explentur, [neque aliter inter se coeunt]. Jam quod piscium quidam sic cum feminis versantur, tanquam cum uxoribus, easque custodiunt, quod etiam ex piscium genere aliqui rivalitate laborant atque obtreccatione, antea dixi.

LXIV. Aristoteles, et ante hunc Democritus, et tertius Theophrastus dicit, non aqua salsa, sed dulci [(quae intra salisam continetur)] pisces, qui mare incolunt, alii. Idemque, quod propemodum incredibile videtur, ex ipsis operibus confirmare volens Aristoteles, potabilem in omni mari aquam esse, id experimento docet: nam si quis concavum [inquit] e cera vas tenui opere finxerit, atque in mare demiserit inane, aliunde appensum, ut iterum educere queat, die ac nocte una dulciculo et potabili humore completur. Empedocles Agrigentinus aliquam etiam ait dulcem, non omnibus potam, in mari aquam esse, qua pisces nutriantur, causamque affert, cur in salso dulcis sit, quam ex ejus scriptis cognoscas.

LXV. Mustelum piscem ajunt nunquam [Cereris et Proserpinae] sacris initiatos edere: non enim, quoniam ore parit, mundum cibum esse. Quidam non ipsum ore parere ferunt, sed insidiarum timore percussum, ut occultet catulos suos, devorare; deinde cum nihil amplius ab insidiis timet, vivos evomere. Itemque nullum nunquam attingunt nec [idem] sacerdotes, nec femina Argolicae Junonis sacerdos; cujus rei causam quodam loco ante me dixisse memini.

[Quomodo vipera mas et muraena coeant, haec mari egrediens, illa ex aliquo prorepens latibulo, supra me exponuisse, De viperae et muraenae congressu. memini; nunc quod superest dicendum.] Cum proximum est, ut vipera complexu venereo jungatur cum muraena, venenum vomitione ejicit atque expellit, ut blandus decorusque sponsus videatur; postea edito sibilo, tanquam hymenæeo quodam ante nuptias misso, sponsam appellat: atque ubi mutua veneris libidinem inter se expleverunt, haec quidem ad mare regreditur; ille vero, exsorpto veneno et recollecto, ad domesticam sedem revertitur.

LIBER DECIMUS.

I. Elephantum raro amare ferunt; quoniam, ut ante dictum
Historia de est, a libidine temperans sit. Audiui sane elephantorum ad-
elephanti sectum amatorum admiratione dignum; quemque audiui, hicce
zeiotypia. est: Virum venandi elephantos haud imperitum, [Alexandrum
nomine, ut auctor est Dion] cum ab imperatore Romano cum 5
potestate in Mauritaniam ad venandum elephantos ablegatus
esset, ex elephantino genere adolescentem formosam, [ut ele-
phanti formosi esse possunt] vidisse coeuntem cum elephanto
similiter et adolescente et pulchro; alterum vero seniore, 10
quia hujus sive amator sive maritus esset, ut se spre-
tum vidit, ignominiae loco hoc tulisse: quare acri animo incitatum
impetum fecisse, ut nihil propius factum fuerit, quam ut
nos, inquit, omnes perderet; sicque incurrisse in illum for-
mosum rivalem suum, pugnamque edidisse, tanquam eum,
qui de amica sibi erepta doloribus acerrimis premitur: adeo-15
que infestis animis utrumque cum altero pugnam commisisse,
ut ex impetu cornibus ambo mutilarentur; neutrum vero vi-
cisse, quod multis jaculis eos venatores distraxerint, jam enim
cornibus mutilos tanquam inutiles capere non diguabantur.
Hic igitur amatorum elephantorum pugnae [aequis semper 20
utrinque viribus decertatae] finis est impositus. At Paridem
apud Homerum trahit Menelaus, et loro sub galea constrictum
tantum non suffocabat,

Et sane vicisset, et praeclaram laudem sibi comparasset
Atrei filius, nisi et lorum fuisset ruptum, et istum turpiter 25
atque ignaviter dimicantem Jovis et Diones filia eripuisset, a
qua liberatus ille mox cum adultera concubuit.

II. Non uno eodemque tempore pisces ad coitum proni sunt;
De tempore verum alii verno tempore se ad venerem rumpunt, alii aestivo
coitum ad coitum impelluntur, alii autumnio amoris flamma confla-30
scent. grant, complures hieme venereum complexum expetunt. Plu-
rime ut semel peperere, deinde toto anno a pariendo conquie-
scunt; lupum autem unius anni spatio binos partus edere
audio, mullum vero ter singulis annis ventrem ferre, ejus
nomine [quo Graeci cum *τριγλην* nominant] significari ajunt. 35

III. Herodotus scribit camelum in posterioribus gerere qua-
De camelis. tuor femora, et totidem genua, et veretrum inter posteriora
crura caudam versus spectare.

IV. Praeditae esse oves Arabiae caudis insolitis, si cum aliis
De caudis comparantur, Herodotus scribit. Earum autem duo genera 40

ponit; unum dicit caudas longissimas habere, ut dimetientium Ar-
non tribus breviores sint cubitis; quae si trahantur, mino-
ad terram atteruntur, et exulcerantur: at pastores ad fabri-
lem artem instituti plostella fabricantur, quibus impositae
5 caudae sustententur, quo fit, ut a vulneratione defendantur.
Alterum genus dicit caudas latas habere, easque ad cubitalem
latitudinem extendi.

Perdices et ardeas hostes suos cochleae agnoscunt, et fuga V.
sibi cavent; itaque ubi aves illae pascuntur, nusquam re- De cochlea-
10 pantes videntur cochleas. At qui e cochlearum genere ario- rum soler-
nes vocantur, naturali quadam calliditate jam dictas aves de- tia.
cipiunt et eludunt. Egressi enim e testis suis absque metu
pascuntur; aves vero ad testas vacuas frustra advolant; et
cum inanes viderint, tanquam inutiles abijciunt, et se reci-
15 piunt alio; redeunt illi, ad suam quisque domum, et cibo
jam satur, et dolo suo incolumis.

Persarum regem colubae Pontici, [seu lacerti] imitantur; VI.
aestivos dies Susis agentem, hibernos vero Ecbatanis: etenim De colubae
ad nuncupatam Propontidem, utpote calidam regionem, hie- Ponticis.
20 mant; aestivum autem tempus ad Aegialum agitant, propter
molles auras, quas hoc mare eis adflat.

Coquos peritiores audio, ne mullorum ventres inter as- VII.
sandum rumpantur, ora eorum deosculari solere; atque ita De mullis.
illos permanere integros ajunt.

25 Delphinus femina, similiter atque mulier, mammas habet,
simul et uberrimo lacte catulos suos lactat. Ex aetatum ra- VIII.
tione dispositi gregatim natant; etenim perparvuli etiamnum De agmine
ex aetate infirmi in primo ordine locantur: hos natantes pro- delphino-
ximi sequuntur, qui sunt confirmata aetate. Nam delphinus rum.
30 cum catulorum suorum quantissimum animal est, tum de iis
vehementer metuit; et custodiae causa tanquam in militari
cuneo alii in prima acie, alii secunda, alii tertia constituun-
tur. Natu minimi ante praenatant, post vero hos feminae
sequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes filiorum
35 et uxorum natationem inspiciunt atque observant. Quid ad
hos Nestor, bone Homere? quem ais ad instruendas acies
principum suae aetatis praestantissimum fuisse.

Echin ab echidna sexu, non natura, nonnulli differre IX.
ajunt, illum marem esse, hanc feminam; alii etiam natura-
40 differre existimant. Et sunt quidem, qui dicant, convulsione
illum adfici, quem echis percusserit; non item, quem echidna.
Alii dicunt hujus album morsum esse, illius lividum. Cum
morsum inflixit echis, inquit Nicander, duorum dentium ve-
stigia apparent; cum echidna, plurium.

45 Cum venatio elephantorum feliciter processerit, quidnam X.
ad eos mitigandos postquam capti fuerint, moliantur, expo- Quomodo e-
nere operae pretium est. Primum in sylvam novam longo in- lephanti
tervallo ab ea fossa, ubi comprehensi fuerint, distantem sic mansuefi-
ant.

eos stricte constrictos funibus trahunt, ut ne permittant quidem, neve hi praecurrant, neve rursus retrahantur; deinde certo et dimenso spatio horum quemque ad maximam arborem alligantes, ita ut neu in anteriorem partem insilire, neu rursus admodum in posteriorem resilire, nec inferre injuriam, queant, victus tenuitate et fame horum immodicas vires et robur frangunt; postea vero quam eorum domitores iram et duritiam animi tamdiu paulatim molliuerunt, quoad pristinae inexpugnabilis feritatis eos ceperit oblivio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cum non malitiose jam, tum vero oculis mansuetioribus, quam essent soliti, et tanquam se lassos confitentes] intuentur. Horum autem, qui sunt aetate robustissimi, vinculis ruptis, cum dentium robore, tum vero promuscide arbores revellunt, aut cum impetu irruentes frangunt, vixque sero admodum partim fame, partim ciborum illecebris, partim stimulis mansuefiunt. Dum vero cicurantur, panibus maximis, hordeo, caricis, uvis passis, cepis, alliis, et melle copiose, item junco, palma, hederarum fascibus, [et aliis, quibus adsueta fuerint gaudentque, esculentis] eos pascunt.

XI.

De piscibus
vocalibus.

Qui omnes pisces silentii condemnant, eos mutos affirmantes, ii in eorum natura indocti sunt et rudes; nam ex iis nonnulli, editis sibilis, strident et grunniunt. Lyra enim, chromis, et aper, Aristotele teste, grunniunt; faber sibilat; coccyx similiter atque avis ei gentilis, unde nomen traxit, vocem emittit.

XII.

De elephantide
partibusque
sui aptis.

In elephanto tametsi maxima corporis moles esse videtur, ex eo tamen nihil esculentum est, nisi promucis et labra et cornuum medulla. Ejus animalis adeps contra venena nata valet; nam si quis eo inungatur, ejusve suffimento ex-
pietur, haec ab illo aufugiunt longissime.

XIII.

De Arabiis
animalibus
colorum
splendore
insignibus
de caeteris et
margaritis
maris rubri.

Arabiorum animalium varius color et forma multiplex omnem picturam longe multumque superat; neque modo magna animalia et generosa, sed etiam ignobilia, ut locustae et serpentes, quae aurei coloris similitudinem speciemque runt; tum pisces etiam magis vario insignes et ornati colore admirabiles sunt spectatu; tum maris rubri ad Arabiam pertinentis ostrea hujus splendoris expertia haudquaquam sunt, imo vero flammeis illustrata zonis, ea ut diceres varii coloris mixtura ad iridis similitudinem accedere, adeo lineis perpetuo ductu aequae inter se distantibus distinguuntur atque describuntur. Insano hominum vel pretio vel sermone celebris est atque illustris margarita, et simul mulierum admirationem habet; maris [rubri] foetura etiam haec est, et ad partum deduci ajunt, cum in apertas conchas fulgura adfulserint. Bona tempestate et tranquillo mari conchae, hujus genitrices, capiuntur; quas postquam piscatores comprehenderunt, ab illis margaritam, animorum libidinosorum illece-

bram, eximunt. In maxima concha parvam invenire est, contra in parva magnam; alia inanis est; alia non plus quam unam habet; aliae multos uniones possident, ut sint, qui dicant in una concha viginti procreatos fuisse. [haeret in
 5 carni, paxilli instar.] Quod si quis ante legitimum pariendi tempus conchas aperuerit, carnem quidem reperiet, hujus autem palmam piscationis non adsequetur. [Lapillo similis est margarita indurato, et] humoris ne minimum quidem in se continet. Jam vero qui vendunt, aut emunt, earum pulchritudinem, et pretium ex candore et magnitudine aestimant; et
 10 hanc artem facitantes plurimi ex eis locupletati fuerunt. Non etiam illud me fugit, avulsis his lapidibus, quasi redemptionis praemio persoluto, conchas liberas dimitti, iterumque uniones renasci. Quod si priusquam margarita eximitur, hujus
 15 altrix bestia moriatur, una cum carne putrescere et perire dicitur. Suapte natura rotundus et laevis est, probeque circumscriptus. Si quem ex eis velis affabre, aliter quam natus est, [circumscribere vel] expolire, is artificium prodit; non enim cedit; sed asper fit, et se fraudibus atque insidiis
 20 ad speciem indicat attentari.

Accipitrem Apollini consecrant Aegyptii, et Oron sua lingua deum hunc appellant, has vero aves mirificas, quas cum Apolline convenientiam habere ajunt; quod de avibus soli accipitres semper nullo negotio adversos solis radios in-
 25 tuentur, neque intentis oculis sursum versus iter suscipere gravantur, nec divina flamma offenduntur. [Contra etiam quam ceterae aves supino interdum volatu ferri accipitres quidam observarunt; quo quidem corporis gestu coelum intuentur, ac rerum inspectorem omnium libere intrepideque
 30 adspectant.] Iidem ipsi serpentibus, et venenatis bestiis, inimicissimi sunt; nec enim ipsis serpens aut scorpius, ullave alia mala bestia, latere potest. Nullas fruges, nec ulla semina, exedunt; sed carnes vorant, et sanguinem exsorbant, iisdemque suos alunt pullos, et ad libidinem sunt inflammati.
 35 Oq tibiae illorum si ad aurum admoveatur, sic ipsum illecebra quadam mirabili ad se allicit; quemadmodum Heracleotem lapidem sua vi praedicant quasi praestigiis ferrum ad se attrahere. Hujus alitis vitam Aegyptii dicunt ad annos usque septingentos pertingere, quibus ego non facile crediderim; ea autem, quae audiri, refero. Homerus accipitrem Apollini et Latonae gratum esse insinuare videtur, ubi de Apolline canit:

Ille per Idaeos montes descendere pergit,
 Accipitri similis celeri, [solitoque palumbos
 45 Infestare.]

In suo genere scarabaeorum natio feminei sexus quod sit expers, ideo in fimi pilam semen emittit; quam octo et viginti dierum spatio et volutat, et concalescit, deinde sequenti

XIV.
De accipitre.

XV.
De scarabaeo.

die foetum producit. Aegyptiorum porro bellatores scarabaeum in annulis insculptum habere solebant, ex eo adumbrante nimirum legislatore, solos omnino mares pro patria bellum gerere oportere, quod sane scarabaeus caret femina.

XVI.

De suis
apud Aegy-
ptios odio
habitis.

Suillum pecus tantopere explendo abdomini deditum est, ut ne propriis quidem suis foetibus parcat, neque ab humano corpore absterneat. Quae causa est, cur huiusmodi animal ut impurum et voracissimum apud Aegyptios in summo odio habeatur. Contra autem mitiores bestiae, naturae et misericordiae et piaae participes, praecipuo quodam honore a prudentibus viris solitae sunt adfici. Ciconias quidem Aegyptii venerantur, quia senectute adfectos parentes alunt [atque honorant]. Idemque ipsi idcirco vulpanseribus et upupis honorem habent, quia illi quidem pullos suos amant. Hae autem adversus parentes piaae sunt. Manethonem porro Aegyptium, summa sapientia virum, accepi dicere, eum, qui suillo lacte vescatur, vitiliginibus et lepra oppletum iri; quos quidem morbos Asiani omnes pessime oderunt. Aegyptii vero, quibus persuasissimum est sues soli et lunae inimicissimos esse, semel tantum in anno, cum lunae festos dies agitant, alias vero nunquam, nec huic ipsi, nec cuiquam alii deorum sues sacrificant: quia eos detestabiles ducunt. Tum Athenienses in mysteriis jure optimo sues immolant propter perniciem, quam segetibus moliuntur; nam ex spicis saepe illas, quae nondum ad maturitatem pervenerunt, vastant, alias effodiunt. Eudoxus vero inquit Aegyptios ab iis immolandis ideo abstinere, quod posteaquam sementem fecerunt, eorum greges ad proterendam et conculcandam frumentorum rationem, atque depellendam in altiorem terram et humidiores inducere soleant, ut hac quasi occasione terra obducatur, nec ab avibus semina consumantur.

XVII.

De elephan-
torum in-
terram natalem
amore.

Abstracti elephanti a sedibus consuetis, quamvis vinculis primum et fame, deinde variis cibarium blandimentis mansuefacti sint, tanta tamen naturalis soli illecebra tenentur, ut ejus memoria illis evanescere nequeat. Quare horum plerique gravissimo moerore suscepto conficiuntur, tum vero quidam ex his uberrime flentes tantam lachrymarum vim profundunt, ut oculorum sensibus capiantur. In naves autem immittuntur, ponte utrinque ramis frondescentibus adumbrato, ad fallenda hujuscemodi animalia; hoc enim ipsum cum vident, se per terram, quia eis haec mare videndi facultatem adimant, etiam nunc iter facere arbitrantur. [Sunt autem loca maris brevia et vadosa circa litus regionis, unde eis solvendum est: ita ut per pontem, quo diximus modo obumbratum, belluas in naves onerarias aliquatenus distantes traduci opus sit.]

Aries sex hibernos menses, ut audio, in laevum latus jacens quietem capit, [et somno fruitur]: contraque ab aequi-

noctis verno in dextrum incumbens somnum capit. Ad utrumque igitur aequinoctium ipsam aries mutat cubandi rationem.

Aegyptii Syenitae sacros pisces pagros ducunt, atque
5 Elephantinem sic nuncupatam incolentes maeotas pisces. Causa vero cur hujusmodi piscium genus hanc apud eos populos venerationem habet, et magnam religionem possideat, ex eo profecta est; quod adventantem Nilum hi praecurrentes futuram aquam praenunciant, et mirifica quadam vi ejus accessum praesentientes ex sua antecessione suspensas Aegyptio-
10 mentes optima spe recreant. Idcirco etiam eo honore illi addiunt, quia ajunt eos nullum sui generis piscem com-

XIX.
De phagro
et maeota
piscibus.

In mari rubro aliae etiam conchae nascuntur, quae te-
15 stas non laeves, sed concavas et secturis distinctas habent, item labra sunt acuta, quae cum coeunt, inter se sic alterno incurso conjunguntur, ut tanquam duarum serrarum coeuntium dentes videantur inter se convenire. Unde fit, ut si piscatoris natantis quamcunque partem, etiamsi sub eam os
20 subest, mordicus apprehenderit, amputent, [et similiter si articuli locum comprehenderit; neque id mirum; cum tanta marginum acies].

XX.
De conchis
maris rubri.

Crocodylorum colentes Ombitae, Aegypti populus, sic hos
venerantur, quemadmodum nos deos Olympios colimus. A
25 crocodili suos liberos rapi, [quod saepe contigit], gaudent; et matres miserorum infantum ex eo magnam laetitiam voluntatemque capiunt, et simul magnifice et ample de se sen-
tiunt, quae nimirum deo cibaria pepererint. Contra Apollono-
30 politae, pars Tentyritarum, sagenis captos a perseis [(quae arbores indigenae sunt)] sublimes suspendunt; atque eos primum flebiliter gementes permultis verberibus adfligunt; deinde iis concisis vescuntur. Sexaginta dies [(ut narrant Aegyptii)] ventrem ferunt, et ova totidem ex sese pariunt, totidemque dies haec fovet. Sexaginta vertebrae in spina ha-
35 bentur, quam totidem nervis alligatam esse ferunt. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur; annos vivunt sexaginta, totidem dentes possident, totidem quotannis dies sine ullo cibo in latibulis quiescunt. Cum Ombitis vero familiariter degunt crocodili, iisque vocantibus parent, et nutriun-
40 tur in lacubus ab Ombitis idcirco factis; iidemque ipsis hostiarum capita (a quibus gustandis Ombitae abstinent) comedenda obijciunt, crocodili vero circum ea saltant. Apollono-
politae vero ejusmodi bestiam oderunt, quod dicant Typhonem ejus formam induisse; alii non ob eam causam, sed
45 quod Psammythi regis, justissimi viri, filiam crocodilus raperit, ejus cladis recordatione etiam posteros universam eorum nationem odisse.

XXI.
De diverso
Ombitarum
et Apollono-
politaram
erga croco-
dilos affe-
ctu.

Vaccaei, gens Hesperia, ex aliquo morbo mortuos, ut

XXII.

De honore
vulturibus
habito.

muliebriter et ignaviter defunctos, ad notandam mortis ignominiam igni cremant; eos vero, qui in bello morte occubuerunt, ut viros bonos et fortes, et eximia virtute ornatos, vulturibus devorandos obiciunt, quod eas aves sacras existiment. Romulus in Palatino colle cum a duodecim vulturibus visis optima auguria consecutus esset, ad rei memoriam principes Romanos totidem ministros, quot aves perspexisset, virgis antecedere jussit. Ejusmodi volucres Junoni sacras Aegyptii ducunt; atque earum pennis Isidis caput, et vestibulorum fastigia ornant. Sed de hac alite plura etiam ubi dixi.

XXIII.
De Coptitarum
religionibus.

In Copto, Aegyptia urbe, et magna conficiendorum sacrorum sacrorum religione Isim Aegyptii colunt, et vero etiam cultu hanc ipsam venerantur, quo aut conjuges, aut liberi, aut fratres] a lugentibus afficiuntur. Ubi Isis hanc religionem possidet, ibi acerrimi ad pestiferum vulnus inferendum scorpionum maximi verentur, qui ut percusserunt, statim interficiunt; ad quorum vitatorem omne cautionem genus Aegyptii adhibent, sexcentaque machinamenta moliantur: verum tamen lugentes ad Isidis fanum mulieres, humi cubantes, pedibus incedentes nudis, et tantum non calcantes scorpiones, illaesae incolumesque permanent. Porro, iidem Coptitae apras feras feminas consecrant, et religiose colunt, easdemque Isidi in amore et deliciis esse existimant; mares autem imolant.

XXIV.
De crocodilo
ab aliis cultu,
ab aliis odio habito.

Crocodilus [(ut haec etiam reliquis supra de eodem dictis, quae insuper audiui, addam)] natura timidus, improbus, malitiosus, fallax, cum ad rapinas faciendas, tum ad comparandas insidias acerrimus, et promptissimus existit; omnem vero strepitum perhorrescit, humanam vocem contentiorem extimescit, atque eos, a quibus paulo confidentius invaditur, reformidat. Tentyritae igitur, sic nuncupati Aegyptii, qua ex parte comprehensibilis, atque expugnabilis sit, intelligunt: maxime autem vulneratur oculos, [vel axillas] vel etiam ventrem ictus; contra vero tergum et cauda ab omni ictu invicta ideo existunt, quod tecta sint, et quasi armata corticis squammarumque robore, testis validis aut conchis haud dissimilium. Ii igitur, quos modo dixi, populi eos comprehendere soliti, tam studiose iis ipsis inimico infensoque animo sunt, ut illic fluvius a crocodilis tantopere conquietascat et liber sit, ut fidenter ibidem natatio, [et inter natandum lusus], exerceri possit. Non item in Ombitis, vel Coptitis, vel Arsenoitis tutum est aut pedes lavare, aut aquam haurire; sed neque in ripis inambulare, nisi summa cautione, liberum est. Accipitres Tentyritae sanctissime colunt; contra eos Coptitae, ut crocodilorum hostes, odio adducti saepe in crucem agunt. Porro hi ob similitudinem, quam cum aqua crocodilis esse adfirmant, hos divipo honore adficiunt;

alii autem accipitrum genus adorant, propter comparisonem, quam cum igne iis esse adfirmant; atque hujus rei testimonium adferunt, quod similiter atque ignis hi veloces et violenti sint, tum etiam aquam simul cum igne existere non posse ajunt, [atque haec Aegyptii lugentes narrant].

Ultra Oasin Aegypti solitudo maxima ad septem dierum iter extenditur. Eam accipit regio, quam Cynoprosopi homines incolunt, in viam Aethiopiam versus. Vivunt illi caprearum et bubalidum venatu. Adspectus eis niger, caput 10et dentes canis; quod animal cum referant, non absurda eorum hoc in loco existimanda est mentio. Nam et sermonis illi carent, et acuto quodam stridore sonant, barbam infra os gerunt draconum quadam similitudine, manus eorum validis et acutissimis unguibus armantur, corpusque 15omne hirsutum est instar canum. Sunt autem perniciosissimi, [et aquas regionis norunt, atque eam ob causam difficiles captu].

XXV.

De cynoprosopis.

Lupi collum in eas brevitatis angustias compressum est, ut contorqueri retroque versari non queat; et, si retro velit 20aspicere, totum se retorqueat, necesse est. Acutissimo praeditus est visu, quippe etiam noctu, vel luna ipsa silente, videt; et tamen si omnibus tenebrae offunduntur, non huic tamen ex eripitur. Hinc *λυκόφως*, sive *diluculum*, id temporis appellatur, cum lucem is solus naturae munere oculis 25perceptam habet. Et vero Homerus mihi vocare videtur id tempus, cum jam tunc cernens lupus se in viam dat, *ἀμφι-λύκην νύκτα*, sive *crepusculum*. Jam porro Lycabanta idcirco annum nominari existimant, quod erga lupum sol amorem habeat. Tum eo Apollinem delectari ajunt, quia hic ex La- 30tona in lupae speciem similitudinemque conversa editus in lucem, et susceptus fuisse feratur; cujus sane rei Homerus meminit, cum Apollinem nominat Lycogenem; eamque ob rem lupi simulacrum in Delphico templo ad designandum partum Latonae, ex aere excitatum esse audivi. Alii non id 35propterea ibidem positum esse dicunt: sed donaria ex templo cum expilata direptaque fuissent, eademque a sacrilegis defossa, lupus indicavit, cum intra templum ingressus prophetarum quempiam, sacram illius vestem mordicus comprehen- dens, traxit ad locum usque, in quem donaria occultata fuis- 40sent; deinde anterioribus pedibus eum ipsum locum effodit.

In Aegypti vico, Chusis nuncupato, non magno quidem, sed certe eleganti, qui in Hermopolitanam praefecturam cen- setur, Venerem colunt, quam Uraniam appellant. Atque vac- cam etiam ideo venerantur, quia affinitatem et convenientiam 45cum dea ipsa habere existimetur. Etenim hujusmodi bestia tantopere ad Venerem incitata est, [et appetit eam, magis quam mas;] ut cum maris mugitum audit, coitus appetu vehementissimo commoveatur et exardescat; atque adeo,

XXVII.

De bobus fe-
minis Vene-
ri consecra-
tia.

sicut harum rerum experientes confirmant, taurum a triginta stadiis ipso mugitu amatoria significationem, quasi tesseram Veneris dantem, exaudiat. Itemque Isim bubulis cornibus Aegyptii et fingunt et pingunt.

XXVIII. Busiritae, Abydus [Aegyptia] et Lycopolis idcirco tu-
De odio, quo bae sonitum detestantur, quod ab asino rudente ejus clangor
Aegyptii asi- dissimilitudinem non habet. Et simul eis, qui Serapidis re-
nos et ory- ligationem observant, odio est asinus, cujus rei non ignarus
gas perae- Ochus Perses Apim quidem interfecit, asinum autem et con-
quantur. secravit, et coli jussit, Aegyptios ut summo dolore adficeret. 10
Sed is sane tanti sceleris sacro bovi persolvit poenas, nec
injustas, neque minus graves, quam Cambyzes dedisset, qui
primus ejusmodi sacrilegium commiserat. Et vero etiam, quos
modo commemoravi Serapidis colentes, ex eo orygem male
oderunt, quod ad solis exortum conversus, sicut Aegyptii 15
ferunt, alvum dejiciat. Et Pythagorei de animalibus solum
asinum adferunt ad harmoniam non factum esse, proinde ab-
surdam bestiam nullo sensu ad lyrae sonum adfici. [Lusu-
per vero quidam Typhoni gratum fuisse dicunt hoc jumen-
tum. Et hinc quoque odii, quod sustinet, causam accedere 20
putant, quod cum populi praedicti omnes foecundas animan-
tes colant, asinus minime foecundus nullo in honore meritis
sit: certe] geminos asinam ex sese peperisse, non facile quon-
quam meminisse ferunt.

XXIX. Illam ibidis etiam vim Aegyptiorum libris accepi; eam 25
De ibide nimirum, cum in pennas, quae sub pectus existunt, collum
nonnulla. et caput abdiderit, cordis figuram exprimere. [Quod vero
animalibus omnibus, quae homini et fructibus sunt pernicio-
sa, infestissimae sint hae aves, jam supra commemoravi.
Eandem Aegyptii ferunt ore coire, et parere itidem.] Dicunt 30
praeterea, quod mihi non facile persuadent, eos, qui prae-
parandis ut inveterentur (vel ad reservandum condiantur)
bestiarum cadaveribus praesunt, ibidis intestinum sex et no-
naginta cubitorum esse adfirmare; ipsam autem in lutae de-
fectione connivere, [donec aucto rursus splendore fulgeat. 35
Cruribus ad cubiti spatium distentis eam incedere ajunt: et]
Mercurio sermonis parenti idcirco in amore esse, quod orationis
speciem similitudinemque gerat: namque pennae in ejus alis
nigrae cum tacito adhuc et nondum emissio sermone compa-
rari queunt; prolatae vero orationi, quae jam auditur, inti- 40
morum sensuum enunciatrici [et interpreti] candidae possunt
conferri. Dixi etiam eam longissimae vitae, ut refert Apion,
atque in eam rem Hermopolis sacerdotes testes citat, qui im-
mortalem ipsi ibin ostenderint; sed hoc et Apion procul a
vero abesse judicat, et ego similiter ab omni ratione abhor- 45
rere existimo, [etiamsi ille secus judicasset]. Est autem ca-
cidissima natura, utpote quae et plurima et pessima, serpen-
tes nempe et scorpiones devorat; atque ex his partim facile et

calore, quo permulto abundat, exterit et concoquit, partim nullo negotio excrementa excernit atque expellit. Aegritudine perrato adficitur. In quolibet vel sordidissimum quamvis immittit rostrum, ut quippiam illic inquirat; ex inquisitione tamen cibi, cum se quieti tradit, cubile lavat et purgat. In palmis ad evitandas feles nidificat; non enim facile in palma, ob eminentem et custellatum trunci corticem eae saepe repulsae et rejectae, sursum correpere possunt.

De cynocephalis mihi etiam illa veniunt in mentem XXX.
 Oplicare. Si esculenta testaceis involucris circumvestita reperiunt, cujusmodi sunt ainygdala, glandes, nuces, frangere et nucleos eximere solent; praeclare intelligentes intima quidem esculenta esse, extima vero rejici oportere. Vini item potione uti non recusant: atque etiam caribus vel elixis vel sassis exsaturantur, et his quidem suaviter apparatis magna delectatione adficiuntur; contra ex non accurate elixis valde offenduntur. Vestes induti, parcunt ei; [et alia, quae supra exposui, faciunt]. Quod si eorum catulos etiamnum perparvulos ad mulieris ubera admoveas, tanquam pueruli lac exsugunt.

Aspidis genus thermuthin Aegyptii nominant, quam XXXI.
 cram esse ajunt, et summa religione colunt; itaque ea Isidis De aspidē,
 simulacra, tanquam regio quodam diademate, coronant. Ean- cui thermu-
 dem in perniciem hominum natam esse negant; enimvero is nomen.
 comminiscuntur eam probis parcere, contra vero impiis necem adferre. [Quod si ita est, justitiam universi dixeris hanc feram honorare, ut quae acrimonia intellectus bonum a malo discernat, et tanquam illius ministra ac vindex in malos animadvertat.] Addunt alii Isidem sceleratissimis hominum eam committere. Hanc quoque solam in hoc genere immortalem esse Aegyptii referunt, qui aspidum genus in sedecim species dividunt. In sacris igitur aedibus ad unumquemque angulum subterranea sacella exaedificant, ubi thermuthin collocant, et bubulum adipem edendum intervallis quibusdam dei obiciunt.

Ad notionem avium pertinet spinum avem dicunt ex XXXII.
 spinis, ubi vivit, nomen traxisse. Haec cum non sit a Mu- De acantho-
 sis aversa, splendide colorata est. Quod si, sicut Aristoteles ave.
 ait, spini et aegithali [aegithi] sanguinem in eodem vase permisceas, et simul temperes, non coire nec commisceri possunt. Spinum sacrum esse ajunt genii, qui praesunt hominibus itinera ingredientibus.

Turturem avem esse castam, externique et alieni conjugii minime avidam, sed cum sua tantum misceri, quacum XXXIII.
 societatem primum inierit conjugis, superius dixi. Ceterum De turture
 audio ab iis, qui hujusmodi rerum cognitionem scrutantur, ave.
 turtures etiam albas non raro apparere, easdemque cum Ven-
 nari et Cereri, tum vero Parcisi et Furiis, sacras esse.

XXXIV. Apparent aliquando, sicut dicit Alexander Myndius, al-
De hirundi- bae hirundines. Ceterum in Alexandri filii Pyrrhi taberna-
nibus futura culo nidificans hirundo rerum actionem, quam susceperet, pa-
praesagien- rum landabilem non feliciter eventuram esse significavit. Et
tibus. item Antiocho altera nidum in ejus tentorio construens, quae
ei male casura essent, pronunciavit, contra enim Medos pro-
fectus, non revertit ad Syros, sed de praecipitio se deiecit,
quippe qui rem minime laudabilem quoque aggressus esset.
Dionysio primum arcem relinquenti hirundines, quae in ea ni-
dificarant, [simul avolantes] reditum praemonstrarunt. Hi-
rundinum genus diis penatibus, et Veneri, quae ipsa quoque
e numero penatum est, carum esse dicitur.

XXXV. Perdices ad incubandum loca fruticibus et aliter densa
Deperdicum quaerunt, ubi ova occultant, ut rorem, imbrem, et omnem
partu dupli- ab eis humiditatem avertant. Nam si forte humectentur,
cique cor- nisi mater statim incubitu suo ea denuo concalefaciat, in-
foecunda redduntur. Parit autem uno tempore ad quindecim
ova. Paphlagoniae perdicum cor geminum reperiri Theophrastus
alicubi prodidit. Jovem et Latonam hac ave delectari alii
etiam referunt.

XXXVI. De cygnis supra etiam dictum est, et quae illic omisa
De cygni sunt, nunc adjiciuntur. In mari Africo Aristoteles ait plo-
cantu et se- rum gregem interdum apparere; et cantum, tanquam ex choro
dibus. quodam consonanti, suavem quidem, al luguibrem, et velut
ad misericordiam inclinantem, a praeternavigantibus exaudiri;
et ab illa modulatione nonnullos visos extinctos. Fontes,
lacus, paludes, aliave loca aquis redundantia incolere solent,
ubi earum rerum periti ducunt eos musicas rationes exercere.

XXXVII. Accedenti ad seriam actionem homini occurrentem no-
De noctuae ctuam inauspicatam significationem dare ajunt. Cui quidem
praesagio. rei testimonio fuit Pyrrhus Epirotarum rex, in cujus [noctu
recta] Argos proficiscentis hasta, quam erectam [insidens equo]
ferebat, haec avis se collocavit, [neque ab ea discessit, in-
faustum ei satellitium praestans]; nam Argos ingressus valde
ingloria atque ignobili morte occubuit. Quare mihi Homerus
quoque praeclare intellexisse videtur, avem hanc mali auspi-
cii esse, cum Diomedes, ad castra Trojanorum exploranda pro-
ficiscenti, Minervam facit auspicato mittentem ardeam e flu-
mine egressam, non autem noctuam, quamvis gratam sibi
avem. [Quod autem Iliaca regio sit irrigua, vel Homerus
fuerit idoneus testis, ubi pugnam ad muros Ilii urbis de-
scribit.]

XXXVIII. Tam vehementer polypum locusta extimescit, ut si quan-
De polypo, do uno et eodem reti ambo comprehendantur, haec continuo
locusta et moriatur. In Thuriis fluvijs Lusias appellatur, qui tametsi
flumine Lu- perlucidos liquores habet, nigerrimos pisces tamen procreat.

XXXIX. Pantherae genus quoddam ampelon [hoc est vitem] eo-
De panthera dem cum frutice vinifero nomine vocati ajunt, pectus
ampelos.

praeter ceteras naturae, [absque cauda videlicet], et mulieribus solo conspectu morbi inopinati causam afferens.

In Scythia asini cornibus praediti nascuntur, quorum XL.
cornua Arcadiae fluminis Stygis aquam continent; quae trans- De asiatorum
mittit vasa omnia, etiamsi sint ex ferro fabrefacta. Haec cor- Scythico-
nua a Sopatro apportata, fuisse ajunt Alexandro Macedoni, rum corni-
et illum admiratum missae Delphos ut dedicarentur Pythio, bus, deque
cum hac inscriptione: Stygis aqua.

Hoc tibi Alexander Macedo mirabile cornu

Dedicat, o Paean, ex asino Scythico,

Illaesum quod aquam Stygis est potest claudere solum,

Invictique alias vincere vim laticis.

Porro Stygis aquam Ceres prope Pheneum emisisse dicitur, cujus rei causa alibi nobis exposita est.

Eupolidi poetae comico Augeas Eleusinius munere dona- XLI.
vit canem, non modo genere Molossum, sed etiam forma prae- De Eupoli-
stantem; quam eodem nomine Eupolis, quo Augeas erat, ap- dis cane.
pellavit. Canis jam nomine Augeas, cum longa consuetudine,
tum vero ciborum illecebris adlectus et blanditiis, diligebat
dominum. Cum [juvenis] igitur conservus ejus nomine Ephial-
tes dramata, quaedam Eupolidis surriperet, non latuit
furax servus, qui acerrimo impetu crudelique incurrit in hunc
direptorem, mordicusque comprehendens interfecit. Post au-
tem aliquanto in Aegina Eupolis excessit e vita, ibique ejus
corpus ad sepulturam datum fuit; canis vero morti illius in-
gemiscens, non tantum ululatu primum illius excessum e vi-
tae luxit, sed deinde more inediaque extabuit, et in odium
vitae adductus ex altoris sui morte extinctus est. Ex eo lo-
cus hic ad hujus casus memoriam conservandam, canis lu-
ctus appellatur.

Mortiferum genus quoddam formicarum esse dicitur, quae XLII.
Laertae nuncupantur; eodemque nomine vespas quasdam ap- De Laer-
pellarunt. Haec ait Telephus Criticus, ex Mysio Pergamo
oriundus.

Maximis aestatis caloribus cum in Aegyptiorum agros XLIII.
Nilus redundat, atque explicati laevisque marini aequoris De piscibus
speciem similitudinemque gerit, tum Aegyptii ibi piscantur, in limo Nili.
ubi antea arationes essent; et navibus ad fluvii accessionem
accommodatis navigant. Postea vero quam Nilus redit ad se,
atque ad pristinam modi rationem a natura sibi attributam,
piscis a parentis fluvii recessu deserti, [et aqua destituti] in
brevis limosis ad praedam agricolis relinquuntur: atque haec
piscium Aegyptiis (ut ita dicam) ceu messis quaedam est.

Cicadarum genus multiplex a peritis harum rerum et co- XLIV.
gnitum et nominatum est. Unum appellatur ex colore Cine- De cicada-
reum: alterum Membrax, quod quidem nomen nescio cur rdum nomi-
huic generi impositum sit: aliud [Λακέραν] Argutum, aliud. bus.
Mecopen, [aliud] Achetam (Vocalem)] aliud Acanthiam (spi-

nosam) nuncupant. Tot cicadarum genera me audisse memini: cui plura cognita fuerint, explicet.

XLV. Haec etiam de natura canum accepi: catulos nasci caecos, a partuque materno tredecim primis diebus ita oculis adfectos esse, [quot etiam luna diebus [per annum] non luce noctu,] reliquo vero tempore visu acutissimus animalium canis est. Eum ipsum Aegyptii venerantur, ex eoque regionem quampiam vocitarunt: cur id faciant, duplicem causam adferunt: Alteram, quod cum Isis usquequaque Osirim quaereret, canes praecurrentes, partim una cum ipsa puerum investigare conarentur, partim feras reprimerent: Alteram, quod cum stella canis (quem Orionis fuisse fama celebratum est) exoritur, tum cum ipso pariter Nilus sese attollens inundationem in terram Aegyptum invehit, in agrosque redundat. Quamobrem canem, ut fertilis aquae conciliatorem, Aegyptii venerantur.

XLVI. Oxyrynchus, Nili alumnus, ex rostro et forma ejus nomen trahit, [ut apparet, et ab eo etiam praefectura in Aegypto, ubi idem piscis colitur, appellatur]. Hamo vero captum piscem nullum comederint homines illi, metuentes ne quando is piscis apud eos sacer et venerandus eodem fuerit hamo trajectus. Atque cum pisces retibus comprehenduntur, diligenter etiam atque etiam perscrutantur, an forte imprudens in ea piscis ille inciderit; malunt enim nihil piscium capere, quam, hoc retento, maximum piscium numerum adsequi. Eum accolae dicunt ex Osiridis vulneribus esse prognatum, Osirin autem sentiunt eundem cum Nilo esse.

XLVII. Ichneumoni utriusque sexus participi a natura tributum est, ut et suo semine graviditatem et partum aliis adferat, et ipse quoque ventrem ferat, et ex sese pariat. Qui autem eorum victi fuerint, post certamen deteriori generi accensentur; nam victores victos subigunt, et semine implent: eo cladis praemio addiuntur, ut et partus dolores sufficiant, et ex patribus, qui jam ante fuissent, matres reddantur. Cum homini infestissimis bestiis, aspide et crocodilo, inimicitias gerunt; [de praelio autem eorum superius dixi]. Latonae et Lucinae sacri esse existimantur: et apud Aegyptios Heracleopolitas venerationem et religionem possidere feruntur.

XLVIII. Lycaoni Emathiae regi filius fuit, nomine Macedo, ex quo postea, antiquo nomine obsoleto, nominata regio est. Macedonis autem filius, Pindus nomine, cum robore animi atque virtutis indole praeditus fuit, tum forma etiam excellens; ceteri vero ex Lycaone liberi nati, improbo animo adfecti, et corpore minus strenui erant. Hi igitur cum Pindo et virtutem et ceteras illius dotes inviderent, non modo eum oppresserunt, verum etiam poenas tanti maleficii pendentes seipsos funditus perdiderunt. Pindus enim sentiens a fratribus insidias sibi parari, regno quod a patre acceperat, reli-

cto, cum robustus esset, et ad venandi studium propensus, non solum quidem vertit, sed certe illic ibidem aevum in venando agitavit. Cum aliquando igitur hinnulos insequeretur, et summa virium contentione equum incitasset, ab eis, qui secum venabantur, se longissime abduxit; hinnuli vero altissimam cavernam subeuntes ex insectantis conspectu se eripuerunt, atque ex periculo se servarunt: is ex equo desiliens, cum hanc ad proximam arborem alligasset, cumque ut diligentissime potuit, latebram illam manibus perscrutans Ohinnulos exquireret, sibi denunciantem vocem exaudivit, ne hinnulos tangeret; quare ubi diu multumque circumspexisset, nec quidquam videret, vocem ut ex maiore quadam causa reddita extimuit, et simul in equum adscendens ex eo loco discessit. Postero autem die ad eundem locum revertit; non eo tamen, quo illi se abdidissent, ingreditur, vocis memoria, quam auribus acceperat, deterritus. Cum igitur dubitaret quinam pridie se ab insectanda praeda avertisset, ac, ut par erat, circumspectaret montanos pastores, aut venatores, aut aliquod tugurium; interea ei inusitata magnitudine Draco apparet, ex magna parte corporis adrepens, collumque et caput paululum attollens, et ad se velut intendens; collum autem cum capite erat ea proceritate, ut vel cum procerissimo homine exaequari potuisset. Verum ut ejus conspectu Pindum exterruerit, certe non in fugam impulit; at enim is sese ex maximo terrore colligens, sapienter bestiam mitigavit: nam ex avibus, quas immolarat, ei cibum edendum objecit, et tanquam hospitalem mensam et redemptionis suae praeonium apposit. Is sane velut donis delinitus et illecebris, ut ita dicam, praestriatus, ex eo loco excessit. Hoc ita jucundum Pindo fuit, ut ea, quae vel ex venationibus montanis, vel ex aucupio capere posset, draconi tanquam vir bonus et gratus adeptae salutis mercedem adferret. Neque vero sine fructu has oblationes ex praeda constituit, nam fortuna ei subinde prosperior adspirabat; omnium enim, quae venaretur, secunda venatione fungebatur, sive terrena sive volucra persequeretur. Quare gloria magna apud omnes erat, quod contra feras congrediretur, et eas expedite caperet. Jam vero ea erat proceritate, ut corporis mole perterrefaceret; tum vero firma corporis constitutione: tam pulchro etiam oris habitu, ut feminas ad se amandum vehementer inflammaret; et sane coelibes omnes quasi furentes, atque bacchantes, ad ejus venationes proficiscerentur; et nuptiis alligatae, a maritorum custodiis adservatae, mallent cum illo degere, quam in numerum dearum referri: plerique etiam viri eum, quod ipsius virtus et forma admirationem omnium excitaret, diligebant: soli fratres infenso atque inimico animo in illum erant. Quamobrem et ipsum aliquando solum venantem ex insidiis adgrediuntur, atque in propinqui fluminis angustias compulsum,

auxilioque destitutum, strictis gladiis appetunt, atque adeo trucidant. Hunc exclamantem cum draco ipse amicus exaudisset (etenim est animal sensu audientis cum acerrimo, tum videndi acutissimo) suo ex cubili prodiit, et simul impios circumplicans suffocavit; et vero caesum summa diligentia tamdiu custodire non destitit, dum cognatione defuncto, veni proximi, desiderio ejus permoti, ad illum humi jacentem venissent: at propius facti, etsi justo in lactu et squalore essent, accedere tamen, et sepultura justisque exequiarum interfectum custodis metu adficere prohibebantur. Tum hic recondita quadam ac mirabili natura intelligens se illos arcere, de praesidio stationeque cadaveris [tranquille] discessit, quo commodius nulla interpellatione supremam gratiam a propinquis adsequeretur. Magnifice igitur et splendide honore sepulturae ornatus fuit, atque etiam fluvius factae cadi proximis ex mortuo nomen traxit. Bestiis igitur peculiare est, a quibus beneficium acceperint, gratiam referre; [quod et alibi supra, et hic non spernenda historia sumus testati].

XLIX.
De templo
Apollinis
Clarii.

Jovis et Latonae filium, incolae Clari, et Graeci omnes peculiariter colunt. Est vero locus in Claro deo sacer, venerationis animalium omnino insensus et invius, Apollinis scilicet voluntate; quem salutis auctorem, et Aesculapii morborum depulsoris parentem, si noxae homini ferae metuant, nihil mirum. Iis, quae dico, Nicander etiam consentit, his versibus:

In Clario luco non laedit scorpius ictu,
• Vipera non morsu, sed neque dira phalanx:
Qua sibi fraxinea delegit Phoebus opacum,
Reptilibusque procul, fronde comante locum.

L.
De templo
Veneris.

Audivi qui dicerent in Bryce, ubi scilicet celeberrimum illud Veneris templum est (cujus supra etiam mentionem feci, cum naturam, quae illic sunt, columbarum exponerem) auri argentique vim magnam esse, et monilia et annulos pretiosissimos; atque hunc thesaurum deae metu tutum intactumque permanere; et cum deam ipsam, tum res illas in ejus aede pretiosas, magno semper in honore ac veneratione multis retro temporibus fuisse. Ceterum Amilcarem Afrum fama est, cum hoc templo spoliato, conflatum inde aurum et argentum militibus distribuisset, gravissimis postea poenis adfectum, denique suspensum esse; [ac similiter omnes ei huius sceleris et sacrilegii patrandi participes, violentas dirasque mortes sustinuisse]; patria quoque ejus, cujus antea status felix beatusque inter paucas civitates videbatur, postea quam sacra haec pecunia in eam invecta esset, in servitutem redacta est. Haec quanquam majestatem quandam prae se ferunt, nihil tamen ad propositum nostrum faciunt, de quo nunc dicetur. Singulis per totum annum diebus in incolae, tum peregrini, sacrificant. Ara maxima sub dio est,

quae cum multa subinde sacrificia recipiat, die toto usque ad noctem accenditur. [Illucescenti vero jam aurora] non [amplius] prunam, non cinerem, non ullos titrones ostendit; sed rore est plena, et recentibus herbis, quae subinde singulis noctibus in ea renascuntur. Porro victimae de pecoribus gregibus sua sponte accedunt, et ad aram adstant. Ducit autem illas primum deae vis, deinde voluntas sacrificantis. Nam si orem sacrificare libuerit, en tibi ovis ad aram adstat, et gutturnium ad sacrificandi usum; si capram, si hœdum, similiter. Quod si copiosior fueris, et vaccam aut etiam plures ferire volueris, neque pastores, nimio ejus pretio indicato, tibi molesti erunt vendendo, neque tu ipsis licitanda. Intuetur enim dea contractus justitiam, quam si servaris, [et justum solveris pretium] propitiâ eam experieris; et si minoris, quam par est, emere volueris, frustra de deponetur pecunia; victima enim recedet, nec erit, quod sacrifices. [Hoc igitur Erycinis animalibus proprium iis, quae supra dixi; hic addiderim.]

LIBER UNDECIMUS.

I. Hyperboreorum gentem, et Apollinis apud eos honores, De cyenis non modo poetae, sed alii etiam scriptores celebrant; et inter alios Hecataeus, non Milesius ille, sed Abderita. Is cum et alia quaedam, nec pauca nec vilia, referat, quae in praesentia recitari nihil attinet; ea in aliud tempus differuntur, quo et mihi narrare jucundius, et aliis forsitan audire sit commodius: quae vero praesentis sunt instituti, nunc solum exponam. Apollini igitur sacri sunt Boreae et Chionis filii, tres numero fratres, sex cubitorum proceritate. Hi cum solenne sacrificium stato et praefinito tempore peragunt, innumera cynorum examina e Rhipaeis [ut ipsi appellant] montibus advolant; qui ubi templum volando circumvehi fuerint, et veluti lustrarint, in septum templi descendunt, quod et spatio amplissimum est, et specie pulcherrimum. Cum autem cantores vernaculo musicae genere deum celebrant, et simul citharistae suavissimam melodiam cantantium choro adsonant: cyni etiam ipsis concinne accinunt, nec usquam absona aut inepta voce aberrant; sed tanquam incitamentum et auspiciū cantus a chorodidascalo editum secuti, peritissimis carminum sacrorum decantatoribus concinunt. Hymno jam perfecto, [volucris ille] chorus, [ut ita dicam] recedit, postquam solito sibi dei celebrandi munere est defunctus, [ac divinos honores per totum auditur diem, simulque et ipse cantavit, et oblectavit alios].

II. Epirotae etiam tum ipsi, tum peregrini quotquot adsunt, Apollini sacrificant, et unum quotannis diem festum in ejus honorem perquam magnifice agitant. Lucus apud eos deo sacer est, et muro septus, intra quem dracones sunt, deo grati. Huc virgo sacerdos nuda accedit sola, et victum draconibus porrigit. Eos Epirotae a Pythone Delphico prognatos ajunt. Quod si virginem accedentem illi placide adspexerint, et alimenta prompte susceperint, annum fertilem et salubrem significare creduntur; sin et terribiles erga illam fuerint, et porrecta cibaria non acceperint, contrarium anni futurum statum alii divinant, alii suspicantur.

III. In Aetna Siciliae sacra est Vulcani aedes, et circa eam De canibus templum Vulcani Aetnae custodientibus. muri et arbores sacrae; ibidem ignis perpetuus et inextinctus adservatur. Sunt et canes in templo lucoque sacri, qui modestè ac decenter in templum et lucum accedentes blande et adulantes excipiunt, et, tanquam familiaribus, illis se beni-

gnos ostendunt; at si quis sceleratus aut manibus impurus adeat, illum et mordent et laniant; illos vero, qui libidine aliqua turpi se contaminarint, fugant solum et persequuntur.

5 Cererem Hermionenses colunt, et splendida ei magnifico sacra faciunt: [festum id Chthonium appellant]. **Audiodio** sane maximos boves a muliere, Cereris sacerdote, ad aram e grege se abduci atque mactari permittere. Haec autem testimonio comprobatur Aristocles, qui canit:

IV.

De festo Cereris apud Hermionenses.

10 O foecunda Ceres, Siculas veneranda per oras,
Cecropiosque agros! hoc ego praecipue
Miror, in Hermione quod magno robore taurum,
Quemque viri possent vix domuisse decem,
E grege deductum sola aure adducit ad aram
Sancta tibi mulier; qui puer ut sequitur.

15 Haec tua vis, Ceres, est; tu nobis esto benigna,
Per teque Hermione laeta beata fuat.

In Daunia regione celebre est Iliadis Minervae templum; **V.**
ejus loci canes Graecis adventantibus adulari, barbaros allatrare, praedicant. **De** canibus Dauniae.

20 In Arcadia locus est, Aula nomine, et in eo delubrum Panis. **VI.**
Ad id quaecunque animantes confugerint, deus veluti supplices miseratus suscipit, et incolumem earum vitam tutatur. Itaque lupi etiam, si quae animalia eo usque forte fuerint persequuti, intrare non audent, et solo loci, in quem **De** Panis sacello lupis non adeundo.

25 Illae confugerunt, ad aspectu territi recedunt. [Ita etiam animalibus istius loci peculiaris est salutis causa.]

In Curidio (Curio) magna cervorum copia est, de quibus capiendis multi venatores spem sibi faciunt inanem. **VII.**
Hi cum in lucum, qui ingens illic Apollini sacer est, confugerint, latrant quidem canes, sed propius accedere non audent; cervi vero quieti, et sui custodiam deo curae futuram ineffabili quadam naturae vi certo persuasi, pascuis sine metu libere fruuntur. **De** Apollinis templo cervos tuente.

Muscas in Olympia tempore festo sua sponte discedere, **VIII.**
35 et [ut ita dicam] una cum mulieribus in ulteriorem Alpeh ripam trajicere, jam supra memoravi. Ceterum in Leucade [insula] promontorium est excelsum, in quo templum Apollinis, quem Actium venerantes cognominant, constructum est. **De** muscis in festo Apollinis.
Cum igitur tempus festum instat, in quo saltationem Deo peragunt, bovem muscis immolant: cujus illae sanguine saturatae recedunt, veluti munere ad id faciendum persuasae. Pisaeae vero muscae, quod non mercede, sed Dei reverentia motae, quod ab eis requiritur, faciant, laude mihi digniores videntur.

45 Icarus insula [maris rubri] est, in qua templum Dianae, et caprarum sylvestrium dorcadumque optimae habitudinis et leporum quoque magnus numerus est. Ex illis si quis venari aliquas desideret, [venia a dea impetrata, non

IX.

De templo Dianae in Icaro insula.

frustrabitur, sed capiet, captisque gaudebit; at si non petierit, praeter id quod] frustra venabitur, poenas etiam luet, quarum alii meminerunt.

X.
De Apide
tauro.

Cum cynos Rhiphaeos, quod Jovis et Latonae filio apud Hyperboreos quotidie studiosae inserviant, supra commemorarim, taurine proprietates Aegyptiis sacri praetermittam? Atqui hoc si facerem, tum hoc quod suscepi munus scribendi, tum ipsa natura, quae huncce bovem mortalibus et procreat et donat, incusare me possent. Exponam igitur, ut par est, hanc quoque theologiam non oscitanter. Apis apud Aegyptios efficacissimus deus creditur; ex vacca autem, quae fulgure adflata conceperit, nascitur. Epaphum Graeci vocant, atque hujus generis antiquam stirpem repetentes, Io Argivam Inachii filiam illius matrem fuisse testantur. Sed hunc sermonem Aegyptii ut mendacem rejiciunt, temporis longinquitatem testem citantes. Epaphum enim multis post seculis extitisse ferunt, primum vero Apim permultis annorum myriadibus ante illum ad homines accessisse. Insignis ejus notas Herodotus atque Aristagoras explicant; quibus Aegyptii non adsentiantur, novem enim et viginti eas huic sacro bovi aptas et consentaneas esse dicunt. Quanam sint, tum quemadmodum per corpus sparsae, tum ut ipsis quasi floribus insignitus sit, aliunde intelligendum; cujusnam autem ex sideribus naturam unumquodque insigne per notas designet, Aegyptii satis superque declarant. Etenim Nili adscensum unum insigne significare ajunt, aliud mundi, aliud [quo tenebras ante] lucem [fuisse insinuatur], aliud lunaris figurae, aliaque insignia aliarum rerum significationes esse, laud profecto profanis et divinae historiae ignaris intellectu facilia. Cum autem fama emanavit, Aegyptiorum deum exortum esse, ex sacris scribis quidam, qui documentum filio a patre traditum, insignium notarum indicium, accurate calant, eo, ubi divina vacca partum ex sese ediderit, accedunt; atque ibidem domum ad orientem solem, [ex vetustissimo Mercurii praescripto] ubi commode alant quatuor menses, quibus ipsum lacte nutriri oportet, excitant. Postea autem quam ibi nutritus est, exoriente nova luna, scribae sacri et prophetae eodem proficiscuntur: et simul navem huic sacram [quotannis] instruunt, eaque ipsum Memphim transportant, ubi sedes huic sunt et commorationes suaves [et loca ad voluptatem comparata] curricula, pulverationes, exercitationes, et vaccarum formae praestantia insignium aedes, tanquam thalami, in quos ingreditur, quum quam amat supervenire appetit: itemque est puteus et fons aquae potabilis; nam ejusmodi huic semper conducere ministri et sacerdotes ajunt; non item ex Nili potione, ne propter dulcedinem in immensam molem pinguescat. Jam vero quas pompas, quae sacrificia Aegyptii conficiant, cum novae [annis] alluvionis

adventum, tum Dei exortum celebrantes, quas etiam saltationes [tum agant, quae convivia agitent] quos conventus habeant, tum quemadmodum omnes urbes et vici immortaliter gaudeant, longum esset explicare. Is autem, ex cuius
 5 armento haec divina bestia exorta fuerit, beatus et habetur [et est] summamque Aegyptiorum admirationem habet. Is bos praesensione valet: nec sane vel puellas, vel aniculas ad tripodem sessitantes habet, neque sacra potione implet; sed pueri divino adflatu concitati extra ludentes, atque inter se
 10 ad numerum saltantes, consulentibus futura praedictant, [quae vel iis, quae apud Sagram contigerunt, veriora habeantur]. Apin sane Aegyptii etiam Oro comparant, quem frugum proventus et totius anni fertilitatis praecipuum esse auctorem existimant. Hinc est quod de multifario ejus colore disse-
 15 runt, fructuum varietatem hoc symbolo innuentes. Extat et propheticus quidam sermo, non passim notus, Aegyptiorum regem [Menin (al. Mnevin) nomine] [cum inquireret quodnam potissimum animal esset colendum] ceteris omnibus taurum praetulisse, quod illum omnium esse formosissimum judicaret,
 20 [Homeri quidem hac in re, ut ferunt, vestigia secutus. Sic enim in Iliade Homerus canit:

Taurus in armento praecellit ut omnibus unus,

Dux gregis et princeps.

Cetera, quae Aegyptii animalium naturae scriptores de hac
 25 animante fabulantur, rerum veritate perversa, repetere mihi non libet].

Nunc age jam transi, inquit poeta, non quidem ad Durium illum equum, et in eo conditos milites decantandum; XI.
De Mnevide
soli sacro.
 sed [nostri ut sermonis institutum postulat] ad Mnevim bovem,
 30 quem soli sacrum Aegyptii faciunt, ut Apin lunae. Iidem hunc quoque suo quodam insigni, quo genuinus et verus et soli acceptus dignoscatur, esse ajunt conspicuum: quod, qui desiderat, aliunde petat: sed nec ipse dissimulabo, quem accepi Aegyptiorum sermonem super hujus tauri procreatione,
 35 utrum procreatio ejus, ita ut par est, excellat, necne. Bocchoris Aegyptiorum rex, [nescio quomodo falsam hanc gloriam et fictitiam famam adeptus, justus in judiciis et causis decernendis existimabatur, et animo erga deum moderato ac probe composito, cum ingenio prorsus contrario esset; nam
 40 ut aliud nihil dicam] adversus Mnevin, ut injurius ac molestus Aegyptiis esset, [haec est molitus]. Taurum ferum [ei] adversarium adduxit, qui Mnevidem mugientem vicissim primum edito mugitu excepit; dein impetu in sacrum illum taurum irruens aberravit et cornibus in perseae caudicem de-
 45 fixis inhaesit: tum Mnevis eum per latera sauciatum interemit. Hujus facti et pudore ductus est Bocchoris, et in odium Aegyptiorum incurrit. [Quod si quis parum nobis benignus me iis, quae ritu naturae fiunt, relictis ad fabulas

Bocchoris
regis faci-
nus.

divertisse putat, fallitur. Refero enim ea, quae et nostro tempore circa hos tauros fieri solent, et facta sunt olim, quaeque ipsos narrantes audivi Aegyptios, ejus quidem auctoritatis viros, quos mentiri voluisse minime credas.]

XII. Quam vehementi delphini musicae amore teneantur, quam-
 De delphi- que admirabili ad vocis cantum studio concitentur, sermone
 norum so- et literis multorum longe lateque pervagatum est; quam item
 lertia. hominum amantes sint, cum alii plerique scripserunt, tum nos ante explicavimus: nunc de intellectu eorum dicere non alienum est. Simul enim ut in retia delphinus incidit, sta-10
 tum primo quidem quiete et libere manet, neque omnino fugere meminit; sed et epulatur, et alios secum captos depascitur, et tanquam ad convivium vocatus iis exsaturatur: deinde cum se extrahi atque ad litus appropinquare intelligit, dentibus lacerato reti, e servitute liberatur. Jam si quando15
 piscatores, posteaquam captivi delphini nares holoschoeno junco trajecerint, eum ex potestate idcirco dimittant, ut hoc signo, si iterum capiatur, det indicia se antea captum et servatum fuisse; is velut indicium et notam pristinae captivitatis veritus, non amplius ad sagenam appropinquat. Si del-20
 phinus quispiam comprehensus in piscatoriam navim, [ut narrat Aristoteles], subtrahatur, alii tum permulti naviculam hanc circumnatantes, tamdiu se ibi crebris saltibus versant, et tanquam piscatoribus pro hujus salute supplicantes provolvunt, dum piscatores captivi misericordia ducti, eisque25
 ita suppliciter quasi petentibus cedentes, comprehensum dimittant.

XIII. Daphnidis Syracusani bubulci, celebri illa calamitate a
 De canibus nympha quadam adfecti, canes quinque ab ipso nutritos, Sa-
 Daphnidis. num, Podargum, Lampadem, Alcium, et Theontem, cum30
 miserabilem domini casum vidissent, propter illum mori voluisse ajunt, luctu prius et ululatu plurimo eum prosequutos.

XIV. Varia et multiplicia de elephantorum natura ante dixi:
 Historia de nunc quam memoria sint bona, quamque diligenter praece-
 elephanto, ptum officii adversus praecipientes teneant, quamque simul35
 infantis cu- eorum, qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel
 stode. fidem non fallant, explicandum est. Cum Antigonus Megarensem urbem obsideret, femina simul [elephas, Nicaea nomine] cum uno de elephantis bellatoribus versabatur. Et cum illius, qui elephantum aleret, uxor infantem puerum40
 [ante mensem] peperisset, eundem [Nicaeae] elephanto, lingua utens Indica, quam elephantis intelligunt, commendavit. Is autem puerulum diligebat et custodiebat, ex eoque proxime adjacente magnam voluptatem capiebat; cum ploraret, oculos tum avertebat, tum vero ab eo dormiente muscas abige-45
 bat, [promuscide] ventilans arundinis ramum ex illis, qui pro pabulo ei obiciebantur; omnem vero cibum, nisi puer adesset, rejiciebat. Nutrix igitur necesse habebat, postea-

quam eum lacte complevisset, elephanto curatori apponere; vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam ita, ut etiam mali aliquid minari et moliri videretur. Saepè etiam cum vagiret infans, cunas, in quibus jaceret, movebat; sicque eidem ipsi ex hoc motu oblectamenta et solatia, sicut nutrix, adferre studebat.

Zelotypiam vehementem diversorum animalium, porphy-
rionis, canis et ciconiae diximus suis locis; nunc mihi ex-
ponendum videtur elephantum odium in eos, qui cum alienis
10 uxoribus stuprum faciant. Nam cum uxorem sui domitoris
et altoris stuprari manifesto deprehendisset; ambos, et eum
qui stuprum inferebat, et eam quacum id faciebat, cornibus
transfigens interfecit, ac in stragulis constupratis et lecto adul-
terato jacentes reliquit; ut cum primum suus rector venis-
15 set, et manifesto nefarium facinus, et se hujus vindicem co-
gnosceret. Hoc quidem factum ab India huc ad nos manavit.
At Romae aliud simile evenisse audio [sub optimo imperatore
Tito]: praeterquam quod addunt, ibi elephantum non utrum-
que modo occidisse, sed et stragula veste eos texitisse, et nu-
20 tritio advenienti stragula rejecisse, et retexisse, et proxime
inter se jacentes demonstrasse; ita ille tum facile injuriam il-
latam sibi fuisse intellexit, tum etiam maxime facinus ei li-
quebat, ubi cornu, quo ipsos confixisset, cruentum per-
spexit.

25 Est et peculiaris draconum divinatio. Nam et in Lavi-
nio, oppido Latinorum (quod a Lavinia Latini filia nomen
accepit, quo tempore Latinus, Aeneae adversus Rutulos au-
xiliatus, eos devicit, et Aeneas Trojanus Anchisae filius ci-
vitate praedicta potitus est; quae quidem Romae veluti avia
30 nominari posset, ex hac enim profectus Ascanius Aeneae et
Creusae Trojanae filius Albam condidit, cujus colonia est Ro-
ma) ceterum in Lavinio sacer est lucus magnus et opacus,
juxtaque ipsum aedes Junonis Argolidis. In lucu autem la-
tibulum est amplum ac profundum, draconis cubile. In hunc
35 lucum sanctae virgines statis diebus ingrediuntur, quae ma-
zam gestant manibus, oculos fasciis devinctae; eas recta ad
latibulum divinus quidam spiritus deducit, sensimque ac pe-
detentim progrediuntur sine offensione, ac si detectis oculis
viderent. Quod si virgines fuerint, cibos tanquam puros et
40 deo gratae animanti convenientes admittit draco; sin minus,
non attingit, corruptas esse intelligens et divinans. Formi-
cae vero hanc mazam a vitiata relictam minutatim confrac-
tam, quo facilius ferant, e lucu exportant, expurgandi gratia
loci. Hoc cum fit, ab indigenis animadvertitur, et quae in-
45 gressae fuerant indicantur, examinanturque; et cujus pudici-
tiam esse violatam constiterit, poena legibus constituta ple-
ctitur. [Dracones igitur non expertes esse vaticinationis hoc
modo demonstrarim.]

XV.

Historia de
elephantis
adulterii ul-
toribus.

XVI.

De dracone
Lauvino.

XVII.

Non temere canit Homerus:

Historia de
dracone sa-
cro, quem
videre nefas
fuit.

Terribiles dii, cum apparent manifesti.

Nam et draco sacer ac venerandus divinius in se aliquid ha-
bet, quodque praestet ignorari. Nempe, in Melite Aegyptia
draco divinis honoribus adficitur in turri quadam; adsunt ei
sacerdotes et ministri, mensa et crater ponuntur; crateri quo-
tidie immittunt libum ex farina subacta melicrato, et rece-
dunt; postridie vero reversi craterem inveniunt vacuum. Et
cum aliquando maximus natu summo videndi draconis desi-
derio teneretur, solus ingressus, et libo proposito, recedit;
et mox dracone mensa consensa epulante, ille subito magno
cum strepitu fores, quas pro more clauserat, aperuit. Dra-
co indignatus abiit: at ille, viso quem voluerat, suo quidem
malo, mente captus, et suum confessus crimen, mox obmu-
tuit; et paulo post collapsus interiit.

XVIII.

Quaedam de
pavone et e-
quo.

Haec etiam animalibus peculiaris sunt. Pavo fascini vel-
uti naturale amuletum lini radicem inquit, et sub alarum
altera retrusam gestat. Retentam in equo urinam laxari ajunt,
et statim copiose reddi, sedarique dolorem, si virgo zona,
qua amicitur, soluta faciem ejus feriat. Equae in venerem
furor nimius, Aristotele auctore, sedabitur facile, juba cervi-
cis ejus detonsa; sic enim veluti pudore ducta [furorem, mo-
tumque libidinis, et] concitationem nimiam prae verecundia
remittet. [Quod ipsum etiam Sophocles innuit in fabula, cui
titulus Tyro, quae ita loquitur:

Luctum capillus arguit tonsus gravem.

Lascivientis sic equae jubam solent

Fluxam comantem tondere a cervicibus

Equisones. Haec inde moesta in fontibus

Et amnibus contemplatur se pristino

Jubae decore spoliata, luget, dolet

Adeo, movere possit ut viros quoque

Ad condolendum miseratos vicem ipsius.]

XIX.

De muribus
urbis Heli-
ces ruinam
praesagien-
tibus.

Domum ruituram, qui in ea sunt, mures et mustelae etiam
praesentiunt, et mature excedunt. Hoc et in Helice conti-
gisse ajunt. Nam cum Helicenses in Iones advenas impii fuis-
sent, eosque ad aram mactassent, [juxta Homericum illud],
Prodigia iis dii ostenderunt; quinque enim diebus priusquam
pessum iret Helice, omnes in ea mures, mustelae, serpentes,
[scolopendrae] verticilli, et alia hujusmodi animalia, magnis
copiis exibant per viam, quae ducit Coriam. Haec Helicen-
ses cum fieri viderent, admirabantur; neque tamen de rei
causa facere conjecturam poterant. Proxima autem ab illo-
rum animalium egressu, nocte terrae motu concussa civitas
subsedit, et inundantibus aquis abolita est; et pariter cum
urbe Lacedaemoniorum naves decem, quae tum forte ad por-
tum appulerant, eadem maris exundatione perierunt. Est
quando animalium etiam ad capiendam ab hominibus impiis

ultionem ministerio iustitia utitur: argumento est Pantedidas Lacedaemonius, qui cum artifices Dionysii proficiscentes Cythera per Spartam transire prohibuisset, postea in ephorum curia sedens a canibus laceratus est.

5 In Sicilia Adranus est civitas, ut ait Nymphodorus, et in ea Adrani daemonis vernaculi templum, quod omnino in-
signe ac splendidum esse ait. Sed quae de hoc deo refert cetera, quamque sit clarus, et in supplices prompte facilis ac propitius, alias dicam; nunc aliud explicabo. Canes ei

XX.

De canibus
sacris in
templo A-
drani herois.

10 sacri sunt, qui et ipsi colunt eum atque inserviunt, Molossis canibus tum forma tum magnitudine superiores, numero non pauciores quam mille. Hi interdum blande et adulantes tum peregrinos, tum indigenas, qui templum lucumque ingrediuntur, excipiunt. Nocte vero jam ebrios et titubantes, 15 tanquam viae duces et comites, egregie deducunt, ad suam usque domum quemque antecedentes. Ceterum contumeliosos, ut par est, puniunt; insiliunt enim, et vestes eorum lacerant, et eatenus castigant: eos vero, qui furari praedarive moliantur, crudelissime dilaniant.

20 In rubro mari cochlea marina tum specie pulcherrima, tum maxima nascitur. Testa ei purpurea, et in ejus medio spira, sive voluta, mira colorum varietate et veluti floribus nativis distincta; sertum diceret summo artificio et ornatu contextum, e floribus multijugis, viridibus, aureis, rubicun- 25 dis, per aequa digestis intervalla.

XXI.

De cochlea
maris rubri.

Delphinum perpetuo motu praeditum esse ferunt, adeo quidem ut motus finis ei terminus vitae sit. Cum enim somno indiget, ex alto ad summam aquam elatus, ut totus videatur, dormit; neque enim insomnis est, [aut dei illius ex- 30 pers]. Quando autem dormit, in profundum tamdiu depellitur, quoad inam sedem maris contingat; ad quam postquam funditus delapsus est, in solum impulsus e somno excitatur, et rursus emergit: deinde iterum in somnum actus, [et a deo illo vultus], fundum petit, et simili impulsu excitatus, 35 rursus natat super aquam: et hoc ipsum saepe facit, eamque ob causam inter quietem et actionem medius nunquam omnino a motu quiescit.

XXII.

De perpetuo
delphini mo-
tu.

In mari rubro piscis procreatur, cujus corpus ita figuratum est, ut similitudinem lingulae ejus latitudo gerere 40 feratur. Ejus squamae tangenti non valde asperae sunt; subaureo est colore; tum lineis a summo capitis vertice ad extremam caudam nigris sic distinguitur, ut eas citharae fiduculas contentas esse dicas, unde is citharoedus appellatur; os ei pessum it et subsidet, idemque nigerrimum est, cingu- 45 loque croceo circumligatur; vertex varietate distinguitur, fulgore aureo, et nigris quibusdam lineis; pinnae aureas habet; cauda vero nigra est, praeter extrema, quae candidissimo colore adsparguntur. Alii item [citharoedi] picti nasci dicun-

XXIII.

Citharoedi
piscis de-
scriptio.

tur, toto corpore purpurei, certis intervallis aureolas lineas possidentes; eorum vero caput cingulis violaceis illustratur, uno ante oculos ad branchias pertinente, altero secundum oculos usque ad medium caput excurrente, alio autem tanquam monili sic collum circumplicante.

XXIV. Pardalis piscis, ut ii, qui ipsum viderunt, dicunt, in mari rubro nascitur; coloris et maculis orbiculatis similis et montanae pardali. Oxyrynchus, quem idem mare alit, ore est praelongo, oculis auri instar fulgentibus, palpebris albis; ejus dorso puncta pallore insignita sunt, pinnae priores ei nigrae existunt, eae vero quae sunt in dorso albae; cauda forma oblonga et colore viridis est, quam mediam aureola linea intersecat.

XXV. Ptolemaeo secundo, quem et Philadelphum cognominant, pullus elephantis dono datus est, qui sermoni Graecanico in-15 nutritus loquentes intelligebat; cum ante visum et auditum hoc animal solam Indorum linguam elephantis intelligere crederentur.

XXVI. Sexus masculus etiam inter bruta videtur a natura praeferrī. Siquidem draco mas insignis est crista, et barba hir-20 sutus; gallinaceus et ipse cristatus, paleas insuper veluti barbam gerit; cervus cornutus, leo jubatus, cicada mas canorus est.

XXVII. Graecis et Trojanis belli causam Helena, [ut ajunt], dedit. Darii uxor [Atossa], quod ancillas Atticas et Ionicas25 habere desideraret, Persis ad bellum Graecis inferendum argumentum dedit. Tabella contra Megarenses proposita causam attulit Graecis diuturni belli. Magnetes atque Ephesios locusta ad bellum excitavit, atque inflammavit. Columba Chaonas et Illyricos in bellum commisit. Thebani in Ae-30 gypto propter canem contra Romanos pugnasse dicuntur.

XXVIII. Pythocharen tibicinem fama est concitato et vehementi tibiae sono luporum impetum cohibuisse. Murium multitudo Megarenses sedibus pepulit, Phaselitas vespae fugant, Rhoe-35 tienses scolopendrae.

XXIX. Oves in Ponto sine felle nasci ajunt; in Naxo vero insula etiam duplici.

XXX. Merops avis hoc nomine ciconiis etiam justior est, quod parentes non senectute demum adfectos alit; sed ut primum majores alarum pennae ei natae fuerint, id facit. Itaque in-40 ter aves justissima et piissima omnium habetur.

XXXI. Hoc peculiare bonum quoque animalibus contigit; quod diis curae sint, neque [vel contemnantur ab eis, vel] negligantur. Nam ut ratione careant, suo tamen intellectu, et conveniente eis sapientia, non destituuntur. Quomodo autem45 a diis amentur, dicam, si non multa e multis, tantum tamen, quantum satis fore videbitur. Vir quidam, Lenaeus nomine, equum possidebat et forma speciosum, et cursu celerrimum,

et animo intrepidum; quique in spectaculis cursum, [ad quem institutus erat,] egregie decurrebat, et in bello fortitudinem tolerantiamque suam cum alias declarabat, tum persequendo si opus esset, tum retrocedendo tempestive. Propter haec
 5 igitur omnia commendabilis equus dominum suum inter ceteros equites quam celeberrimum reddebat. Hic equus adeo
 eximius ictu quodam dextro oculo laesus, eoque captus est. Et cum Lenaeus spem suam omnem propter hunc equi casum vacillare videret [nam laevo ejus oculo, soli adhuc integro;
 10 scutum equestre et alia (arma) tenebras offundebant] Serapidis templum adit, adducto secum [ceu victima quadam equo]; et pro eodem deum precatur, ceu fratre aut filio; et ut supplicem insontem misereatur orat; hujus enim calamitatis causam ab hominum quorundam sive facto nefario, sive mali
 15 hominis dicto, esse profectam. Equus vero quonam pacto, dicebat, vel sacrilegium, vel caedem, vel blasphemiam committeret? Per suam quoque innocentiam, ut qui nemini unquam injurius fuisset, deum obtestabatur; et propterea, ut commilitonis ac amici sui oculum restitueret, rogabat. Tum
 20 deus utcunque magnus non neglexit, neque contempsit brutum mutumque animal; et pariter ipsius et supplicantis misertus, remedium dictat: jubetque oculum equi non quidem perfundi liquido ullo remedio, sed fomentis per meridiem in ambitu templi calefieri. His peractis, equi oculus redinte-
 25 gratus est; et Lenaeus quidem deo sacrificia, quibus grates et praemia recuperatae valetudinis equi deo persolveret, peregit. Equus vero saltabat, et hinniebat circa templum: jamque grandior et formosior videbatur, seque veluti ostentans ad aram usque non sine ambitione accurrebat; denique circa
 30 gradus se volutans deo servatori, [quo posset modo,] gratias se agere prae se ferebat.

Vinitor dum scrobem fodit, [pulchram et generosam] vitem plantaturus, ligonis ictu aspidem sacram et minime infestam hominibus, [quae forte illic latebat], imprudens
 35 diam dissecuit. Deinde cum terram dimoveret, posteriorem ejus partem, quae caudam continet, in arena jacentem reperit; anteriorem vero, quae a ventre ad cervicem tendit, adhuc reptantem et ex dissectione cruentam. Quamobrem obstupefactus et mentis impos, totus ad insaniam, eamque
 40 vehementem redactus est. Et cum interdum non apud se, nec rationis compos erat, tum noctu etiam delirans e lecto exsilliebat, et aspidem se persequi dictitabat, et veluti morsu laesus terribili clamore vociferabatur, et auxilium implorabat, et interemptae ab ipso aspidis simulacrum se videre
 45 aiebat, idque frendens et minans, et aliquando morsu se impetitu ejulatu quidem dolere se arguebat. Cum autem jam aliquandiu durasset morbus, cognati ejus supplicem ipsum in aedem Serapidis ducunt, deumque, ut spectrum illud aspi-

XXXII.

Historia de
 vinitore per
 Sarapidem
 ab insaniam
 liberato.

dis amoliri et cohibere dignetur, orant. Misertus ille, virum curat. Quemadmodum inulta non manserit aspis, dictum, et quidem sufficienter prorsus.

XXXIII.
Historia de
pavone Jovi
sacro.

Aegyptiorum rex cum Indicum pavonem maximum pulcherrimumque dono accepisset, noluit cum gregariis ceteris eum alere, vel cibi gratia, vel familiae oblectamenti; itaque Jovi, urbis custodi, eum consecravit, dignum hoc deo munus hujusmodi alitem judicans. Hujus deinde capiendae desiderio ventri ac luxui deditus juvenis quidam locuples, ut splendide epularetur, captus est; solebat enim semper indulgere gulae, et varias quaerebat dapes, etiam cum periculo, quavis occasione, quovis pretio, lucrum existimans omnia, quibus suam delectaret improbitatem, et satiaret ingluviem. Mercedem igitur hujus sacrilegii amplam uni ex ministris dei largitur, et insuper aliam promittit. Is vero spe vana inductus eum accessit ad locum, ubi morari alitem norat, et capere juveni adferendam aggressus est; sed non apparuit pavo, et loco illius aspis visa est, erecta, et adversus ipsum irata. Quare territus retrocessit; cum vero gulosus ille urgeret et instigaret, minister ad pavonem venit, qui mox ambabus alis in aerem elevatus, neque in sacra aliqua arbore consedit, neque in alio sublimi et excelso loco, sed in medio quodam inter templum [et ipsos] unde intrepide illos adspectans prae se ferre hoc videbatur, se illorum insidiis superiorem esse, neque capi ab eis posse. Ita que re infecta luxuriosus ille pecuniam expensam repetit. Negat ille se redditurum, quod quantum in se esset, nihil non fecisset, rem vero sacram deo auferre nequiret. Hinc, ut verisimile est, ortam contentionem et clamores multi audiverunt; et tandem summus quoque sacerdos superveniens litis in aede causam sciscitatur. Illi se invicem accusant: et juvenis ille dives minis, conviciis et maledictis adfectus discedit, et alterius cujusdam avis osse deglutito, magno cum dolore e vita migravit, ministrum vero improbum illum, utpote sacrilegum, civitatis princeps punivit. Avis ab eo tempore neque viva, neque mortua, visa est; sed, cum annis centum, ut ferunt, vixisset, evanuit.

XXXIV.

De viro, qui
rapidis cultui
comesis serpentis
ovis a Sarapide
servatus est.

Huc et illud pertinet. Vir quidam, Cissus nomine, Serapidis cultui deditissimus, petitis insidiis mulieris, quam prius amatam, deinde uxorem duxerat, cum ova serpentis devorasset, dolore angebatur et misere affligebatur, ita ut a morte parum abesse videretur. Rogatus autem ab eo deus muraenam vivam praecepit emendam, et manum vivario [seu vasi, in quo servaretur], immittendam. Paret ille, et manum immittit; cui muraena mordicus inhaeret, et cum aveleretur, morbum juvenis illius in se attraxit simul. Sic muraenae hujus, divinae Serapidis curationis ministrae, ad nos quoque fama pervenit.

Idem hic deus, imperante Nerone, Chrysernum, qui XXXV.
 reyomebat sanguinem, et contabescebat, epoto tauri sanguine, Alia exem-
 curavit. Haec eo proposito mihi referuntur, ut significem pla opis a
 animalia tam grata esse diis, ut et ab iis servantur, et ipsa Sarapideae
 5 quoque alios eorum voluntate servant. Idem hic deus Ba- grotis alla-
 thylin Cretensem tabe periclitantem ab hoc gravissimo malo, tae.
 asininae carnis imperato esu, restituit; [atque accidit, ut res
 evenerit ei juxta nomen animalis, dixerat enim deus ὀνησι-
 Φόρον (salutarem) futuram hanc curationem et medelam. Et
 10 de illis haec dicta sufficiunt].

[De animalium natura haec quoque feruntur.] Equae XXXVI.
 ad vectionem curulem aptiores esse creduntur. Viros rei De equis.
 equestris peritos affirmare audio, equos lavatione et unctione
 gaudere. Solitos quidem unguentis liniri equos Simonides in
 15 lambis testatur. Persae post Cyri pugnam in Lydia camelos
 simul cum equis alunt, equorum metum ex camelis convictu
 conantes expellere.

Cartilaginea vocantur, quae squamis carent; ut murae- XXXVII.
 na, conger, torpedo, pastinaca, bos, mustellus; delphinus De diversis
 20 [vero] et balaena [cete sunt]: et haec quidem de aquatilibus animalium
 sola vivipara. Mollia appellantur ex aquatilibus ossium ex- generibus.
 pertia; ut polypus, sepia, loligo, urtica: quae etiam sanguine
 et visceribus carent. Crustis tenuibus tecta; astaci, squillae,
 cancri, paguri: haec senectutem exuunt. Siliceis testis oper-
 25 ta; conchae, murices, buccinae, strombi, echini, locustae.
 Dentibus serratis praedita esse dicuntur, quae dentes teretes
 et acutos habent; ut lupo, canis, leo, panthera: haec ea-
 dem sunt carnivora. Utrinque dentati, homo, equus, asi-
 nus; adipem etiam habent. Dentes continuos habent bos,
 30 ovis, capra. Dentes exertos habent, quae extra dentes emi-
 nentes ostendunt, aper, talpa; nam elephantum, potius quam
 dentes, cornua appellanda sunt. Insecta: ut vespa, apis:
 haec etiam pulmonibus carere dicuntur. Ambigentia: equus
 fluvialis, lutra, castor, crocodilus. Cortice teguntur la-
 35 certus, salamandra, testudo, crocodilus, serpens: haec etiam
 senectutem exuunt, praeter crocodilum et testudinem. [Soli-
 peda: equus, asinus.] Bisulca: bos, cervus, capra, ovis,
 sus. Multifida: ut homo, canis. Planipeda et latis ungui-
 bus praedita: cynus, anser. Cuteis alis praedita vesperilio.
 40 Uncinatis unguibus sunt, quibus incurvum est rostrum; ut
 accipitres, aquilae. [Aliorum animalium naturam alibi dixi.]

Vulpanser pullos suos vehementer amat, eandemque ope- XXXVIII.
 ram, quam perdix, in eis tuendis ponit. Nam ante suos De vulpan-
 foetus sese provolvens, aucupi spem sui capiendi praebet; hi sere.
 45 vero interea elabuntur; quibus fuga elapsis, is sese alis al-
 levans discedit.

Accipiter, quoad vivit, ab Aegyptiis carus deo esse fer- XXXIX.
 tur; tum post excessum e vita, [cum corpore exutus est anima De accipitre.

et spiritus] futura ostendere, et somnia immittere. Eidem Aegyptii ternis aliquando pedibus accipitrem apud se visum ajunt, et nonnullis persuadent.

XL. Perdices in Paphlagonia, ut scribit Theophrastus, cor
De animal-
bus partes
quasdam ha-
bentibus du-
plices. geminum habent. In Bisaltia lepores Theopompus ait singu-
los duplex habere jecur. Apion, nisi nugatur, alicubi cer-
vis quatuor esse renes prodidit. Et, cum Oenis Menidis filius
regnaret [in Aegypto], gruem bicipitem esse visam, et fero-
citatem regionis secutam, idem auctor est; item sub alio rege
quadricipitem avem, et alluvione Nili secuta copiosiore quam
alias unquam, fructuum et segetum admirabilem fertilitatem
exstitisse. Quadricornem cervum Nicocreon Cyprius habuit,
et Delphis consecravil [cum hac inscriptione:

Quatuor insignem quod cervum cornibus altis

Nicocreon cepit, munus, Apollo, tuum est].

15

Oves etiam tum quadricornes, tum tricornes, fuerunt in tem-
plo Jovis custodis urbis [in Aegypto]. Ego etiam quinque
pedes bovis miratus sum, quem vidi sacrum eidem deo in
magna urbe Alexandria, in luco dei, ubi consitae perseae
egregiam umbram et spectaculum praebebant. Ibidem vitu-
lus [colore cereo] pedem ab humero dependentem ferebat,
absolutum quidem illum, sed ad gressum inutilem. Haec etsi
consuetam naturae rationem non omnino sequi videantur;
ea tamen, ut vel ipse vidi, vel fama accepi, referre libuit.

LIBER DUODECIMUS. .

In Myrensi Lyciae sinu [fons] est [et] Apollinis templum, ad cuius sacerdotem vitulinas carunculas [ex oblati sacrificiis] dispergentem orphi gregatim adnatant, et tanquam sane convivae ad epulas invitati carnes comedunt. Et vero im-
5 molantes ex eo magna voluptate adficiuntur, quod pisces sua
sacrificatione pascantur; quod quidem ipsum res suas bene
et feliciter casuras esse significare sibi persuadent, idcirco-
que propitium esse sibi deum dicunt, cuius voluntate cibis
1 piscis expleantur. Quod si caudis carnes in terram ejiciant,
10 tanquam sordidas a se detestantes, exinde sibi iram dei por-
tendi arbitrantur. Itemque hujuscemodi piscium genus sacer-
dotis vocem et agnoscit, et si ad eos, a quibus appellatur,
accesserit, sic incredibilem ipsis laetitiam adfert; at, si con-
tra fecerit, magnum dolorem eisdem inurit.

I.
De sacris
Myrensi-
piscibus.

5 Ad Bambycen olim sic appellatam, nunc vero Hierapo-
lim a Seleuco nuncupatam, pisces et sacri habentur, et con-
fertis turmis natant. Duces item habent, qui cibos ei obje-
ctos primi degustant; maximeque ex omnibus piscibus ami-
citiam inter se servant, perpetuaeque pace devinciuntur; sive
10 quod dea hunc animorum consensum eis adflat, sive quod
objectis escis cum abunde expleantur, necesse non habent
se invicem invadere et vorare.

II.
De piscibus
Hierapolita-
nis.

Aegyptii ferunt (quod mihi quidem non persuaserint) quo
tempore [decantatus ille] Bocchoris regnavit, agnum pedibus
25 octonis et cauda gemina esse natum; ac eundem fuisse bici-
pitem, et quadricornem, et humano sermone locutum. Ve-
niam merentur poetae, ut Homerus, qui Xantho equo ser-
monem attribuit; [et imitatus illum hac in re Alcman, cum
id post tantum auctorem, qui primus id fingere fuit ausus,
30 Homerum fecerit, non est accusandus. Aegyptiis vero talia
jactantibus quis credat? Volui tamen haec de agno, licet fa-
bulosa, non praeterire].

III.
De agni
monstro.

De accipitribus audire memini, solere eos, antequam Ni-
lus inundet, et agros operiat, ex pennis illas, quae jam con-
35 senuerint, dimittere, ut rami fruticum jam arida folia; et
alias novellas et elegantes producere, similiter ut arbores co-
mam. Sunt autem accipitrum genera plura, quod et Aristophanes
insinuare videtur, cum inquit:

IV.
De accipi-
tre.

Atque misimus

0 Ter mille accipitres, sagittarios equites.

Jamque quilibet procedit unguibus amentatis
Cenchris, buteo, vultur, cymindis, aquila.

Distributi sunt autem et consecrati variis diis: perdiciarius et ocypteros Apollinis minister est, ut ferunt; ossifraga et harpe sacrae sunt Minervae; palumbario Mercurium delectari ajunt; Junoni dedicatur tanypteros, Dianae buteo, Matri deum merminus, alii denique aliis diis. Genera autem accipitrum permulta sunt.

V.

De mustela
apud The-
banos in ho-
nore habita.

Aegyptii quod diversa animalium genera in deos referant, et diversimode colant, multiplex risus eos consequitur. Aethi-
Thebani, natione quidem Graeci, risu obruendi, qui muste-
lam, [ut audio], religiose venerentur, et dicant [Herculis
hanc nutricem fuisse; vel non fuisse quidem nutricem, sed]
cum Herculi Alcmena parturiret, et parere non posset, hanc
praetercurrentem partus vincula dissolvere; eoque esse factum,
in lucem ut Hercules exiret, et jamjam natus reptaret; [cui
deinde Juno decantatos illos dracones immisit]. Porro mures
adorant ii, qui Troadis Hamaxitum incolunt; unde Apolli-
nem, qui apud eos maxima religione est, Sminthium appel-
lant. Murem enim Sminthum Aeoles et Trojani nominant,
sicut Aeschylus in Sisypho testatur, cum ait:

Sed est agrestis [maximusque] sminthus.

Tum vero in aede Sminthii cicures aluntur mures, eisque
victus publice praebetur; atque infra altare, ubi degant, mu-
res albi latibula habent; apud tripodem Apollinis muris est
effigies. Ceterum de hujus religionis origine hanc accepi fa-
bellam: Permulta murium millia cum Aeolum et Trojanorum
segetes invasissent, atque immaturas succidissent, eis, qui
sementem fecissent, messem infructuosam reddidissent; cum-
que Delphicus deus de hac re consultus esset, respondisse:
oportere sacrificare Sminthio Apollini: eos, quibus datum esset
oraculum, responsum secutos ab hoc murium impetu libera-
tos fuisse, et frumentum eis ad solitas messes pervenisse. Huc
etiam addunt: Cretenses ad coloniam domo miasos [propter
calamitatem, quae ipsis acciderat] Pythium rogasse, quem
piam sibi locum ad habitandum adpositum ostenderet; illum
oraculum edidisse, ubi terra geniti bellum eis inferrent, ibi
considerandum, atque urbem excitandam esse: ita eos profectos
ad Hamaxitum castra posuisse, ut illic quiescerent; murium
vero immensam vim erupisse, et clypeorum lora derosisse, et
arcuum nervos exedissee; ex quo conjecturam duxerunt illos
esse terrigenas, proinde ad armorum etiam inopiam redactos
hunc locum incoluisse, atque Sminthio Apollini templum ex-
citasse. [Ad hanc theologiam murium nos mentio promovit,
et haec quoque obiter cognovisse detrimento nobis non fuit.]
Delphini etiam mortuorum memoriam non abjiciunt, et
eos, quibuscum consuetudinem vivis habuerant, extinctos
quoque non deserunt. Itaque sui generis cadavera subeunt,

VI.

Delphino-
rum circa

ad continentem elata, hominibus sepelienda tradunt, [Aristotele teste]; post vero sequitur magna delphinorum multitudo, tanquam in extinctos honorem conferentium, aut certe eos ab impetu aliarum belluarum ne abrepti devorentur defendentium. Itaque homines justī, et rei musicae intelligentes, reverentia studii in delphinorum musicam adducti humatione eos adficiunt; illi vero, qui a Musis ipsisque Gratiis (quod ajunt) affeni sunt, eos inhumatos relinquunt. At truci horum animo, o delphini, veniam concedatis oportet: quando-
 10 quidem vel ipsi Athenienses Phocionem probum virum inhumatum proecerunt: tum Olympias, quae filium Jovis peperisset, ut ipsa gloriabatur, et ille profitebatur, insepulta jacuit: Pompejus [item Romanus, cognomine] Magnus, cum tot tantasque res praeclaras gessisset, ac summis victoriis partis,
 15 ster triumphasset, et interfectoris sui patrem servasset, et in regnum restituisset, Aegyptii non modo interfecerunt, sed capite truncatum, projectum ad litus reliquerunt; quemadmodum erga vos sepulturae officium saepe negligunt. [Vidi ego quoque, qui connexas cicadas in cibum venderent. Omnium
 20 vorum enim istud animal neque vobis, o delphini, parcit, sed vos sale inveterare et devorare audet; neque cicadis etiam parcit, nec animadvertit se rem perpetrare Musis, Jovis filibus, invisam.]

defunctos
cura.

Leonibus in Aegypto religiosus cultus non modo tribuitur, sed etiam ex iis urbs nomen trahit; quorum sane vim ac naturam exponere non alienum videtur. Tempła habent sibi consecrata, et sedes ad commorandum amplas; tum eis bubulae carnes quotidie praebentur, quas distractas atque ab ossibus [et fibris] nudas dum exedunt, Aegyptii iis accinunt
 30 Aegyptia voce. Cationis argumentum est, ne ex adspicientibus quenquam fascino, eamque, ut ita dicam, amuleti vice usurpare videntur. Neque vero eorum modo permulti apud ipsos consecrantur, verum etiam sedes eis dedicatae e regione contrarios adversosque adspectus habent; quarum fenestrae,
 35 tam quae ad solis exortum pertinent, tam etiam quae ad occasum spectant, apertae suaviorem vivendi rationem eis, et jucundius habitandi domicilium efficiunt. Tum eis etiam sunt exercitationum loca ad tuendam valetudinem, tum propin-
 40 quae palaestrae. [Exhibetur autem cuique, quocum certet, adversarius ei vitulus aliquis bene habitus, quem cum certando prostraverit (quod quidem tardius facit, utpote otio et exercitii venandique penuria segnior) inde satiatur, et ad suum redit stabulum.] Eos ideo Vulcano Aegyptii consecraverunt, quod sint natura vehementer ignita; atque adeo exte-
 45 riorem ignem ob copiam interioris aegerrime intuentur, et fugiunt. Tum idcirco solis domicilium leonem constituunt, quod igneus sit: simul et solem, cum est aestivo tempore calidissimus ac fervidissimus, accedere ad Leonem coelestem

VII.
De leonum
apud Aegy-
ptios cultu.

dicunt. Ii quidem, qui magnam Heliopolim incolunt, in dei vestibulis eos divinae cujusdam sortis, ut Aegyptii dicunt, participes alunt. Nam iis, quibus propitius est deus, summiorum significationibus secundum quietem; futura non solum ostendunt; sed etiam a perjuris non longo intervallo atque adeo e vestigio, deo eis justam iracundiam adflante, poenas illorum fraudi debitas repetunt. Empedocles inquit, si post excessum e vita homo de semetipso in bestiae alicujus naturam demigrare debeat, multo praestantissimam conversionem esse, quae fit ex homine in leonem; si in plantam commutari, optimam esse demigrationem in laurum. [Versus quidem ipsius hi sunt:

Utque feras inter praestat leo montivagus trux,

Sic aliis fruticum laetissima laurea cunctis.]

Quod si sapientiae Aegyptiorum, qui animantes etiam earumque partes ad naturam referunt, ratio habenda est; illi attribuant igni hujus animalis anteriora, aquae vero posteriora. Sphingem quoque Aegyptii qui sculpturam excercent, et Thebanae fabulae duplici natura [egregie] adornantes, biforem nobis conantur repraesentare, ipsam ex corpore virginis et leonis compositam celebrantes. Quod et Euripides insinuat, cum inquit:

Caudam revolvens sub leoninos pedes

Sedebat.

Porro Nemeaeum leonem e luna decidisse ajunt. Unde et Epi-
menides in suis carminibus cecinit:

Nam genus e luna nostrum, coelestis origo est,

Terribili quae me quondam concussa rigore

In Nemeam sylvam, Junoni scilicet almae

Ut gratum faceret, dejecit.

30

Sed haec in fabellas rejicienda; nos propriam leonum vim et supra et in praesentia satis explicavimus.

VIII.

Pyrausta animal est, quod ignis fulgore gaudet; et ad lucernas advolat, cum flamma maxime viget, atque inde se aliquid adepturum putat: magno autem impetu in eam illapsus comburitur. Meminit vero ejus etiam Aeschylus tra-
goediarum scriptor, canens:

Magnopere imprudentem metuo pyraustae necem.

IX.

Cinclus volucre animal est, posteriore sui parte debile, [suapte natura et] per se dicunt non posse nidum construere, sed in alienis parere; eamque ob rem pauperes rusticorum proverbio cinclos appellari solere. Haec etiam semper caudam movet, ut apud Archilochum cerulus. Mentionem hujus avis Aristophanes etiam in Amphiarao facit, his versibus:

Et lumbis ceto tuis, ceu debilis illa

Cinclus parte senex: hoc incantatio quaedam

Creditor esse potens.

45

Idem in Senectute *lordu cinclobaten rhythmum* dixit. Et Autocrates in Tympanistis:

- 5 Ludere ut solent blandae
Virgines sono quondam
Tibiae delectatae,
Jactare palmas, comas,
Vibrare leviter pedes,
Ephesiae Dianae in festo;
Motitare lascive
10 Sursum deorsum lumbos
Cincli more salientis.

Mures, qui non ex insidiis, sed sua sponte moriuntur, X.
defluentibus membris, e vita paulatim excedunt; unde pro- Paroemiae
fectum id, quod est in proverbio, *Juxta muris interitum*: de muribus
15cujus Menander meminit in Thaide. [Quin et *turture loqua-* et tarture.
*cio*rem hominem dicebant: siquidem turtur et ore semper gar-
rula est, et postica etiam parte plurimum, ut ferunt, obstre-
pit. Et hanc quidem paroemiam idem poeta usurpat in Mo-
nili, et Demetrius Sicilia fabula *turtures podice etiam loqui*
20ait.] Porro mures flagranti libidine dicunt esse; testemque
Cratinum adferunt dicentem in Fugitivis:

Age nunc tibi de sereno adversus mollitiem muris fulgurabo
Xenophontis.

Et feminam quidem murem majore veneris rabie flagrare di-
25cunt; et rursus Epicratem citant in dramate, quod inscribi-
tur Chorus:

- Postremo subiit laena detestabilis,
[Per Phersephattam], per Dianam dejerans,
Esse hanc puellam, virginemque, et integram
30 Pullus ut indomitus: at cavus erat murium.
[Voluit autem extreme libidinosam dicere *cavum* totum mu-
rinum eam appellando. Et Philemon:
Mus albus, illam si quis (at fari pudet)
Clamavit adeo laena mox turpissima;
35 Latere nusquam licuit.]

Colunt et nigrum taurum Aegyptii, quem Onuphin vo- XI.
citant. Loci nomen, ubi nutritur, ipsi referant; [ego propter aspe- De. Onuphi
ritatem omitto]. [Pili in eo, contra quam aliis, vertuntur; atque tauro.
hoc ei proprium est.] Inter boves magnitudine excellit, ita
40ut chaonas etiam, quos Thesproti et Epirotae larinos nuncu-
pant, et e Geryonis bobus prognatos dicunt, exsuperet. Pa-
scitur autem medica herba.

Non modo aquatiliū bestiarum, sed etiam terrenarum, XII.
omnium delphinus velocissimus, et ad saliendum praestantis- De delphino.
45simus est. Navem enim, sicut Aristoteles ait, transilit, et
causam conatur adferre ejusmodi: quemadmodum urinatores
animam continent, sic ille primo spiritum comprimit; deinde
corpus, sicut sagittam nervo expulsam, jaculatur; nam spi-

Aelian. de nat. anim. I. v. l.

M

ritus intus compressus, [ut ait], et illum et urinatores compellit ac jaculatur.

XIII. *Dephysa pi-*
sce. Physa Aegyptius piscis admirabili natura praeditus est. Nam eum notionem habere ferunt, quando luna augeatur et diminuat; ejusque jecur cum luna pariter decrescere, pariterque recrescere; corporisque habitu modo esse opimo, modo gracili et tenui.

XIV. *De glanide*
pisce. Glanis piscis, incola Maeandri et Lyci Asianorum fluminum, et Europaei Strymonis, speciem siluri similitudinemque gerit. Ex piscibus suorum foetuum amantissimus est: nam simul ut femina peperit, cura quidem illa de partu suo liberatur, veluti puerpera; at vero adsiduam se praestans mas custodem ad conservationem ejus, quam procreavit, sobolis, eam tuetur, et insidiantes pisces omnes arcet. Potest quidem et hamum devorare, Aristotele teste. 15

XV. *De ranis et*
hydro, de
crocodilo et
trochilo. Hydram valde et metuit et odit rana, quamobrem multo clamore illum vicissim terrere ac perturbare conatur. Ceterum crocodili malignum ingenium, hominem quoque et alias animantes ut capiat, meditatur insidias; itaque in via, quam novit ad fluvios descensum esse, vel aquandi gratia, [vel potandi equum, camelumve,] vel certe ingrediendi navim, aquam noctu, quam plenis buccis hauserit, effundit, idque saepius, ut locum reddat lubricum, ut facilius [quodcumque in eo collapsum fuerit] animal praedetur; labentia enim sustinere se nequeunt, et mox ab illo insiliente, ut jacent, corripuntur ac devorantur. [Addam et aliud nonnihil de hac fera.] Cum non pauca sint trochilorum genera, et nomina (quae sane quidem, quoniam auditu dura sunt et aspera, praetereo) haudquaquam sane cum iis omnibus foedere devincitur crocodilus; sed cum solo nuncupato cladaroryncho societatem atque amicitiam colit, nulla enim hic offensione hirudines ei legere potest. 25

XVI. *De causa*
foecundita-
tis quorundam anima-
lium; de mu-
lia, asinae et
equa. Cur sus et canis sint multiparae, Democritus causam adfert, quod multas vulvas, et loca semini concipiendo apta multa habeant: ea omnia semen non uno initu explet; sed iterum et saepius ea animalia ineuntur, ut coitus frequentia seminis receptacula impleantur. Mulas idem non parere ait; nec enim similes aliis vulvas animalibus habere, sed formas diversas, nec genitali semini recipiendo idoneas; mulas enim non naturae opus esse, sed humanae solertiae audaciaeque, ut ita dicam, adulterinum inventum et furtum. Videri autem sibi ait, asinum vi equae illata, fortuito gravidam reddidisse, ac homines postea hujus violentiae discipulos factos in consuetudinem procreandi haec jumenta adduxisse. Libycorum asini maximi non equas comatas superveniunt, sed duntaxat tonsas; nec enim has comae ornamento superbientes, harum rerum periti ajunt, ejusmodi maritos pati. 40

XVII. In australibus foetus utero magis excidere Democritus ait,

- quam in septentrionalibus; idque rationi consentaneum est. De tempore, quo abortus accidere solent.
 Quia ventrem ferentibus corpora austro laxentur et dissolvantur; idcirco receptaculo dilatato et longe lateque diffuso, et male compacto, partus errare et vagari, eosdemque calefactos huc et illuc dilabi et diffuere, ac jam locis disclusis et remissis facilius excidere: contra si tempestas sit frigida, et septentriones venti spirent, locorum adstrictione foetus contrahi et comprimi, ut de locis dimoveri ac depelli non queant, nec sane dissolutione et laxitate quasi tempestate quati; praesertim cum ab perturbatione conquiescant, et firmissima sede distringantur, ita ut facile ad pariendi tempus durare possint. Quamobrem frigida constitutione, inquit Abderita, foetus manent, calore vero ut plurimum excidunt; hoc enim superante, fieri posse negat, quin nervi et artus laxentur et fatiscant.
- 15 Causam cervis cur cornua renascuntur, idem Democritus eam dicit: Ventrem iis calidissimum esse; et eorum venas per universum corpus pertinentes esse rarissimas; et os, quod cerebrum amplectitur, membranae instar tenuissimum et perrarum esse, indeque ad summum capitis verticem crassissimas venas exoriri; itaque fieri, ut nutrimentum, et cibi pars utilior, celeriter a nativo calore digeratur: ex eo autem quod pinguius est, extrinsecus ipsis circumfundi, ait; quod solidius, per venas in caput retorqueri et reflecti, ac inde cornua permulto humore irrigata enasci. Hic influxus cum continententer fiat, quod ex eo coaluerit, promovetur et truditur foras, et subinde succrescit aliud atque aliud; quicquid igitur ejus extra corpus eminet, durescit ab aere cum ipsum consolidante, et in corneam duritatem confirmante; id autem, quod etiam nunc intra cutem subest, molle et tenerum est.
- 30 Quocirca recens cornu subnascens, et intrinsecus premens, vetus tanquam alienum expellit, dum veluti parturiens turget, et in lucem emergere gliscit, morae interioris impatiens. Et humor quidem recenter concrevens ad depellendum antiquum infirmus est, at durescens priora extrudere potest. Itaque vetera cornua pleraque interno robore expelluntur; nonnulla arborum ramis circumplicata, et feram ad cursum incitatum vi impediencia, abrumpuntur; et sic veteribus elisis, recentia ad erumpendum parata naturae munere proferuntur.

XVIII.
De cervorum cornibus.

- Bubulo pecori castrato Democritus ait tortuosa, gracilia, longa nasci cornua; contra testibus praedito enasci secundum radicem crassa, recta, minusque prolixa; eosdemque latiori, quam alteros, fronte esse. Nam hic ibidem cum multae venae sunt, ab iis ossa dilatantur; simul et cornuum eruptio, quoniam crassior exsistat, frontis latitudinem promovet: castratis vero, quod sedes cornuum et initium enascendi perparvum habeat circulum, minus, [ut ait], haec pars dilatatur.

XIX.
De cornibus in tauris exsectis et integris.

Porro mutili boves, foraminulentam, [ut Democritus vocat] cranii partem, et poris seu meatibus plenam, non ha-

XX.
De tauris

cornu caren-
tibus. bent; sed os universum solidum, quod cum adfluxum humorum non admittat, ut cornibus nudi ac mutili sint, in causa est. Venae etiam circa idem os cum pertenuēs et infirmæ sint, minus alimenti continent. Sed cervix quoque multorum bouum necessario siccior est; cum in ea similiter graciliores habeantur venae, et idcirco minus validæ. Ceterum Arabicis vaccis egregia nascuntur cornua; quod ad ea scilicet [inquit ille] humor copiosus, unde generosa illa germina nutriuntur, confluat. Ex iisdem quæ cornibus carent, os humorem capere solitum solidius habent, et haudquaquam hunc ipsum sibi humorem recipere idoneum. In summa igitur, incrementi causa cornibus existit influentia, quam sane plurimæ et crassissimæ venæ humore, quantum ferre possunt, gravidatæ infundunt.

XXI. Est et amor et benignitas erga homines animalibus propria. [Nam aquila olim infantem servavit.] Sed operæ pretium est historiam integram explicare, amplum sententiæ nostræ testimonium futuram. Sacchoræ Babyloniorum regis nasciturum e filia nepotem, et regnum avo adempturum, Chaldaei prædixerunt. Hoc ille metuens, [ut aliquid joco dicam, Acrisius erga filiam suam redditur]; arctissima [enim] custodia eam adservari jussit. At filia (nam Babylonii regis sapientiam superabat fatum) ex obscuro homine foetu concepto peperit. Natum autem ex ea infantem custodes regis metu ex arce civitatis, ubi filia inclusa erat, præcipitarunt. Aquila vero acutissimis oculis infantem dejici videns, priusquam terræ allideretur, volando subiens eum dorso excepit, et in hortum quendam deportatum leniter deposuit. Ille autem, qui horti curam agebat, pulcro puerulo conspecto, eum [dilexit, atque] educavit; idemque Gilgamus appellatus Babyloniorum rex fuit. Hoc si cui fabula videtur, [me quoque non approbare illi fatebor. Audio tamen] Achaemenem Persam quoque, a quo nobilis Persarum prosapia descendit, aquilæ alumnus fuisse.

XXII. In Creta Dianæ Roccaeæ templum est, circa quod cum canes, vehementer ex ea laborant: adeo quidem, ut ex promontorio in mare se præcipites dent.

XXIII. In Elymaea regione Adonidis templum est, et in eo mansueti leones, qui homines templum ingredientiē, tanquam salutatores, adulando excipiunt. Eos si ad cibum advocēs, tanquam invitati convivæ accedunt; et quicquid porrexeris, postquam acceperint, modeste et decenter abeunt.

XXIV. Piscem in mari rubro nasci ferunt, cui nomen hygro [hoc est, humidus vel aquaticus] phoenix; is nigris lineis, quas coeruleæ variant maculae, distinguitur.

XXV. Ejusdem maris lacertus est, cujus magnitudo ei, qui nascitur apud nos, aequalis est; sed virgatus spectatur, lineis nimirum aureolis circumdatur a branchiis ad caudam perti-

mentibus, quas media argentea distinguit; ore est hianti, maxilla inferior eminet in superiorem; virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebrae ambiunt. Ejus item maris foetura est charax nuncupatus piscis; is pinnas habet et utrinque et in tergo auricolores, inferiores partes purpureis cingulis illustrantur, similiter ejusdem cauda auri colorem gerit, purpureus color medios oculos pulchre adumbrat. Sagittarius in eodem mari procreatur, echini speciem et similitudinem habens; ac firmis et longis armatur aculeis.

10 Hystrices Libycae eos, a quibus attinguntur, acerbe pun- XXVI.
gunt, et aculei earum non leves dolores inferunt; quinetiam De hystrice.
si mortuae sint, aculeorum puncturas noxias esse ajunt. Libyca.

Est etiam in mari rubro simia, non piscis quidem haec, XXVII.
sed bestia cartilaginea, velut squamarum expers, non magna. De simia

15 Colore est terrestri similis, tum facie speciem similitudinem- maris rubri.
que ejusdem gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumvestitur, cujusmodi testudinis involu-
crum est. Eadem, similiter atque terrestris, leviter sima est; reliquum corpus instar torpedinis latum est, ut dicas avem

20 esse alas explicantem; et cum natat, volare videtur. In hoc vero a terrestri differt, quod varie distinguitur; et rufa est cervice, ut branchiis quoque. Os vero non in summa facie [oblongum] ei prominet, [sed hac etiam parte modice sima terrestrem repraesentat sibi cognatam].

25 Luscinia colorem et vocem per aestatem in aliam spe- XXVIII.
ciem immutat; neque enim sic cantum variat, distinguit, in- De animalibus colorem
flectit, acuit, quemadmodum verno tempore. Merula aestate vocemque
quidem canit: at hieme strepit, et inconditam vocem edit; mutantibus.

30 convertitur. Turdus vero hieme conspicitur [magis] murino colore, aestate varietate circa collum coloris distinguitur. Et vero pisces ex alio colore in alium mutabiles sunt, ut turdi, merulae, fucae, maenides. Lupi item cervarii, ut Aristoteles refert, aestivo tempore a pilis nudi, hiberno contra hirti efficiuntur.

In Bubasto Aegyptia stagnum est, quod cicures permul- XXIX.
tos siluros, eosque piscium mansuetissimos alit; quibus fru- De siluro pi-
sta panis objiciunt, ad quae certatim ii adsilientes pascun- sce.

40 Ciliciae fluvio: sed ii quidem idcirco minuti proveniunt, quod ejus confluens nitidissimus et frigidus sit; quo non ipsi delectantur, sed turbido potius, ac plane limoso, eoque pinguescunt. Pyramus quidem atque Sarus, Ciliciae fluvii, eos longe pleniores ferunt; tum Orontes Syrorum fluvius eos pro-
45 gignit; Ptolemaeorum item fluvius, et Apamiense stagnum, maximos generant.

Per multis quidem locis mansuefacti pisces, et se appel- XXX.
lantibus obtemperantes, et cibos objectos libenter excipientes, De piscibus
decuribus.

aluntur: ut in Epiroticae, olim nuncupatae Stephanepoleos, templo Fortunae, [in vivariis (sive canalibus) utrinque juxta adscensum]; atque in Eloro Siciliae, olim Syracusiorum propugnaculo. In templo etiam Jovis Labrandei fons nitidus mansuetos pisces habet, monilibus et aureolis inauribus ornatos; quod quidem templum septuaginta stadia ab urbe Mylasiorum distat. Ex hujus Jovis statua gladius est appensus, et colitur deus Carii [Stratiique] cognomine; quod Cares primi stipendia meruerunt, et pecunia militarunt, loris clypeos appenderunt, cristas galeis accommodarunt. Cares autem sunt appellati a Care Jovis et Cretae filio; at Jupiter Labrandeus nominatus est, quod multo et impetuoso imbri pluisset. In Chio ad portum nuncupatum Γερόντων [senum] cicurum magnus est piscium numerus, quos Chii ad solatium senectutis exacta aetate adfectis alunt. Inter Euphratem et Tigridem regione media fons interesse praedicatur, cujus aqua usque ad imam sedem perlucida est, et aquam limpidissimam emittit, unde fluvius emanat Burrhas, ubi piscium mansuetorum greges exsultantes errant; praedicant autem incolae fabulam quandam sacram, nempe Junonem, celebratis cum Jove nuptiis, in hac aqua se abluisse, quod et Syri ajunt, unde locus etiamnum suavem odorem spiret, qui in vicinum etiam aerem circumquaque distribuitur.

XXXI. Animalium vim et naturam nosse ne dii quidem adspersantur. Siquidem Eurysthenem et Proctem [Aristodemi, Aristostomachi filios, cui pater fuit Cleodaeus, Hyllus avus, proavus Hercules,] audio, cum in matrimonium feminas ducere constitutum haberent, profectos ad Delphicum oraculum deum consuluisse, quocum Graecorum Barbarorumve adfinitate devincti pulchre et prudenter nuptiis alligati viderentur: iis deum respondisse, ut eadem via, qua venissent, in Lacedaemoniam reverterentur; ubicumque porro terrarum summe ferum animal ferens mitissimum eis occurreret, inde ducendas uxores esse, sic enim feliciter ipsis et prospere processurum esse. Cui oraculo obtemperantes, cum in Cleonaeorum regionem venissent, ipsis occurrit lupus agnum, quem ex aliquo grege diripuerat, portans; ex eo illi conjecerunt Apollinem de iis animalibus oraculo significationem dedisse, proinde ipsos Thesandri filii Cleonymi, probi viri, filias uxores duxisse. Ergo si probe dii tenent, quodnam animal sit mansuetissimum, quodque immanitate efferatissimum; neque nobis neglegendum naturas eorum nosse.

XXXII. Res multas et varias producit India; quarum aliae felices serpentes sane illam, et admirandam esse parentem testantur; aliae contra [neque ulli sunt expetendae] neque dignae, quae laudentur, vel desiderentur. [Sed de aliis, quae vel usum aliquem sui adferunt, vel ad luxum et ostentationem faciunt, partim jam dixi, partim dicturus sum postea, faventibus

diis;] in praesentia de serpentibus tantum regionis illius verba facere statui. Has illa multas variasque educat, [quarum species omnes persequi velle infinitum foret]. Non solum autem hominibus, verum etiam aliis animantibus pernicio-
 5 sunt. Eademque regio herbas defendentes a venenatorum morsuum perniciē producit, ad quarum usum et scientiam tantopere periti sunt indigenae, ut quodnam medicamentum cuique serpentium adversetur, probe teneant; simul et ne
 10 acerrima veneni vis celerissime per corpus manet, neve id ipsum conficiat, praesens sibi mutuo ferunt auxilium, quod neces-
 sarium regio ipsa abunde subministrat. Jam porro serpen-
 tem, qui hominem interfecerit, Indi permultis in hanc rem
 15 testibus Libycis, et Aegyptiis Thebarum incolis, utentes di-
 cunt, idcirco subterraneam latebram ingredi nequire, quia
 terra suis ipsa sedibus eam non amplius recipiat, et quasi
 gremio suo in exilium ejiciat; atque hinc postea errare, va-
 gari, et pluribus jactatam miseriis, aestivo et hiberno sub dio
 aerumnosum omne aetatis tempus degere, neque amplius a
 20 conjugibus adiri, neque ab iis, quos ex se procreaverit, pa-
 rentem agnosci. Poena igitur homicidii ipsis rationis exper-
 titus a natura inflicta est, dei providentia, prout ipse com-
 memoravi; dictum est vero, ut inde discat prudens.

Anseres ad custodiam praeferendi sunt canibus, quod XXXIII.
 Romanorum periclitatione constat; quo tempore acerrime a De anserum
 25 Gallis impugnati sunt, qui eis repulsis jam in urbem invase- vigilantia.
 rant, jamque universam occupabant, Capitolio tantum ex-
 cepto, quod superare non facile poterant. Hujus igitur loca,
 quae insidiantes admissura et minus tuta videbantur, custo-
 dibus committebant. Consulatum gerebat tum temporis M. Man-
 30 lius consul, et commissum sibi Capitolium custodiebat. Hic
 est, qui filium propter fortitudinem et rem bene gestam co-
 ronavit; sed, quod extra ordinis sui locum progressus esset,
 morte affecit. Postquam vero Galli collem sibi undequaque
 inaccessum animadverterunt, intempesta nocte per insidias
 35 adoriri somno profundiore detentos statuerunt; consensuros
 autem se sperabant per illam partem, quae tanquam natura
 satis munita custodibus erat vacua, quod inde insidiators
 Gallos Romani minime credidissent. Atqui ex eo etiam loco
 collis [cum Jovis aede turpiter] occupatus fuisset, nisi forte
 40 adfuissent anseres; canes enim ad cibum eis objectum silebant,
 anserum vero proprium est, ad esculenta, quae eis objiciun-
 tur, non quiescere, sed exclamare; suo igitur clangore Man-
 lium et custodes excitarunt. Quamobrem nunc etiam canes
 apud Romanos poenas luunt quotannis, ad veteris perfidiae
 45 memoriam; anseri vero certis diebus suus decernitur honor,
 et magna cum pompa in foro incedit.

Haec etiam non a cognitione scientiaque animalium ab- XXXIV.
 horrent. Scythae ligni inopia, quae diis immolant, eorum De diverso-

rum anima-ossibus succensis coquunt. Apud Phryges, si quis aratorem
 illum apud bovem occiderit, morte mulctatur. Sagarenses quotannis summa
 diversos pe- adversus Minervam observantia ei celebrant camelorum cer-
 pulos usu. tamen, ad cursum enim aptissimi et velocissimi apud eos
 procreantur. Saracori asinis neque ad ferenda onera utun- 5
 tur, neque ad molas, sed bellatores habent; et quemadmo-
 dum equis Graeci insidentes, sic asinis hi bellica pericula
 sustinent. Quod si quis asinorum apud eos corpulentior esse
 videatur, illum Marti sacrificant. Clearchus Peripateticus di-
 cit solos de Peloponnensibus Argivos serpentem non interi-10
 mere; et si canis in forum ingreditur certis quibusdam die-
 bus, quos illi [sacros agunt, et] Arneidas vocant, eum in-
 terficere. In Thessalia vero is, qui uxorem ducturus est, pro
 nuptiis sacrificans, equum bellatorem inducit frenatum, et
 omnibus armis instructum; deinde postquam sacrificium per-15
 actum sit, [et pactum cum virgine fecerit] equum uxori ha-
 benis ducendum tradit. Jam porro id quam significationem
 habeat, Thessalis explicandum relinquo. Tenedii olim prae-
 stantissimam gravidam vaccam Baccho alebant, et, cum pe-
 perit, tanquam sane puerperae inserviunt; vitulum autem re-20
 centem natum cothurnis induti immolant; sed qui eum se-
 curi percussit, dicis gratia lapidibus petitur, atque in mare
 fugit. Eretrienses Amarynthiae Dianae pecudes mutilas im-
 molant.

XXXV. Praeter ea, quae supra dixi, Xanthippi, [cui pater fuit²⁵
 De canibus Aripthrus] canes domini perstudiosos fuisse audio. Eo enim
 Xanthippi. tempore, cum ingenti bello Persarum in Graeciam exarde-
 scente, Athenienses oraculi jussu, relicta patria, in classem
 demigrarunt; tum hujusce, quem modo nominavi, canes una
 cum domino transmittente ipsi ex Attica in Salamina natando30
 trajecerunt. Haec referunt Aristoteles et Philochorus.

XXXVI. Confluentem candidi coloris efficientem Crathis fluvius
 De aqua emittit. Nam ovillum et bubulum pecus, et omnis grex
 Crathidis et de bobus quadrupes, sicut Theophrastus ait, ex eo bibens de nigro
 Euboeia. rufove albus fit. Boves quoque in Euboea fere omnes albi35
 nascuntur, quare et ἀργυρόσιον [albis bobus gaudentem] poe-
 tae Euboeam cognominant.

XXXVII. Philo dicit eum, qui Nicomedi Bithyniae regi pocula
 De gallo et administraret, a gallinaceo, [Centauro nomine] adamatum
 graculo. fuisse. Tum graculo formosus puer in amore fuit; tum etiam40
 apes amatorio adfectu flagrare audio, quamvis earum pluri-
 mae a libidine sint alienae.

XXXVIII. Sphingem, quicumque vel picturae vel plasticae operam
 De sue ala- dant, fingere alatum solent. Ceterum apud Clazomenios suem
 to. alatum exortum fuisse audio, qui Clazomenios agros vastaret;45
 quod quidem ipsum in [libro De] Clazomeniorum finibus Ar-
 temon confirmavit, unde illic locus decantatus *Sus alatus*
 nominatur. Id quod si cuipiam fabula videatur, non prohi-

eo: ego, quod de animali dictum ab aliis non ignorabam, non invitus retuli.

Haliae Sybaridis filiae, cum in Phrygia lucum Dianae XXXIX.
ingressa esset, draco quidam sacer conspectu praegrandis ap- De Ophioge-
paruit, et cum ea coivit; unde Ophiogenae dicti primam sui num originae.
meris originem trahunt.

Lupum Delphi colunt, Samii ovem venerantur, leaenam XL.
impraciota; causas autem, quamobrem hujusmodi bestias De honore
ivini cultus honore prosequantur, non alienum est explicare. animalibus
elphis aurum sacrum furto direptum, et in Parnasso defos- nonnullis
um, sicut dicit Polemon, investigavit lupus; Samiis item habito.
trum furto sublatum ovis invenit; quare Mandrabolus Sa-
sius Junoni ovem consecravit, [ut Aristoteles tradit]. Am-
raciotae leaenam, quod tyrannum ipsorum Phaylum dilace-
sset, idcirco ut suae libertatis vindicem summa religione
dunt. Miltiades equas ter Olympiae victrices, sepulturae
more in Ceramico affecit. Evagoras Lacon itidem Olym-
onicas equos ad sepulturam magnifice dedit.

Ganges Indiae fluvius, initium ducens a fontibus, cum XLII.
ex se fluit, et nondum ad alios admistus est, altitudine est De Gange
ginti passuum, latitudine vero octoginta stadiorum; cum fluvio deque
pro jam alii in eum influxerint, altus sexagenos passus pro- testudinibus
xit, dilatatur autem et diffunditur in quadringenta stadia. et crocodillis
insulas Lesbo Cynove majores efficit; et cete procreat, quo- in eo.
rum adeps unguentorum usum praestat. In eo etiam testu-
nes nascuntur, quarum testa non minori magnitudine sit,
nam dolium capax viginti amphorarum. Idem crocodilorum
genera duo educat; quorum alteri nihil nocent, alteri inexo-
ribili atque immisericordii in quidlibet voragine carnivori sunt;
eorum summo rostro quiddam, similiter ut in cerastis (ser-
pentibus) eminet. His administris ad maleficos puniendos Indi
untur; nam eosdem criminum gravissimorum damnatos illis
projiciunt, neque carnifice egent.

Piscationis marinae periti, ut auctor est Leonides, scaris XLII.
cam demittunt coriandrum et carton, sic enim facile et nullo De escis qui-
negotio capiuntur; scarus enim his condimentis, ceu praesti- busdam pi-
is quibusdam, allicitur. At betarum foliis nulli capiun- scibus adhi-
tur; nam hoc olere gaudet hic piscis, [eoque facile inescatus bitis.
capitur].

Piscationis modi quatuor traduntur; fit enim vel reti, XLIII.
vel conto, vel nassa, vel hamo. Ea, quae retibus utitur, De diversis
praecipue dilare piscatores potest propter copiosam capturam, piscandi
nam pisces pariter plurimi, ut occupatis hostium castris ca- modis.
tivi, in eorum potestatem veniunt. Supellectilem vero re-
quirunt variam; ut sunt funes, fila alba et nigra, cyperus, su-
per, plumbum, picea, lora, [rhus], lapis, byblus sive pa-
pyrus, cornua, navis sex remorum, axis, scytalides (sive ba-
lli teretes,) cottana, tympanum, ferrum, ligna, pix. Inci-

dunt autem in ea diversa genera piscium, et varii multique eorum greges. Quae vero per contum piscatio fit, inter ceteras strenuissima est, et piscatore opus habet robustissimo. Ad eam requiruntur pertica recta oleagina, et funes e sparto contexti, et taedae vel faces de pinu perquam resinosa, item 5 navis parva, et remiges assidui validique brachiis. At nasarum usus, prae ceteris insidiosus atque dolosus, ingenue homines minime decere videtur. Adhibentur holoschoeni iuniorum generis non madidi, vimen, lapis [qui facile manibus tractetur] alga marina, funes, coma cupressi, suber, ligna, 10 esca, et navis parva. Porro ea, quae hamis fit piscatio, et callidissima est, ita liberis hominibus inprimis decora. Opas autem habet pilis equinis, albis, nigris, rufis, et ad canam colorem vergentibus, ceteris qui tinguntur inserunt albos vel purpureos, reliquos omnes improbant; aprorum etiam setis 15 rigidis utuntur; et linis seu filis, et aere multo, plumboque, et e sparto funiculis, et pennis, praecipue albis aut nigris et variis. Sunt ex piscatoribus, qui etiam lanis utantur puniceis vel purpureis, et suberibus, et lignis; ferroque, et aliis rebus indigeant, et inter illas arundinibus rectis procerisque, nec madidis, holoschoenis vero madefactis, et ferula rasa, et virga de corno arbore, et caprae cornibus, et corio. Alii enim pisces aliis istorum capiuntur, [ut jam supra explicatum est].

XLIV. Duae hae narrationes, quarum una Indica est, altera Libyca, generatim utique inter se differunt; illa autem, quae De elephantis Indiciis e- regionis suae peculiaria esse utraque perhibet, haec sunt. Si quisque Libycais. Indicus elephantus robore aetatis confirmatus capiatur, ex feritate aegre traducitur ad mansuetudinem, et quod desiderio libertatis teneatur, ideo caedes molitur; ac si vinculis devinciatur et constringatur, magis incitatur animo, neque ullam servitutem perpetitur. At enim Indi variis et multiplicibus cibarium illecebris ventrem implere, eumque delinire student; ille tamen nihil de acerbitate sua remittens, nihilque ab iis blanditiis mitescens, iis praeclare contemptis, perguis iisdem infestus esse. Quid igitur ii comminiscuntur et machinantur? Instrumento quodam musico, quod sciudapsum vocant, vernaculam cantiunculam ei canunt; is animum attendit, auremque ad audiendum erigit, et suavitate illius demulcetur, animi incitatio comprimitur, ac paulatim in objectum cibum respicit; et quamvis omnibus vinculis exsolvitur, tamen cantu devictus non amplius ad pristinos mores a mansuetudine deficit, [et cibo libenter veluti conviva fruitur]. Tibiae cantu [nam et alteram narrationem audire oportet] usque eo capiuntur Libycae equae, ut huius blandimentis ad homines mansuescant ac mitigentur, et insultare ac laedere desinant; et quocumque eas cantiuncularum blanditiae invitaverint, eo pastorem consequuntur; cum ille insistit, hae

na progrediendo se sustinent; ac si cantum contentiorem tibiam canat, ex eo tanta voluptate adficiuntur, ut lamas tenere non possint. Harum igitur pastores ex rhophnes arboris ramo excavato pastoritiam fistulam confit, cujus sonoro inflatu armentum antegredientes demul-
Euripides dicit, pastores hymenaeos ad tibiam cantant ad venerem equas incitare, atque etiam equos ad ineun-
feminas incendere. Ad hunc igitur modum equinae nune initiantur, ut nuptiale carmen tibiae praecinat.

Delphinorum genus quantopere cantu et tibiis delectetur, XLV.
lentum Arionis Methymnaei historia nobis testimonium Delphini Arionis hym-
it; quam et statua ejus in Taenaro, et subscriptum epi-
ma repraesentant, hoc videlicet distichon: no celebrati.

Hoc vectus Cyclei proles evasit Arion

Ex maris insidiis, dis ducibus, Siculi.

rum hymnus, quo se Arion gratum Neptuno declarare,
mul delphinorum in musicam studium testari voluit, tan-
n et illis mercedem pro se servato et superstitute exsolvens,
eo conditus ejusmodi est:

Neptune deum maxime,
Qui rex maris profundi
Tridente clarus aureo
Complecteris undique terram:
Te [branchiis et pinnis
Insigne] piscium genus
Matae colunt natantes:
Prae ceteris te pandi
Circumnatant delphines,
Canes marini, et [errant
Juxta, levesque] saliunt;
[Quandoque et instar jaculi
Vibrant seipsos eminus
Pernicite mira,
Cervice rigidi recta;]
Oblectat hosce musica;
Amant eos Nereides
Suum pecus puellae,
Quas Amphitrite peperit.
Vos me vagantem Siculo
In aequore ad Taenarium
Litus tulistis equitem,
Vectumque dorsis vestris;
Vester chorus me placide,
Non pervium mortalibus,
Longe salum lateque
Sulcaus natando eduxit;
In quod viri me nautae

Dejecerant e navi
Curva, marina, perfidi.

[Ergo etiam alia, quae praediximus, et musicae studium in delphinis laudari convenit.]

XLVI. Tyrrhenorum sermone pervagatum est apros et cervos 5
apud eos, cum retibus et canibus, ut venandi sane usus ferre solet, tum multo maxime musicae adjumento capi; quod quidem ipsum quemadmodum fiat, jam porro dicam. Circum-
jectis retibus, et ceteris instrumentis idoneis ad faciendas be-
stias insidias collocatis, homo tibia canendi bene peritus, quoad 10
ejus fieri potest, omnem cantus contentionem remittit et re-
laxat, et quidlibet ad canendum suave praeclare usurpat;
et sensim pedetentimque progrediente illo, in montium ver-
tices et convalles, et densa frutetis loca, atque, ut brevi ex-
plicem, in omnia lustra ferarum et cubilia tibiae cantus in-15
fluit. Ac nimirum primo in eorum aures influentis soni in-
solentia ipsos exterret; deinde cum impotenti voluptate au-
res tenentur, tum nullo negotio comprehenduntur, cantus-
que suavitate permulsi et deliniti in eorum, quae procreave-
rint, et domesticarum sedium oblivionem veniunt; etiamsi 20
ferae bestiae non a locis, ubi versari adsueverunt, aberrare
solent. Sic igitur Tyrrhenae bestiae paulatim tanquam sua-
dae illecebra ducuntur, et quasi cantu praestrictae in laqueos
sese inserunt, quibus illaqueatae comprehenduntur.

XLVII. Anthiae cum sunt capti, miserabile praebent spectacu-25
lum, mortemque suam lugere et quodammodo supplicare vi-
dentur, sicut homines, qui in latrones immisericordes et cae-
dis avidos incurrerunt. Nonnulli autem eorum, dum aufe-
gere nituntur, ac retibus insultantes insidias transilire co-
nantur, trucidantur ferro; qui vero mortem evadunt, in ter-30
ram antehac eis inimicam exsiliunt, atque ibidem mortem
obire malunt, quam gladio perire.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

Gordio filium suum Midam regem fore aquilam praesinificasse audio, cum ea supra hujus caput arantis primo volasset, deinde totum diem in jugo sessitare non prius detitisset, quam is, vespera accedente, arationem dimisisset. Lupus item maxima magnitudine cum in ludum invasisset, et de manibus Gelonis Syracusani pueri tabellam rapuisset, velon de sede surgens, non quidem feram timore perterrebat, sed acerrimo tabellae suae desiderio eam insequabatur. Postea autem quam hic extra tabernam ludi literarii fuisset, haec quidem repentina ruina corruens pueros una cum praeceptore confecit et oppressit, ac Gelon solus divinae providentiae munere sodalibus suis superfuit; quod ipsum, non eum a lupo occisum, sed potius servatum fuisse, magnam profecto admirationem habet. Non igitur rationis expertia deus negligit, imo vero cara habet, cum per illa Gordio regnum praenificarit, Gelonem vero ex impendente periculo servaverit. Ergo bestiae etiam in amore sunt divino numini.

I.
Historia de
aquila et
Gordio; alia
de lupo et
Gelone.

Sargos Cares hoc modo capiunt. Cum auster placide et mollihus auris spirat, et undae tranquillae leni ad litus murmurare offendunt, tum piscator non indigens arundine, junieri alicujus vegetissimae virgam accipit, et extremitati ejus neam alligat, hamoque [lycostomum] neque recentem neque lene salsum, ac in mare demittit; in piscatorii autem navium puppe sedens, insidias in mare demissas leviter movet, simulque ei quiete inservit puer, qui probe tenens ut sensim edetentimque navis impellenda sit, ad terram versus remiat. Tum sargi permulti exsultantes ex suis latibulis prosiliunt, et ad hamum congregantur; piscis enim jampridem percussus, et ad capiendum divulsus, eos veluti illecebra allestat: cumque propius a terra sunt, cibi aviditate irretiti facile comprehenduntur.

II.
De piscatione sargarum.

Pisces alii alia loca amant et incolunt; alii inter saxa morantur, in arenis alii, quidam inter herbas. Sunt enim in mari etiam herbae, ut brya, et vites, et urvae dictae, et uci vel algae; est et brassica quaedam marina, [sunt multa] et triches. Ex his pisces alii aliam degustant, familiarem sibi, et cui sit adsuetus quisque; nec aliam attigerit.

III.
De variis piscium sedibus.

De rei piscatoriae bene peritis audire potes, ex piscibus vendam esse nomine callionymum. Huic Aristoteles ait in extra jecoris fibra copiosum fel situm esse, jecur autem ad

IV.
De callionymo pisce.

laevum latus collocatum esse. Cui quidem rei testimonio est Menander in Messenia inquitens:

Facio te habere fel callionymo copiosius.

Anaxippus item in Epidicazoimeno:

Me si moveas, et sicut callionymi

Fervere efficias omne fel,

[Nihil a xiphia cane me differre videbis.]

Sunt qui eum dicant edulem, alii plerique negant. [Poetae quidem ubi convivia et epulas describunt, non facile ejus meminerunt, cum alioqui plerosque, quorum usus est, suis versibus nominarunt: ut Epicharmus in Nuptiis Junonis, et Terra Marique, et insuper Musis; et Mnesimachus in Isthmionice.]

V. Non animatos partus edit, sed similiter ut aves ex sese
De rana marina ovum parit: cujus quidem foetus vel a partu
recentes capite praediti sunt tum magno tum aspero; eam-
que ob rem cum quippiam metuunt, ipsa intra se recipere
minime est idonea, nam illam etiam rursus subeuntes exulce-
rant; et similiter si vivos in lucem proferret, exeundo laede-
rent. Non ergo vivos parit, nec foetibus bona perfugia praestat. Hujus ovum non naturae ovatae speciem similitudinem-
que proprie gerit, cum sit squamosum, asperum et ad tactum resistens et durum.

VI. Temporis longinquitate polypi adeo magni evadunt, ut
Historia de ad ceti magnitudinem accedant, cetaceique generis numerum
polypo sal- obtineant. Puteolis oppido Italiae auditum est polypum, cum
samentorum ad inusitatam corporis molem excrevisset, spreto et neglecto
praedatore. maritimo victu, in continentem processisse, et terrena
quaedam depraedatum esse; et cum per subterraneum specum,
Puteolanas sordes in mare transmittentem, natando in
maritimam domum adscendisset, ubi mercatorum [ex Iberia]
res salsamentaque in magnis vasis essent, brachiorum circum-
plexione vasa primo stricte comprimentem confregisse, dein-
de salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores vero ingres-
sos, ubi dolia disrupta inspexissent, et permagnum earum
rerum, quas navi advexissent, numerum exhaustum depre-
hendissent, stupuisse; ac nimirum cum ab insidiis fores in-
tegras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes non per-
fossos intuerentur, quisnam populator fuisset, nulla con-
jectura adsequi potuisse; at enim cum reliquias conditorum
piscium [a non vocato conviva relictas] animadverterent, eos
constituisse ex domesticis audacissimum armatum intus in
insidiis ponendum esse. Polypum vero noctu ad adsuetas
epulas adrepentem revertisse; et tanquam athleta adversarium
strictissime correptum suffocat, sic flagellis vasa circumpli-
cantem [facillime] perfregisse [praedonem, ut ita dicam, po-
lypum]. Eum porro, qui insidias moliretur, etiamsi lunae
fulgore domus illustraretur, omniaque conspicua essent, non

men, quoniam solus esset, bestiae tantae metu perterritum, inc aggressum fuisse, sed mane mercatoribus totam rem excicasse; quod quidem ipsum ii audientes ei fidem non habebant. Deinde tum negociatores ob tantum acceptum detrimentum, periculi memoria deposita, consenserunt simul inedi, et congrredi cum hoste; tum alii inusitati et incredibilis spectaculi studio sua sponte sese auxiliores una in domo illa concluderunt. Postea vero quam sub vesperam in lita dolia fur invasisset, ex eis partim cloacam obstruebant, partim armis tecti in hostem irruentes dolabris et cultris acutissimis ejus brachia abscindebant; cumque, quemadmodum nitores et putatores arborum robustissimos ramos secant, ii ipsius membra circumcidissent, tandem vix non parvobore eum ipsum confecerunt; et, quod quidem admiratioem habet, in terra piscem mercatores fuerunt expiscati, huiusque belluae propriam veteratoriam nobis ostenderunt.

Eorum, quos ceperint Indi, elephantorum vulneribus ad hunc modum medicinam adferunt. Aqua primum tepida haec effundunt, [ut Eurypyli Patroclus apud praestantissimum omerum; deinde butyro ungunt;] postea, si profundiora erint, inflammationem leniunt, suillam carnem recenti sanguine suo madentem et calidam adhuc admoventes. Oculorum vero morbos sanant, bubulum lac tepefactum iis infundentes; quo hi remedio oculos aperiunt, et magno cum votivatis sensu, sicut homines, vim medicinae agnoscunt; [tamen vero utuntur ac repetunt hoc remedium, donec lippitudo cesset]. Ceteris, quibus adfliguntur, morbis vinum nigrum edetur; quod si hac medicina ex morbo non liberantur, ininabiles sunt.

VII.
De remediis
elephantis
adhibitis.

Elephantus quidem gregarius adsuefactus aquae utitur potione; ei vero, qui in bello certat, vini, non quidem ex vitibus confecti, sed ex oryza vel calamis factitii usus indulgetur. Simul et flores eis dantur, atque in prata ad legendas flores, quia suavitatem odorum amplexentur, [et manetiores evadant] aguntur; ipso enim odoratu flores interscentes colligunt, atque etiam hos lectos in calathum inferunt, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc floribus compleverint, tanquam vindemia facta, lavatione similiter atque homines lauti delectantur. Ut vero ea usi reverrint, flores suos expetunt; quod si rector adferre tardaverit, barritum edunt, neque prius cibum sumunt, quam eis aspiciam, quos collegerint, flores attulerit; eos allatos de vasillo tollentes sui praesepe labra ornant, hanc nimirum bo suavitatem ex his bene olentibus, ut ita dicam, excogitantes: stabulum etiam, ubi diversantur, floribus permultis ornant, [ut suavius dormiant]. Ceterum Indici elephantum ovem cubitorum altitudine, latitudine vero quinque, habent-

VIII.
De elephantorum potu
florumque
amore.

tur; maximi illic, qui Prasii appellantur; his magnitudine proximi existimantur Taxilae nuncupati.

IX.

De equorum
Indicorum
disciplina,
et de ele-
phantis bel-
latoribus.

Indicum equum exsultantem, et immoderatus excurren-
tem continere, et habenis adductis coercere, non est cujus-
vis, sed hominum, qui a prima aetate ad rerum equestrium
scientiam instituti sint. Hi freno ipsos sustinere, regere, et
moderari adsueverunt; et quanquam nullis lupatis, sive fre-
nis aculeatis, os et palatum ipsorum urgeant; cogunt tamen
eos, utcunque effrenes, equinae tractationis bene periti in
gyrum circumagi, [ut ipse vidi]. Veruntamen ad hunc gy-
rum agendum, atque ad conficiendum orbem, manuum ro-
bore opus est, et summa rei equestris scientia. Qui hujus
disciplinae sunt experientissimi et callidissimi agitadores, cur-
rum etiam sive quadrigas versare in orbem plane norunt,
cujus certamen non est contemnendum; currus vero duos
milites pugnantes fert. [Ceterum militaris elephantaus thora-
cio, ut vocant, aut etiam nudo dorso suo, tres bellatores
fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertium
retro versus; ac simul quartum securim manibus tenentem,
sicque illa belluam dirigentem, tanquam navem clavo navi-
cularium, reique nauticae peritum.]

X.

De panthe-
rarum apud
Mauros ve-
natione.

Pardales cum Mauri venantur, [ut vivas capiant,] ejus-
modi insidias collocant, ut intra aedificatiunculam, lapidibus
quam primo struxerint, putrescentis jam carnis frustum ex
longiore funiculo appendant; deinde e virgis et arundinibus
januam rara structura imponent, per eas ut foetidae carnis
odor emanet, et longe lateque vagetur. Hunc inclusum foe-
torem ferae bestiae sentiunt, nam quodammodo tetris odori-
bus delectantur; eum igitur percipiunt, sive in desertis mon-
tibus, sive in valle profunda, [sive alio tractu sylvestri fue-
rint:] et [quae primum hunc odorem hauserit] cibi deside-
rio incitata, quanto potest impetu, ad dilectas dapes festinat
et salit, tanquam quadam amatoria illecebra attracta; et in-
cidit in januam, [eamque subvertit] et infelici esca constri-
cta tenetur. [Nam cum funiculo praedicto contextus est la-
queus, perquam callide, qui, dum esca movetur, compre-
hendit gulosam feram; quae subito misere] illaqueata poenas
dat liguritionis, et helluationis importunae.

XI.

Qua ratione
vulpes in le-
poribus ca-
piendis u-
tantur.

Lepores interdum a vulpibus non tantum cursu, sed etiam
magis arte, comprehenduntur; captiose enim circumvenire
et inducere vulpes probe novit. Cum igitur noctu in lepo-
ris vestigium inciderit, et feram olfecerit, tacite et sine stre-
pitu ingrediens, spiritum comprimit, eumque in ipso cubili
deprehendens, tanquam de insidiis, securum animi et insperan-
tem capere aggreditur. At enim lepus non dissoluto et igna-
viter remisso animo somnum capit; et simulac primum vul-
pem adventantem sensu comprehenderit, de cubili exsilit,
properans fugam capere, et cursum ad summam celeritatem

facit; vulpes item vestigiis eum insequens ingreditur currere. Verum longam viam ubi hic confecerit, ut qui jam longinquo abscessu contra vulpem superior factus sit, sub dumeta aliave fruteta densiora subiens, ex longo cursu, libenti animo se quieti dat; at vulpes e vestigio insequens ei non concedit, ex fuga ut consistat, et laboris requiemem habeat, sed ad alterum cursum ex quiete eum excitat et agitat. Postea vero quam incitato cursu is non minorem viam quam prius exegerit, rursus vehementer quietem cupit capere; illa vero cito adventans, et frutetum concutiens, leporem somnum capere non sinit. Itaque is iterum excurrit, et illa non tardius insequitur. Cum autem continenter ex alio alius cursus hunc vigiliis diu multumque fatigatum exceperit, currendo fessus et laboribus succumbit, et longius procedere desistit; ipsa vero consecuta eum ipsum non sane cursu, sed longinquitate temporis, et captiosa investigatione comprehendit. [Haec de leporis cursu alibi alio festinans dicenda distuleram; nunc aliud etiam de hoc animali opportune addam, ut ne ab instituto discedam.] Foetus suos cum in plures locos lepus dispergit, hoc pacto arbitratur a rapinis tutiores esse; nam summo in eos amore flagrat, neque a venaticis modo insidiis de illis timet, verum etiam vulpium incursiones perhorrescit: nec minus quidem avium impetus extimescit, imprimis vero corvorum et aquilarum vocem metuit; cum his enim avibus nulla pace conjungitur, sed sese abscondit in dumeta, in aliave fruteta, aut cespides, aut cum necessitate urgetur, in quodvis aliud latibulum se occultat.

De viro rei venatoriae bene perito, et cetera quam bono, et a mendaciis alieno, sermonem accepi, [cui fidem habeo, ideoque dicetur]. Dixit igitur mares lepores parere, et uno eodemque tempore tum alios implere, tum ex sese parere, tum nutrire, quippe qui sint utriusque sexus participes. Idemque testabatur aliquando duos, aliquando tres parere. Huc etiam addebat, marem semimortuum captum fuisse, ipsum autem ventrem intumuisse, utpote praegnantem, atque in dissecti utero matricem et tres lepusculos repertos fuisse: eos primum extractos immobiles fuisse, [et veluti offas quasdam carnis sine motu jacuisse]; deinde a sole intepescentes, [seque colligentes] revixisse; et eorum quandam postea [se movere coepisse, et] suspexisse, confestim etiam linguam porrexisse, et cibi desiderio os aperuisse; lac igitur iis admotum, et paulatim alitos fuisse, [verisimile est, ad ostentandum parentem. Non possum equidem mihi, ut huic narrationi non credam, persuadere; quod viri illius sermo ab omni mendacio et ostentatione alienus fuerit].

Rationem tum ventorum tum temporum lepus plane scit, [animal callidius quam blandius]. Hieme apricis locis cubilia idcirco sternit, quod apricationem vehementem appetit,

Aelian. de nat. anim. I. v. l.

N

XII.

De lepore mare, an pariat.

XIII.

De leporis cubili no-

cturnisque
ejus curvi-
bus. frigus hostilem in modum declinat; aestate vero alsioris sedis studio captus ad aquilonem cubitat. Temporum commutationes nares ei indicant. Non oculos claudit, cum somnum capit, solus animalium, nec somno ejus palpebrae cedunt; imo vero cum reliqua membra somnum accipiunt, interea tamen oculi vident. [Dico autem ea, quae a viris rei venatoriae peritis intellexi.] In pastionibus tum nocturnis tum longinquis pabulum inquirat, sive quod forte peregrini cibi desiderio tenetur, sive etiam, quantum equidem intelligo, ut se exerceat, et pedum celeritatem [etiam noctu dum abstinet somno] firmet. Viam retroversus pertinentem cupide amplexatur, et consuetam sedem omnibus locis antefert; eoque non parum saepe capitur, quod adsuetum cubile relinquere non possit.

XIV. Lepus, quem canes et equi insectantur, si campestris sit, celeriore et concitatore cursu, quam montanus, viam conficit, propter corporis exiguitatem et tenuitatem; cum enim gracili habitu sit, ipsum levitate et celeritate praestare vero proximum est. Primum igitur ex terra exsiliens saltu fertur, et per dumeta aliave densiora virgulta et rigua loca expeditur, et per dumeta aliave densiora virgulta et rigua loca expeditur, perlabitur; tum vero sicubi herbae sint altae et frequentes, ex eis facile sese explicat atque elabatur. Ac quod leoni caudam ad excitandas [et instigandas eorum] vires magno adjumento esse dicunt; sic lepori aures roboris quasi vexilla, et cursus incitamenta praestant. Fugiens enim ad tergum eas retorquet; stimulis etiam utitur, ne a currendo quiescat et retardetur. Jam porro cursum nec unum nec recta tenet, sed huc illuc se versat, et de recto cursu deflectit, ut perturbet ac decipiat canes. Ad id quidem diverticulum, quo vult iter convertere, de auribus alterutram inflectit, eaque quasi moderatrice cursum dirigit. Neque vero improvide omnes suarum virium nervulos prodigit, sed impetum insequentis observat: qui si ad insequendum tardus et segnis sit, non omnem suam celeritatem profundit; sed duntaxat canes antegredi maturans sese a currendo reprimit, ne ex incitato cursu viribus deficiat. Penitus enim cognoscit se cursu praestare, et observat tempus, quo cursu defatigare non habet necesse. Quod si pedum celeritate canis ad conficiendum iter pollet, tum omnibus revocatis viribus lepus, quanto maximo potest cursu, fertur. Cum autem longe multumque canibus antevertit, et longo sane intervallo venatores atque equos reliquerit, tum in aliquem tumulum adscendit, et in posteriores pedes sese erigens, tanquam ex specula, et insectantium certamen prospicit, et, quantum equidem existimo, eos ut debiliores ridet. Et ita hoc veluti lucro confidentior, veluti pacem tranquillitatemque adeptus, jucunde quietem captus dormit. Montium incolae non tam veloces, quam qui in plantie versantur, nisi quando sub montem subjectos habent tractus in plantiem ex-

plicatos, quo ex montibus decurrant; unde fit, ut tametsi montes incolant, tamen in campis se exercent, unde saepe campani homines eos excitant atque insequuntur. Cum autem proximi sunt ut capiantur, a campestri via parum declinantes in altiores locos et montanos se convertunt, in suas nimirum sedes festinantes, idcircoque evadunt, et insperatam salutem adsequuntur; quod canibus et equis montium itinera infesta atque inimica pedes obterunt et debilitant; sed eo acerbius canes vexantur, quod carneos pedes saxis minime resistentes, nec quemadmodum equi ungulas habent; contra lepus convestitos pilis pedes habet, et duritatis et asperitatis patientes. Jam ex leporibus, qui in crebris dumetorum frequentia locis commorantur, laboris inertia segnes ad cursum velocitate non valent, ex pedum tarditate ad fugiendum laborantes; nam hujusmodi opimo habitu et cessatione torpentes, cursui non adsueti sunt, et ad proficiscendum longissime a suis frutetis inhabiles. Ipsorum ratio venandorum talis est: Primum per frutices perparvulos et minime continenti crebritate densos permeant; densiores vero, qui subiri non possunt, transiliunt; at ubi fruticetum aliud ex alio nexum latissime continuatur, ibi hoc ipsum crebro facere coacti cum sint, corporis gravitate ad saltum parum valentes, sane quam cito laborant, et succumbunt. Canes vero ab eis ipsis primum aberrant, quod propter minutarum arbuscularum frequentiam eos non vident, quare et ipsi per frutices salient odoris sensu illecti; deinde tandem aliquando visos insequuntur, de contentione currendi nil remittentes: illi autem ipsi ex continuatione saliendi ad capiendam fugam longiorem remollescunt, et viribus defecti comprehenduntur. Porro ut facile sursum versus cursu feruntur lepores, quia posteriora crura longiora habent; sic sane deorsum versus aegre ideo decurrunt, quia anteriora, cum sint breviora, eos afflicent.

Aliud est etiam genus leporum natura perparvum, nec tamen augetur unquam, cui cuniculus nomen est: quod quidem ipsum novatum a me non est, sed [Iberico utor] quod a principio Hispani ei imposuerunt, [apud quos nascitur et abundat]. Color ei quam ceteris nigrior: et caudam ceteris brevioram habet, cetera reliquis leporibus consimilis est; praeterquam quod magnitudo capitis quippiam differt, quia exilius sit, et minima carne praeditum ac brevius reliqui corporis respectu. [Reperitur et in cervi corde ossiculum, cujus usum referant alii.]

Thynnorum piscationem Itali et Siculi cetiam appellare solent: tum loca, quo magna retia reponere soliti sunt, ceterumque instrumentum, quo captari assueverunt, cetotheria ideo nominant, quod magnos thynnos in numerum reliquorum cetaceorum referre velint. Celtas audio, et Massilienses, atque omnes Ligures, maximis et firmissimis hamis ex ferro

XV.

De cuniculis
Ibericis.

XVI.

De instrumentis,
quae thynnis capiendis
adhibentur.

confectis thynnos comprehendere solere. Haec de thynnis, praeter ea quae alias retuli, hic addiderim.

XVII.
De aulopia
piscis.

Qui circum insulas Tyrrenicas nuncupatas piscium capturae operam dant, cetaceum quempiam piscem aulopiam appellant, cujus naturam explicare non alienum est. Aulopiam maximi thynni superant, at robore aulopias cum illis collatus primas fert. Quamvis enim thynnorum natio fortissima est, adversarii tamen aulopiae prompte repugnantis ne primum quidem impetum sustinet; sed sanguine ei refrigerato cedit, unde resolutus mox vincitur. Aulopias vero, [cum]10 omni conatu ei resistit] per diu pugnam tolerat; ac nimirum contra piscatores quoque decertat, et saepissime victoriam reportat, sese premens, et capite deorsum nutans, idque in profundum impellens; ore enim ac cervice valida, [velutique superbiente, et robore] plurimum valet. Cum est captus, ex-15 mia forma spectatur; oculis est patulis, rotundis, magnis, cujusmodi Homerus bubulos canit; [maxillae non solum robustae, ut dixi, sunt, sed etiam pulchritudinem ei conciliant]; dorso est caeruleo, [coloris saturati]; ventre est candido; a capite ad caudam pertinens aurea quaedam linea in20 orbem desinit. Jam quam insidiosis captionibus comprehendatur, mihi, sicut auditione accepi, exponere lubet. Piscatores loca, ubi domesticas sedes et commorationes arbitrantur aulopias tenere, ex speculatione praecipiunt et praesumunt; deinde postquam permagnum piscium coracinorum numerum25 [retibus] ceperunt, et navem suam anchoris firmaverunt, strepitum quendam more vesparum faciunt, et coracinos ad illiciendos eos praetendunt. Ubi vere ii strepitum exaudierunt, et esulentam illecebram animadverterunt, alii aliunde eo ire pergunt, et gregatim circum navim piscatoriam errant; atque30 eatenus et plausu et cibi abundantia ad piscatores mansuescunt, sive meo iudicio escae cupiditate capti, sive quemadmodum piscatores inquirunt, suo permulto robore nitentes, ut non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures sunt, quos sane piscatores ut beneficos ab aliis internoscunt, fœe-35 dereque cum iis devinciuntur, pacemque servant. Hos tanquam duces sectantur alii peregrini aulopias, quos, ut ita dicam, advenas piscatores et capiunt et occidunt; ita a mansuetiorum, quos columbis allectatricibus contulerim, captura se abstinent, quasi foedus quoddam cum iis sancitum haben-40 tes. Nec vero piscator bene peritus, quantalibet inopia prematur, mansuetum aulopiam prudens et sciens comprehendit; quinimo si eum ipsum forte ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur aut hamo transfixus, aut mortifero vulnere ictus. [Videmus etiam aucupes nullas aves, quae alias per in-45 sidias allectant, occidere, ut eas vel vendant, vel edant. Sed et aliis modis hi pisces capiuntur.]

XVIII.

In regis aedibus Indiae, ubi regum maximus illic regna

- tenentium aetatem degit, cum alia permulta et magnam ho-
 minum admirationem, et nullam comparationem habent, qui-
 buscum sane nec Memnonia Susa, totaque eorum sumptuosius
 conferri possunt, neque Ecbatanorum magnificentia (etenim
 5 illa Persici fastus vanitas, si cum iis comparentur, videri pos-
 sint) tum porro in hortis pavones et phasiani mansueti alun-
 tur, et plantae quidem summa regionum procuratorum cura
 elaboratae sunt. Enimvero umbrosa sunt nemora, et pastio-
 nes arboribus consitae, et rami sapienti quadam frondatorum
 10 colligatione conferti et contexti; et [quod praecipue ad coeli
 illius commendationem facit] arbores semper virentes nulla
 senectute folia amittunt, ex eisque partim sunt indigenae, par-
 tim ex aliis locis Indiae magno studio importatae, quae re-
 gionem ornant; olivam tamen terra India non gignit, neque
 15 aliunde importatam fert. Sunt item aliae aves ab nexu libe-
 rae, nullaque servitutis conditione adstrictae, quae sua sponte
 eo ventitantes nidos construunt; ibi etiam psittaci aluntur,
 et sursum deorsum, ultro citroque, circum regem versantur.
 Nec psittacum idcirco Indorum quisquam, etsi eorum magna
 20 illic multitudo sit, edit; quia eos sacros putent, et Brach-
 manes quidem ex avibus plurimi hunc aestiment. Quod qui-
 dem ipsum non abs re se facere profitentur, quod solus psit-
 tacus humanam verborum appellationem explanata oris ex-
 pressionem, et vocis conformationem, imitando consequatur. At-
 25 que etiam in iis hortis perbella stagna sunt manu facta, ubi
 maxima magnitudine pisces cicures degunt; nec eos quisquam
 alius piscatur, quam regis liberi, qui nondum ex pueris ex-
 cessere; ii enim in aqua tranquilla, et non periculosa, lu-
 dentes et captant pisces, et vero navigare discunt.
- 30 In mari Ionio ad Leucaten et Actium, Epirotica pro-
 montoria, capitones velut confertis turmis frequentes natant.
 Ipsorum captura, quae ad hanc rationem fit, mirifica est.
 Piscatores bini, observato tempore, cum luna silet, navem
 coenati conscendunt, et a terra solventes, modo mare a tem-
 35 pestate conquiescat, silentio et moderate remigant; simul et
 eorum alteruter sensim ac leniter remo navem impellit; alter
 in cubitum recubans suam navis partem usque eo deprimit,
 quoad ejus labrum proxime ad aquam accesserit. Capitones,
 horumque speciem similitudinemque gerentes mugiles, sive
 40 quod ex nocte laetitiam et voluptatem percipiunt, sive etiam
 quia tranquillitate maris delectantur, latebras suas et caver-
 nas relinquentes, sic ad summam aquam efferuntur, ut ex
 aqua summo rostro emineant, et natare usque eo pergant,
 donec ad litus propius accesserint. Quod quidem ipsum pi-
 45 scatores postquam perspexerunt, sedata remigatione et pede-
 tentim accessu ad pisces facto, navigant; ubi vero ex navi-
 culae piscatoriae motione fluctus cieri ac agitari coepta sunt,
 a terra statim pisces refugiunt, et frequentes in partem na-

XIX.
 De capitoni-
 bus maris
 Ionii.

vis deorsum vergentem sine retibus innatant, et sub potestatem piscantium cadunt.

XX. Cetæ immensa corporis mole exaggerata in altitudine maris versantur, et fulminibus quandoque feriuntur. Inter huiusmodi belluas, [et quidem rariores], numerantur, quæ rotæ appellantur. Hæ gregatim natant, et maxime prope Athon Thraciæ montem ad dextram, in sinibus e regione Sigei Troadis promontorii, et juxta dictum Artacæi tumulum, et Acanthæum isthumum, ubi et Xerxis scissura illa, quæ montem Athon discidit, spectatur. Eas quidem fortes esse negant. Cervices earum apparent, et adeo longis sunt hirsutæ spinis, ut hæ extra mare sæpe emineant. Cum remigationis strepitum percepere, tum circumversantur et circumvolvuntur, ut quam altissime sese in profundum detrudant; rursusque ex imo gurgite ad summum volutantes sese ac revolventes remeant.

XXI. Etsi non admodum explicatam rationem ad demonstrandam tritonum formam piscatores adferre posse dicuntur, magna tamen fama est in sermone hominum sane multorum, cetæ quædam a capite ad medium corporis humanam speciem similitudinemque gerentia in mari nasci. Demonstratus in libris, quos de piscatu conscripsit, inveteratum tritonem in oppido Tanagra spectatum fuisse dicit, cetera quidem fictis et pictis similem; ejus vero caput, quod vetustate obscuratum esset et evanuisset, non facile intelligentia comprehendere et percipere potuisse; sed cum solum attigissem, inquit, squamæ asperæ et prædurae dilabebantur. Cum vero quispiam senatorii ordinis ex iis, qui sortito Achajam administrant, et annum magistratum gerunt, ejus naturam exquirere experiri que vellet, paulum quiddam de corio detraxit, atque in succensum ignem iniecit, idque ambustum in circumstantium nares terribilium odorem immisit; neque vero, inquit, terrenumne an marinum esset animal, conjectura assequi poteramus. Sed male ei hæc curiositas cessit. Paulo post enim diem extremum clausit, cum [e parva navicula] exiguum et angustum fretum trajiciens in mare incidisset; quod ei accidisse Tanagraei interpretabantur propter impietatis crimen adversus Tritonem, conjectura inde sumpta, quod defuncti cadaver e mari rejectum sanie stillasset ejusdem odoris, qualem adustum ab ipso tritonis corium emiserat. Ceterum unde hic triton aberrarit, et quomodo hunc in locum ejectus sit, Tanagraei et Demonstratus dicant. Ego ut tritones esse credam, dei veracissimi testis reverentia moveor; is est Apollo [Didymæus] apud nullum non sanæ mentis hominem fide dignus, qui tritonem marinam pecudem cognominat, [ubi cecinit:

Dum vocale maris monstrum natat aequore triton,

Neptuni pecus, in funes forte incidit extra

Demissos navim].

Ergo si omniscius ille trionas esse pronunciat, nos de illis dubitare non oportet.

Elephantus Indorum regem ad forum euntem primus
adorat, [id quidem facere edoctus, nec hoc officium vel re-
cusat, vel obliviscitur]. Huic adest rector, qui illum hujus
instituti commonefacit, ipsique memoriam disciplinae falcis,
qua illum moderatur, pulsu, et voce quadam vernacula re-
novat, cujus natura quadam ineffabili et peculiari elephanti
intelligentes sunt; tum etiam motus quosdam bellicos edit,
velut ostendens, quod hanc etiam disciplinam servat. Viginti
quatuor elephanti huic regi permanent custodes alternis vigi-
liis, alii aliis in stationem succedentes, tanquam ceteri cu-
stodes; et sapientia quadam Indica ad vigiliarum disciplinam
erudiuntur, ne inter custodias somnum capiant. [Hecataeus
quidem Milesius Amphiarum Oiclis filium scribit somno op-
pressum neglexisse custodiam, et tantum non ea passum esse,
quae dicit.] At elephanti ad vigiliis agendas praestan-
tissimi excubitores, et a somno invictissimi, et secundum
homines fidissimi illic sunt.

Scolopendrae vim et naturam, quanto equidem maximo
potui studio, cum multum ac diu perscrutatus essem, quen-
dam maximum cetum marinum hanc quoque esse audivi, quam
de mari tempestatibus in litus expulsam, nemo foret tam au-
dax, quin adspicere horreret. Ii vero, qui res maritimas
percallent, eas inquit spectari toto capite eminentes e ma-
ri; et narium pilos magna excelsitate apparere; et ejus cau-
dam, similiter atque locustae, latam perspicere; reliquum etiam
corpus aliquando in superficie aequoris spectari, idque con-
ferri posse cum triremi justae magnitudinis; atque permultis
pedibus utrinque ordine tanquam e scalmis appensis, [ut ita
dicam,] remigare. Addunt harum rerum periti, ac fide di-
gni, ipsos etiam fluctus, ea natante leviter subsonare.

Xenophon de canibus haec ait: Per montes eos agitari
oportere, per arva rarius; tramites enim cultorum locorum
idem negotium exhibere, et in errorem inducere. Multo sane
idem praestare ait, per aspera canes agitari, robustioribus
enim fieri pedibus, et ad cursum praestantiores, corpora exer-
centes: itemque leporis vestigia multum hiemis tempore pro-
cedere, propter longiores noctes; contra autem aestate. [At-
que ex praedictis apparet, quid significet τὸ ἐναντίον (contra).]

Circa equos et elephantos, quod eorum in armis ac bel-
lis usus sit, Indi perquam studiosi sunt. Itaque regi suo
foeni manipulos adferunt, quos in praesepia injiciunt; et se-
mina vel fruges, quae recentia atque integra ostentant: quod
si talia fuerint, laudantur a rege; sin minus, acerbè tum
elephantorum curatores, tum equisones ab eo castigantur. Sed
ne alias quidem utcunque minimas animantes contemnit; et
cum dono ei offeruntur, admittit libenter. Siquidem Indi

XXII.

De elephan-
tis Indicis
regum cu-
stodibus.

XXIII.

De scolopen-
dra marina
maxima.

XXIV.

De canum
venationum
exercitati-
one.

XXV.

De cura ele-
phantis ali-
isque anima-
libus ab In-
dis praesti-
ta.

animal nullum, sive cicur sive ferum, aspernantur. Quamobrem subditi, qui in aliqua dignitate sunt, munera ferunt grues, anseres, gallinas, anates, turtures, attagenas, perdices, [et pindalos (aves attagenum similes) et praedictis minores quasdam, ut boccalides] ficedulas, [et miliarias]. Has 5 apertas ostendunt, ut interior earum pinguitudo appareat. Adferunt et cervos obesos, et bubalides, et capreas, et oryges, et asinos unicornes (quorum supra mentionem feci) denique piscium genera diversa.

XXVI. Est etiam cicadarum genus marinum. Harum maxima¹⁰
De cicada parvo carabo similis est, cornua vero non similiter atque illa
marina. magna, nec aculeos habet; [adspectu etiam nigrior est, et, cum captus est, stridorem quendam edere videtur;] pinnae ipsius exiguae sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominum plerique ab ea comedenda idcirco abstinent,¹⁵ quod sacram existiment. Seriphios autem, cum mortuam ceperint, eam sepelire audio; et vivam in retia delapsam non retinere, sed mari reddere; mortuas vero etiam deslent, ajuntque eas Perseo, Jovis filio, in deliciis esse.

XXVII. Si piscis hyaenae nuncupati, eodem quo terrestris nomi-²⁰
Peculiaris ne, pinnam dextram ad hominem somno consopitum admo-
nonnulla de veas, sane quam eum ipsum perturbabis; etenim formidolosa
piscibus. secundum quietem spectra et simulacra videbit, acerbique insomnia perpetietur. Item, si posteaquam trachuri caudam abscideris, ipsumque in mare liberum remiseris, eam equae²⁵ ventrem ferenti appendas, non multo certe post abortum pariet. Jam vero si quis, qui nondum excesserit ex extrema pueritia, thynni sanguine illinatur, non pubescet. Hoc idem torpedo et marinus pulmo efficiunt; nam in aceto putrefactae eorum carnes, et mento adpersae, fugam pilorum facere di-³⁰ cuntur. Quid ad haec Tarentini et Tyrrheni sophistae et mangones variorum malorum, qui picis usu psilothrum ostenderunt, ut pro viris redderent mulieres?

XXVIII. Aurata omnium piscium timidissima est. Nam sub Ar-
De chryso- cturi tempus, cum maris accessus et recessus maxime fiunt,³⁵
phrye pisco- et eo altius exaggerata arena ad litus relinquitur, ut naves saepe ex omnibus aquis nudaee in terra remaneant; tum piscatores, postquam populorum arborum ramos frondibus con- vestitos, paxillorum modo in mucronem acutos, in arenam defixere, discedunt; post autem rursus accedens mare secum⁴⁰ imbellem auratarum multitudinem attrahit, quae ubi aestus reciprocavit et recessit, in exigua aqua concavis locis retenta relinquuntur, et vero ramorum metu quiescunt; adeo enim ramos vento agitados exhorrent, ut ne loco quidem se commovere audeant. Quamobrem primo cuique magnum meti-⁴⁵ culosorum piscium numerum capere et ferire licet; neque modo ab usu piscandi instructi, sed etiam totius piscationis rudes, atque adeo pueri et feminae capere possunt.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

In mari Ionio prope Epidamnum, ubi et Taulantii habitant, insula est, quae Minervae appellatur, eamque pisces incolunt; et istic lacus est, ubi scombrorum, qui ad piscatum consuetudinem assueverunt, et mansuefacti sunt, greges aluntur. Iis cibaria obijciunt piscatores, cum quibus eam foedere et pace devinciuntur; et captura liberi sunt, quae eatenus aetate procedunt, ut vivant ibidem ad summam senectutem. Nec sane ignaviter victitant, neque in suos oves ingrati sunt; at enim de piscatoribus pastum cum maxime acceperint, piscationem mox capessunt, ut se nutricanti praemium pro nutrimento persolvant. Quare ex portu lventes ad feros scombros gentiles suos natate contendunt, simul ut ad eos pervenerunt, cum ipsis ita continuo tantam cum aliqua turma aut phalange suorum popularium erant; et nimirum cum ejusdem generis et naturae sint, non ter se fugiunt, sed simul natant; post autem cicures circa feros concursantes in orbem consistunt, et suorum corum obstructione eos fuga exituque intercludentes, suorum nutritiorum, ut pro iis quibus expleti cibis fuerint, illis remunerentur, adventum acerrime tamdiu exspectant, dum piscatores eo profecti captorum permultas caedes effecerint. Cures vero mature properantes ad portum regrediuntur, atque ibidem intra cavernas abditae a piscatoribus coenam expectant; quam quidem ipsi eis largiuntur, si ipsos ad piscatum adiutores atque amicos fidos habere velint. Haec autem quotidie ac diligenter fieri ajunt.

I.
De scombris
cicuriis.

Scarum, cujus bilis per totum corpus diffusa est, si medendum dederis homini jecore aegrotanti, et arquato orbo laboranti, ad sanitatem redibit, ut periti piscatores cent.

II.
De scaro.

Capiuntur pisces etiam sine nassis, hamis, et retibus, hoc modo. Sinus maris multi desinunt in paludes quasdam, quae quidem vadosae sunt. Ad haec loca periti piscatores, cum [aer serenus est, et] tempestates conquiescunt, multos mines adducunt, eosque jubent inambulare, et arenam eam proterere, et conculcare, quoad ex vehementi pedum impressione bene alta vestigia faciant; quae si permaneant, nec sa concidens arena confundat, neque a ventorum perturbatione aqua concitetur, non longo intervallo eo ingressi in

III.
De piscatu
in locis vadosis.

IV.
De echino et
marino et
terrestri.

vestigiiis impressis planos pisces consopitos, [psettas] rhombos, passeress, torpedines, et alios ejusmodi capiunt. [De echino marino et supra dixi, et nunc denuo dicam, quae insuper accepi.] Ad stomachum hebescentem non parum proficit echinus marinus, etenim vel omnium ciborum fastidio laborantem in pristinae valetudinis statum restituit; atque ad vesicam, quemadmodum harum rerum bene periti affirmant, exonerandam utilis est; et si corpus scabie infectum eo perungatur, ad sanitatem redit; item vulnerum sordes cum testis crematus extergit. Cinis terreni herinacii cremati ad picem admistus, et locis a pilo nudis illitus, pilum, ut sic joco dicam, a suis sedibus fugitivum reducit; in vini autem potione sumptus remedium ad dolores renum adhibetur, et aqua intercute laborantes sanat, ut antea dixi; ejusdemque jecore ad assum solem exsiccato elephantiasis laborantes sanantur.

V.
De cornibus
(dentibus) elephanti-
sum defos-
sis.

Ex elephantino genere cornua feminae majus pretium quam maris habere, hujuscemodi rerum scientia instructi et praedicant, et illa nos docent; nimirum in Mauritania, quemadmodum quotannis cervis, sic decimo quoque anno cornua elephantis excidere solere. Itaque hi in genua incumbentes usque adeo cornua impellunt et defigunt in terram expositam in planiciem [et riguam], quam alteri praeferunt, quoad illa ipsa occultaverint, quibus se exonerare tantopere cupiunt; deinde locum, in quem abstruserunt et reposuerunt ejusmodi thesaurum, pedibus exaequant et complanant. Terra autem, quod sit feracissima, post paulum herbam proferens, abditorum cornuum adspectum viatoribus adimit. Eorum vero pervestigatores, qui sane ad illorum insidias et astus prudentes sunt, in eum locum, in quem cornua defossa suspicantur, utribus caprinis aquam deportant; dein alios alio ex utribus repletis dispertiunt atque ibidem commorantur, et alius quidem dormiens, alius potans, alius inter pocula cantuunculum canens suos amores meditatur: et si quis formosum juvenem istic praesentem et venationis comitem de amore interpellat, haud mirum mihi videtur; sunt enim Maurusii pulchri et proceri, adspectuque virili, et rei venatoriae studiosi, iidemque, quamvis aetate provecta, multos juvenes in amorem sui concitant. Quod si cornua sint alicubi prope defossa, quaedam mirabili illecebra ex utribus sic aquam eliciunt, ut vasa exsiccent et exinaniant. Ii autem, qui cornua exquirunt, statim sine canibus sagacissime praedam odorati locum illum bidentibus et ligonibus perfodiunt, et optatum consequuntur; si vero utres permanserint pleni, eos inde transferentes alio se conferunt.

VI.
De duplici
elephanti

Duplici tum corde tum sensu animi elephanti esse dicitur, et altero quidem ira incendi, altero mitigari et leniri, Maurorum sermonibus pervagatum est. Iidem de lynce tradunt,

agis esse simam quam pardalim, et summis hirsutam auri-
lis; feram hanc maxime saltu valere, et ad retinendum, quod
rriperit, pertinacissime validissimam esse. [Videtur et Eu-
pides hujus tanquam informis bestiae meminisse, cum ait:

Accedit ille vel humeris aprum ferens,

Lyncemve deformem malamque bestiam.

ir autem *δύστρονον* (difficulter parientem) eam dicat, a cri-
is quaerendum.]

De magna struthione haec etiam quis dixerit. In ejus
ntre a sordibus expurgato lapides inveniuntur, quos haec
steaquam devoravit, in omaso prope reticulum diu adser-
tos concoquit; ii sane ad efficiendam oculorum medicinam
utares sunt: atque illius adeps et nervi auxilium et salu-
n nervis hominum adferunt. Eadem in cursu deficiens las-
tudine comprehenditur ab equitibus; etenim in orbem currit
terius, verum equites interiore et breviori orbe circumacti
rrendo tandem defessam adsequuntur. Ad hunc etiam mo-
m capitur: Pedibus sane nidum ex sabulo architectans in
lo humilem construit, cujus medium cavum est, labra ami-
entia alte exaggerat, ac tanquam muro circummunit, ne per
ora defluens aqua pluvia in nidum influat, et pullos etiam-
um teneros alluat. Amplius quidem octoginta ova ex sese
rit, non tamen uno eodemque tempore ex ovis pullos ex-
dit, sed ex his partim jam in lucem proferuntur, partim
tra ova informantur, partim etiam foveantur. Cum autem
sam sic incubantem vir hujus venationis bene peritus ani-
adverterit, peracuta hastilia mucronibus e ferro sursum ere-
s et resplendentibus circa nidum defigit; et alicubi prope
occulto latens ex insidiis rei eventum avide expectat. Stru-
io vero pullos suos vehementer amans, et eorum consortii
am maxime avida, a pastu revertitur; ac nimirum prius-
am in nidum introeat, huc illuc versans oculos circumspet-
it, quod metuat ne quis ipsam speculetur; deinde arden-
simo pullorum studio victa, [et tanquam oestro percita], etsi
rum splendet, ita tamen alis, tanquam velis expansis, con-
nuo cursu [et cum stridore] fertur, et intra nidum se re-
pit, et miserrime quidem; nam cuspidato ferro implicata et
ansfixa moritur. Venator vero id animadvertens, simul cum
atre pullos capit.

In Italiae occidentem versus regionibus civitas est, Pa-
vium nomine, quam ab Antenore Trojano conditam ferunt, cum
io patria capto in hanc terram venisset superstes, et dimis-
s a Graecis, eo quod Menelaum et Ulyssem propter Hele-
um legatione fungentes ipse servasset, quos Antimachus occi-
ndos suaserat,

[Amplis muneribus Paradis corruptus et auro,
t canit Homerus]. Non procul hac urbe Patavio distat alia,
omjne Bitetia, quam fluvius Eretenus alluit, et terram non

lyncibus.

VII.

De struthio-
camelo, ejus
nido et ca-
piendi ratio-
ne.

VIII.

Quomodo
anguillae in
fluvio Ere-
teno capian-
tur.

modicam praeterlapsus tandem in Eridanum influit. Ceterum in Ereteno anguillae maximae et omnium pinguiSSimae nascuntur; capiunturque hoc modo: Piscator ad sinuosum locum, ubi latius confluens dilatatur, vel in saxo ex aqua eminente, vel in arbore radicitus ventorum turbinibus ex-5 stirpata, et jam putrescenti [et ad ignem inutili], sedens perpinguis intestini ovilli recentis tria aut quatuor cubita patentis alterum caput in aquam dejicit, quod aquae vorticibus agitata volutatur; idemque illius alterum extremum manibus tenet, in quod quidem ipsum arundinis frustum perinde 10 longum, atque gladii capulus, insertum est. Neque vero diu anguillas esca latet, [gaudent enim hoc intestino]; et continuo earum prima quaeque, fame stimulata, hiant ore atque imminenti hamatos ac uncinatos dentes suos in id ipsum intestinum defigit, atque hoc idem crebra insultatione detrahens 15 conatur. At piscator anguillam intelligens ex fluctuatione intestino inhaerescere, arundinem, ad quam alligatum est intestinum, ori suo admovet, et quoad potest intestinum vehementer inflat, quod quidem ipsum defluente hominis adspiratione et impletur et intumescit; et ventus in anguillam il-20 lapsus illius [caput et] fauces flatu opplet, atque anhelitum eatenus obstruit, ut ea non queat neque respirare, neque intestino infixos dentes detrahare; quare suffocatur, [et a tribus velut adversariis calamo, spiritu, et intestino capta] subtrahitur. [Hoc cum quotidie fiat, multae a multis capiun-25 tur. Has autem istorum piscium proprietates etiam referre mihi visum fuit.]

IX.

De leone
marino.

Marinum leonem locustae ferme similem esse scio; praeterquam quod corpore tenuior et gracilior apparet, et ex aliqua crustarum suarum parte caeruleus, [item quod igna-30 vus est]; et forcipes illius maximae cancrorum forcipibus figura similes sunt. A piscatoribus bene peritis membranas quasdam habere dicitur appensas ex testis et colligatas, sub quas subjectae sint molles carunculae et tenerae, quae leonis adeps appellentur. Is ad hoc ipsum, ajunt, homines ad-35 juvat, ut squalidam et infuscatam faciem ad nitorem adducat; et cum rosaceo in unguentum conformatus formae pulchritudinem conciliat, et venustum splendorem enitere facit. Id etiam auditione accepi, terrenum leonem summe timere marini adspectum, absurdum scilicet ac formidabilem; sed ne-40 que odorem ejus ferre. [Quantopere gallinaceus quidem ab eodem timeatur, supra dixi.] Illum ipsum leonem terrestrem dicunt marini contritarum crustarum pulverem ex aqua bibentem a ventris morbo liberatum iri. [Haec de marini leonis natura peculiari mihi dicta sunt.] 45

X.

De asinis
Mauritanis

Maurusii asini cursu celerrimi, primum ut se in viam dederunt, velocissimi sunt, ut vento quodam aut avis alis ferri videantur; at cito delassantur, et ipsorum pedes, sati-

scunt, ac spiritus deficit, [atque velocitatis suae obliviscuntur] eorumque venatione.
 tarditateque constricti insistent, et acerrimas profundunt lachrymas, non tantopere, meo iudicio, ob futuram mortem, quam ob pedum infirmitatem. Quare [ab equis desilientes] Mauritani [illorum collo funem injiciunt, et sic] alligatos ad suum quisque equum trahunt, tanquam captivos. [Ceterum et equos et asinos Libycos corporibus esse exiguis, cursu vero perniciosissimos, superius dixi.]

Libycorum boum, [qui feri solutique errant] multitudo XI.
 innumera est, et tanta celeritas, ut unum insequentes venatores interdum fallantur; quod nimirum in alios feros incidunt, et ille interim sub dumeta saltusve subiens se subducit; alii autem similes exoriantur, et venatorum oculos fallant. Horum quempian si quis ingrediatur insequi, ipse prius cum equo defatigabitur. Fessum quidem aliquem tandem ceperis; [qui vero cursum primum instituunt, eos defatigato jam equo, non assequeris]. Quamvis vero multi quotannis capiantur et mactentur; sobolis tamen eorum successio perfoecunda est. Cum vitulis etiam tauri oberrant, et vaccae una, aliae foetae, aliae foetus expertes. Quod si quis vitulum adhuc tenerum ceperit, et non statim occiderit, ex eo duplici commodo afficietur; nam cum vitulo simul matrem comprehendit, [si ea fecerit, quae hic referre opportunum est]: Postquam venator vitulum fune alligavit, ab eo secedit: Silla filii desiderio inflammata, tanquam asilo stimulata furit, et cupiens dissoluta reste eum abducere, cornua impingit, ut vinculum laxet et distrahat; at enim alterutro cornu in funis complicationem inserto, una cum vitulo constricta tenetur, sobolem suam non liberans, et ipsa insuper vinculo indissolubili se implicans. Hujus venator cum jecur extraxit, et ubera turgentia lacte excidit, et pellem exemit, carnes devorandas relinquit avibus et feris; vitulum vero integrum domum fert, qui et in cibo suavissimus est, [et lacti densando coagulum praebet].

Marinus draco aliis piscibus reliquo corpore similis est, XII.
 caput vero et oculorum magnitudo terreni draconis speciem De dracone marino.
 similitudinemque gerunt, magni enim sunt et venusti: maxillae etiam similitudinem quandam habent cum terrestribus; et ejus pellis non procul abesse a terreni draconis pelle palpanti videtur, squamarum scilicet asperitate; quin et infestis ac venenatis armatur aculeis, tactu noxiis.

[Inter cetera animalium naturae propria hoc quoque non XIII.
 omiserim.] Indorum rex secundis mensis et bellariis non iis- De secundis mensis regis Indorum.
 dem delectatur quibus Graeci, qui palmarum pumilarum fructus appetunt; at ille vermem quandam in planta nascentem secundis mensis igne tostum adhibet, suavissimum quidem illum, ut Indi ajunt, [et eorum, qui gustaverunt, nonnulli asserunt, quibus ego fidem habuerim]. Eidem tragematum

loco sunt, olorum, struthionum, et anserum ova. Ex his ut ipse cetera non reprehendo, ita displicet mihi, quod Indi cynorum, quippe Apollini sacrarum et canorarum avium suboli insidiantur, eorumque ova perdunt, ut fama fert.

XIV. De Libycis dorcadibus et cemadibus animus est mihi nunc
De doreadi- dicere. Dorcaes quanquam velocitate sunt mirabili, tamen
bus Libycis. cursu inferiores sunt equis Libycis. Capiuntur et retibus.
[Ventre sunt albo, qui color eis ad laparas usque adscendit;]
ad ventrem vero utrimque latera nigris vittis distinguuntur,
reliqui corporis color rufus aut flavus est; et pedes quidem
eis longi sunt, oculi nigri, cornibus caput ornatur, et lon-
gissimas aures habent. Porro *κρημὸς* a poetis etiam nuncu-
pata, turbinis instar, celerrime fertur; pilis est rufus et per-
quam hirsuta, cauda vero albicat; ejus oculi cyaneo colore
tincti videntur, ac aures densissimis pilis refertae; [cornu
antrorsum speciosa tendunt, quibus venatores invadit, simul
ad iis metum incutiendum, et nocendum idonea]. Neque
modo in terra pedum celeritatem ostendit; sed etiam cum in
fluvii confluentem inciderit, bisulcis pedum, [ut ita dicam],
remigans ungulis fluctus perrumpit: et vero in lacubus nata-
re gaudet, unde sibi pastum comparat, semperque viridia
thrya et cyperum depascitur; [unde et venter ei initio veris
evacuatur, postquam jam suos foetus enutrivit].

XV. Piscem esse accepi nomine myron; unde nomen duxerit,
De myrone- haud equidem scio. Eum ipsum esse dicunt marinum ser-
pente. Si illius utercunque oculus erutus tanquam amule-
tum gestetur, oculum improbe adfectum ex lippitudine sicca
curabit; et simul huic alterum renasci loco eruti ajunt. Opor-
tet autem vivum dimittere, vel frustra illius oculum geris
amuletum.

XVI. Caprae ferae in summis Libycorum montium verticibus
De feris ca- commorantes ad boum magnitudinem accedunt. Ipsarum fe-
prie Libyae. mora, pectus, cervix et maxillae densissimis pilis diffuunt:
frons rotunda protuberat, tibiis brevibus, oculis ravis sunt:
cornibus post primum exortum a se invicem aversis, et ab-
errantibus, et ad latera incurvis: non enim similiter atque
aliarum caprarum montanarum recta existunt, sed eatenus
retorquentur transversa, ut ad armos pertingant, adeo sunt
procera. Ex capris longe maxima ad saliendum habilitate
sunt; nam ex summis montium cacuminibus, [quae pastorales
poetae *ἐπίρως* appellare solent], facile in aliud cacumen
transiliunt. Et tametsi saepe earum quaequam dum ex uno
vertice in alterum saltare contendit, ob nimiam intervalle-
rum distantiam per praerupta saxa praecipit agitur, nihil ta-
men laeditur; sic est adversus saxorum duritiam membrorum
resistenti firmitate, ut nec cornua frangat, nec caput dimi-
nuat; est enim durities ipsorum ingens, et ipsarum aemula
rupium. In summis montibus plurimas, solertia quadam ca-

ptandi caprarii generis, nimirum vel jaculis, vel retibus, vel laqueis, a doctrina artis venaticae instructi comprehendunt. Jam in patentium camporum aequoribus quilibet vel tardus pedibus eas, quod ibidem non valent ad fugiendum, capere
 5 queat. Earum pelles et cornua aliquot commoditates habent: nam in frigidis tempestatibus ad vim frigorum atque hyemem excipiendam pastoribus, et fabris materiariis, pelles mirifice prosunt; cornua ad hauriendam de praeterfluentium rivorum confluentibus, aut e fontibus, potionem [aestivo tempore] ad
 10 depellendam sitim non minori usui habentur, quam calices etiam ampli; tanta enim capacitate sunt, ut ex calore anhelationem, aestumque omnem extinguant. Ab homine expolienti bene perito cornu intrinsecus politum tres mensuras facile capere potest.

5 Sunt et testudines in Lybia, eaeque montanae, [et ad-
 spectu crispissimae] quarum testa barbitis est accommodata.

XVII.
 De testudinibus Liby-
 cia.

Cum equa peperit, carunculam una cum pullo enatam,
 alii in fronte insitam esse, alii ad lumbos, alii ad genitalia
 adhaerescere ajunt; quam sane hippomanes nuncupatam equa
 10 continuo devorat. Id autem fit naturae quadam benignitate

XVIII.
 De hippoman-
 ae ejusque
 viribus.

miseriacordi in equinam stirpem; ne si, ut ferunt, id ipsum usque ad extremum vitae diem pullus semper insitum in se perseveraret habere, insana veneris cupidine, tam mas quam foemina accenderetur. Et forsan Equestris sive Neptuni sive
 15 Minervae munus hoc fuerit, ad conservandam equini generis successionem, ne libidinis rabie funditus periret. Quod quidem ipsum penitus cognitum pastores habent, ac si quando ad moliendas alicui amatorias insidias egeant, ut ipsum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter observant, quando
 20 equa ventrem ferens pariat, atque statim a partu pullum (?) a pullo abscindunt, et in equae ungulam injiciunt (nam in hanc solum abditum et conditum optime servatur) simul et pullum, quod ipsum postea non lactaret mater illo insigni et propria benevolentiae nota carentem, exorienti soli immo-
 25 lant; nam ideo pullum mater vehementer amare ingreditur, quod illam devorarit carunculam. Jam quicumque per insidias carnem illam gustaverit, insana libidine constrictus tenetur, ardet et vociferatur; atque effrenatus ad amores etiam turpissimos, et quantumvis deformem annosamque mulierem,
 30 cupiditatis adjicit oculos, ac morbum testans obvis omnibus, quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit; tum ex eo illius corpus diffuit et extabescit, ac veneris insaniam animus exagitur. Equam Olympiae ex aere excitatam esse accepi, ad cujus conspectum equi libidinose adhinniant, ac amoris
 35 furore incitati cum ea gestiant ventreo complexu implicari, quod abstrusa quadam artificis machinatione hippomanes reconditum intra aeream statuam equos alliciat; neque enim esse tam diligentem fabricam, ut ex ea equi eatenus falli et

induci possint, ut tantopere ad illius conspectum in venerem stimulari deberent. [Quod sive verum sive falsum est, ita ut accepi, literis mandavi.]

XIX. In Africa ferventis aquae lacus esse dicitur, in quo pisces et vivere et natare, et ad objectum cibum adsilire ajunt; 5 ac si quis in frigidam eos injecerit, auditione accepi ipsos interire.

XX. Rei piscatoriae bene periti homines dicunt, hippocampi ventrem in vino decoctum si quis dederit cuiquam bibere, eum [multo aliter et insolentius quam ex aliis venenis addici;] 10 primo ex ea potione acerrimo singultu laborare, deinde tussire, et sicca quidem tussi vehementer torqueri, nihil interim excreare; sed et superiorem ei ventrem intumescere, et calidas fluxiones in summum caput efferri, et vero per nares rursus tenues et aquosas defluere, ac pisculentum odorem; 15 reddere; simul et oculos ejus sanguine suffusos igneo colore flagrantem videri, et eorundem oculorum genas inflari, et vomendi quidem cupiditate ardere, verum nihil emittere ferunt. Quod si natura etiam evicerit, id tamen mortis esse signum, et hominem mox in oblivionem et dementia incurrere: 20 in ventrem inferiorem delapsus fuerit, nihil horum jam fieri, omnino tamen hominem e vita excedere. Ex morte porro qui evadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur; hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quod sane eis aegritudinis levationem adferat, et somnum conciliet. Itaque ad perennes fluvios, aut ad litora, aut juges fontes, aut lacus commorationes eis gratae sunt et jucundae; cum tamen non magnopere desiderant bibere, sed 25 natare, et pedes aqua madefacere, [et abluere manus], eis plurimum jucunditatis adfert. Sunt, qui non haec mala dicant hujus bestiae ventrem creare; sed hippocampum algam peramaram, ex qua ita adficiatur, depasci. Veruntamen solertia veterani piscatoris, et ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est hippocampus; is et Cretensis erat, et filios adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, 30 ut hic piscator hippocampus simul cum aliis piscibus caperet, et adolescentes a rabida canicula morderentur; [unus ex eis primum, deinde etiam ceteri, dum fratri adesse et opem ferre conantur]. Cum vero eorum in Methymna Cretica [quem vicum esse ajunt] ad litus jacentium vicem de- 40 lentes spectatores interficiendam caniculam censerent, et illius jecur medicamentum ad rabiem edendum juvenibus dandum esse; alii consulerent a Diana Rhoccaeae salutem petendam esse: senex piscator eos de consiliis, quae adferrent, laudatos dimisit, et hippocamporum diligenter exenteratorum, ven- 45 triculo et intestinis abjectis, alios assos eis comedendos dedit; alios cum aceto et melle contrivit, eoque cataplasmate mortuus ulcera obligavit; atque filiorum adolescentium, [excitato

in ipsis per hippocampos aquae desiderio], rabiem vicit, easque ad incolumitatem quamvis sero restituit.

De canibus marinis non pauca in praecedentibus attuli. XXI.

Fluviatiles vero caniculae (Lutrae) specie referunt terrestres De utilitate
 5 parvos, et caudam quoque hirsutam habent. Sanguis earum ex cane flu-
 ex posca illitus intumescens hominum nervos mitigare di- viatili capi-
 citur. Ex pelle calcei fiunt commodi, et ipsi utiles nervis, enda.
 ut ajunt.

Pisces thymallum, sic nuncupatum, Ticinus fluvius Ita- XXII.
 10 liae procreat; is ad cubiti magnitudinem accedit, et lupi et De thymallo
 mugilis mediam speciem similitudinemque gerit. Ejus capti piscis.
 odor dignam admirationem habet; non enim ut ceteri pisces
 pisculentum quendam mittit odorem, existimes vero te ejus
 gentilem herbam recentem ex terra lectam manibus tenere.
 15 Tanta sane odoris suavitate fragrat, ut qui eum ipsum non
 videt, gratissimam apibus herbam, unde nomen duxit, intus
 latere putet. Retibus facillime capitur; non item hamatis
 escarum illecebris: non adipe suis, [non serpho], non chama,
 non alterius piscis intestino, non denique strombi collo; sed
 20 solo culice, improba sane bestiola, et noctes diesque homini
 [tum morsu tum strepitu suo] molesta, quod hac sola dele-
 ctetur esca, comprehenditur.

Initium Europaeorum fluminum maximi Istri, ad septen- XXIII.
 triones ventos sub Alpium radices subjectum contra solis ex- De Istro pi-
 25 ortum, a non magno fonte nascitur, [ubi gens rei equestria scibusque
 perita habitat]; deinde simul permulti, tanquam stipantes in- in eo.
 digenarum fluviorum regem exoriuntur, et eorum confluentis
 continuatus et perennis est, quorum singulorum nomina eo-
 rundem accolae sciunt; ii postquam in Istrum confluerunt,
 30 primogenio nomine appellari desistentes Europae fluminum
 regi de suo nomine decedunt, atque ex eo nominati simul in
 Euxinum defluunt. In hoc flumine permulti et diversi pi-
 sces nascuntur, coracini, muli, antacei, et nigri colore cy-
 prini, item porci, hesychi albi, percae, et gladii, qui conve-
 35 nientissimum nomen habent: cum enim omni reliquo corpore De gladio s.
 teneri sunt, et tactu mites; tum dentes eorum nec admodum xiphis pisce.
 curvi, neque immanes spectantur; neque sic horret spina in
 dorso, quemadmodum delphinorum, nec in cauda: sed quod
 magnam vel audientium vel videntium admirationem moveat,
 40 sub ipsis naribus, qua respirant, et aqua ad branchias eis
 influit ac refluit, in mucronem rostrum procedit, et in re-
 ctum porrigitur, sensimque et leniter in longitudinem et cras-
 situdinem augetur; et dum ad cetaceam magnitudinem piscis
 excrescit, illius etiam mucro tandem vel triremis rostro com-
 45 parari potest. Neque modo cum cibi inopia urgetur, mucro-
 nati rostri incursu pisces interficit atque exest; sed etiam ma-
 xima cete propellit et ulciscitur, non quidem armis ex ferro
 confectis, sed natura comparatis; ut ii, qui magnitudine pro-

cesserunt, contra navem, mucronem in eam defigentes, venire audeant. Quidam gloriantur se spectavisse navem Bithynicam in litus extractam, ut carina ejus jam vetustate fatiscens resarciretur, atque in ea gladii caput adfixum inspexisse, cujus cum in navem mucronem suum defixisset, et nullis viribus ipsum retrahere quivisset, corpus quidem reliquum a cervice avulsum fuerit, rostrum vero infixum, ut a principio inhaeserat, remanserit. Capitur in mari et Istro, nam et salsa et dulci aqua delectatur.

XXIV.

De algæ
marinae ge-
nere quo-
dam noctu
lucente.

Caniculae et alia maris alumna animalia, quibus auda-10
ciam natura insevit, [cum summus per aestatem calor viget]
ad litora se recipiunt, et versus praecipitia natant, et exposita
fluctibus promontoria subeunt, et angustis profundisque fretis
sese insinuant; refugiunt enim pelagus, et, quae in eo sunt
pascua, [eo tempore] negligunt. Nascitur autem genus quod-15
dam algæ (seu fuci) in petris profundis, quae magnitudine
myricam, fructu papaver refert. Fructus reliquo anni tem-
pore oclusus, solidusque, et ostrei instar durus est; dehi-
scit autem ab aestivo solstitio, ut calices rosarum. Exterior
pars fructus, nempe crusta quaedam sive membrana, testae20
vel ostrei modo dura, et visu quam maxime flava, interio-
rem, qui color caeruleus, substantia mollis, et tanquam ve-
sicae inflatae pellucida, valli modo ambit ac munit; et ex
hac [interiore parte] noxium stillat venenum. Emitterit autem
nocturnum igneum quendam, et veluti scintillantem splendorem;25
et, oriente jam Sirio, veneni vehementia crescit. Quamob-
rem piscatorum natio omnis, quae pancynicum hanc stirpem
appellat, a Canis ortu venenum hoc gigni arbitrantur. Porro
canes marini ad igneum istum in hac marina myrica floris
splendorem, tanquam inopinati alicujus lucri spe allekti, ve-30
neno partim adpersi, partim devorato, et branchiis etiam
hausto, extincti fluitant. Unde his in rebus exercitati homi-
nes venenum secundarium ex piscium istorum tum ore, tum
partibus ceteris, colligunt; idque utile est, quemadmodum
etiam terrestres aglaophotis, quam etiam cynospastum appel-35
larunt: [quare autem haec herba ita dicta sit, si exponere
meminerim, ex sequentibus intelligetis].

XXV.

De Mys-
orum ad
Istrum pi-
scatione.

Mysi, non ii qui Telephi Pergamum incolunt, sed infe-
riores, qui ad Pontum, quique vicinorum Scytharum incur-
siones propulsant, et suis viribus praedictam regionem de-40
fendunt; ea prope Heracleam est, et [circa Naxiam flumen]
prope Tomin civitatem; eodem in loco Medeam, [Aeëtae fi-
liam], impium illud adversus Absyrtum fratrem facinus per-
petrasse, [nefarium sane Colchidis veneficae inter alia crimen,
incolae Mysi, Graecis commemorant]: hi, inquam, piscandi45
rationem observant hujusmodi. Istrianus natio piscator
Istri ripam bovm par impellit, non ad arandum [his opus ha-
bens]. Nam quemadmodum, ut in sermonem hominum ve-
nit, nulla bovi communitas cum delphino intercedit; sic pi-

scatoris manibus unde amicitia cum aratro? Quod si equorum par adsit, iisdem utitur; et [jugum ipse humeris gerens] istic accedit, ubi commodam sibi et sedem et piscationem fore arbitratur; atque ad ripam jumentis pabulum apponit, 5 unde interea haec complentur, dum ipse funis bene firmi, et ad trahendum idonei, alterum caput ad medium jugum alligat; ex altero capite hamum appendit [validissimum illum acutissimumque] quem asso tauri pulmone instructum ad illicendum Istri anum silurum [suavissimam ei escam] dejecit: 10 postquam ex linea, ad quam hamus alligatus est, quantum satis sit plumbi, ad moderandum tractum appendit. Ubi silurus bubulae escae sensum percepit, statim escam appetens, [eaeque, quae desiderabat, abunde nactus] hamum incaute totis faucibus devorat; et [nimia gulae aviditate] transfixus [imprudens], dum ex eo evadere cupit, omnibus viribus funem exagitat. Quod quidem ipsum animadvertens piscator, cum summo gaudio quam mox a sessione exsurgit, et boves equosve admotis stimulis incitat, tanquam arator jam ex piscatore factus (ut qui in fabulis subito personam mutant) ac jumentis cum cetaceo pisce bene robusto luctatio est. Nam hic 20 Istri alumnus omni virium contentione in altitudinem se deprimit, illa contra funem retrahunt; piscis igitur vincitur ex amborum tractu, atque in ripam iugo extrahitur. Diceret sane aliquis Homeri studiosus mulos hoc pacto in Patrocli 25 funere, quod poeta celebrat, quernos advexisse truncos.

XXVI.

Est etiam in Istro sinus admodum profundus et latus, et De piscatio
spatioso ambitu mari similis esse videtur; profundissimum ne in sinu
autem esse ex eo demonstratur, quod onerariae naves mare Istri per hie-
transmittentes ad usum accolentium lacum circumnavigant. mem.
30 Itaque tempestatibus cum is quatitur, quemadmodum mare inhorrescit. Sunt etiam in eo insulae et recessus quidam riparum, in quos refugere licet; et crepidines et colles longe eminentes, quibus, cum aestus reciprocatur, fluctus vehementes refringuntur; atque eodem velut in angustias compulsi, in 35 mare redundantes aguntur. Hoc ipsum ineunte hieme fieri solet; tum enim hunc augescentem boreas impellit et concitat, hic adeo duram glaciem defert, ut haec vecturas omneis sustineat; contra acerrimus boreas flans huic resistit, et undas suas magno motu, [et, ut ita dicam, desiderio in mare 40 exonerare festinantem non sinit, et repulsum cedere cogit]. Sic fit, ut glacies in altitudinem deprimatur, ut bene penitus congeletur aqua, ejusve confluens viis occultis infra delabatur; glacies vero campus esse videatur, ac per eam homines accolae vel equis insidentes, vel jugata jumenta agentes, tunc iter faciant. De vulpe, quomodo improba et do- 45 losa haec bestia hujus Thracii Strymonis glaciem [ejusque firmitatem] exploret, supra dixi. Porro Istri glacies etiam navem onerariam, inter navigandum ei adnascens, et in ipso

confluente versantem tantopere circumligat, ut nec passa vela opus sint, [nec proreta spectet antrorsum] nec gubernator navis gubernacula regat; omnia enim et instrumenta et navis ipsa glacie constricta tenentur, nec sane navis esse videtur; non enim amplius fluctibus verberatur; sed in magna planicie tumuli, aut [hercle] cujusdam speculae [vel promontorii] similitudinem speciemque gerit. Tum vectores et nautae exsiliunt in flumine excurrentes, plaustrisque onera supra glaciem transvehunt; [donec rursus, exacta hieme, et flumine ad pristinum reverso fluendi impetum, ipsum jam Istrum calcantes boves onera navibus reddant; quae interim in loco manent, cessantque, donec soluta fuerit glacies, et mirabile gelu adstringentis vinculum laxatum]. Eo tempore piscatores glaciem in orbem ligonibus perfodientes, [ubicunque libuerit], puteum excavant, ut vel putei vel maximi dolii os esse videatur. Permulti vero pisces lucis desiderio ex glacie, tanquam ex tecto incumbente, effugere cupientes in apertum os innatant, eodemque frequentes congregantur, ut inter se trudent; ubi ut in stricta scrobe cum permulti alii pisces facile capiuntur, tum plurimi cyprini, et coracini, et percae; et xiphiae, qui necdum confirmata aetate, nec mucronato rostro exsistunt; et antacaei, et ii quidem teneri, nam qui aetate processerunt, ad maximi thunni magnitudinem accedunt. Is sane pinguisimo est abdomine, ut ejus ventrem lactantis scrophae suos foetus ubera dicas; sicque aspero corio tegitur, ut eo perpoliantur hastae; ab illius capitis medio [a medulla (cerebro) ipsius] ad caudam mollis et stricta membrana pertinet, quam ad assum solem exsiccata flagellum ad concitanda jumenta efficere possis, [nihil enim fere a corio differt]. Cum est justa magnitudine, nunquam ad cavum seu puteum glaciei pervenit; sed aut sub saxa subjicitur, aut in imam harenam ad vitandum frigus additur. Nam id temporis cum gelidum est flumen, et perfrigida tempestas, nullis nec herbis, nec piscibus vesci necesse habet; tantum inertia laboris gaudet, et alitur ex pingui suo succo: et quemadmodum polypi, cum praeda destituuntur, brachia sua circumrodunt; sic is suam pinguitudinem exedens vivit. Ineunte rursus vere, jamque libere fluente Istro, odit ignaviam, itaque sese ex latibulis ad summam aquam incitans, aquae spuma abundante expletur. Ubi magno murmure rapidus fertur ibi a piscatoribus ad hunc modum insidias ei molientibus facile capitur, ut hamus cum linea in spumam demissus sub alborem occultetur, et ferri splendor minime perspicuus sit; is tum ore hianti atque imminente liguriens insidiosam escam devorat, ex eoque perit, unde prius alebatur.

XXVII.

De cynospasto sive aglaophotis herba.

Cynospastus herba alio nomine aglaophotis dicitur (re-cordatus enim fidem liberare volo) haec per diem inter ceteras herbas, a quibus ne minimum quidem differt, delitescit, nec ullo modo agnoscitur; nocte vero stellae instar lucens,

et igneo splendore coruscans, facile in conspectum venit. Itaque signo ad radices ejus defixo discedunt, absque eo neque colorem ejus interdiu, neque speciem cognituri. Nocte jam exacta adventant, et herbam ex signo agnoscunt; evel-
 5 lere vero, aut circumfodere tantum, cavent: primum enim, qui ejus naturae imperitus eam attigit, periisse ferunt. Canem igitur [juvenem] adducunt diei spatio famelicum, et funiculum validum arctissime ad inferiorem herbae stipitem vinctum cani etiam alligant, et carnes assas multas ei obji-
 10 ciunt, [quam longissime interim possunt recedentes]: canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, et herbam radicitus eruit; cujus radices si sol viderit, canis mox expirat, ex secretis quibusdam ceremoniis, utpote in ipsorum gratiam extinctus, sepelitur. Tum demum herbam contingere et se-
 15 cum domum ferre audent. Usus ejus ad multa celebratur: et inter cetera, ad comitalem morbum remedium ex ea homini commendant; item ad oculorum vitium, quod, delato in eos humore nimio, videndi facultatem adimit.

Cochlea marina magnitudine exigua, formae pulchritu-
 20 dine eximia spectatur; eo maris, ubi sordium vacuitas est, et tranquillitas viget, et in saxis tum tectis mari, tum eminentibus modice, [quae choeradas vocant], nascitur. Haec
 De Nerite cochlea, et unde orta sit.
 nerites appellatur, et duplex super ea narratur fabula, quas, ut accepi, referam; nam in longo opere modice ad fabulas
 25 deflectere, tum animi recreandi, tum condiendi edulcandique sermonis gratia, nihil prohibet. Nereo [daemoni] marino, [quem veracem et minime fallacem esse hactenus omnes prae-
 dicant] Doris Oceani filia, ut canit Hesiodus, filias peperit quinquaginta, [quarum Homerus quoque in Megaris poemate
 30 meminit]: post tot vero filias etiam filium unicum ei natum esse, [non illi quidem auctores sunt, sed vulgus piscatorum praedicat] cui nomen fuerit Nerites, hominum simul atque
 deorum formosissimo: quocum Venus etiam in mari se oblectarit, magno illum amore prosecuta. Cum vero jam tem-
 35 pus fatale advenisset, et Venerem diis coelestibus jussu patris inscribi oporteret, audio eam de mari exeuntem Neriten quoque, delicias suas, secum abducere voluisse; illum vero recusasse, quod inter parentes ac sorores vivere, quam coelo
 potiri mallet. Et cum alas etiam, [quandocunque libuisset,
 40 ad volandum sibi] producere posset, hoc quoque munus a Venere, [ni fallor], acceptum adspernatus neglexit. Quamobrem indignata Jovis filia illum in cochleam ejusdem nominis convertit; comitem vero et ministrum illius loco Cupidinem, ipsum quoque juvenem, sibi delegit: et
 45 alis, quas Nerites habuerat, eundem induit. Altera vero fabula Neptunum ait amasse Neriten, et pariter ab eodem redamatum esse, unde nomen et celebritas Anterotis [h. e. amoris mutui] inter homines exorta sint. Et hunc Neptuni amasium tum alias familiariter cum ipso vivere solitum esse au-

dio, tum currum ejus et equos, si quando per aequora veheretur, quam proxime semper secutum, marinis bestiis omnibus sua celeritate superatis: nam pisces cetacei, delphini, tritones etiam, alique e penetralibus maris excitati, circum-siliendo currum, et tripudiando (quod eos facere Homerus 5 etiam in Iliade testis est) omnes mox fessi desistebant, et relinquebantur a tergo; puer vero proxime eum comitabatur semper, fluctibus etiam ei ob reverentiam Neptuni se submittentibus, et locum aquarum divortio cedente mari; quod Neptunus voluisset tam praestantis formae puerum, tum ce-10 teris in rebus excellere, tum corporis habitu et viribus praecunctis florere. Solem igitur, inquit fabula, pueri celeritate commotum succensuisse, et in cochleam corpus ejus vertisse. Quam vero ob causam sol iratus hoc fecerit, ignoro, nec exprimit fabula; verisimile est, si quid conjicere licet in re-15 bus obscuris, hos deos fuisse rivales: et solem aegre tulisse, quod tam fornosus puer in mari degeret, quem ipse digniorem inter sidera, quam inter belluas maris, numerari judicaret. Hic fabulam utramque finierim. Precor autem deos mihi propitios esse, et quae narraui in meliorem partem accipere; et20 si quid peccatum est, id omne fabulis vulgi adscribere.

XXIX.

De piscatu
in Eridano.

Ubi insignis Eridanus et parum nobilis Tanarus coitionem faciunt, ibi peculiaria hercle piscandi genera accolae exercent; quae ex Mitylenaei cujusdam viri, [mihi etiam noti], carminibus didici, non indigna referri. Hiberno quidem25 tempore, dum glacies adstringit aquam, sationi operam dant; fertilem enim regionem colunt. Deinde, ineunte vere, nondum confluyente frigoribus conglaciare desinente, qui antea agricolae essent, nunc piscatores facti, sinuosum locum deligunt; quem peracutis securibus circumcidunt, ut figurae30 rotunditate quiddam lacui vel paludi simile efficiant: non tamen glaciem prope ripam secant, sed in suo statu consistere sinunt; atque locum a glacie nudatum circumdant amplo verriculo, quod [fune valido ambitur. Tum rete] piscatores [alique] in ripa consistentes trahunt; ac nimirum permulti,35 etiam piscatoriae artis imperiti, piscium captionem animi oblectandi causa spectant. Cum autem ii, qui adducunt, prope ripam venerunt, tum piscatores alii extrinsecus glaciem ripae continentem frangunt; detinetur enim rete in lacu, quem diximus, et promoveri ultra non potest. Ita igitur circumci-40 dunt glaciem, ut pars ejus in medio jam libera absolutaque, et insulae fluitantis instar, cui insistent, qui rete trahunt, ab reti piscibus pleno, dum trahitur, versus ripam agatur ac impellatur. Hoc quidem illo in loco piscandi genus, usitat-45 is piscationibus aliis longe dissimile, hujusmodi est. De piscatoribus vero illis Homerice dixerim, eos duplicem fructum percipere, alterum ex terra, alterum ex flumine, ut iidem et nautae et agricolae censendi sint.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

Hujuscemodi Macedonicam piscandi rationem auditione I.
accepi. In fluvio, nomine Astraeo, qui inter Beroeam et De peculiari
Thessalonicen medius fluit, distincti variis coloribus pisces quadam pi-
gignuntur; quorum nomen ab incolis Macedonibus melius in- scandii rati-
terroges. Hi autem indigenis muscis in fluvio volitantibus one in Ma-
pastum sibi comparant, quae nec simile de specie quicquam cedonia.
aliarum muscarum habent, nec ad apum similitudinem acce-
dunt, nec vesparum, [nec denique anthedonum, crabronum]
speciem gerunt; harum tamen aliquam cujusque propriam
10particulam referunt. Nam in audacia quiddam simile cetera-
rum muscarum habent, tum magnitudine anthedoni similes
sunt, tum vesparum colorem reddunt, et similiter quidem
atque apes bombo strepunt. Eas hippuros appellant indige-
nae. Ad summam autem aquam versantes sui gratia alimenti
15piscium nationem non latent. Ut ex his igitur quispiam ea-
rum aliquam per summa apparentem conspexit, silentio sub
aquas subit, metuens ne praedam aquae agitatione loco mo-
veat: et proxime ad illius umbram accedens, quemadmodum
vel de grege ovem lupus, vel anserem ex cohorte aquila ra-
20pit; sic is ore hianti atque imminenti eam devorat, [et mox
sub aquae superficiem denuo mergitur]. Quod quidem ipsum
etsi piscatores haudquaquam ignorant, non iis tamen muscis
ad inescandos pisces utuntur; simul enim ac hominis manu
continguntur, et nativum colorem perdunt, et pennae eva-
25nescunt, et inepti ad escam piscium omnino redduntur. Quae
causa est, cur earum odio incensi ipsas a se detestentur.
Veruntamen qui piscandi scientiam cognitionemque praeclare
tenent, captiosa quadam machinatione atque solertia ejusmodi
pisces circumveniunt. Purpurascente enim lana hamum cir-
30cumvestiunt, et ad eandem lanam gallinaei pennas duas e
barba seu paleis, cerei coloris speciem similitudinemque ge-
rentes, accommodant; quaternum cubitorum est arundo, et
ejusdem longitudinis linea. Has ergo abstrusas insidias in
flumen demittunt; pisces vero colore illecti cupide pergunt
35contra venire, ac nimirum lautum cibum se habituros ex
pulchro adpectu arbitantes, ore hiantes hamatis escis con-
finguntur, iisdemque acerbis captivi fruuntur.

Marini arietes, quorum quidem nomen apud multos per-
vagatum est, sed non tamen historia omnino explicata, nisi

II.
De ariet
marino.

quatenus a pictoribus et fictoribus ostenditur, circa Corsicum et Sardoum fretum hibernant, atque ex summa aqua eminentes spectantur, et maximi delphini circum eos natant. Mas aries frontem alba vitta redimitam habet, ut vel hanc Lysimachi, vel Antigoni, vel alterius cujuspian regum Macedoniae diadema dicas. Aries vero femina, quemadmodum barbae appendiculas gallinacei quasdam possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendentes habet. Neque modo eorum uterque cadauera cibum sibi facit, sed et viva corpora corripit. In natando magnos fluctus faciens tempestate, quam ex sua agitatione ciet, naves funditus evertit; ac eos, qui secundum mare versantur, rapit. Qui Corsicam incolunt, dicunt virum, qui ex tempestate naufragium fecisset, natandi bene peritum, ubi permultum maris natando transmisisset, circa Corsicam crepidinem quandam adsecutum adscendisse, ibique constitisse, tanquam periculo jam omni exemptum atque securum; post vero quam aries [famelicus] eum oculis comprehendisset, [convolutum agitatumque] posteriore sui parte plurimum mare concitasse; deinde ab intumescente aestu sursum elatum, instar procellae et turbinis, hominem corripuisse. Haec de ariete circa Corsicam. Ceterum oceani accolae fabulantur [veteres] Atlantidis reges, qui genus ad Neptunum referunt, in capitibus suis arietum marium tae-nias gestasse, imperii insigne; et reginas similiter cirros feminarum arietum. Tanto narium robore praedita est hujusmodi bellua, ut permultum aëra respiratione ad se attrahat, eaque adspiratione marinos vitulos ad hanc rationem comprehendat: Cum arietem illi noverunt vicinum esse ad molliendas ipsis insidias, in terram celerrime enatantes in specus saxorum conduntur; is cognita fuga insequitur, et contra antrum stans ex corporis odore praedam intus esse percipit, et narium illecebra quadam acri inter se et vitulos aërem intermedium attrahit: hi, tanquam vel sagittam vel spiculum, sic sane [spirationis] illius appulsum declinant et refugunt; tandem tamen violentissimo anhelitus ductu inviti, et tanquam loris quibusdam aut funibus constricti, ex latebra extrahuntur, [et strident] et ab ariete devorantur. Ex earum naribus enatos pilos harum rerum periti magnos usus adferre testantur.

III. Ad promontorium Bubonicum innumeri thynnorum greges versantur. Eorum maximi, similiter ut sues, solitarii sunt, et separatim natant; alii, more luporum, bini pabulantur; alii gregatim, quemadmodum caprae, in latis pastionibus pascuntur. Ex oriente canicula, et ingravescente aestivo calore, in Euxinum natare contendunt; et marinis fluctibus e fervide radiato sole calescentibus, inter se velut conserti contextique confertis turmis natant, et corporum conjunctione umbra quodammodo perfruantur.

Demostratus vir rei piscatoriae peritissimus, simul et disertus, piscem quendam esse affirmat specie perpulchrum, et appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura; idemque ait, cyanei coloris speciem similitudinemque gerere, et in dorso pinnas habere molles ac lenes; easdemque in natando explicare, et ad similitudinem lunae semicirculum efficere: atque haec quidem Cyprii piscatores referunt. Demostratus vero addit, cum est plena luna, tum impleri hunc piscem, tum arbores implere, si ex his illum appenderis; decrescente vero luna exsiccari atque interire, ac si ad plantas admoveris, eas marcescere et evanescere: item si jam plena vel crescente luno in id aquae, quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem injecerit, aquam jugem et perennem fore; sin extrema [aut decrescente] luna, aquam exarescere: quod si hunc eundem in fontem scaturientem conjeceris, quomodo dixi de puteo, is ad rationem lunae vel evanescet vel implebitur.

Quemadmodum in Propontidem thynni innatant et enantant, supra scripsi: jam porro qui Heracleam, Tion, Amastriam, Ponticas urbes incolunt, plane sciunt, quo anni tempore ejusmodi pisces eo accedant. Quare tum [ad mare se conferunt] habentque permulta contra eos instrumenta parata, naves, retia, speculam in excelsum excitatam, quam in litore eminenti loco, et circumspectum facilem habenti, defigunt; cujus conficiendi rationem molestum mihi non erit explicare, [nec tibi audire injucundum]. Tigna bina procerissima abie-gna excitant intercepta et juncta inter se, trabibus latis et crebris immissis, et facilem ascensum speculatori praestantibus: singulae naves utrinque sex remos ac juvenes expeditè remigantes habent: retia bene longa sunt, [non admodum levia, et quae magis deprimantur plumbo, quam sursum attollantur suberibus; copiosi autem istorum piscium greges in ea feruntur]. Itaque verno sole illucente, ventis placide et tranquille flantibus, coelo laeto et quasi ridente, conquiescente a tempestatibus mari, jam propinquare thynnos simul ut ex specula prudenter et acute speculator prospexit, piscatoribus unde veniant, denunciat. Si juxta litora tendere oportet retia, significat hoc voce; sin vero in interiori mari, sicut dux exercitus, [vel choro praefectus], hoc ipsum signo dato edocet; [itaque saepe totum gregem capit, et non aberrat a scopo, nec desiderio frustratur]. Cum vero thynnorum cohortes in altum sese incitaverint, is qui ex specula acerrima oculorum acie horum actiones observat, contenta voce exclamat recta ad altum remigationem contendendam, illucque insequendos esse. Hi porro, alligato ad alterum tignum, quod speculam sustinet, perlongo retium fune, naves ordine remis propellunt, [ita ut invicem non separentur] (nam et rete in singulas distributum est naves) et prima navis, ubi suam retis partem ejecit, diacedit; hoc idem facit deinceps secunda, et

IV.
De selenae
piscis.

V.
De thynno-
rum captura
in Ponto.

tertia, et quarta; qui quintam remis impellunt, interim separant, ut, mox ejecturi videantur; reliqui vero nunquam laxare debent: deinde alii alio remigant, et pro se quisque retis partem trahit, postea quiescunt. Thynni vero circumvalati per ignaviam et timiditatem non se loco movent, [itaque conferti comprehenduntur], et remiges, tanquam civitate aliqua in potestatem redacta, totum piscium, ut poeta diceret, populum capiunt. [Norunt haec, o amici Graeci, tum Eretrienses, tum Naxii, hac piscatione insignes, ut Herodotus et alii referunt. Ejus autem reliqua audietis ab aliis.]

VI. [Non vero in Ponto tantum capiuntur thynni, sed in Sicilia etiam, ut mihi videtur (cum Sophron suavis thynnorum piscatoris meminerit) imo et alibi quoque piscatum eorum esse constat.] Cum autem jam circumretiti tenentur, Neptuno malorum depulsori omnes omnino vota faciunt. [Cujus rei causam dum mecum studiose inquiri, invenio illos hoc daemone maris domino opus habere, ne vel gladius piscis, vel delphinus, huic thynnorum agmini captivo accedat.] Nam saepe strenuus aliquis gladius, lacerato reti, thynnorum gregi irretito ad se exuendum ex laqueis facultatem dedit; delphinus etiam, ad moliendas retibus insidias acerrimus, dentibus ea conficere novit.

VII. In India, et maxime in Prasiarum regione, liquido melle pluit, quod in herbas, ac palustrium arundinum comas, decidens mirificas pastiones ovillo et bubulo pecori praestat; quod quidem ipsum a pastoribus eo, ubi dulcis plus roris de coelo delapsus est, agitur; et sic illis pastionibus tanquam epulis jucunde recipitur, pastoresque vicissim suavi epulo compensat; nam ex pecore illi suavissimum lac exprimunt, nec ei, sicut Graeci faciunt, mel miscere habent necesse.

VIII. Indica [margarita, de Erythraea enim supra dixi, hoc modo capitur.] Urbs est nomine Perimuda, cui eo tempore, cum in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regii stirpe natus imperavit. Hanc quidem ipsam Ichthyophagi incolentes margaritas, retibus [in orbem circa litus amplissimum] extensis comprehendunt. Margaritiferae conchae magnorum stromborum similitudinem gerentes gregatim natant; et quemadmodum apum examina reges, sic eae habent, tum coloris pulchritudine, tum magnitudine praestantes. Summa autem contentione urinatores ideo certant ad capiendum gregis decem; quod eo capto cunctum gregem rectione orbatum, nec loco se moventem, assequuntur; quamdiu vero rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit et conservat. Jam porro captas in parvulis doliis sale condiunt, ubi cum contabuerit caro et defluxerit, unio solus relinquitur. Optimus Indicus et in mari Rubro, procreatus existimatur. Idem in occiduo oceano, ubi Insula Britannia est, nascitur; sed is magis fulvi coloris est, minusque splendidus. Juba in Bosporo etiam

freto nasci scribit, qui et Britannicis inferiores sint, et cum Indicis ac Erythraeis nullo modo comparandi. Indicus terrenus dicitur naturam habere non propriam, sed foetura esse orystalli, non gelu concrenentis, sed fossitii.

De gruibus volucris jam prius me verba fecisse probe novi; sed gruem quoque piscem marinum, Corinthiaci pelagi alumnus, esse audiui. Declinabat autem ea pars Corinthiaci maris, qua grus piscis captus est, Atticam versus, juxta latus isthmi, quod Athenas respicit. Procedebat hic piscis ad Quindecim justae mensurae pedum longitudinem; crassitudine anguillam, non tamen maximam, [ut audio] aequabat. Ejus et caput et os alitis gruis speciem similitudinemque gerit, squamae (pinnae?) pennae gentilis avis ei similes sunt. Natat autem non convoluto in spiras corpore, ut alii pisces 5[anguillarum instar angusti et oblongi] tanto vero robore saliendi est, ut tanquam emissum a contento nervo telum feratur. In sermonem Epidauriorum venit hoc animal ex nullo pisce generari: sed dum volucres grues Thracium frigus, [et reliquum ad occidentem] fugiunt, [obvio vento] tum feminas 10ad coitum exardescunt, tum mares veneris libidine conflantes, inter se complexu venereo jungi cupere; feminas vero suspensum coitum sustinere non posse; idcircoque [mares] semen [temere] emitte, quod voti compotes fieri non possunt: ac si supra terram volent, id ipsum ad nihilum re- 20scidere [et perire]; sin supra mare id delapsum, tanquam thesaurum per manus traditum, sic a mari hunc foetum adservari, animantemque effici, neque velut in alvum sterilem illapsum perire. [Haec Epidaurii. Sed et] Demonstratus [vir genere mihi ignotus] cujus ante mentionem feci, Hunc, in- 30quit, piscem vidi, et magnopere consideravi, cumque, ut aliis ostendere possem, exsiccare vellem, atque coquis ipsum secantibus viscera inspicerem, tum ex utroque latere spinas exortas rursum inferius inter se suis extremis coire, et similiter atque tabulas legum triangulas esse; tum ejus jecur in 5longitudinem procedere adspexi, et jecori subjectum fel longum, instar manticae aut bulgae, ut faba recens videretur: ubi vero primum jecur et fel exempta fuissent, ambo statim intumuisse; ut jecur instar hepatis maximi piscis videretur, fel vero lapidem, super quem forte positum fuerat, liquefecisse. [Hic et Epidauriorum et Demonstrati sermones finierim.]

Rationem piscandi pelamydes, haud sane pervulgatam, non a seria consideratione alienum est explicare. Decem juvenes, ad summum aetatis vigorem florescentes, expeditam navem et celerem conscendunt; et simulatque se cibo exple- 45verint, pariter continuo aequaliterque in utrumque navis latus distributi remigare contendunt, atque huc illuc errant. Eorum unus aliquis ad puppim sedens, armatas hamis lineas [binas, quibus et aliae adnectuntur] ad utramque navis par-

IX.

De grue pi-
scoe.

X.

De captura
pelamydis.

tem demittit; tum ad singulos hamos escam ex purpura Lacæna confectam [et lana involutam] tum lari pennam ad hamum quemque alligat, ut ab occurrente aqua sensim et leviter agitetur. Pelamydes autem escae sic instructae illecebra delinitae in hamos innatant; et cum ex iis aliqua ligatione apprime stimulata os in escam impegerit, tum reliquae consequentes hamis configuntur, ut hami ob multitudinem uno eodemque tempore transfixorum piscium vexentur. Juvenes vero remigare desistentes, de transtris surgunt ad subtrahendas lineas multitudine piscium onustas: quos posteaquam in navem subduxerunt, secundissima piscatio ex permagno piscium numero aperte ostenditur.

XI.

De mustela
terrestri et
marina.

Mustelam terrestrem aliquando [mulierem fuisse] audiui, [eodemque nomine] vocatam, [quo nunc a Graecis quadrupes vocatur gale] incantationum ac veneficiorum peritam, immodice protervam, et incesta libidine laborantem; nec illud me latet, quod ab Hecate irata in hanc feram conversa dicitur. Sed haec de mihi benigna sit, ego huiusmodi fabulas aliis relinquo. Hanc bestiam insidiosissimam esse constat, inque defunctos homines invadere, et, nisi arceatur, eorum oculos diripere et exsorbere. Testiculos ejus mulieri sive dolo, sive sponte, appensos omnes conceptus, et fecunditatis vim, abolere dicunt. Ejusdem viscera, nescio quo modo praeparata, harum rerum artificibus cognito, et insidiose immissa vino, amicitiam dirimunt, et benevolentiam prius coalitam dissolvunt, ut quidam ajunt. [Verum haec magis et veneficis, quibus Martem suum inimicitiae principem colant, cedamus.] Est et parvus piscis, mustela nomine, qui nullam cum mustelo dicto pisce communitatem habet. Hic enim cartilagineus est, et pelagius, et magnitudine praestans, simul et caniculae piscis speciem similitudinemque gerit: mustelam vero dicere esse hepatum; nam piscis est parvus, et oculis conviventibus, pupillae oculorum ad cyaneum colorem accedunt; ejus barba quam hepatis major est, et minor quam ehremetis; algas depascitur, et saxatilis est, atque similiter ut terrena omnium cadaverum, in quae incurrit, oculos exest et conficit, [ut audio]. [Qui Epirum incolunt] piscatores quidam veneficiis dediti ad eadem hac marina mustela utuntur, ad quae alii terrena. Porro cum plerique pisces carnivori sint, homines urinatores, qui maris interiora scrutantur, manuum volas et pedum vestigia denigrant, ut partium istarum splendor obscuretur; hae enim prae ceteris humani corporis partibus in aqua resplendere, et pisces ad se allicere solent.

XII.

De chamis.

Chamae marinae et variae et multiplices sunt: aliae asperae, aliae laeves; quaedam digitorum compressu confringuntur; aliae vel saxo aegre conteruntur; et hae quidem nigerrimae sunt, nonnullae argentei coloris similitudinem gerere videntur, illae utroque colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium et multiplex genus, sic multas et diversas sedes habent; quae-

dam enim in litoribus dispersae jacent in arena, vel in limo quiescunt, nonnullae sub algam subjiciuntur, aliae in limo commorantur, aliae saxis tanquam mordicis adhaerent. Aestivo tempore, cum incipit messis, in Istrico mari gregatim
 5 supernatant, [et leviter feruntur: cum ante id tempus sua sibi mole graves efferri non possent]. Euri, [boreae] et austri idcirco fugientes sunt, quod eos ventos ferre non possint. Contra ex tranquillo mari mirifica voluptate adficiuntur, et favonii mollibus auris adflari gaudent; eamque ob rem in
 10 latebras abditae, [et suis conniventes testis] cum a tempestatibus mare sentiunt conquiescere, et favonium flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, et apertis testis eminent, et tanquam vel sponsae e thalamis prodeunt; vel rosae ad solis radios exporrectae ex involucris [seu caly-
 15 cibus suis] erumpunt; [quiescentes igitur ventum expectant placidum ac secundum; qui si contigerit] alteram concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro navi ad navigandum utuntur, ut si eas procul videas [sic per tranquillum mare natantes] classem navium existimes. Quod si
 20 navem ad se accedere sentiunt, aut belluae impetum, aut valentioris piscis natationem, metu percussae, contractis uno impetu testis, frequentes delabuntur et occultantur.

Haemorrhous e genere viperarum in saxorum cavernis XIII.
 domesticam sedem habet; pedem unum tum longus est, tum De haemor-
 25 a capite in tenuitatem ejus corporis habitus procedit; colore rhoos vipera.
 est partim flammeo, partim nigro; ejus caput tanquam cornibus quibusdam inhorrescit. Lente serpit, et ventris squamis terram premens, tortuosa via progreditur; gradiendo etiam leniter substrepat, unde ejus segnitie [et infirmitas] ostendi-
 30 tur. Primum ut momordit, statim punctus cyanei coloris exoritur; percussus stomachi doloribus affligitur; venter copiose fluit et exhauritur; et prima statim nocte sanguis per nares, fauces, et aures, cum biliosa sanie emittitur; vesica quoque sanguineam urinam reddit; cicatrices vero, si quae
 35 sint in percussi corpore, etiam si consenuerunt, tamen recrudescunt et rumpuntur. At si haemorrhous femina morsum alicui inflixerit, sanguis etiam per summos ungues emanat, et gingivae quoque veneno inficiuntur, et sanguis ab eis fluit copiosus, et eliduntur dentes. In hanc feram incidisse ajunt De Canobo
 40 Canobum Menelai gubernatorem in Aegypto, Thonide regnante; et Helena.
 et Helenam, cum vim veneni intellexisset, serpentis spinam confregisse, et pharmacum exemisse; in quem vero usum hoc eximere et reservare voluerit, ignoro.

Adferunt regi suo Indi [animantes diversas, ut] tigrides XIV.
 45 scircures, pardos mansuetos, oryges quadricornes: item boum De animan-
 genera duo, quorum alii ad cursum velocissimi sunt, alii bus regi in-
 perquam feri: [et ex his bubus (eorum caudis) etiam musca- dorum dono
 50 ria faciunt, qui corpore omnino nigri sunt, caudas vero egre- datis.

gio albus habent.] Columbas quoque luteas adferunt, quas unquam mansuefieri aut cicurari negant; et aves, quas ceciones nominant; et canes generosos, de quibus supra dixi: et simias albas, et alias nigerrimas; rufas enim, tanquam nimium libidinosas et incontinentes erga mulieres, non ferunt in civitates; et si forte in eis reperiantur, tanquam adulteros exosi occidunt.

XV. Magnus Indorum rex quotannis uno die certamen non modo hominibus proponit, [ut alibi dixi] sed etiam bestiis cornutis; quae sanc inter se cornibus appetentes, mirabili natura quadam eatenus strenue decertant, quoad adversarium funditus vicerint; sicque omni nervorum contentione, quemadmodum athletae, ut aut maximo adficiantur praemio, aut gloriam capiant certaminis luculentam, nituntur. Rationis quidem expertes sunt [luctatores isti] tauri feri, arietes mansueti, [et qui vocantur μέσοι] et asini uno armati cornu, denique hyaenae; quod animal capreis minus esse ajunt, sed cervis animosius multo [et cornibus ferociens]: postremi in certamen veniunt elephantum, qui inter se vulnerant, et alter saepe alterum vincit atque adeo interimit, saepe etiam uterque vulneribus confectus simul decumbit.

XVI. Viperarum catulos Theophrastus scribit parentis uterum non exedere, atque conficere; neque sane, ut quiddam ludens dicam, foribus effractis, obstructum exitum perrumpere; at enim feminae uterum angustiis compulsum non amplius reniti posse, [ut Homerice dicam] sed dirumpi. Cujus sententia ita rem habere mihi ad veritatem plane persuadet; siquidem et marinae acus, quia tenues sunt, et haudquaquam sinuosam et capacem alvum habeant, idcirco similiter a suis foetibus adficiuntur, ut jam ante scripsi. Interim vero Herodotum rogo, ne mihi succenseat, si ea, quae super viperarum partu ipse adfert, ego fabulosa censeam.

XVII. Naturalis quaedam communitas et occulta affinitas leoni est cum delphino; non ex ea parte solum, quod uterque imperat, ille quidem terrenis bestiis, hic vero aequoreis; sed etiam quod senectute ambo tabescunt; et cum sunt aegroti, illi terrestris simia medetur, huic marina quoque simia remedio est. Simiam enim in mari quoque esse alias dixi, quae similiter huic, ut illi terrena, medicinam morbi adfert.

XVIII. [Inter feras, quae propter ingentem illarum numerum describi nequeunt] sepedon est, perniciosus serpens: quem tum figura haemorrhoo cognatum, tum colore similem esse, Nicander cecinit: sed celerior esse videtur, et quoniam per gyros et flexiones graditur, parva apparet; quod quidem causa est, quamobrem inspectantes nesciant de ejus magnitudine judicare. Vulnus, quod infert, acerbissimum plurimum habet, et bene penitus intrat, et putrefacit; qua ex vi nomen traxit. Inexpiabili celeritate ipsius venenum in universum corpus

transitionem facit; capillus enim funditus interit, tum superciliorum et palpebrarum pili defluunt, oculi offusi tenebris obscurantur; [et corpori maculae, tanquam adusta a sole cute, superveniunt.]

- 5 Terrestriis testudo animal est libidinosissimum, sed mas; XIX.
femina enim non nisi invita coit. [Cujus rei causam inquit] De testudi-
rit] Demonstratus, [senator Romanus, nec ideo tamen hac in- num terre-
re fide dignior, nisi pariter rei etiam piscatoriae exquisitam- strium coitu.
notitiam sibi comparasset, et quaecunque cognovit, dictione
10 etiam venusta ornasset; condidit autem, ni fallor, et alia
quaedam, et argumento graviore ingenii doctrinaeque suae
specimen edidit admirabile. Hic, inquam] scribit, [si quid
aliud in causa sit, cur femina maris coitum averteretur, non
satis sibi exploratum esse; hanc vero suam esse conjecturam]:
15 Feminam, dum coit, humi stratam, ait, supinam jacere;
deinde, expleto coitu, propter testae magnitudinem, [et cor-
poris in terram nisum], cum se convertere non queat, escam
paratam a marito relinquere cum aliis animalibus, tum aquila-
20 sint, quod feminae magna moderatione libidines contineant,
et salutem voluptati anteponant. At enim mares mirabili
quadam natura illecebram amatoriam, et omnis metus obli-
vionem adferentem, feminis injiciunt; neque tamen hujusce-
modi illecebrae sunt cantiunculae, quales Theocritus pastori-
25 tiae lusionis compositor nugatur; sed occulta herba, cujus
neque ille nomen se scire dicit, neque alium cognoscere con-
fitetur. Itaque mares eam ore continentes ad libidinem fe-
minas alliciunt, et [jam illi amorem dissimulant: feminae ve-
ro,] quae hactenus fugiebant, nunc exardescunt ad coitum,
30 et securae de se nullo amplius timore adficiuntur.

Nicas locus est vicinus Thessalonicae civitati Macedoniae, XX.
in quo gallinacei familiari sibi cantu destituuntur, atque omni- De gallina-
no muti sunt. Inde profluxit proverbium, de re impossibili, cecis Nibae.
quo dicitur, *Tunc illud habebitis, cum Nibas cucuriverit.*

- 35 Alexander [dum Indiae loca alia oppugnat aut vastat, XXI.
alia etiam capit], cum alia pleraque animalia invenit, tum De dracone
draconem, quem, quia sacrum in antro quodam Indi existi- Indico.
marent, et summa religione colerent, idcirco summis preci-
bus Alexandrum obsecrarunt, ne illum ipsum invaderet; quod
40 quidem ipsum ille annuit. At enim draco cum praetereuntis
exercitus strepitum sensit (quod sit animal tum audiendi tum
videndi acerrimo sensu praeditum) maximo sibilo et ingenti
afflatu edito, omnes exterruit et perturbavit. Septuaginta cu-
bita longum esse dicebatur; non tamen eis totus apparuit, sed
45 illius solum caput ex antro eminuit; oculi vero ejus ad ma-
gni [et rotundi] clypei Macedonici magnitudinem accessisse
dicuntur.

Cornicibus studium est irritare aquilas; hae vero illas XXII.

De aquila et praecclare contemnunt, et deorsum ferri sinunt; ipsae sursum
 cornices. subvolantes aethereum locum [celeri alarum remigio] secant:
 quod quidem ipsum non cornicum timore ajunt (quisnam hoc
 dicat, qui plane sciat aquilarum vim?) sed propria quadam
 animi magnitudine earum infra se volantium lapsus facile pa- 5
 tiuntur.

XXIII. Pompilum piscem dicunt non modo Neptuno, sed etiam
 Fabula de diis in Samothracia sacrum et carum esse. Ob eamque cau-
 Pompilo ex sam piscatorem olim nomine, sicut dicitur, Epopeum, (Opo-
 homine in peum) in Icaro insula natum, cui filius erat, quod aliquando 10
 piscem mu- cum nihil aliud piscium praeter pompilos cepisset, eosdem
 tato. cum filio comedisset, protinus huic pisci meritas poenas per-
 solvisse; etenim cetacea bellua, facto in ejus piscatoriam im-
 petu, ipsum [in conspectu filii] devoravit. Pompilum hostili
 odio delphinos persequi ajunt, neque eos tamen hoc impune 15
 facere; cum enim hunc gustaverunt, discruciantur et convul-
 luntur continuo; et quod furore inflammati consistere non
 queunt, idcirco in litora expelluntur, atque fluctu ejecti a
 cornicibus maritimis gaviisque exeduntur et conficiuntur. Apol-
 lonius Rhodius, sive Naucratis, dicit hunc aliquando ho- 20
 minem fuisse portitorem: et cum puellae, inquit, Apollo amore
 teneretur, quacum etiam complexu venero jungi conaretur,
 haec effugiens Miletum venit, et Pompilum quendam preci-
 bus obsecravit, ut se trajiceret: is quidem paruit; at vero
 Apollo sese ostendens hanc quidem rapuit, navem autem in 25
 lapidem, Pompilum in piscem convertit.

XXIV. In bubulo pecore, quod incitato cursu valet, curam Indi
 De bobus In- ponunt; et simul de eorum velocitate rex et permulti prin-
 dicis cursu- cipes decertant, neque turpe ducunt pro hujuscemodi anima-
 certantibus. lium genere auro argentove sponsonem facere; adjungunt au- 30
 tem ipsos bigis, et fortunae aleam super victoria periclitantur.
 Equi igitur in medio jugati currunt, at boves utrinque
 loris annexi, donec ad metam, quae a carceribus stadiis ab-
 est triginta, perventum sit. Aequales sane ac pares boves
 equis currunt, neque velocitate alteros ab alteris internoscas. 35
 Quod si quando rex de suis bobus cum quopiam sponsonem
 fecerit, in tantum contentionis studium procedit, ut is ipse
 in curru sequatur, atque aurigam incitet. Is sane quidem
 equos stimulis cruentat, a bubus vero manus abstinet, siqui-
 dem ii nullis admotis stimulis incitato cursu [sponte] ferun- 40
 tur. Ac nimirum tam ambitiosa est bubuli certaminis con-
 tentio, ut non divites modo et domini magno pretio deposito
 inter se certent; sed etiam spectatores, ut apud Homerum
 Idomeneus [Cretensis], et Ajax [Locrus], inter se certantes
 repraesentantur. Sunt item apud Indos alii boves, maximo 45
 rum hircorum magnitudine; ii quoque per se conjugati velo-
 cissime currunt, nec minus strenue quam Getici equi cursum
 conficiunt.

Equos efferari et tanquam rabie inflammari ferunt, bibentes ex Cossinito flumine Thraciae, qui defluit in Abderitarum regionem, et in Bistonium stagnum influit; ubi Diomedis Thracis, qui immanes illos equos habebat, quos Hercules expugnavit, regia olim fuit. Ex eodem morbo laborare dicunt equos bibentes de fonte Potnio; is est in loco, [quem Potnias vocant], non longe ab urbe Thebis. Item Oritas et Gedrosios fama est, tanquam foenum pisces equis edendos objicere. Celtas quoque audio boves et equos piscibus alere.

10[Apud eosdem ajunt equos odore hominum offensos ad meridianas Europae regiones perferre, praesertim austro flante.] Nonnulli quoque testantur Macedones et Lydos piscibus equos suos pascere, quin et oves Lydiae et Macedonicae ex eis pinguescere dicuntur. Apud Mysos cum equinum genus coit,

15quidam velut hymenaeum quendam nuptiis praecinunt: unde cantus suavitatem permulsae equae mox gravidae fiunt, et formae pulchritudine eximios pullos ex sese pariunt. Istud vero etiam audiui, equos aetate adfectos pullos cum ceteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos, procreare solere. Quod

20ad aetatem et vitam equorum, mares ajunt ad annos triginta quinque vivere.

XXV.
Varia de
equis.

In secunda mansione eorum, qui a Persicis Susis in Mediam proficiscuntur, permagna scorpionum multitudo nasci dicitur; idcirco Persarum rex, quum eo suscepit iter, triduo

25ante omnibus imperat ut eos venentur, et ei, qui plurimos confecerit, donat munera: nisi enim hoc fit, locus transiri non potest; nam subter omnem lapidem et cespitem abditus scorpium manet. Rhoetienses ajunt a scolopendris pulsos esse, cum infinita earum vis in illos ingruisset. In Cyrene diversa

30tum colore, tum forma, murium genera nasci tradunt; ac quosdam ipsorum, quemadmodum mustelae, ita lata facie esse; alios echini speciem similitudinemque gerentes acutas spinas habere, quos indigenae echenatas appellant. In Aegypto au-

35dibus bipedes mures maxima magnitudine esse, et prioribus pedibus tanquam manibus uti; [eos enim breviores esse posterioribus.] Hos videre memini, Libyci sunt; recti duobus pedibus nitentes gradiuntur, cum autem ab insequentibus urgentur, saliant. Haec Theophrastus prodit.

XXVI.
De scorpionum in parte quadam Asiae multitudine.

Attagenes aves ferunt ex Lydia in Aegyptum transportatas, et in sylvam demissas, primo coturnicis vocem edidisse; post cum fluvio [non] ex ripis suis excedente coelum pestilentis factum esset, quo multi passim mortales perierunt, ejusmodi aves non intermisisse longe clarius et articulatius, quam quemvis explanatissimae linguae puerum loqui, et dicere, *Τῶς*

45*τοῖς κακοῖς τὰ κακὰ*, id est, *Ter mala malis*. Idemque ajunt eas captas non solum non mansuescere, sed neque idcirco amplius pristinam vocem edere; quia arctior custodia ipsis silentium infert. Quod si in libertatem volandi dimit-

XXVII.
De attagene ave.

tantur, et in suas sedes perveniant, rursum vocales fieri, pariterque cum libertate vocem recipere.

XXVIII.

De scopes
ave.

Scopes aves (quarum Homerus in Odyssea mentionem facit, cum earum multas circum Calypsus antrum versari scribit) saltatione etiam comprehendi dicunt viri saltandi periti; quae, si adhibenda illis fides sit, $\sigma\kappa\omega\psi$ appellatur. Nam quod iis avibus jucundissimum sit quosdam ridicule imitari et illudere, ex eo profectum est verbum $\sigma\kappa\omega\pi\tau\epsilon\iota\nu$, id est, effingere, et non aberrare ab eis imitandis, quos ludicra adsimulatione imitantur. Minor est haec avis quam noctua; plumbei coloris [saturati] similitudinem ejus pennae gerunt, et albicantibus maculis distinguuntur; a superciliis secundum utraque tempora duae plumae exsistunt. Callimachus duo genera ponit, $\sigma\kappa\omega\pi\alpha\varsigma$ et $\delta\sigma\iota\sigma\kappa\omega\pi\alpha\varsigma$; quorum alterum vocale sit, alterum mutum. Aristoteles dicit apud Homerum non $\sigma\kappa\omega\pi\alpha\varsigma$ per sigma, sed $\kappa\omega\pi\alpha\varsigma$ legi oportere; [et peccare illos adversus Homeri de hac ave sententiam, qui sigma praefixerint;] et aliis quidem anni temporibus non comeduntur, autumno vero uno alterove die capti comedi possunt. Differunt autem scopes a perennibus illis corpulentia, et turtur et palumbis similes sunt.

XXIX.

Fabula de
Geranae Pygmaeorum
regina.

Pygmaeorum gentis proprium et peculiare regnum esse audio, et cum masculum genus regum aliquando defecisset, mulierem, Geranam nomine, ipsis imperitasse; quae, cum a Pygmaeis, supra quam deceret, divinis prope honoribus adficeretur, inde animo inflata ipsas etiam deas contemnebat; maxime vero Junonem, Minervam, Dianam, et Venerem, ne tantillum quidem cum forma sua comparandas esse dictitabat [At hunc suae jactantiae morbum non impune tulit; nam] a Junone irata ex homine in avem adpectu turpem protinus conversa est, quae nunc geranos (grus) nominatur, et Pygmaeis infesta est eam ob causam, quod illi, immodicis honoribus ei delatis, ad insaniam et exitium eam adegissent.

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inextinctum, [constantem et genuinum] velit fieri colorem, et perfecte tinctum, uno saxi ictu purpuram una cum testa interimit. Quod si levior plaga inferatur, et etiam nunc spirans relinquatur, atque iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis; nam ex eo dolore tincturam amittit, [sive illa per ejus corpus dispersa imbibatur, sive aliter effluat.] Quod quidem ipsum praeclare Homerum intellexisse dicunt; Oidcircoque uno ictu celeriter morientes purpurea morte affici ait, pervulgatum suis versibus illud canens:

Purpurea illum mors, violentaque Parca peremit.

Apud Indos intelligo psittacos aves nasci, quorum supra etiam mentio a nobis facta est; ea vero, quae ante praetermissi, nunc commode addam. Tria eorum genera esse audio: hi omnes verba, quae didicerint, tanquam pueri, reddunt, et sermonis imitatione humani loquaces evadunt. At in sylvis avibus proprium edunt sonum; nullum vero articulatum et significantem exprimunt, indocti adhuc [et nondum loquaces.] Sunt et pavones in India maximi omnium, et palumbi quidam parvi (quibus a livido colore apud Graecos factum est nomen) virides pennas habentes; ut is primo adspectu, qui sit rudis in scientia avium, psittacum, non palumbum dicat; earum labra et crura colore (rubro) Graecis perdicibus sunt similia. Nascuntur et gallinaecei maximi; nec rubram habent cristam, ut nostri, sed ita variam et floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam; pennas posteriores non inflexas habent, neque in orbem revolutas, sed latas quas cum non erigunt, ut pavones trahunt; eorum pennae [partim auri, partim coerulei vel] smaragdi colorem gerunt.

Nascitur in India etiam alia avis ad sturni magnitudinem accedens, variis coloribus picta, quae et humanam vocem effingit, et psittacis vocalior, et majore est docilitate ac ingenio; non tamen ab hominibus ali libenter sustinet, sed libertatis [aliarumque avium, cum quibus una pasci consuevit] desiderio famem potius, quam servitutem deliciis ciborum refertam, amplectitur. Urbium, quas Alexander Philippi filius in India excitavit, et Macedonibus incolendas dedit, ut Bucephalorum [et adjacentis agri] et Cyropolis aliarumque

incolae, ideo cercionem appellant, quod similiter caudam atque cinclus movet.

IV. Celam avem praeterea in India nasci accepi, magnitudine triplo majorem otide, ore permagno, et longis cruribus, [in-
gluvie etiam maxima, perae similitudinem habente] absonum
Indica. quiddam sonare, ejusque summas alas pallidas, ceteras vero pennas cinericias esse.

V. Indicam upupam duplo majorem nostra, et ad aspectu formosio-
De upupa Indica, ejus-
que origine. rem esse audio. [Et quemadmodum Homerus regum Graecorum decus et oblectamentum esse scribit frenum, et reliquum ornatum equi; ita] Indorum rex amores et delicias suas upupam habet, manibus illam gestat, [ea se oblectat] et nativam ejus venustatem summa admiratione frequenter intuens magnam inde laetitiam voluptatemque capit. Brachmanes vero fabulam hujusmodi de ea narrant: Regi Indorum, inquit, olim filius fuit minimus natus, quem fratres ceteri majores, cum plane improbi et iniqui essent, propter aetatem contempserunt; cum vero parentes quoque jam senectute graves contumeliose ab eis tractarentur, ut improbitatem eorum declinarent, assumpto filio minimo, discedunt ac fugiunt. Et illi quidem magnis laboribus in itinere consumpti moriuntur; defunctos vero filius minime neglexit, sed in capite suo, quod ense dissecuerat, sepelivit. Insigni hac ejus pietate motus sol omnia lustrans puerum in avem formosam admodum, et vita longaevam, convertit; crista in capitis vertice erecta, veluti rei gestae, cum fugeret, monumento. Talia quaedam de alauda etiam fabulantur Athenienses, ut in Avibus Aristophanis comici poetae apparet ita scribentis:

Indoctus nimirum natus es, et minime curiosus, neque Aesopum trivisti;

Qui dicit alaudam avem omnium primam fuisse,

Ante terram natam: et deinde patrem ejus morbo interiisse,

Cum terra hactenus esset nulla; illum autem ad quintum diem insepultum jacuisse, hanc vero consilii expertem

Prae rei difficultate patrem suum in capite contumulasse.

Hanc de upupa Indorum fabulam cum audivissent Graeci, ad aliam avem ab eis translatam verisimile est. Ante multa quidem secula Brachmanes ab epope Indo, homine adhuc, et aetate puero, hanc in parentes pietatem declaratam ajunt.

VI. In India nascitur bestia, quae crocodili terreni speciem similitudinemque gerit; magnitudine est Melitensis catelli; pel-
De phat-
tage, bestia
Indica. lis adeo aspero densoque cortice munitur, ut [detracta] limae usum praebat, et vel aes dissecet ac ferrum exedat et conficiat: eam Indi Phattagen vocant.

VII. Syroperdix circa Antiochiam Pisidiae nascitur, et lapides comedit; perdice minor est, et niger, excepto rostro, quod rufum spectatur; non mansuescit [neque cicuratur, ut alius perdix], sed semper perseverat ferus esse; ejus carnes

et densiores sunt quam ceterorum, et suaviorem cibi usum praestant.

Indicum mare hydros gignit marinos caudis latis, lacus VIII.
etiam hydros maximos producant; ceterum marini isti ser- De hybris
pentes asperum potius serratis dentibus, quam venenosum os et serpenti-
videntur habere. bus marinis
Indicia.

In India equorum ferorum et asinorum similiter greges IX.
sunt; et asinos equae facillime admittunt, [et coitu eorum De feris mu-
delectantur] et rufos mulos pariunt, ad currendum praestan- lis Indicia.
tissimos, [sed contrectationis impatientes] quos compedibus
captos ad Prasiorum regem adducunt. Ex iis qui bimi com-
prehenduntur domari possunt, contra vetuli ab immanibus
et carnivoris feris nihil differunt.

In Prasiis Indiciis simiarum genus esse ferunt humanis X.
sensibus, et magnitudine Hyrcanorum canum; tum earum co- De simiis
mam etsi naturalem, artificio tamen homini veritatis imperito quibusdam
elaboratam videri; tum barbam ipsarum speciem satyricae si- Indicia.
militudinemque gerere, caudamque leoninae similem spectari;
reliquo corpore albas, capite et extrema cauda flavas esse:
neque vero quod vivendi ratione et genere ipso sylvestres
sint (avibus enim agrestibus pascuntur) propterea feras esse;
imo natura cicures et moderatas. Ad suburbium Latages, In-
dicae urbis, frequentes proficiscuntur, quibus coctam oryzam
rex comedendam objicit, ac quotidie cibaria eis projiciuntur;
Sexpletae ad sylvestres sedes decenter redire, neque obvium
quicquam laedere dicuntur.

Indicum animal poëphagus, duplo quam equus major, XI.
spississimam caudam et nigerrimam habet; humani pili sub- De poëpha-
tilitatem ejus setae vincunt, quas permagni idcirco Indicae go animali
mulieres aestimant, quod eis ipsis crines suos pulcherrime Indico.
implicent et devinciant. Ad bina cubita singulae ipsius setae
longitudine procedunt, et ex una radice circiter triginta si-
mul fimbriarum instar exoriuntur. Omnium animalium ti-
midissimus est; nam si a quopiam animalium videatur, seque
conspectum sentiat, e vestigio, quanta potest maxima celeri-
tate, sese in fugam properat conjicere; in quam majori ani-
mi alacritate, quam velocitate se impellit. Ac si, cum inse-
quentibus equitibus et canibus ad cursum promptissimis ur-
getur, intelligat se captum iri; prius occultata cauda [in ali-
quo fruteto] frontem obvertens stat, et venatores expectat,
ex timore colligens se, et quadam fiducia nitens; neque enim
jam, cauda abdita, se ullius pretii putat amplius visum iri,
quod praeclare scit in ea pulchritudinem suam sitam esse.
Verum [tali imaginatione se deludit; nam] quispiam venenato
stelo illum ferit, et ab occiso caudam praemium praedae ab-
scindit; et pelle, quae utilis est, ex toto corpore detracta,
cadaver abjicit; quod ejusmodi carniium usum nullum Indi
habent.

XII. Cete in mari Indico quintupla ad elephantum vel maximum magnitudine degunt; nam una etiam costa ceti ad viginti cubita accedit, maxillam habet quindecim cubitorum, [pinnam ad utramque branchiam] septem cubitos longam. Purpuræ etiam et buccinae hujus maris tantæ sunt, ut facile congium capiant; quemadmodum et echinorum testæ sive crustæ. Sunt et pisces magnitudine immensa, præsertim lupi, amiae et auratæ. Fertur autem, quo tempore fluvii augentur, et majore jam profluentes impetu in agros exundant, hos pisces etiam simul abreptos inundationem sequi, et per 10 agros in [paucâ et] tenui aqua [ferri et] oberrare; postquam vero imbres, ex quibus augentur fluvii, cessarint, et confluentes ad suos redierint alveos, in humilibus, planis, palustribus, atque ubi novalia sic dicta sinus efficere solent, pisces [vel octo cubitorum] relictî, quippe qui non in profundo 15 maris, sed in superficie feruntur, [et vitam utcunque sustinentes] ab agricolis capiuntur.

XIII. [Indicis piscibus hæc etiam peculiaria sunt.] Non minores Argolico clypeo rajæ gignuntur in India, itemque squillæ locustis majores Indicæ sunt. Harum quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas et tangentibus asperas habent; quæ vero ex mari Rubro in Indum excidunt, laeves audio habere spinas, sed oblongos et implicatos ab eis dependentes cirros, et forcipibus carere.

XIV. Testudo Indica fluvialis etiam maxima est, et testam 25 habet non minorem scapha justæ magnitudinis; decem enim leguminum mediunos capit. At illic quoque terrenæ testudines gignuntur, magnitudine maximarum glebarum, quæ in altis arationibus terræ non difficilis excitantur, bene penitus intrante aratro, et sulcum facillime proscindente, et glebas 30 in excelsum excitante. Ejusmodi testudinum genus ajunt testas exuere; ac sane easdem ab agricolis sic ligonibus abstrahi, quemadmodum vermes ex verminosis plantis; eademque non amarae, ut marinae sunt; sed et suaves et pingues habentur earum carnes. 35

XV. Naturali quodam ingenio et prudentia valent etiam apud nos animalia, non totidem tamen quot sunt in India. Illic enim ejusmodi sunt, elephantus, psittacus, sphinges et nuncupati satyri; [sed et Indica formica etiam solers.] Nostres quidem formicae cavernas et latibula quaedam effodiunt, 40 sub terra habitantes, [et veluti in fodinis metallicis cuniculisque eruendis sese exercent]; at Indicæ domunculas commodas in excelsis locis construunt, non in devexis et planis, qui facile inundari queant. In eis ambitus, et, ut ita dicam, fossas Aegyptias, vel Creticos labyrinthos, ineffabili sapientia effodientes domesticas sedes constituunt, non rectas quidem et pervias, aut in quas quippiam influere possit, sed sinuosis foraminibus obliquas; in quarum superficie fora-

men unum relinquant, per quod quidem ipsum ingrediantur ipsae, et semina, quae colligunt, in suos thesauros inferant. In excelsis quidem locis latibula machinantur, ut fluminum eluvies et inundationes effugiant. Itaque hac sua industria
 5 veluti in speculis habitare possunt, aut etiam insulis, cum scilicet adjuncta colliculis illis humiliora loca circumquaque stagnant. Ipsorum vero aggeres quanquam congesti, tantum abest alluente aqua ut solvantur, ut confirmentur magis; primum enim ex matutino rore [admixto pulveri] tunica qua-
 10 dam vestiuntur, ut ita dicam, tenui, sed valida; deinde parte inferiori de fluviali coeno cortex muscosus adnascens aggerem adstringit. Sed de formicis Indicis etiam iterum dicam, haec in praesentia dicta sufficiant.

Apud Arianos Indos hiatus Plutonis est, in cujus pro-
 15 fundo occultae cavernae, et viae absconditae, et hominibus incognitae ac profundae, et in immensum spatium porrectae; quemadmodum autem sint in tantam altitudinem depressae, neque Indi explicant, neque id ego cognoscere admodum laboro. Amplius triginta millia diversorum animalium, ovium,
 20 caprarum, boum, et equorum, eo agunt Indi; ac quisquis vel somnio, [vel voce divina, aut ostento] percussus fuerit, malive auspicii avem inspexerit, is pro facultatibus suis se suamque salutem redimens, dejici curat animal. Ista autem nec constricta vinculis, [nec alio modo adacta] sed sua sponte
 25 viam conficiunt, tanquam secretis illecebris quibusdam allecta; postea vero quam ad barathri fauces accesserunt, non invita desiliunt, neque sane postquam in hiatum immensum et caecum inciderunt, amplius hominibus comparent. Boum, tamen mugitus, ovium balatus, hinnitus equorum, et capra-
 30 rum vox supra exaudiuntur; ac si quis [superne incesserit, et] apures illius faucibus admoverit, diutissime ejusmodi voces audiet; neque enim sane promiscuus ille sonus cessat resonare, quod eo quotidie ad salutem suam redimendam praecipites bestias agunt Ariani. Anne vero solae recentes deje-
 35 ctae exaudiuntur, an etiam ex primis quaedam, haud equidem scio; [exaudiuntur vero. Et hoc singulare animalium, quae illic sunt, dictum quoque est mihi].

In nuncupato mari magno insulam esse maximam, nomine Taprobanam, pervagatum est, eandemque longissimam at-
 40 que excelsam; longitudine septem millium stadiorum, latitudine vero quinque millium; urbes autem non habere, sed quinquaginta et septingentos vicos; domos, in quibus incolae degunt, e ligno factas esse, aut arundinibus. Maximae testudines in eo mari procreantur, quarum superfices integrum
 45 tectum praestare potest; nam singulae testae ad quindecim cubitorum magnitudinem procedunt, ut sub eis non pauci habitare queant; ac nimirum vehementissimos solis ardores defendant, et prolixam umbram efficiant; sicque ad perferen-

XVI.
De antro
Plutonis in
India.

XVII.
De insula
Taprobanae,
deque testu-
dinibus ma-
ris magni.

dos imbres resistunt, ut melius quam ullae tegulae pluviarum vim repellant; [nec aliter illisa eis aqua coelestis perstrepat, quam si in tegulas illaberetur.] Neque vero sic eas habitatores, quemadmodum tegulas fractas, sarcire habent necesse; nam totum tectum ex solida testa constat, ut suffosso saxo et cavernoso, et nativum tectum efficienti, similis esse videatur.

XVIII.
De elephan-
tis ejusdem
insulae.

In magni maris insula Taprobane palmeta in quincuncem sic mirifice plantantur, quemadmodum in elaboratis hortis a peritis artificibus opacantes arbores seruntur. Itemque permultorum et valde grandium elephantorum pastiones in ea insula vigent. Ac nimirum hi insulani elephanti animi robore, et ingenii indole, et corporis magnitudine, eis, qui in continenti degunt, praestantiores omnino existimantur. Hos magnis navibus (nam et sylvas insula habet) in continentem transportantes Calingarum regi vendunt. Insulae quidem magnitudo ea est, ut mediterranei ejus incolae mare incognitum habeant; [et tanquam in continenti viventes mare, quod eos circumcingit atque ambit, solum auditione accipiant.] Maritimi autem elephantorum venationis ignari sint, nisi famam eandem cognorint; omne igitur studium atque operam ad piscium et cetorum capturam conferunt. Id mare magnum eam insulam ambiens, immensam multitudinem piscium et cetorum procreare ferunt: et eorum quaedam habere capita leonum, pantherarum et arietum aliorumque animalium; et, quod magnam admirationem habet, satyrorum speciem similitudinemque cete nonnulla gerunt. Alia exsistunt muliebri facie, eisque pro crinibus spinae dependent. Addunt et alia reperiri absurda, quorum genera tam monstrosa exacte explicari a peritissimis quidem pictoribus possent; caudae eis oblongae et involutae, pro pedibus forfices aut pinnae. Ac in eodem mari belluas in utraque sede viventes audio, et noctu segetes et herbas depasci [instar gregalium et seminibus victitantium animalium], quodque palmarum fructu jam maturo gaudeant, idcirco eas arbores amplexu suo [molli flexili] concutere, et excussas violento impetu palmulas comedere; easdemque crepusculo matutino, cum jam incipit dilulescere, in mare redire abdique mersas. Tum etiam multas balaenas ibidem esse ajunt, quae thynnis insidientur, nec exeant in terram. Tum duo delphinorum genera illic nasci: alterum ferum, dentibus serratis et inexplabili immanitate piscatoribus infestum; alterum natura mansuetum, circum homines natum, et more catelli blandiri, et se contrectari sustinere, atque obiectum cibum libenter sumere.

XIX.
De lepore
maris Indi-
ci.

Magni maris lepus (nam alterum, qui in alio mari nascitur, ante dixi) ex omni parte ad terreni similitudinem accedit praeter pilos. Nam terrestris pili et molles sunt, et ad tactum haudquaquam resistentes; contra illius spinosi et re-

cti, et qui contigerit, laeditur. Hunc in summa aqua maris natare, non in profundum demergi dicunt; celeri autem et concitata natatione uti; et vivum eo difficillimum ad capiendum esse, quod neque in rete incidit, neque ad lineae escam
 5 accedit. Cum aegritudine afficitur, ita ut natare nequeat, et in litus ejiciatur; quisquis manu eum tetigerit, nisi medicina adhibetur, perit: ac si hunc bacillo tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quod basilisci contactus affert. Radicem ad idem mare (in insula quadam] nasci ferunt, haudqua-
 10 quam in vulgus ignotam, quae animi defectionibus illius, qui sic adfectus fuerit, medetur; ea enim animo deficientis naribus admota, facit ut is reviviscat, et recreetur. Sin negligitur, tam sane robusta pernicie hic lepus praeditus est, ut ad mortem usque homini morbus procedat.

15 Montes esse dicunt in intimis regionibus Indiae, inaccessos hominibus, et feris refertos, ubi, quae apud nos bestiae domesticae sunt, feras ajunt esse, ut oves, canes, capras, boves, et per se et sua sponte errare, ab omni cura pastoritia exsolutas. Earum quidem ferarum multitudinem innumeram,
 20 et historici et Indorum sapientes testantur, inter quos Brachmanes etiam numerandi, qui hoc idem sentiunt. In iis unicornem, quem vocant cartazonon, numerant, eumque magnitudine ad confirmatae aetatis equum accedere dicunt, jubaque praeditum et pilis fulvis esse, pedum bonitate et totius corporis
 25 celeritate excellere, atque similiter ut elephantos pedibus inarticulatis esse, apri caudam habere; inter supercilia cornu unum, idemque nigrum existere, non laeve quidem, sed versuras quasdam naturales habens, atque in acutissimum mucronem desinens, omnium maxime animalium absonam vocem
 30 et contentam mittere, et ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum suis vero gregalibus pugnare. Neque modo mares inter se naturali quadam contentione dis-
 35 sidere, sed contra etiam feminas certare, pugnamque usque ad mortem victi ingravescere; nam et [reliqui corporis] maximo robore praeditus est, et cornu inprimis inexpugnabili armatur. Desertissimas regiones persequitur, simul et solitarius errat. Coitus tempore ad feminam suam mansuete adsuescit, et pariter
 40 pascuntur; cum hoc tempus transierit, et ventrem femina ferre coeperit, rursus elferatur, et solus vagatur. Ad Prasi-
 45 eorum regem illius pullos etiamnum teneros ajunt deportari, eosdemque festis et panegyricis diebus ad pugnam committi ad robur ostendendum; nam integrae aetatis et perfectae nullum unquam quisquam meminit captum fuisse.

Finitimos Indiae montes transmittenti, ad intimum latus
 50 densissimas convalles videri ajunt, et Corudam locum nominari; ubi bestiae Satyrorum similitudinem formamque gerentes, et toto corpore hirsutae versantur, atque equina cauda praeditae dicuntur. Eae cum non a venatoribus agitantur, in

XX.

De animalibus interioris Indiae.

De cartazono.

XXI.

De fera quadam Indiae, satyris similis.

opacis et spissis sylvis solent ex frondibus et fructibus vivere; cum autem venantium strepitum sentiunt, et canum latratus exaudiunt, in montium vertices incredibili celeritate recurrunt: nam per montes iter conficere assuetae sunt. Contra eos qui se insequuntur pugnant, de summis montibus saxa 5 devolventes, [quorum impetu saepe multi deprehensi pereunt. Itaque difficillime capiuntur; et] ex iis nonnullae, sed aegerime tandem, aut aegrotantes nimirum, aut gravidae comprehenduntur; illae quidem propter morbum, hae vero ob graviditatem. [Captae autem ad Prasios deferuntur.] 10

XXII.

De serpentibus apud Sciratae.

Sunt et Sciratae gens ultra Indiam, simi naribus, [sive ita nati, sive ita teneris infantibus infracto naso]. Apud hos serpentes maximi nascuntur; quorum alii greges pecorum rapiunt et vorant; alii sanguinem tantum exsugunt; [quemadmodum (lac) aves caprimulgi a Graecis dictae, quarum suo] 15 loco mentio a nobis facta est].

XXIII.

De Sybaritarum equis.

Docilitatem equo peculiarem esse istud etiam argumento est. Sybaritas in Italia luxuriae nimium addictos fuisse, et reliquarum rerum studium negligentes ignorasse, et vitam in otio et sumptuoso luxu transegiisse audio. Sed referre singula 20 prolixum foret, istud vero unum supremum eorum luxum testatur. Equi eis instituti erant, ut inter epulas ad tibiaram numeros saltarent. Quod cum scirent Crotoniatae, et bellum adversus eos gererent, tubam et omnem vehementiorem et adhortatorium ad arma sonum silere jusserunt: tibiam vero et 25 tibiares secum in acie adductos, cum jam intra sagittae ictum ab hoste abessent, numeros saltationi aptos canere praeceperunt; quibus auditis, Sybaritarum equi, saltationis domesticae memoria, [tanquam in mediis versarentur conviviis] excussis sessoribus, saltare et tripudiare coeperunt, et confuso Sybari- 30 tarum ordine, stragis et cladis causa suis fuerunt dominis.

XXIV.

De equis lycospadibus.

De equis illis, quos lycospades nominant, supra etiam dixi; et nunc, quae insuper audiui, addam. [Rostrum habent, breve, bene compactum, et simum. Quin et] Graecorum hominum cum studiosi esse dicuntur, tum de hujusmodi ho- 35 minum genere mirificam notionem habere, ut naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur; neque enim [accedentibus, et] palpatibus, [aut cava manu applaudentibus] se offenduntur, neque resiliunt; sed, tanquam constricti tenerentur, totum diem cum iis traducunt, atque somnum prope eosdem 40 capiunt. Sin ad ipsos barbarus accedit, quemadmodum ex vestigiis sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eum equi illi cognoscunt, et clamorem tollunt, et tanquam sane feram bestiam extimescentes dant se in fugam. Jam porro iis, ad quos adsueverunt, et pabulum objicientibus mirifice oblectan- 45 tur, maxime vero aurigis formosi videri student: quod quidem ipsum, cum natant, ostendunt; tum enim in aquam [lacus, maris, aut fontis] bene penitus procedunt, ut et ni-

tidum os efficiant, et ne sordidum quippiam ex praesepti, aut de via, illitum deformet nitorem. Quin et odorati unguenti suavitatem, sicut puella, in amore et deliciis habere existimatur hoc genus; quanquam Homerus equos omnes natura

5 unguentis delectari testatur, cum canit:

Auriga egregio privati, saepius illis
Qui solitus liquido fuerat perfundere olivo
Cervicem atque jubeas ablutis flumine puro.

Quin et Simonides, canens ex diversis bestiis natas et conformatas esse mulieres, nonnullis earum ornatus et unguentorum studium ex equorum natura innatum esse scribit his versibus:

At delicatus mulier quam genuit equus,
Labore abhorret et operibus servilibus;
Nec attigisse vellet aut cribrum, aut molam,
15 Non expurgare et verrere scopis domum,
Non juxta furnum, ne trahat fuliginis
Quidquam, sedere; sponte non sua virum,
Coacta sed amat; corpus in die suum
Bis terve lavat, et ungitur, pectit comas,
20 Alitque, et ornat se superba floribus.
Talis quidem uxor praebet se spectaculum
Aliis jucundum, sed viro nocet suo;
Nisi ille fuerit aut rex, aut vir praepotens,
Hujusmodi uxor oblectare quem queat.

25 [Haec etiam equorum propria sunt.] Eos ad aeris sonitum et strepitum adsuefaciunt Persae, ne armorum in bello De equorum
fremitum, et gladiatorum ad clypeos resonantium crepitum ex- apud Persas
timescant; armataque cadaverum simulachra [paleis farta] eis disciplina.

subjiciunt, ut caesorum calcationem in bello ferre consuescant,
30 et ne rerum terribilium metu affecti ad rem militarem, [cum necessitas postulat], inutiles sint. Non latuit vero Homerum neque hoc, ut ipse ostendit. [Quod igitur occisus sit Rhesus Thrax, et cum eo socii, audivimus in Iliade a pueris; quae vero audivimus, haec sunt]: Diomedes quidem Thraces
35 jugulat; Ulysses vero interfectos pedibus subtrahit, ne in cadavera incurrentes Thraces equi, [qui nuper advenerant], formidine perterrerentur, atque ad haec ipsa insueti, ut per formidolosa quaedam ingredienti, praecipiti effrenatione efferrentur. Equi autem artem, quam didicerunt, nunquam obli-
40 vioni dant; adeo ad discendum dociles sunt res utiles quasvis. [Idem quomodo, et quantopere homines ament, in praecedentibus explicavi.]

In regionibus perfrigidis, cum nive et hieme vehementi
XXVI.
anni tempus infestum est, fellis expertus est ovillum pecus; De ovibus
45 intra enim ovilia compulsum novo pabulo non utitur; deinde felle caren-
de, ineunte vere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impletur. Hoc autem Scythicis ovibus usu maxime evenire solere ajunt. tibus.

XXVII. Agatharchides dicit in Africa nationem esse, Psyllos nuncupatam; et nihil quidem quoad vivendi rationem a reliquis hominibus differre, veruntamen cum aliis nationibus peregrinum eorum corpus comparatum admirationem habere: non enim venenatas bestias, [quae vel ictu vel morsu venenum 5 relinquunt] eis quippiam nocere posse; neque aut serpentis morsu, aut phalangiorum mortiferis vulneribus, ut ceteros homines, affici; neque scorpionum aculeis laedi solere. Cum enim venenatum quiddam ad eos accesserit, et vel eorum corpus attigerit, vel aliquem odorem exhauserit, veluti so-10 poriferam bibisset potionem, [stupore adfectum ac sensu privatum] sopitur; et tamdiu debilitatur, quoad ab eo Psyllus recesserit. Porro natos sibi infantes quomodo, germani an spurii sint, experiantur, serpentibus admotis, ut auri puritatem igne explorant aurifabri, supra narravi. 15

XXVIII.
Alia de
Psyllis.

Callias libro decimo historiae, quam conscripsit De Syracusano Agathocle, cerastas inquit pestiferum morsum infligere solere, et bestias ratione carentes, et homines interficere; nisi Libycus vir, natione Psyllus, ad curandum accesserit. Hic sane sive evocatus, sive fortuito advenerit, et 20 plagam adhuc tolerabiliter dolentem viderit, solam salivam ictui morsuive inspuens dolorem mitigat et perstringit. Sin percussus offenderit aegerrime dolentem, intra dentes permul- tam aquam haurit, et os suum primo ex ea colluit, post vero eam in poculum injectam vulnerato exsorbendam tradit. 25 Quod si veneni acerbitas acrius invalescit, hic aegrotandi nudo nudus accumbit, et proprio suo corpore morbi vim frangit, et malo hominem liberat. Hoc autem ita se habere idoneus testis etiam Nicander Colophonius fuerit, cujus versus adscribam:

Audiivi Libycos Psyllos, quos aspera Syrtis 30
Serpentumque ferax patria alit populos,
Non ictu inflictum diro, morsuve venenum
Laedere; quin laesis ferre et opem reliquis,
Non vi radicum, proprio sed corpore juncto: 35

Et quae sequuntur.

XXIX. Empedocles physicus De animalium proprietate scribens, auctor est nasci quaedam bigenera, in unum scilicet corpus natura duplici coalita. Ea autem, quae canit, haec sunt:

De animalibus
biformibus.

Multa genus duplex referunt animalia membris, 40
Pectore vel capite, aut alio; sic ut videatur
Ante viri retroque bovis forma, aut vice versa:
In pecore humanae quondam vestigia formae
Insunt, et pecoris humano in corpore contra.

XXX. Callisthenes Olynthius capras scribit in Lycia tonderi, ut ubique locorum oves; sunt enim densissimo et prolixissi-45 mo hirsutae pilo, ut ab iis cincinni [et capillorum quasi capreoli, implexi ab eis] dependere videantur; ex eisdemque navium fabri rudentes contextunt.

De capris
Lyciis.

In libris, quos Cnidius Ctesias De rebus Indicis conscripsit, Cynamolgorum gentem ait canes permultos, magnitudine Hyrcanis canibus pares, alere solere. Quamobrem vero sit haec natio tam canum studiosa, causam idem adfert. Cum
 5 ab aestivo solstitio ad mediam hiemem, tanquam apum examina, [aut concitata vesparum vis], sic armenta numero ampliora boum ferorum eos cornibus vehementer incitata appetant; hi non aliter haec retundere valentes canes, quos magna cura aluerunt, in ipsos immittunt, qui facile boves de-
 10 bellant et interimunt. Deinde ante commemorati homines, quas esculentas carnes existimant, sibi auferunt; reliquas canibus impertiunt, libenterque communicant, [tanquam pro accepto beneficio grati]. Reliquo anni tempore, cum non amplius eo boves accedunt, ad venandas alias feras secum
 15 ducunt. Idcircoque Cynamolgi appellantur, quod a canibus lac exprimunt mulctra; tum vero sic id ipsum, quemadmodum nos vel ovillum vel caprinum, bibunt.

Aeschylides in libris De re rustica in Cio insula prodit agricolas singulos oves possidere paucas, eo quod solum per-
 20 quam macrum sit, et pascua non habeat; itaque eos ovibus cytisum, folia fici et oleae decidua objicere, et paleas leguminum variorum, quibus illae in pabulo acquiescant. Sed spinas etiam quasdam ab eis seri ait, e quibus quod emanarit lac coagulari, et in optimum caseum converti, quem Cyth-
 25 nium nominant; ejusque talentum venire drachmis (centum) et nonaginta. Addit et agnos hujus insulae egregios haberi, et majore quam ceteros pretio vendi.

Phoenicum libri testantur indigenas vaccas ea esse magnitudine, ut vel procerissimi pastores, cum mulgent, stare,
 30 aut etiam in scabellum adscendere habeant necesse, ubera ut possint pertingere. In Lybia Indis finitima retroversus pascentium boum esse armenta auditione accepi; cujus rei causa est, quod [non rite collocata a natura] ante oculos cornua habent, et quae ante pedes sunt, videre non queant; ex quo
 35 fit, ut ingressionem ad caudam retorquentes herbam depascantur. Aristoteles ait Leutricorum boum cornua atque aures ex una stirpe cognata et simul contexta esse. Idem auctor est, in loco quodam Libyae caprarum ubera a pectore pendere; et apud Budianos [Carisci accolae] albam ovem nullam
 40 nasci, sed nigras omnes esse.

Sardiniam pecudum optimam esse parentem Nymphodorus scribit, caprasque procreare, quarum pellibus pro vestimentis indigenae utantur; tamque mirifica naturae vi esse, ut hiberno tempore calefaciant, aestivo refrigerent; simulque in
 45 iis ipsis pellibus cubiti magnitudine pilos innasci: atque ei, qui iis indutus fuerit, si commodum videatur, cum est frigida tempestas, pilos ad corpus convertit, ut ab iis caleseat; cum autem est aestas, invertit, ne calore vexetur.

XXXI.

De Cynamolgis earumque canibus.

XXXII.

De ovibus in Cio.

XXXIII.

De bobus diversarum regionum.

De capris Libyae.

XXXIV.

De capris Sardiniae.

XXXV. Cur silentio praeterirem Orthagoram? Is in libris, quos De capris conscripsit De rebus Indicis, inquit in Coytha, vico sic nuncupato ab indigenis, pisces aridos capris [in stabulis] comedendos objici.

XXXVI. Elephantum a suillo timere pecore jam dixi: nunc expli- De suibus care placet, quod ad Megaram accidit. Cum ab Antipatro Megarenses circumsederentur, acerrimeque Macedones incumberent, primo in sues pice liquida oblitos incendium Megari excitarunt, deinde sic incensos in hostes immiserunt. Ii itaque furore inflammati, cum in elephantorum agmina incurrerunt, tum clamantes, nempe igni flagrant, quasi quibusdam furiis elephantos incitarunt, et graviter perturbarunt. Itaque nullum neque ordinem tenebant, neque amplius, quamvis a primo aetatis tempore domiti fuissent, mansuefacti erant; sive quod sua quadam natura a suibus abhorreant, sive etiam quia horum absonum vocis acumen perhorreant. Cujus rei non ignari educatores generis elephantini una cum suibus pullos alunt, ex consuetudine eos ut minus horreant.

XXXVII. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) arietibus non majores equi gignuntur; itemque oves, quae magnitudine agnos non superant; asini quoque tales nascuntur, et similiter muli, boves, et quod illic cunque bestiarum, parvulum est. Porro apud Indos nullum suem, neque ferum neque cicurem, nasci ajunt; et suilli generis usum Indos detestari, et tantopere ab eo vescendo, quam ab humanis carnibus abhorrere.

XXXVIII. Ad paludem, quae juxta Ephesiam Metropolim est, ajunt cavernam esse serpentium plenam maximarum, quae magnum acerbitatis virus habent in mordendo. Hae tametsi ex caverna prodeuntes usque ad proximam paludem serpunt; natando tamen trajicere, ut in oppositam ripam exeant, cancrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu non audent. Conquiescunt igitur, atque a transmittendo se sustinent, cancrorum custodias formidantes, et poenarum metum exhorrescentes: ac nisi mirabili naturae dono paludis ripae cancri incolerent, et tuta illic omnia praestarent; dudum pestiferis serpentium morsibus incolae periissent.

XXXIX. Onesicritus Astypalaeus duos in India scribit dracones fuisse, [quos Aposisares Indus nutritiverit] alterum sex et quatuordecim cubitorum, alterum octoginta cubitorum; eosdemque Alexandrum [Philippi filium], ardentem videre expetivisse. Regnante Philadelpho, duos item ex Aethiopia dracones in Alexandriam deportatos fuisse vivos Aegyptiorum libri testantur, alterum magnitudine quatuordecim, alterum tredecim cubitorum. Evergetis regis temporibus tres etiam advectos fuisse, unum novem, alterum septem cubitorum, tertium magna cura in Aesculapii templo nutritum fuisse ajunt Aegyptii. Atque etiam aspidos quatuor cubitorum magnitudine nasci iidem referunt. [Haec

- super horum animalium peculiari natura, et incrementi eorum magnitudine, adferre volui.] Jam qui de Chiorum rebus historiam conscripserunt, ad quandam in ea insula Pelinnaei montis vallem, proceris arboribus frequentem atque opacam,
- 5 maxima magnitudine draconem inquirunt procreatum fuisse, cujus sibilum Chii vehementer perhorrescerent. Magnitudinem autem cum nulli neque agricolae, neque pastores, accedendo propius considerare auderent, sed ex solo sibilo ingentem quandam et formidolosam feram bestiam esse suspicarentur,
- 10 tur, moles ejus tandem mirabili quadam machinatione atque solertia cognita fuit. Vento enim vehementissimo vallis arbores concussae, et violenter collisi rami ignem conceperunt, et simul inde ingens incendium excitatum locum omnem comprehendit, feramque circumdedit; quae cum intercepta elabi
- 15 non posset, ardore flammae conflagravit. Itaque nudato loco, omnia conspicua facta fuere; et vero Chii metu liberati cum spectatum venissent, inusitata magnitudine ossa, et immane caput offenderunt; ut ex iis, qualis quantusve vivus ille fuisset, conjici posset.
- 20 Seps e genere serpentum ex eo magnam admirationem excitat, quod colorem in eorum, quae contingit, similitudinem immutat. Ejus imi quatuor dentes [cavi sunt, et] tuniculis quibusdam occultantur; ex iis venenum emittens, celeriter putrefacit, et interimit. XL. De serpente seps vocato.
- 25 Megasthenes in India scorpios dicit [alatos] eosdemque maximos procreari, et similiter aculeis atque Europaeos pun- XLI. De alatis Indiae scorpilis et serpentibus. Item de lacertis.
- 30 Polycletus maximos ait lacertos in eadem regione, tum valde vario colore nasci; ut pellis floridis quibusdam picturis maxime distincta, et ad tactum mollis, et tenera sit. In Arabia quidem lacertos nasci, et ad duorum cubitorum magnitudinem accedere, scribit Aristoteles.
- 35 Pammenes in eo opere, quod De feris venenatis scripsit, alatos tradit scorpios in Aegypto nasci, duplici aculeo armatos: et id quidem ipsum ait se non auditione accepisse, sed XLII. Iterum de alatis scorpilis, et de serpentibus. ex sese hanc historiam profiteri: item bicipites serpentes binis pedibus ad caudam praeditas esse. Porro Ctesias Cnidius
- 40 refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Persicam Sittacen est, serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras; quatuor cubitorum longitudinem habere, et quos morsu percusserint interimere; interdiu eas haudquaquam videri solere, sub aqua natantes; noctu vero vel aquantibus,
- 45 vel lintea lavantibus [quod non pauci faciunt, vel propter aquae deficientis necessitatem, vel quod impediti negotiis interdiu vestes non abluerint] perniciem inferre.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

- I. In navigatione maris rubri Alexander dicit se serpentes
De maris ru- vidisse longitudine quadraginta cubitorum, et crassitudine pro
bri serpenti- rata longitudinis portione: item genus cancerorum, quorum te-
bus et can- stae circumferentia undique pedis mensuram implebat; et che-
cris. lae maximae prominebant; neminem vero iis insidiari, quia 5
sacri habentur Neptuno, [et deo consecrantur, ut quasi do-
naria sint ejus ab omni noxa et omnibus insidiis tuta].
- II. Clitarchus ait circa Indiam serpentem sedecim cubitorum
De serpenti- gigni. Atque etiam aliud serpentium genus non speciem si-
bus Indicis. militudinemque aliorum gerere, sed magnitudine multo infe- 10
riores esse, et tanquam pigmentis distinctos, sic versicolores
spectari; vittas enim a capite ad caudam pertinentes habere,
alias aerei, alias argentei, nonnullas rubri, alias aurei co-
loris; eosdemque morsu celerrime interimere posse; idem 15
refert.
- III. Nymphis libro De Ptolemaeis nono ait viperas in Troglo-
De viperis dytide, si cum aliis conferantur, ingenti nasci magnitudine,
et testudini- ad cubita quindecim quandoque; porro testudinum tegmenta
bas in Tro- reperiri tanta, ut singula senos medimnos Atticos capiant.
glodytide.
- IV. Primum ut morsu prester, e genere serpentium, afficit, 20
De serpente statim ignavos et immobiles reddit; paulo post menti oblivio
prestare. et tenebrae offunduntur, ut neque notionem habeant morsus,
neque respirare, neque meiere queant; simul et percussos a
pilis jam nudatos suffocatio sequitur, cum convulsionibus, et
morte acerrimis doloribus referta. 25
- V. Phylarchus libro duodecimo in vulgus edidit, aspides ab
De viperis Aegyptiis vehementer coli; easdemque ex eo cultu prorsus
Aegyptiis mansuescere, ciboque cicures fieri; neque simul cum pueris
domesticis. infantibus viventes eis quippiam nocere, et vero appellatas ex
cavis prodire, atque ad appellantem accedere; digitorum au- 30
tem crepitu vocantur. Aegyptii in aspidum nationem hospi-
talissimi: primum enim ut pransi sunt, statim temperatas vi-
no et melle farinas in mensam, in qua pransi sunt, exponunt;
postea crepitu digitorum eas tanquam convivas ad prandium
vocant: illae vero velut ad condictam coenam invitatae, aliae 4
aliunde prorpentes, accedunt, et mensam circumstant; ac
reliqua omni spira humi relicta, caput allevantes circumlam-
bunt, sensimque atque moderate [farina] explentur, [eamque
consumunt]. Cum autem Aegyptii de nocte habent necesse
surgere, ne ipsas in tenebris conculcent, iterum percussione 4

digitorum utuntur, eis, ut de via decedant, signum dantes; illae sane sonitus discrimen [et cur fiat] intelligentes confestim se subducunt, et in latibula abstruduntur; itaque is, qui de lecto surgit, postea in nullas ipsarum incurrit.

- 5 In tantam saepe magnitudinem excrescit crocodilus, ut Psammitichi Aegyptiorum regis tempore viginti quinque cubi-
torum dicant visum fuisse; regnante vero Amaside, palmorum
quatuor supra sex et viginti cubita. In Laconico mari accipi-
ingentia cete nasci, eamque ob causam criticorum quidam Ho-
10merum dicunt *Lacedaemonem cetosam* appellasse. Circa Cy-
thera insulam cete praedicant majori granditate generari, eo-
rumque nervos accommodatos esse ad conficiendas non solum
psalteriorum et musicorum aliorum organorum fidiculas; sed
ad bellica etiam instrumenta ex his confectae chordae censen-
15tur optimae. Ceterum in rubro mari, praeter jam dictos, gi-
gnuntur etiam scorpiae et gobiae, partim duum, partim trium cu-
bitorum. Amometus in quadam Libyca urbe dicit sacerdotes
ex lacu quodam cantionum illecebris praestrictos crocodilos
sedecim cubitorum educere. Theocles libro quarto in Syrti
20ait cete procreari triremibus majora. Circa Gedrosiam, In-
diae regionem non ignobilem, Onesicritus atque Orthagoras
scripserunt, cete longitudine dimidiati stadii, et latitudine pro
rata longitudinis portione nasci, tantoque robore septa esse,
ut saepe cum fistulis respirarint, tantopere in sublime mari-
25nos fluctus jactent, ut haec imperitis maximae maris tempe-
states ac turbines esse videantur.

- Aristoteles libro octavo De animalibus ait, elephantos no-
vem hordei medimnos Macedonicos [ad summum] comedere
[(quae tamen quantitas periculosa est) et insuper polentae
30quinos, aut etiam septenos si dederis, et simul arborum fron-
des ac turiones]. Metretas vero, inquit idem, Lacedaemoni-
cas quatuordecim bibere possunt, et rursus ad ejusdem diei
vesperam octo. Ducentos autem annos vivunt, nonnulli etiam
trecentos. Clarae aquae potio elephanto (camelo) inimicissi-
35ma est, turbulentam et sordidam suavissimam ducit: ac si
ad flumen aut ad lacum accesserit, non prius, quam coenum
pedibus perturbabit, et pulchritudinem aquae difformabit, ad
hauriendam aquam se inclinat. Sine potione vel octo dies fert.

- Terrestre quoddam animal Pythagoras scribit in libro De
40mari rubro circa idem mare procreari, et cepum (h. e. hor-
tum) apposite idcirco nominari, quod tanquam hortus variis
coloribus distinguatur; et cum aetate est confirmata, pari ma-
gnitudine est cum Eretriensibus canibus. Jam porro hujus
colorum varietatem, sicut ille scribit, animus nobis est ex-
45plicare. Ejus caput, et dorsum, et spina, ad caudam usque
prorsus valde igneo colore sunt, tum aurei quidam pili dis-
seminati spectantur; facies alba ad genas usque, inde ad col-
lum auro similes vittae pertinent; colli inferiores partes us-

VI.

De animalibus nonnullis eximiae magnitudinis.

VII.

De elephantia victu.

VIII.

De animalibus quodam ce-
pus vocato.

que ad pectus, et anteriores pedes, omnino albi coloris sunt; mammae duae manum implentes coeruleo colore visuntur, venter candidus, pedes posteriores nigri sunt; rostri formam si cynocephalo comparaveris, non aberrabis a vero.

IX. [Animal quoddam] onocentauram [vocant, eamque] quis-
De onocen- quis vidit, non incredibile ducet, quod fama pervagatum est,
tauro. Centaurorum nationes fuisse, neque fictores atque pictores in eorum descriptione mendaces fuisse; [sed eos quoque a tempore productos, et gemina diversae naturae corpora in unum coaluisse, non negabit.] Verum sive revera fuerint, sive¹⁰ omni cera flexibilior, et ad fingendum habilior, fama illos finxerit, [tanquam dimidiato hominis et altero equi corporibus permixtis, et una conciliatis anima] praetereo. De onocentauro quidem mihi nunc est animus explicare, quae auditione et fama accepi: Eam ipsam scilicet homini ore similem esse; et pilis¹⁵ prolixis faciem ejus ambiri; collum et pectus humanam speciem similitudinemque gerere; mammas quoque turgidas in pectore; humeros, brachia [cubitos, manusque, ac pectus usque ad lumbum] humanam figuram habere; dorsum, latera, ventrem, posteriores pedes, asininis persimiles esse, et quem²⁰ admodum asinum cinereo colore esse, at imum ventrem (ad latera) leviter exalbescere: duplicem usum ei manus praestare; nam celeritate ubi sit opus, eae praecurrunt ante posteriores pedes, ex quo fit, ut ceterorum quadrupedum cursu non superetur; ac rursus ubi habet necesse vel cibum capere,²⁵ vel quicquam tollere, [ponere, apprehendere, aut constringere] qui antea pedes essent, manus efficiuntur, tumque non graditur, sed sedet. Animal est gravi animi acerbitate; nam si capiatur, non ferens servitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, et fame sibi mortem consciscit. Haec de onocentauro Pythagoram narrare testatur Crates ex Mysio Pergamo.

X. Boeotiae terrae solum talpis caret** agro Lebadico; ac
Peculiaria si importentur aliunde, [non fodiunt, sed] moriuntur: ad
nonnulla de ejus vicinam vero Orchomenum permultae procreantur. In³⁵
animalibus. Africa nulli sunt neque apri, neque cervi. In Ponto neque mollia neque testacea, nisi raro et perpauca, gignuntur. Unicornes aves in Aethiopia nasci, et sues quadricornes, itemque ovillum pecus a lana quidem inops, verumtamen pilis camelorum hirsutum, auctor est Dinon.⁴⁰

XI. In Zacyntho phalangiorum morsu percussis, bene periti
De phalan- harum rerum homines dicunt, non ea modo accidere, quae
gis Zacyn- alibi ictis usu evenire solent; sed eadem ipsa etiam omnia
thi. acerbiora fieri. Primum enim ut quis morsus sit, totum ejus corpus obtorpescere, et tremore affici, et frigidissimum esse,⁴⁵ et vomitum cum convulsione subsequi, [et membrum genitale eis intendi; dolent et auribus vehementer, et ex utriusque pedis vola. His autem partibus, quas dixi, se dolere osten-

dunt, admotis ad eas manibus]. Jam porro quod audientibus magnum terrorem injicit, et videntibus majorem admirationem movet, exponam: Cum ab eorum morsu quidam integri atque intacti balneas, quarum lavatione phalangio vulnerati fuissent usi, subiissent, aut [hercle] pedes abluissent, [ut saepe fieri solet, vel fortuito, vel ex inimicorum insidiis] omnibus doloribus, quibus torquentur morsi, adfecti fuerunt.

Rubetarum genus esse audio, cujus non modo potus est perniciosus, sed illius etiam adspectus aspicientibus infestissimus existit. Nam si quis ex iis, qui malas artes ingeniose factitare sciunt, eam primo contriverit, deinde ejus sanguinem sive ad vinum, sive ad aliam potionem, [quam homines venefici idoneam existimarint] admistum cuiquam per insidias bibendum dederit; is sane sine mora perit. Ejus vero adspectus hanc improbitatem habet, ut eam adversam si quis acriter intueatur, et illa contra improbo obtutu suo respiciat, ac suam adspirationem [sibi familiarem, sed] humano corpori hostilem, anhelans emittat, pallore inficiat, unde aliquis [rei ignarus, vel primum superveniens] hominem ex colore aegrotum esse conjiceret; qui tamen ad dies non multos durat, deinde evanescit.

Charadrii avis hoc beneficium est, minime hercle contemnendum; nam si quis ictericus eum acerrime intueatur, ille contra oculis fixis, [tanquam vicissim ei succensens], respiciat; ejusmodi mutuus adspectus hominem morbo, quem dixi, liberat.

[Eudoxus ait, cui ego hac in re fidem non habeo, alios non prohibeo, se cum Herculis columnas superasset, aves quasdam in stagnis seu lacubus vidisse, bubus majores. Hoc etsi mihi, ut dixi, non verisimile est; quod audiui, tamen omittere nolui.]

Aristoteles scribit perdicem feminam, si contra marem steterit, aura ab eo flante, mirabili quadam naturae vi concipere. Septem diebus perdix nidum contexit, septem consumit in pariendo, septenis deinde pullos nutricatur. Timaeus, Heraclides et Neocles medicus rubetas dicunt duo jecora habere; quorum alterum occidat, alterum illi adversans salutem adferat.

Theopompus Venetos inquit Adriam accolentes, cum [arationis tertiae et] sementis faciendae tempus adest, monedulis placentas quasdam, sive mazas, ex farina cum oleo [et melle] temperata muneri mittere; qui quidem idcirco proponunt, ut velut placamenta monedulis sint, et induciae cum iis pactae, ne Cereris fructum terrae commissum refodiant, aut sublegant. Lycus cum haec vera esse fatetur, tum eosdem addit loros etiam rubros eis proponere, et his propositis discedere; monedularum vero greges extra fines manere: ac nimirum duos aut tres, tanquam legatos, ex urbibus ab iis mitti solere, ex-

XII.

De rubeta.

XIII.

De charadrio ave.

XIV.

De magnis quibusdam avibus.

XV.

De perdibus et rubeta.

XVI.

De monedulis apud Venetos.

ploraturos hospitem multitudinem; qui ut eam perspexerunt, revertuntur, et invitant [eo modo, quo hi quidem vocare, illi intelligere solent]. Eae autem invitatae gregatim, [instar nubium], accedunt, ac si offas objectas comederint, se cum iis pacem et foedus habere Veneti intelligunt; sin contem-
pserint, et tanquam vilia non dignentur comedere; indigenae sibi persuasum habent illorum contemptum famem minari. Nam veluti homines muneribus incorrupti, sic illae nihil ex objectis escis gustantes in arationes involant, et maximam sat-
torum partem acerbissime praedantur, animo irato effodientes et investigantes.

XVII. Amyntas in Mansionibus, quas sic inscripsit, in terra
De animal- Caspia tradit boum et equorum greges esse innumerabiles;
um quorun- et certis temporibus infinitam murium multitudinem accedere.
dam apud Eiusque rei testimonium adfert, inquiens in perennibus fluviis
Caspios rapidè praecipitantibus intrepide eos innatare, et caudas in-
multitudine. ter se mordicus tenentes hoc firmamento uti, eoque ceu va-
lidissimo vinculo fluvios transmittere. Cum autem in aratio-
nes transierint, segetes succidunt, et in arbores ascendentes
fructus edunt; et, [quos vorare nequeunt], ramos fran-
gunt. Quibus Caspii ubi resistere non queunt, hoc modo in-
festas eorum incursiones moliuntur ulcisci, ut habentibus un-
cinatos ungues avibus non quicquam noceant; quae quidem
ipsae tantis gregibus, ut nubes esse videantur, eo advolan-
tes mures corripiant, et suo proprio quodam naturae munere
a Caspiis famem depellunt. Porro vulpium Caspiarum ea est
multitudo, ut non modo agrestia stabula adeant, sed urbes
quoque ac domos ingrediantur; nihil tamen hercle nocentes,
neque rapientes, sed ita cicures Caspiis tanquam caniculæ
adulantur. Mures autem Caspiis infesti neque magnitudine
inferiores, quam Aegyptii ichneumones, itemque feri sunt et
acerbi, et robore dentium non aliter ferrum dissecare ac de-
vorare possunt, quam mures in Teredone Babyloniae; quo-
rum pelles molles institores ad Persas vehunt, quibus vestes
consuuntur, et corpus optime fovetur; [hosque suo sermone
canautanas appellant.] [Hoc etiam in muribus admiratione
dignum est: si mus praegnans capta dissecetur, et eximatur
foetus, in eo quoque dissecto foetus reperietur alter.]

XVIII. [De pastinacae marinae natura hoc etiam cognovi.] Pa-
De pastina- stinacam natantem piscator intuitus in piscatoria navicula sal-
ca. tat, et diceria aut convitia aliqua factat; et insuper tibia,
[si norit], quam tanquam illecebram fert, canere incipit: haec
ex ea re magnam voluptatem capit (etenim, sicut ferunt, tum
aures habent musicae, tum saltationis oculos intelligentes) at-
que hac permulsione illecta sensim ad summam aquam natat.
Interea vero, dum hic cantu et saltatione illecebras egregie
machinatur, alter quispiam sporta imprudentem subducit;

[itaque praeter omnem spem, dum voluptate tota mulcetur, et nihil metuit, capitur.]

- Eudoxus ait Galatas, qui ad orientem solem pertinent, XIX.
ejusmodi facere, quae si cui credibilia videntur, fidem ad- De locustis
5 hibeat; sin minus, rejiciat. Cum locustarum greges, ut nu- apud Gala-
bes esse videantur, in Galatae agros involantes fruges infe- tas.
stant, tum Galatae quibusdam precibus et obsecrationibus
utuntur, simul et sacra conficiunt, quibus aves quasdam im-
plorant; eae autem illorum precibus obsequentes frequentes
10 veniunt, et locustas perdunt. Ac si quis e Galatis earum
aliquam comprehenderit, hoc supplicium in eum ex legibus
illius gentis constitutum est, ut morte mulcetur. Ac si huic,
qui eas ceperit, ignotum fuerit, aves tantopere offenduntur,
ut iterum invocatae, propter impunitatem illius, non ipso-
15 rum precationibus obtemperent.

- Aristoteles in Samo ait albam nasci hirundinem, cujus XX.
oculos si quis pupugerit, statim quidem excaecatur; post vero De hirundi-
visum recipit; et, sicut ille dicit, sic acute quemadmodum nibus Sa-
a principio videt. mitiae.

- 20 Cinnamomum avem auditione accepi ex plantae cogno- XXI.
minis surculis, e paludibus collectis, [iis in locis, ubi He- De cinnamo-
rodotus et alii scribunt] nidos construere, ac inter se con- mo ave.
texere. Qui ejusmodi igitur ramulos ambiunt, sagittas gra-
ves, robusto et contentissimo nervo expulsas, magno impetu
25 contra ramos, quibus nititur nidus, mittunt; itaque rum-
puntur, et festucae decidunt, [quae vulgo cinnamomi nomi-
ne celebrantur.]

- Clitarchum etiam audiamus. Hic in India scribit volu- XXII.
crem amatorio adfectu flagrantem, nomine orionem, [si bene De orione,
30 memini] nasci. Eam magnitudine parem ardeae esse dicit, ave Indica.
rubris similiter cruribus, oculis [aliter quam illae] coeruleis;
sic a musica instructam, ut cantilena sua suavissimum hy-
menaeum, qui maxime inter homines celebratur, referat, et
dulcedine aures Sirenium instar permulceat.

- 35 Avem Indicam Catreum nuncupatam, cum eximia formae XXIII.
pulchritudine Clitarchus ait, tum pavonis magnitudine esse, De catreo a-
tum pennarum ejus extremitates smaragdi similitudinem ge- liisq; avi-
rere. Quod si quid aliud intueatur, ejus oculi nescias quo bus Indicae.
colore sint; sin te adspiciat, cinnabarin te videre in ejus
40 oculis diceret, [excepta pupilla, cui color melinus, et] acies
acuta: quod in aliorum oculis album, in illis pallidum est:
capitis plumae caerulescentes guttis quibusdam croceis spar-
sis distinctae sunt: pedibus color sandaracae: vox canora,
sicut luscinae, et acuta. Indi sane suas delicias etiam ex
45 avibus habent, et earum adspectu oculos pascunt. Sunt in-
ter ceteras quaedam undiquaque purpureae, et purissimae
flammae adsimiles; quae gregatim tantopere volant, ut nubes
esse videantur. [Sunt et alia avium genera varia, quarum

species non satis describi potest] cantandi suavitate et oris expressione tanta, ut comparatio nulla reperiat, nisi Sirenes quasdam eas dixeris. [Nam has quoque virgines alas, et pedibus aves fuisse, poetarum fabulae canunt, et pictores ostendunt.] 5

XXIV. Cycnis sedes et commorationes sunt in lacubus, paludibus, stagnis, et perennibus fluviis, quorum confluentem moderate et sedate fertur. Suapte natura pacati sunt, ad senectutemque perveniunt non sibi gravem. Robore, quo magno praediti sunt, confidentiores existunt, non ut injuriam ipsi inferant priores, sed ut lacessiti eam propulsent; itaque facile aquilas etiam provocati vincunt. [De pugna autem supra dixi.]

XXV. Clitarchus tradit in India esse simiarum genera colore varia, et magnitudine praestantia oriri: tantumque earum in montibus multitudinem esse, ut Alexandrum [Philippi filium] magnis copiis septem eae frequentes perterrefecerint, quod arbitraretur se collectum et sibi insidiantem exercitum videre. Nam cum Alexandro se ostenderunt casu, excelso et recto corpore erant. Non capiuntur retibus, neque sagacium canum venandi solertia, sed cum sit animal saltationis avidum, si saltantem viderit, saltare cupit; [et tibia canere meditatur, si vim et numeros inflandi adsequi possit.] Si item quempiam viderit calceos induentem, imitatur; et si quem viderit oculos rubrica pingentem, hoc idem facere studet. Itaque pro his ex plumbo factos graves calceos proponunt, et laqueos subjiunt, ut pes quidem inseri possit, sed interrim firmo vinculo retineatur. Itemque visco decipiuntur. [Speculo etiam Indus venator in simiarum conspectu utitur; cuius loco discedens aliud relinquit, et laqueum subitus addit] validum. Simia vero accedens, et fixo obtutu in speculum intenta imitatione hominis, visco ex speculo palpebris adhaerente ita occaecatur, ut facillime capiatur, itaque caecutiens facillime capitur, ut quae fuga sibi consulere jam nequeat. Haec et alia de simiis tum Indicis, tum non Indicis, nobis commemorata, digna profecto ingenii liberalis cognitione videntur. 25 30 35

XXVI. Leones in India nasci maximos, ne tenuissima quidem mihi dubitatio est; terra enim India mater optima aliorum animalium in causa est. Hi erga obvios immanissimi dicuntur; eorum colla nigra sunt, et pilis horrida, et ad aspectum formidolosa. Si capiuntur, mansuescunt quidem, modo ne maximi sint: tum vero adeo adsuefiunt loro, ut facile similiter atque canes ad venandos hinnulos, cervos, apros, tauros, et asinos sylvestres duci queant: sagacissime enim, sic ut audio, odorantur. 40 45

XXVII. In Africa gens fuit, ut fertur, Nomea [id est, pastoralis] dicta, et regionem sortita pascuis abundantem, et fortu-

natam; sed tandem cum leones plurimi et maximi et audacia Libyae leo-
invicti supervenissent, penitus est extincta, ita ut nihil ejus num in-
sione extin-
reliquum sit factum. [Leones enim confertim advenientes ex-
pugnari nequeunt.]

• Euphorion in Commentariis scriptum reliquit, Samum XXVIII.
cum olim desertissimam fuisse, tum in ea bestias feras [et De anim-
infestas obviis] maxima magnitudine, nomine Neades fuisse, bus Neades
appellatis.
quarum sola voce terra discederet; indeque profectum esse
id proverbium, quod vulgo Samii dicunt: *Magis clamat*
10 *quam Neades.* Idemque adfert earum ossa maxima vel sua
aetate extitisse.

Indorum regem hostibus bellum inferentem bellatorum XXIX.
centum mille elephantorum antecedunt; tum vero aliorum De elephan-
maximorum et fortissimorum ter mille subsequuntur, ad ho- torum ro-
bore.
15 stiles muros ipso incursu evertendos institutorum, cum rex
jubet, evertunt [autem pectorum suorum vi et impetu]. Hoc
se audivisse Ctesias scribit. Idemque Babylone se vidisse di-
cit palmas ab his eodem modo impetu violentissimo extir-
patas; idque facere solent, cum domitor illud jusserit.

○ Zenothemis scribit in Paeonide palude quosdam pisces XXX.
procreari, quibus adhuc palpitantibus, si eos bubulo pecori De piscibus
edendos objicias, expletur non minus libenter, quam ceteri bobus ad vi-
ctum proje-
ctis.
ait, tantopere abhorret, ut non attingat.

15 In Armenia excelsum saxum auditione accepi permultam XXXI.
aquam emittere, atque sub ipsum subjici fontem undiquaque De piscibus
quadratum tres passus profundum, singulaeque ejus latera sta- venenatis
Armeniae.
dii dimidium occupare; et simul cum aqua pisces frequentes
excidere, cubiti magnitudine, tum majores, tum non multo
10 minores; et ex iis partim delabi semimortuos, partim adhuc
palpitantes emori. Et pervagatum est eos colore esse niger-
rimos, nec adspectu insuaves. Verumtamen si quid eorum
vel homo vel fera bestia gustarit, statim mori. Propterea
vero Armenios, quod illorum regio ferarum multitudine re-
35 dundet, primum eos collectos ad solis radios exsiccare; deinde
ne hausta piscium adspiratione gravi et pestilenti, [aut ex-
citato inde pulvere hausto] pereant, ore et naribus obtura-
tis hoc piscium genus contundere, et in farinam redigere;
tum ad ficus admistam in ea loca, quae maxime abundant
• Oferis, disseminare. Bestiae primum ut eas attigerunt, statim
moriuntur; atque sic apri, dorcades, cervi, ursi, asini syl-
vestres, feraeque caprae necantur; nam ejusmodi animalia
ficuum et farinarum avidissima sunt: [perimuntur autem hoc
modo, quod nimium abundant.] Jam vero alio modo tollunt
15 leones, pardales, lupos, [quippe qui carnivori sunt]. Nam
in domesticarum ovium et caprarum discisso latere, [quate-
nus manus inseri queat], earum carnibus farinam infarciunt,
et [infelicem hercle] escam praedictis feriis objiciunt; cum

anim ejusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustarint, continuo moriuntur. [Est autem cum omnis Armenia mater et nutrix ferarum, tum praecipue campestris circa fluvium.]

XXXII. In Caspia regione audio ingentem lacum esse, et in eo De oxyrhyno maximos pisces nasci, qui oxyrynchi vocantur, videlicet a rostri forma; eosque ad magnitudinem octo cubitorum excrescere. Eos Caspii captos sale spargunt, et ex illis salsamenta conficiunt, eosdemque exsiccatos camelis [dossuariis] Ecbatana vehunt. Idem adipe detracto, farinas ex iis conficiunt, et hujusmodi salsamenta quidem vendunt, oleo vero pinguis-10 mo et non graveolenti unguntur. Atque etiam exempta ex iis viscera excoquant, unde ad permultos usus accommodatum fit glutinum: nam non modo ad quaecunque applicatum fuerit, adhaerescit, visu perlucidum; sed et firmissime retinet, ut et decem diebus madefactum non tamen dissolvatur,15 neque remittat: itaque etiam artifices, qui circa ebur laborant, eo utuntur, et opera conficiunt pulcherrima.

XXXIII. Fama quaedam venit in sermonem hominum apud Caspios avem procreari magnitudine maximi gallinacei, versicolore varietate florentem; atque auditione accepi eam supinam20 volare, et sub collum extensis cruribus se veluti sublevare; tum catelli vocem mittere, neque in sublime, sed circum terram idcirco volare, quod in altum non queat sese attollere. Est et altera avis Caspia, vel potius Indica (nam in India etiam nasci dicitur) anseris magnitudine: lato quidem sed te-25 nui capite, cruribus parvis (longis?) est: vario colore distinguitur; nam ejus dorsum purpureum est, venter maxime coccineus, caput et cutis (collum?) exalbescunt: vocem caprinam mittit.

XXXIV. Caspiae caprae et albissimae sunt, et cornibus mutilae,30 De capris et quibusdam camelis Caspiis. [corpore parvae ac simae. Cameli quoque Caspii abundant, quorum maximi] ad equorum maximorum accedunt magnitudinem. Eorum villi adeo sunt molles, cum Milesiis lanis ut mollitudine comparari possint; ex iisque sacerdotes et Caspiorum ditissimi praecipuique vestes conficiant.35

XXXV. Antenor in Libris rerum Creticarum in Rhauicorum urbem ait divino quodam impulsu apum, quae vocantur Chalcoides (aereae), examen accessisse, et defixis aculeis obvios vehementer vexasse: illos earum impetum non sustinentes e patria migrasse, [et in alium pervenisse locum, ibique con-40 didisse oppidum, quod similiter patriae amore Rhauicum in ipsa Creta nominarunt; ut quamvis patria vi fatali essent depulsi, nomen tamen illius retinerent. Ait autem Antenor in Ida monte Cretae etiamnum harum apum paucas quasdam esse reliquias, quae similiter, ut illae, obvios acriter pun-45 gant].

XXXVI. Cameli carnes a leonibus comedi solere testimonio est De leonibus Herodotus: cum in Xerxis camelos, qui commeatum porta-

rent, dicit leones invasisse, et ex aliis animalibus nulla, ne- camelos ap-
que jumenta, neque homines attigisse. [At mihi Herodotus petentibus.
paucarum in natura rerum peritus videtur, qui leones Thra-
cios miratur voluptatem in cibo unam alteri praeposuisse;
5 nam camelos quantopere appetant, Arabes sciunt, et quicun-
que regionem leonum simul et camelorum parentem atque
nutricem habitant. Itaque non admiror, si leo vi quadam
naturali et occulta cameli carnem expetit, et in hoc animal
etiam nunquam prius visum sui satiandi causa irruit. Ap-
10 petitus enim naturalis eos, etiam cum primum vident, ut
suavissimum inde sibi futurum parent alimentum, incitat.]

Decem et sex viri triturantes, et in maximis solis ardo- XXXVII.
ribus siti pressi, unum ex suis, ut aquam de proximo hau- Historia de
raret fonte, miserunt. Is abiens messoriam falcem manu te- aquila et
15 nebat, et in humeris situlam gestabat; ubi vero ad fontem messore.
venit, offendit aquilam quam strictissime cauteque serpente
circumplicatam, jamjamque suffocandam. In eam enim aquila
involaverat, verum non compos voti neque insidias evadere,
neque pullis, juxta Homericum illud, epulas adferre poterat;
20 sed spiri illius, [ceu laqueis] circumventa vicina erat ad
pereundum, [non perdendum]. Agricola, vel quod non igno-
raret, vel quod auditione accepisset, aquilam Jovis nunciam
et ministram esse, et quod nosset feram [et improbam] bestiam
esse serpentem, falce eam dissecuit; et vinculis aquilam, unde
25 effugere non poterat, exsolvit. Cumque his obiter gestis re-
vertisset, atque hausta aqua vinum temperatum omnibus mi-
nistrasset; ii quidem avidissime [copioseque in prandio] bi-
bere ingrediuntur; is autem qui aquam hausisset, jam post
illos bibiturus erat; nam hactenus pocillator, non compotor
30 erat. Ad labra igitur poculum cum admovisset, servata ab
eo aquila circum locum illum etiam nunc [felici ejus fortuna]
versans, [ut hanc mercedem obtentae salutis persolveret], sic
in poculum involavit, ut potio effunderetur. Ille quia siti-
bat, indignatus ait: Hancine tu gratiam, (nam avem reco-
35 gnoscebat) tuo conservatori refers? [Hoccine decet?] Quis
porro studium suum in alterum conferet ob Jovis gratiarum
praesidis atque inspectoris reverentiam? Cum haec eloquere-
tur sitiens, et se ad alios converteret, videt ex venenata po-
tione palpitantes extremum spiritum efflare. Serpens enim,
40 ut conjicere licebat, suo veneno fontem imbuerat. Itaque
redemptionis praemium ei, qui se conservasset, aquila cum
pari salute compensavit. Crates Pergamenus tradit Stesicho-
rum etiam in quodam poemate, haudquaquam pervulgato, hu-
jus rei mentionem facere, gravem sane illum meo judicio et
45 antiquum testem citans.

In maris Caspii insulis cum alias aves peculiares nasci XXXVIII.
ferunt, tum maxime unam ea vi et natura adfectam, ut ma- De ave qua-
gnitudine quidem anseribus eam similem esse dicant, imo vero dam maris
Caspia.

egregium anserem superet; pedes vero habeat grui persimiles; dorso sit vehementer rubro, ventre viridi, collo albo, et disseminatis maculis croceis distincto, non minus quam duo cubita longo; capite item tenui et longo, rostro nigro; et vocem ranis similem mittat.

5

XXXIX. In Prasiana Indorum regione Megasthenes simias scribit maximis canibus non inferiores esse magnitudine; quinque cubitorum caudam habere; tum ex earum fronte comas propendere, easdemque barbam promittere; tum facie alba esse, corpore vero nigro; neque malitia ceteris simiis ingenua, sed mansuetudine et humanitate imbuta esse.

XL. Indica regio est circa Astaboram fluvium, ubi Rhizophagi habitant. Illic, oriente Sirio, culicum nubes quaedam terribiles, magna vi occupare aërem visae, subito superventu civitatem quandam infestarunt. Circa lacum etiam Arrhatan⁵ (qui et ipse in India est prope fluvium jam dictum) feros istos culices abundare ajunt, ubi locus desertus et est, et appellatur. Eum accolae et finitimi circumquaque negant ab initio [et perpetuo] habitatoribus caruisse; sed scorpionum copias infestas supervenisse, et nimium phalangiorum exst¹⁰ tisse proventum illorum, quae Tetragnatha nominant. Hanc bestiolarum diritatem ex corrupta aqua pluvia generatam ajunt; et incolas primum hujus mali impetum aliquandiu magna patientia tolerasse; sed cum illud jam inexpugnabile esset, [et passim omnis aetatis homines interirent, tandem consili²⁵ inopia, cum nulla ratione adversus tantam lucem tueri se posset, deserta regione, gratam prius et optimam] patriam reliquerunt solitariam.

XLI. De patriis sedibus quosdam Italiae populos incursio murium agrestium [perniciosa] expulit, atque in fugam compul³⁰ lit; quod sane sic segetes et plantas, tanquam summa siccitas, aut teterrimum frigus, aliave intempestiva tempestas vastarent. [non modo seminibus et superficie arrosis, sed] radicibus quoque succisis. Et [aves] cum Medicam regionem invasisent, perditis et vastatis frugibus, incolas ad emigra³⁵ tionem adegerunt. Autariatas Indorum gentem plurimae ranae et imperfectae de coelo lapsae in alium locum demigrare coegerunt. Et quandam nationem Libycam, [cujus et supra meminⁱ], leones de patria terra depulerunt.

XLII. [In Babyloniorum terra formicae (formicaleones) nascun⁴⁰ tur, quarum genitale membrum retro aversum est, contrario quam in aliis modo.]

XLIII. Panthera in Caria et Lycia non est iracunda, neque saltu⁴⁵ admodum valet; [corpus ei oblongum] et quanquam hastili-

bus et lanceis vulneretur, resistit tamen, nec facile concedit ferro, [juxta illud Homeri:

Quae, quamvis ferro fuerit transfixa, repugnat].

- Rhinocerotis figuram nimis frivolum esset describere, quum XLIV.
 5 permulti ex Graecis et Romanis, qui illum viderunt, ejus De rhinocerotis et elephantu-
 formam plane sciant; at enim vim illius et naturam actionum panti pu-
 non alienum est exponere. Quod in summa nare cornu ge- gna.
 rit, cujus mucro acutus existit, ex eo nomen traxit; neque
 ipsum illud de robore concedit ferro. Quod quidem ipsum,
 10 cum est contra elephantum pugnaturus, saxis exacuit et li-
 nat: cetera non ei paria cum elephanto, utpote qui proce-
 rissimus est, et fortissimus; cornu igitur cuspidato elephanti
 crura subiens alvum discerpit, et lacerat; isque, effuso san-
 guine, decumbit. Pugna autem eorum est de pastionibus,
 15 multosque elephantos ita periisse evenit. At si alvum non
 praeoccuparit rhinoceros, sed inter hunc conatum ab elephanto
 praeveniat, illius [promuscide apprehensus attrahitur, ac
 retinetur, et] dentibus [ceu securibus] conscinditur. Tametsi
 enim ejus pellis ea existat firmitate, ut aegre jaculo pene-
 20 trari queat; tamen tam violentus est elephanti impetus, ut
 eam trajiciat.

- Tauri Aethiopici, qui carnivori nominantur, animalium XLV.
 ferocissimi sunt; et si cum Graecorum bobus conferantur, De tauris
 duplam habent magnitudinem, ac velocitate corporis excel- Aethiopicis
 25 lunt: tum rufis pilis vestiuntur, tum caesi sunt oculis, id- eorumque
 que magis quam leones. Et alias quemadmodum aures, sic captura.
 cornua mobilia habent; at in pugna ea ta exserunt, ut,
 postquam prae ira erecta sunt, flecti nequeant. Ejus etiam
 tergora tanto robore sunt, ut nullis neque spiculis, neque
 30 telis penetrari possint; inhorrescens enim taurus cutis rigore
 ferrum elidit. In equorum et boum armata, et pecorum
 greges, et feras omnes invadunt. Itaque pistorum, ad tuen-
 dum suum pecus occultas foveas in magnam altitudinem de-
 pressas machinantes, moliuntur eis insidias. Hi cum incide-
 35 runt, atroci animi excandescencia suffocantur. Judicatur au-
 tem apud Troglodytas jure praestantissimum hoc animal; ut
 quod viribus praeditum sit leonis, velocitate equi, robore
 tauri, et ferro sit impenetrabile.

- Mnaseas [in libro De Europa] scribit esse templum quod- XLVI.
 40 dam Herculis et uxoris ejus, quam ceu Junonis filiam poetae De gallina-
 celebrant. In hujus templi conceptu cicure aves multas nu- et gallina-
 triri ait, nempe gallos et gallinas. Compasuntur autem, et ceis circa
 gregatim pro sui generis sexu degunt, etsumptu aluntur fanum Her-
 publico, quos diximus, consecrati. Gallina in aede Hebes, culis et He-
 45 gallinaei in Herculis pascuntur. Fluit autem in medio ri- bes nutritis.
 vus perennis et limpidae aquae. Gallinarum igitur nulla ad

Herculis templum accedit; at suo tempore mares stimulati libidine rivum transvolant, et postquam impleverint feminas, ad deum suum et suas redeunt sedes, lustrati purgatique interfluente rivo, quo sexus uterque dispescitur. Natis igitur, ut consentaneum est, ovis gallinae incubant, pullosque excludunt; ac mates genitoribus, feminae novellae matribus accedunt et aluntur.

EPILOGUS AUCTORIS.

Dixi hactenus, quantumcunque studio, cura, labore, ingenio, et aemulatione quadam honestorum et eruditorum hominum, qui ante me hoc argumentum veluti certatim excoluerunt, diligentiam superandi, indagare ac invenire potui; ut ne quid eorum, quae adsecutus eram, omitterem, operam ledi: nam sapientiae amor, quo nihil ingenio hominis liberalis cognatum aut familiare magis est, omni pigritia excussa, animantium etiam brutorum mutarumque contemplationem ne aut contemnerem, aut negligerem, me excitavit. Non equidem gnoro homines tum avaros et pecuniae mancipatos, tum ambitiosos et gloriae potentiaeque cupidos omnes, hoc mihi vitio daturus, quod in hujusmodi rebus tempus et otium meum occupare voluim; cum ad multo majora adspirare, [gravitatem auctoritatemque apud hominum vulgus mihi comparare] ac inter potentes inculis principum viros censi, denique magnas divitias mihi conquirere licuisset. Ego vero ingenium vulpis, naturam ac vim acerti, scarabaei, serpentis, et leonis, quid agat anthera, quae ciconia commendat ciconiam, quam suaviter arguteque suos meretur et edat cantus lusciniæ, quam ingeniosus sit elephas, item piscium genera, et gruum migrationes, et draconum naturas, et reliqua, quae hoc volumine comprehensa observavi, indagare malui; copiosis et locupletibus hominum adnumerari, et ex illorum ordine censi, non libet. Quod si de numero hominum naturae studiosorum, inter quos et poetae sunt eruditi, et philosophi ingeniosi, et alii scriptores rerum naturalium experientia clari, etiam ipse unus esse cupio, et enitor; multo sane honestiore loco, et dignitate majori, quam pro illorum judicio, futurum me confido. Ita enim sentio, ut vel unam alicujus egregiae disciplinae portiunculam potius, quam celeberrimas divitiarum quorumvis opes atque possessiones, mihi accedere optarim. Haec de studiis meis et animi instituto hactenus. Nam porro reprehensum hoc iri a nonnullis non dubito, quod non de singulis animalium, quae dici poterant, omnia unum locum collecta junxerim, neque separatim singulorum proprietates in unum locum congesserim; sed mixta narratione varias variorum animalium proprietates enarraverim, et multis etiam per singulas partes disserens; [ita ut alicubi hoc vel illo animante digressus, rursus alibi ad idem redeirem, et alia quaedam super ejus natura attulerim.] Respondendo, primum me hominem esse meae spontis, nec

alieno arbitrio aut consilio pendere.. Deinde, voluisse me varietate argumenti lectorem allicere, et taedium, quod ex earundem aut similium rerum narratione oboritur, evitare; atque ideo e diversis animantibus per intervalla digestis veluti floribus hoc volumen, cœu sertum quoddam aut corollam 5 elegantem et multicolorem, concinnandum mihi contexendumque proposuisse. Quod si venationis studiosi homines, vel una quapiam fera deprehensa, sibi gratulantur, et lucrum existimant: multo magis tantae animalium multitudinis non vestigia invenisse, non corpora cepisse; sed facultates illas, 10 quibus natura eas dignata est, investigasse, rem longe pulcherrimam et praeclaram esse dixerim. Nihil huc fecerunt Cephalî, et Hippolyti, aut si qui alii ferarum in montibus venationes egregie exercuerunt. Nihil rei piscatoriae etiam peritissimi, ut Metrodorus Byzantius, aut filius ejus Leoni-15 des, aut Demonstratus, aut alii piscatores, quales profecto non pauci fuerunt. Nihil eximii pictores, etsi quidam illorum magnam sibi sua arte gloriam pepererunt; nam artificiosa equi pictura Aglaophontem nobilitavit, et Apellem hinnulus, Myronem vero statuarium vacca cœu bucula ex aere facta, 20 et alios alia opera. Nam si unus aliquis non unius, non paucorum, sed majoris, quae natura produxit, partis animalium mores, formam, ingenium, industriam, justitiam, temperantiam, fortitudinem, adfectum et amorem innatum erga suos, ac pietatem, veluti venando indagandoque deprehende-25 rit; maxima medius fidius admiratione dignus fuerit. Hic vero res ipsa et institutum sermonis me admonet, ut aegre feram et indolescum brutorum animalium pietatem commendari, in hominibus vero taxari pietatem (impietatem). Sed hac de re in praesentia non dicam plura; hoc tantum, [ut 30 par est, monebo lectorem], cujus ab initio quoque hujus scripti mentionem feci, non mereri me reprehensionem, si eadem fere, quae omnes vel plerique, scripserim: nova enim animalia creare non potui; eorum vero, quae natura produxit, permulta mihi cognita esse describendo ostendi. Inter 35 cetera autem peculiariora quaedam, aliis hactenus in eadem historia versatis indicta, protuli; et cum in aliis, tum in his quoque, veritatem me maximi facere declaravi. Ceterum de diligentia mea, et cura styli, hoc est, elocutione, compositione, et vocabulorum totiusque dictionis proprietate ac honestate, 40 iudicium penes illos esto, quos iudices ac censores minime iniquos nactus fuero.

F I N I S.

